

Jaarstukken 2017

AB-versie 13 juni 2018

JAARSTUKKEN 2017

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur van het waterschap Brabantse Delta in de openbare vergadering van 13 juni 2018.

De dijkgraaf

De secretaris-directeur

drs. C.J.G.M. de Vet

ir. H.T.C. van Stokkom

Documentnummer: 18IT028837

Barcode:

[Foto omslag:](#)

Tijdelijke pompinstallatie ten behoeve van renovatie gemaal Westland

Waterschap Brabantse Delta zorgt voor veilige dijken en kades, zuivert rioolwater, verbetert en bewaakt de kwaliteit van het oppervlaktewater en regelt de hoogte van het water in Midden- en West-Brabant. In de jaarrekening blijkt het waterschap terug op het voorgaande jaar en leggen we verantwoording af over wat is gerealiseerd tegen welke kosten.

	Begroot	Werkelijk
Netto lasten	121,7	124,5
Belastingopbrengsten en bijdrage Provincie	119,1	125,4
Wijziging reserves	-2,6	0,9

Kerntaken

kosten
€ 124,5
mln

Droge voeten

Veilig wonen, werken en genieten dankzij **568** kilometer dijken, **227** gemalen en **17** sluizen en waterbergingsgebieden.

Schoon water

Zuiveren van rioolwater van huizen en bedrijven in **17** rioolwaterzuiveringen. Gezonde natuur dankzij een goede waterkwaliteit.

Voldoende water

Zorgen dat het niet te nat en niet te droog is dankzij **1.752** stuwen en het maaien en baggeren van ruim **8000** kilometer sloten, beken en rivieren

begroot

€ 57
mln

werkelijk

€ 46,8
mln

Grote projecten Werkzaamheden 2017

Gemalen Emilia en Westland

In 2017 is het gemaal Emilia nabij Hooge Zwaluwe vernieuwd en het gemaal Westland in Steenberghe gerenoveerd. Beide gemalen zijn nu weer klaar voor de toekomst. De gemalen zorgen voor een goed waterpeil in de polders en voeren overtollig water af.

Turfvaart Bijloop Zuid

Het waterschap heeft een zogenaamde natte natuurparel in de gemeenten Zundert en Rucphen gecreëerd. Dat is een drassig natuurgebied vol bijzondere planten en dieren. Het waterschap brengt hiermee het gebied in haar oude staat terug. Dit komt de natuurlijke waarden en de waterkwaliteit van het gebied ten goede.

Regionale keringen

Het waterschap werkt in een langdurig project aan verbetering van de dijken in Midden- en West-Brabant om ons achter de dijken beter te beschermen tegen hoog water. Daarbij werkte het waterschap in 2017 samen met inwoners, boeren, bedrijven, overheid, natuur- en andere organisaties in zogenaamde dijk-inspiratieteams aan oplossingen voor dijkverbeteringen.

Speerpunten 2017

Innovatie

Op het gebied van innovatie was er (inter) nationaal veel aandacht voor de projecten PHARIO waarbij bioplastic uit afvalwater wordt gemaakt en de innovatiefabriek Nieuwveer die de tweede plaats haalde bij de waterinnovatieprijs 2017. Daar worden nieuwe innovaties ontwikkeld en gerealiseerd. Waterschap Brabantse Delta was in 2017 ook trotse finalist bij de verkiezing voor de Beste overheidsorganisatie.

Waterkwaliteit

Het waterschap heeft in 2017 de ambitie uitgesproken om zich extra in te zetten voor gezond water. Dat heeft o.a. te maken met nieuwe uitdagingen zoals medicijnresten in het afvalwater. Hierbij zoekt het waterschap samenwerking met bedrijven, landbouw, overheden en inwoners. Want iedereen kan meewerken aan schoon en gezond water in de eigen woon- en werkomgeving.

Verbeterde dienstverlening

Per 1 januari 2017 is een Frontoffice gestart. Zij nemen de meldingen die via diverse kanalen bij het waterschap binnenkomen in behandeling en leiden deze door naar de juiste personen binnen de organisatie. Daarnaast zijn teams aan de slag om meer flexibel en oplossingsgericht samen te werken met inwoners, bedrijven, agrariërs en overheden

INHOUDSOPGAVE JAARSTUKKEN 2017

Hoofdstuk

Pagina

Rekening 2017 in één oogopslag

3

I. JAARVERSLAG 2017

1. Verslag ter verantwoording van het Financieel Beheer 7 t/m 32

1.1	Inleiding, ontwikkelingen en speerpunten	7
1.1.1	Inleiding	8
1.1.2	Ontwikkelingen in het begrotingsjaar	8
1.1.3	Speerpunten Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer	13
1.2	Ontwikkelingen bedrijfsvoering	14
1.3	Resultaten exploitatie en investeringen 2017	15
1.3.1	Bedrijfsresultaat exploitatie 2017	15
1.3.2	Toelichting op de resultaatbestemming	16
1.3.3	Belangrijkste afwijkingen t.o.v. Managementletter 2017-4	17
1.3.4	Resultaat investeringen 2017	20
1.4	Incidentele baten en lasten	21
1.5	Begrotingsrechtmatigheid	22
1.5.1	Begrotingsrechtmatigheid exploitatie 2017	22
1.5.2	Begrotingsrechtmatigheid investeringen 2017	23
1.6	Belastingtarieven	24
1.7	Risicoparagraaf	26
1.8	Weerstandvermogen	29
1.9	Financiering	30
1.10	Verbonden partijen	31
1.11	EMU-saldo	32

2. Jaarverslag programma's 33 t/m 66

Inclusief de exploitatierekening per programma

3. Jaarverslag verbonden partijen 67 t/m 80

II. GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2017

4. Exploitatierekening 2017 per kostendrager 81 t/m 82

4.1	Inleiding	81
4.2	Exploitatierekening 2017 Watersysteembeheer	81
4.3	Exploitatierekening 2017 Zuiveringsbeheer	82
4.4	Exploitatierekening 2017 Vaarwegenbeheer	82

5. Exploitatierekening 2017 naar kosten- en opbrengstensoort 83 t/m 89

5.1	Overzicht van de exploitatierekening (lasten en baten)	83
5.2	Verklaring van de verschillen per hoofdkosten en -opbrengstsoort	84
5.2.1	Verschillen per kostensoort t.o.v. ML 2017-4	84
5.2.2	Verschillen per opbrengstensoort t.o.v. ML 2017-4	85
5.2.3	Verschillen per kostensoort t.o.v. de Begroting	86
5.2.4	Verschillen per opbrengstensoort t.o.v. de Begroting	87
5.2.5	Verschillen per kostensoort t.o.v. de Rekening 2016	88
5.2.6	Verschillen per opbrengstensoort t.o.v. de Rekening 2016	89

6. De balans en de toelichting op de balans **90 t/m 104**

6.1	De balans	90
6.2	De toelichting op de balans	91
6.2.1	Grondslagen waardering en resultaatbepaling	91
6.2.2	Toelichting op de vaste activa	93
6.2.3	Toelichting op de vlottende activa	96
6.2.4	Toelichting op de vaste passiva	98
6.2.5	Toelichting op de vlottende passiva	101
6.2.6	Niet uit de balans blijvende verplichtingen	102
6.2.7	Wet verplicht schatkistbankieren	104
6.2.8	Wet Normering Topinkomens	104

III. ENKELVOUDIGE JAARREKENING 2017

7. De enkelvoudige Jaarrekening 2017 **105 t/m 108**

7.1	De enkelvoudige balans per 31-12-2017	105
7.2	De toelichting op de enkelvoudige balans	106
7.3	De enkelvoudige exploitatierekening 2017 Zuiveringsbeheer	107
7.4	De enkelvoudige exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoort	108

BIJLAGEN

		109 t/m 125
I	Staat van reserves en voorzieningen	109
II	BBP-productenlijst	110
III	Staat van vaste activa (gecomprimeerd)	113
IV	Staat van geldleningen (gecomprimeerd)	115
V	Principes kostentoerekening aan beheerproducten	116
VI	Overzicht van de door het bestuur toegekende kredieten in 2017	117
VII	Overzicht onderhanden werken einde jaar	118
VIII	Jaarrekening 2017 Muskusrattenbestrijding	122

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant **126**

Hoofdstuk 1: Verslag ter verantwoording van het financieel beheer

§ 1.1 Inleiding, ontwikkelingen en speerpunten

§ 1.1.1 Inleiding

Het Bestuursakkoord 'Onze Koers' uit 2015, het Waterbeheerplan 2016-2021 'Grenzeloos verbindend' en de Kadernota 2017-2026 vormden een belangrijke basis voor de koers van het waterschap in 2017. De Begroting 2017 is een nadere uitwerking van het eerste jaar uit de meerjarenraming van de Kadernota 2017-2026. In de Jaarstukken 2017 wordt inhoudelijk en financieel gerapporteerd ten opzichte van de Begroting 2017.

Het jaar 2017 is een succesvol jaar geweest. Het overgrote deel van de producten en diensten is conform de Begroting uitgevoerd en het jaar wordt afgesloten met een voordelig exploitatiesaldo van ruim € 3,375 miljoen ten opzichte van de Begroting.

Brabantse Delta is in 2017 tweede geworden bij de verkiezing rondom de Beste overheidsorganisatie. Op het gebied van innovatie was er (inter)nationaal veel aandacht voor de projecten PHARIO en innovatiefabriek Nieuwveer dat de tweede plaats haalde bij de waterinnovatieprijs 2017.

De zuiveringsprestaties voldeden in 2017 aan de doelstellingen. De afvalwaterpersleiding heeft bij hevige neerslag echter een capaciteitstekort. Hierdoor wordt niet altijd voldaan aan de afgesproken afnamehoeveelheid. Het tijdelijke tekort is met de betreffende gemeenten besproken. Met het project AWP 2.0 waarin de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van het gehele systeem wordt verbeterd, wordt ook dit aspect opgelost. Er zijn inmiddels diverse maatregelen genomen die hebben gezorgd voor een reductie van de risico's. Het jaar 2018 zal in het teken staan van het starten van een verbeterproces om de samenhang van het zuiveringsbeheer met de omgeving meer vorm te geven en de kwetsbaarheid van het zuiveringsproces te verminderen.

Voor het watersysteembeheer heeft 2017, naast de reguliere activiteiten, in het teken gestaan van de verdere implementatie en doorontwikkeling van de verkeerstoren. Ook is er een strategie geformuleerd om de waterkwaliteit te verbeteren en er is een impuls gegeven aan de verschillende ecologische opgaven. Er zijn verschillende watersysteemanalyses uitgevoerd om onze KRW-verplichting verder in beeld te krijgen en maatregelen te formuleren. Door middel van de projecten verbetering regionale keringen en verbetering keringen Geertruidenberg-Amertak wordt er geïnvesteerd in waterveiligheid.

Per 1 januari 2017 is de frontoffice gestart. In nauwe samenwerking met de verkeerstoren is gewerkt aan het meer gestructureerd en georganiseerd werken aan meldingen die via diverse kanalen bij het waterschap binnenkomen. Verder is er gewerkt aan vereenvoudiging van de financiële bedrijfsvoering, met als effect een organisatiebrede verbetering van de efficiency, was het project oneigenlijk grondgebruik volop in uitvoering en is er gestuurd op het meer inzetten van netwerkteams en wendbaar inspelen op ontwikkelingen.

Op 10 mei 2017 heeft het algemeen bestuur besloten om de heer drs. C.J.G.M. de Vet voor te dragen als dijkgraaf van waterschap Brabantse Delta. In september 2017 is hij benoemd. De heer De Vet is de opvolger van mevrouw ir. ing. C.P.M. Moonen aan wie per 1 maart 2017 door de Koning eervol ontslag is verleend. Mevrouw Moonen was dijkgraaf van waterschap Brabantse Delta sinds 2013.

De jaarstukken 2017 zijn opgesteld overeenkomstig de verslaggevingsregels uit het Waterschapsbesluit en de daarbij behorende ministeriële regeling "Beleidsvoorbereiding en verantwoording Waterschappen" (BBVW). Als algemene opmerking bij deze jaarstukken dient te worden gemeld dat door het afronden op duizendtallen mogelijk kleine afrondingsverschillen kunnen voorkomen. Deze verschillen hebben geen invloed op het resultaat.

Leeswijzer

De Jaarstukken 2017 bestaan uit een *geconsolideerde* en *enkelvoudige* jaarrekening. De geconsolideerde jaarrekening is onderverdeeld in een *jaarverslag* en een *jaarrekening*.

Het **jaarverslag** geeft een beeld van de activiteiten van het waterschap in het jaar 2017 en de daaruit voortvloeiende financiële gevolgen. De opbouw is als volgt:

- In hoofdstuk 1 “Verslag ter verantwoording van het financieel beheer” wordt verantwoording afgelegd over de financiële consequenties van het gevoerde beleid. Naast de verplichte paragrafen uit het Waterschapsbesluit zijn hier ook de financiële resultaten exploitatie en investeringen, de paragraaf begrotingsrechtmatigheid en de risicoparagraaf opgenomen.
- In hoofdstuk 2 “Jaarverslag programma’s” wordt per programma inzicht gegeven in de realisatie van de doelstellingen, de prestatie-indicatoren en de financiën.
- In hoofdstuk 3 worden de resultaten en ontwikkelingen bij de verbonden partijen weergegeven.

De **jaarrekening** bevat:

- Hoofdstuk 4: “De Jaarrekening 2017 per taak”.
- Hoofdstuk 5: “De jaarrekening 2017 naar kosten- en opbrengstensoorten”. Hier is een analyse opgenomen van de significante afwijkingen ten opzichte van de Jaarrekening 2016, Begroting 2017 en de laatste managementletter van 2017.
- Hoofdstuk 6: “De balans en de toelichting op de balans” geeft de financiële positie van het waterschap weer ultimo 2017 en ultimo 2016, inclusief een toelichting. Hier is ook de verplichte informatie over de topinkomens opgenomen (§ 6.2.7).
- Hoofdstuk 7: “De enkelvoudige Jaarrekening 2017”.

Voor de exploitatierekening naar programma’s wordt verwezen naar de inleiding van hoofdstuk 2.

In de **bijlagen** is de volgende informatie opgenomen:

De verplichte **uitvoeringsinformatie**:

- De staat van reserves en voorzieningen (bijlage I);
- De BBP-productenlijsten met de gerealiseerde nettolasten naar beleids- en beheerproducten en de toerekening van de nettolasten aan de taken (bijlage II);
- De gecompriëerde staat van activa (bijlage III);
- De gecompriëerde staat van geldleningen (bijlage IV);
- De principes waarmee kosten en opbrengsten aan de beheerproducten zijn toegerekend (bijlage V).

Behorende bij de **toelichting op de balans** zijn de volgende overzichten opgenomen:

- Het “Overzicht van de door het bestuur toegekende kredieten in 2017” bevat alle werken die in het jaar 2017 zijn gestart (bijlage VI);
- Een overzicht met werken die eind 2017 nog een restantkrediet hadden, inclusief een weergave van de verwachtingen over het vervolg van deze werken (bijlage VII).

In Bijlage VIII is de **Jaarrekening 2017 van de gemeenschappelijke regeling Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant** opgenomen.

§ 1.1.2 Ontwikkelingen in het begrotingsjaar

In deze paragraaf worden kort de belangrijkste ontwikkelingen in 2017 geschetst.

Waterbeheerplan 2016-2021

Het Bestuursakkoord ‘Onze Koers’ (voorjaar 2015) en het Waterbeheerplan 2016-2021 ‘Grenzeloos verbindend’ (december 2015) vormen een belangrijke basis voor de koers van het waterschap. Het Waterbeheerplan kent vier hoofdthema’s: “Risico’s beheersen”, “Duurzame ontwikkeling ondersteunen”, “Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend” en “Effectief en efficiënt werken”. Binnen die thema’s spelen diverse maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de moderne overheid, klimaat en waterveiligheid en circulaire economie. Een overzicht van de concrete doelen met indicatoren is opgenomen in de Kadernota 2017-2026. In de programmaplannen, die zijn opgenomen in de diverse planning & control producten is aangegeven welke aanpak het waterschap volgt om deze doelen te behalen. Voor een totaaloverzicht van de voortgang wordt verwezen naar de jaarlijkse Kadernota.

Grote opgaven en maatregelen

Ondanks grote investeringen en verbeterde prestaties slagen de waterschappen er al jaren in de stijging van hun belastingen beperkt te houden. De druk op de waterschappen is groot. Forse investeringen in een veilige delta worden gevraagd zonder de tarieven te veel te verhogen en dit alles bij een ‘houdbare’ schuldenlast. Bovendien lijken de risico’s die de waterschappen lopen, steeds groter te worden. Het gaat dan om risico’s die met de taakuitoefening verband houden, zoals klimaatveranderingen, steeds complexere technieken en een dichter bebouwde omgeving, maar ook om risico’s op financieel terrein, zoals afhakende lozers van afvalwater en fluctuerende rentestanden. Ook bij waterschap Brabantse Delta spelen deze ontwikkelingen. Het waterschap kent grote opgaven, waarvan de versterking van de regionale keringen, de bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en de renovatie van de afvalwaterleiding naar het Zeeuwse Bath (AWP 2.0) de grootste zijn. Dit alles om te zorgen voor een veilige leefomgeving. Tegelijkertijd wil het waterschap de tariefstijging beperkt houden en is er aandacht voor een gezonde schuldpositie.

Bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma

Vanaf 2011 betaalt het waterschap als gevolg van de Actie Storm en het Bestuursakkoord Water jaarlijks een bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Bij de Kadernota 2014-2024 heeft het algemeen bestuur ervoor gekozen de bijdrage vanaf 2014 in vijf jaar af te schrijven. Op die manier blijft de rentelast op lange termijn beperkt. Voor 2017 bedraagt de bijdrage bijna € 9 miljoen en de kapitaallast € 6,9 miljoen. De kapitaallast zal tot 2019 verder oplopen tot bijna € 9,5 miljoen per jaar.

Verbetering regionale keringen

Regionale keringen moeten sinds 2009 voldoen aan een norm die hoort bij een (extreme) waterstand die eenmaal per honderd jaar optreedt. In de periode daarvoor werd de minder strenge norm van eenmaal per vijftig jaar gehanteerd. Door de inzet van de waterberging op het Volkerak-Zoommeer is er in het westelijke deel van het beheergebied nog een aanvullende verbeteringsopgave. In totaal moet tot uiterlijk 2023 circa 60 kilometer regionale kering versterkt worden. In 2012 en 2013 zijn de regionale keringen in West-Brabant voor de eerste maal getoetst op de nieuwe normering die is vastgelegd in de Verordening Water (T100-norm). In totaal is 65 kilometer dijktraject afgekeurd op deze norm. Hiervoor heeft het waterschap in het investeringsplan een raming opgenomen van € 85 miljoen. In 2014 is hiertoe een verbeterproject opgestart, waarvoor in 2015 het eerste uitvoeringskrediet van € 8 miljoen is verleend voor de verkenningfase. In 2016 is een tweede uitvoeringskrediet verleend van € 20 miljoen, specifiek voor een alternatieve realisatie van de waterveiligheid in deelgebied Midden: de regionale keringen langs de Laaksche Vaart, Kibbelvaart en Leursche Haven. Hier worden nu keermiddelen en gemalen geplaatst in plaats van het toepassen van 28 kilometer dijkverbetering.

De overige, eerder afgekeurde, dijktrajecten zijn in 2017 aanvullend getoetst. Omdat al duidelijk was dat de verbeteropgave kleiner zou worden is eind 2016 het geraamde bedrag naar beneden bijgesteld van € 85 miljoen naar € 80 miljoen. In 2017 is 17,5 km bij de hertoetsing alsnog goedgekeurd. Dit resulteert in een aanzienlijke aanvullende meevaller van € 20 miljoen. De verwachte raming is medio 2017 dan ook bijgesteld naar € 60 miljoen. Voor de overige keringen (21,4 km die nog afgekeurd zijn, en niet onder deelgebied midden vallen) is het ontwerpproces van het verbeterproject na de zomer van 2017 gestart.

AWP 2.0

Het afvalwater van het westelijk deel van Noord-Brabant wordt gezuiverd op de rwzi Bath. De Afvalwater Persleiding (AWP) is een groot vertakt stelsel van afvalwaterpersleidingen dat tot doel heeft het afvalwater vanaf Moerdijk naar Bath te transporteren en vandaar gezuiverd af te voeren naar de Westerschelde. De AWP dateert uit de jaren '70. De samenleving is sinds die tijd veranderd en daarmee ook de eisen aan de afvalwaterketen. Omdat er grootschalige investeringen nodig zijn aan het circa 40 jaar oude afvalwaterpersleidingsstelsel is een strategische studie uitgevoerd, waarin diverse scenario's bekeken zijn. Het algemeen bestuur heeft in juni 2014 de keuze gemaakt voor het scenario "Basis op orde". Dit betekent handhaving van de AWP en bleek verreweg de goedkoopste optie. In die keuze is rekening gehouden met de instandhouding, uitbreiding en modernisering van de AWP. Om de beschikbaarheid en betrouwbaarheid van de installaties op peil te houden en waar nodig te verbeteren, zijn op een aantal locaties grote investeringen noodzakelijk. In 2017 heeft het algemeen bestuur ingestemd met een eerste uitvoeringskrediet van € 54 miljoen. In 2017 is daarvan € 3,5 miljoen uitgegeven ten behoeve van het schoonmaken van de persleiding tussen Moerdijk en Hoeven, plaatsing van tijdelijke pompinstallaties op persstation Bergen op Zoom en de renovatie van de pompen op persstation Bergen op Zoom en effluentgemaal Bath. Tevens is de contractvoorbereiding uitgevoerd ten behoeve van de aanbesteding van de renovatie van persstations en de aanleg van de verdubbeling van de persleiding tussen Bergen op Zoom en Bath. Eind december 2017 zijn voor de renovatie-werkzaamheden de inschrijvingen ontvangen en in de loop van 2018 worden deze nader beoordeeld.

Duurzaam Financieel Beleid

De grote opgaven voor de toekomst vragen om extra investeringen. Daarmee zouden de schulden van het waterschap enorm toenemen. Het waterschap wil zijn taken uitoefenen tegen een maatschappelijk aanvaardbare lastenontwikkeling, met een verantwoorde schuldpositie en een passend risicoprofiel: een gezonde balans tussen opgaven, schulden en tarieven dus. Bij de Kadernota 2017-2026 heeft het bestuur een belangrijke stap gezet om te komen tot een duurzaam financieel beleid en in het bijzonder het beperken van de schuldenlast. Met ingang van 2017 is het activabeleid op de volgende punten gewijzigd:

- De activeringsgrens is verhoogd van € 50.000 naar € 250.000. Dit betekent dat investeringen <€ 250.000 direct ten laste van de exploitatie komen in het jaar waarin de uitgaven plaatsvinden.
- De rentelast die tijdens de bouw ontstaat, de bouwrente, wordt niet meer bijgeschreven op de projecten en geactiveerd, maar komt rechtstreeks ten laste van de exploitatie.

De maatregelen leiden in eerste instantie tot een stijging van de lasten. Om deze extra lasten op te kunnen vangen, zonder de belastingtarieven te verhogen, is besloten om financiële meevallers apart te zetten in een bestemmingsreserve. De extra lasten als gevolg van de maatregelen worden vervolgens onttrokken uit de reserve. Naast een schuldreductie is er sprake van een structurele besparing op de

rentekosten, omdat er minder geld geleend hoeft te worden. De schuldreductie is vooraf berekend op structureel € 42 miljoen in 2042. Hoe de schuldpositie zich daadwerkelijk ontwikkelt is met name afhankelijk van de hoogte van de investeringsuitgaven en wordt gemonitord in de jaarlijkse Kadernota. De effecten van de maatregelen van duurzaam financieel beleid zijn in de Begroting en Jaarrekening 2017 verwerkt. De voorgestelde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserve voor 2017 worden nader toegelicht in § 1.3.2 Toelichting op de resultaatbestemming.

Sloten, oevers en dijken op orde (SODO)

In 2017 was het project volop in uitvoering en zijn circa 750 situaties grondgebruik in behandeling genomen. Hiervan zijn ongeveer 500 gevallen grondgebruik eind 2017 afgerond. Het afgelopen jaar zijn 200 bewoners-bezoeken en 135 controles vanuit het openbaar gebied afgelegd. Hiermee is een grote stap gezet met het oplossen van een langlopend probleem rondom oneigenlijk grondgebruik. In al deze situaties bestaat nu duidelijkheid over de grondposities van het waterschap en de aangrenzende eigenaren. Dit is jarenlang onvoldoende het geval geweest. Tevens heeft het project door de honderden 'keukentafelgesprekken' een grote bijdrage geleverd aan het vergroten van het waterbewustzijn bij bewoners, agrariërs en bedrijven. De persoonlijke benadering van perceeleeigenaren heeft er bovendien toe geleid dat er nauwelijks problemen zijn ontstaan rond de aanpak van oneigenlijk grondgebruik.

De werkzaamheden van het project 'oneigenlijk grondgebruik' zijn tegen lagere kosten uitgevoerd dan begroot. Om aantoonbare redenen vallen echter de inkomsten uit grondverkoop tegen. In januari 2017 heeft het dagelijks bestuur, aan de hand van een evaluatie over 2016, ingestemd met herijking van het project en de daarbij behorende kosten en opbrengsten. De financiële gevolgen zijn reeds verwerkt in de Kadernota 2018-2027, maar de aanpassingen voor 2017 konden niet meer worden verwerkt in de Begroting 2017, omdat deze reeds was vastgesteld. Op 19 september 2017 heeft het dagelijks bestuur € 400.000 beschikbaar gesteld vanuit de raming 'Onvoorzien uitgaven' uit de Begroting 2017 ter dekking van de achterblijvende opbrengsten op het project 'Oneigenlijk grondgebruik', om te voorkomen dat er op programma 8000 'Bestuur en communicatie' een overschrijding >10% ontstaat, wat het mandaat van het dagelijks bestuur te boven gaat. Zie ook § 1.5.1 Begrotingsrechtmatigheid exploitatie 2017.

Winnend samenwerken

Samenwerken is belangrijker dan ooit. Voor ons liggen grote uitdagingen op diverse vakgebieden, die we beter samen kunnen oppakken dan alleen. We willen allemaal zo doelmatig en effectief mogelijk invulling geven aan onze missie, met een zo groot mogelijke tevredenheid van mensen binnen en buiten het waterschap. Door samen te werken met de andere Brabantse waterschappen (Aa en Maas en De Dommel) benutten we de kansen van grootschaligheid in efficiëntie van de bedrijfsvoering. Tegelijkertijd plukken we de vruchten van de kleinschaligheid als drie afzonderlijke uitvoeringsgerichte organisaties: we kunnen maatwerk leveren naar de regio toe en zijn ook verankerd in regionale samenwerkingsverbanden. De hieronder weergegeven ontwikkelingen rond winnend samenwerken in 2017 zijn niet uitputtend, er gebeurt meer dan is weergegeven. Enkele ontwikkelingen:

- Gezamenlijke implementatie van ICT zaken, zoals de implementatie van de gezamenlijke intranetsite Spraakwater, de implementatie van e-HRM (Workforce) en de inrichting van een nieuw financieel systeem bij Aa en Maas, in afstemming met Dommel en Brabantse Delta.
- Gezamenlijk aanbesteden en inkopen, zoals oplevering van de eerste fase gezamenlijke eisenbibliotheek voor bouwwerken, een gezamenlijk actieplan maatschappelijk verantwoord inkopen en uitvoering van gezamenlijke inkooptrajecten, zoals de sanitaire faciliteiten.
- Er is een akkoord van de belastingdienst verkregen over de juridische samenwerkingsvorm voor diverse deeltaken.
- Er is een gezamenlijke hogere veiligheidskundige geworven, die voor de drie waterschappen werkt.
- De gezamenlijke chief information security officer (CISO) en functionaris gegevensbescherming (FG) is actief.

Afwikkeling Cross Border Lease - waterschap Brabantse Delta

Een van de rechtsvoorgangers van Brabantse Delta, het Hoogheemraadschap van West-Brabant, heeft in het verleden leaseovereenkomsten gesloten voor de zuiveringsinstallaties: de Cross Border Lease (CBL). Contractueel is een koopoptie opgenomen waardoor de CBL beëindigt. Het DB heeft op 22 oktober 2013 ingestemd met het uitoefenen van de koopoptie voor de CBL van het waterschap. De eerste koopoptie, voor drie van de vijf trusts, is in 2015 geëffectueerd. Het laatste deel is in 2017 uitgevoerd. Per balansdatum 31-12-2017 is de CBL van het waterschap volledig afgewikkeld en resteren er geen risico's meer. Nadat de jaarrekening van de lease BV's zijn goedgekeurd door het algemeen bestuur en gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel zullen de BV's worden ontbonden.

Calamiteiten zuiveringsbeheer

In 2016 heeft zich een calamiteit voorgedaan: het zuiveringsproces op de rwzi Ossendrecht is verstoord geraakt, waardoor een waterbodem vervuild raakte die in 2017 is gebaggerd. Daarnaast was het risico op uitvallen van de pompen bij persstation Roosendaal dermate groot, dat er urgent voorzieningen in de vorm van noodpompen zijn gerealiseerd. De plaatsing en de huur van de tijdelijke pompinstallatie is voor een half jaar in 2017 aan de calamiteit gerelateerd, daarna is de huur vanuit de exploitatie betaald. Middels de resultaatbestemming wordt voorgesteld om de totale extra last van € 748.000 ten laste van de calamiteitenreserve Zuiveringsbeheer te brengen.

De Omgevingswet

De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld van 1 juli 2019 naar 1 januari 2021. Het uitstel heeft geen gevolgen voor de einddatum van de totale landelijke transitie in 2029. Het waterschap is daarom verder gegaan met de voorbereidingen voor de eigen implementatie en volgt daarmee de lijn van de Unie, IPO, VNG en het Rijk. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het op orde brengen van de eigen digitale informatievoorziening, zodat kan worden aangesloten op het Digitaal Stelsel Omgevingswet.

Nieuwe natuurwetgeving

In 2017 heeft het Rijk de nieuwe natuurwetgeving vastgesteld. Deze is per 1 januari 2018 in werking getreden. De waterschappen zijn in 2017 begonnen met het aanpassen van hun bedrijfsvoering. De concrete wijzigingen worden in 2018 geformaliseerd. De Unie van Waterschappen (UvW) heeft de gemeenschappelijke gedragscode conform de nieuwe wetgeving aangepast, zodat de waterschappen niet voor iedere handeling een aparte ontheffing hoeven aan te vragen. Deze heeft de UvW aan de Minister ter goedkeuring aangeboden. Het Ministerie (via de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) is niet akkoord gegaan met deze versie. De UvW past de gedragscode in 2018 alsnog aan. De verwachting is dat deze in 2018 alsnog goedgekeurd wordt. Brabantse Delta zal de goedgekeurde gedragscode in haar bedrijfsvoering toepassen. Zolang de gedragscode nog niet is geaccordeerd door het Ministerie handelen de waterschappen, waaronder ook Brabantse Delta, conform de oude gedragscode waar het kan en volgens de nieuwe wet waar het moet (bijvoorbeeld door het aanvragen van ontheffingen).

Melding opkomende vreemde stoffen

In 2017 heeft het Waterschap met meer meldingen van opkomende vreemde stoffen te maken gehad. Het waterschap heeft hierdoor haar monitoring en handhaving strategie hierop aangepast. De opkomende vreemde stoffen blijven in de toekomst de aandacht van het waterschap vragen.

Financiering watersysteemoelen

Het waterschap heeft in 2017 bij diverse subsidieregelingen een aanvraag ingediend voor de financiering van watersysteemoelen. In maart zijn er twee POP3 aanvragen ingediend: € 8,9 miljoen voor het project maatregelen waterhuishouding Waalwijk. Deze aanvraag is toegekend. Daarnaast € 2,2 miljoen voor beekherstel en EVZ-maatregelen in samenwerking met de gemeente Tilburg. Deze aanvraag wordt waarschijnlijk in de eerste helft van 2018 goedgekeurd. Daarnaast is het waterschap partner in twee Europese Interreg projecten (Triple C en PROWATER) en betrokken bij een aantal aanvragen bij het Groenontwikkelfonds Brabant. In 2016 hebben de Brabantse waterschappen afspraken gemaakt met de provincie over de realisatie van verschillende watersysteemoelen (verdrogingsbestrijding, vispassages, beekherstel en waterberging) voor de periode 2016-2021. Deze zijn vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering Waterdoelen (STUW).

Vennootschapsbelasting

De Wet modernisering vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen is per 1 januari 2016 in werking getreden. Overheden die winst behalen op activiteiten die concurreren met de markt moeten daarover in principe vennootschapsbelasting betalen. Brabantse Delta volgt in de uitwerking de pragmatische lijn die door de Unie van Waterschappen is uitgewerkt met een aantal waterschappen en de Belastingdienst. Het waterschap heeft haar inventarisatie 2017 nog niet volledig afgerond en er is uitstel aan de Belastingdienst gevraagd voor het doen van aangifte over 2017. Dit is toegekend, wat betekent dat er vóór 1 november 2018 aangifte gedaan moet worden over het boekjaar 2017. De verwachting is dat, naast de aangifte voor het groene warmtestation Nieuwveer, voor een aantal kleinere, eenmalige activiteiten aangifte gedaan dient te worden. Aangezien Brabantse Delta vanaf 2014 reeds aangifte doet en fiscaal gezien verlies heeft gemaakt, is er een behoorlijke verliescompensatie opgebouwd en zal er naar verwachting geen vennootschapsbelasting afgedragen hoeven te worden over 2017.

Kwijtschelding

Het waterschap hanteert een kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsnorm. De kwijtscheldingen hebben voornamelijk betrekking op ingezetenen en huishoudens. Vanaf 2016 wordt ook rekening gehouden met kwijtschelding voor kleine ondernemers/zzp'ers. Voorwaarde voor het verlenen van kwijtschelding aan deze kleine ondernemers is dat het niet om belastingen mag gaan die geheel of gedeeltelijk verband houden met de uitoefening van het bedrijf of beroep. Dit om concurrentievervalsing

te voorkomen. Een kleine ondernemer kan dus alleen in aanmerking komen voor kwijtschelding van belastingen die met zijn woonruimte samenhangen (privé-belastingsschulden).

In 2017 heeft er een onderzoek plaats gevonden naar de effecten van versoering van het kwijtscheldingsbeleid. De resultaten zijn aan het algemeen bestuur gepresenteerd en zullen worden opgenomen in het overdrachtsdocument voor het nieuwe bestuur in 2019.

Hogere kosten N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

De kosten van SNB zijn in 2017 € 5,5 miljoen hoger dan begroot, vanwege de volgende oorzaken:

Hogere slibaanvoer aandeelhouders

Bij het opstellen van de Begroting 2016 SNB is door de aandeelhouders een prognose aanvoer voor 2017 afgegeven van 262.600 ton ontwaterd slib. Hierdoor zou bij SNB een onderbezetting ontstaan van 12% in 2017. In de volgende jaren zou de onderbezetting verder toenemen. SNB heeft succesvol nieuwe slibverwerkingscontracten kunnen afsluiten om de negatieve effecten van de onderbezetting volledig te compenseren. Bij de Begroting 2017 is de verwachting van de slibaanlevering 2017 door aandeelhouders naar boven bijgesteld tot 300.300 ton. Uiteindelijk is in 2017 zelfs 339.196 ton aangeleverd, met name toe te schrijven aan vertragingen bij de realisatie van de bouw van een aantal energiefabrieken.

Lagere verwerkingscapaciteit SNB en hogere slibvoorraad

Naast de hogere aanvoer is SNB geconfronteerd met een lagere verwerkingscapaciteit als gevolg van noodzakelijk onderhoud aan oven lijn 1. De renovatie stond reeds gepland in 2016, maar was uitgesteld, omdat toen ook al teveel slib werd aangeleverd. Tevens heeft dit geleid in een oplopende slibvoorraad eind 2016. Daarnaast was er sprake van een verminderde slibdoorzet als gevolg van de toegenomen hoeveelheid energie in het door de aandeelhouders aangeleverde slib.

BTW voor slibverwerking externe klanten

Op basis van BTW afspraken met de Belastingdienst vinden de slibverwerkingsactiviteiten voor de aandeelhouders plaats in de niet belaste BTW sfeer en alle overige activiteiten in de belaste sfeer. Begin 2017 heeft SNB geconstateerd na aanscherping van de interne controles dat in het verleden teveel BTW is teruggevorderd over de transportkosten. Naar aanleiding van deze constatering is ook twijfel gerezen over de behandeling van de BTW over de externe verwerkingskosten. In april 2018 is het overleg met de Belastingdienst afgerond. De uitkomst is dat SNB teveel BTW heeft teruggevorderd over de externe verwerkingskosten. Het terug te betalen bedrag voor 2017 en voorgaande jaren is verwerkt in de Jaarrekening 2017 SNB en de voorliggende Jaarrekening van waterschap Brabantse Delta.

Verlenging afschrijvingstermijn

SNB heeft besloten de afschrijvingstermijn van de fabriek met 4 jaar te verlengen tot en met 2026 op basis van het wettelijk kader en factoren als technische en economische slijtage, technologische ontwikkelingen, toekomstige wijzigingen in (milieu)wetgeving en de fiscale afschrijvingstermijn.

Financiële gevolgen

Door de hogere slibaanvoer en lagere verwerkingscapaciteit waren de externe verwerkingskosten voor 2017 bijna € 8,4 miljoen, waar € 2,8 miljoen was begroot. Bovendien is de BTW vordering van bijna € 2 miljoen meegenomen in de kosten. De verlenging van de afschrijvingstermijn geeft in 2017 een voordeel van € 3,4 miljoen op de exploitatielasten van SNB. De bijdrage 2017 voor Brabantse Delta is € 1,5 miljoen hoger dan de definitieve Begroting 2017 SNB en € 1,6 miljoen hoger dan de Begroting 2017 WBD, die was gebaseerd op de concept Begroting 2017 SNB. Over de kostenverdeling 2017 wordt op bestuurlijk niveau nog overleg gevoerd door de aandeelhoudende waterschappen.

Gemeenschappelijke Regeling waterschap De Dommel en waterschap Brabantse Delta

Op basis van tariefafspraken, vastgelegd in gemeenschappelijke regeling De Dommel/Brabantse Delta, zuivert De Dommel in Tilburg afvalwater dat afkomstig is uit het beheersgebied van Brabantse Delta. Voor 2017 was de bijdrage die Brabantse Delta daarvoor aan De Dommel betaalt, op basis van de bij ML 2017-3 bekende gegevens, naar verwachting € 5,065 miljoen hoger dan begroot. Een aantal bedrijven in Tilburg heeft een eigen zuivering gebouwd. Vanwege problemen was deze eigen zuivering echter nog niet volledig in bedrijf en werd het afvalwater daarom nog gezuiverd door De Dommel. De Dommel brengt deze vervuilingseenheden in rekening bij Brabantse Delta, die vervolgens de belastingaanslagen oplegt. Door onze extra bijdrage aan De Dommel dreigde op programma 4000 een overschrijding >10% te ontstaan, wat het mandaat van het DB te boven gaat.

Het DB heeft op 19 september 2017 besloten een bedrag van € 5.065.000 af te schrijven van de Begroting 2017 van programma 9000 en dit bedrag over te schrijven naar programma 4000, ten behoeve van het consolideren van de kosten en opbrengsten binnen de "Gemeenschappelijke Regeling waterschap De Dommel en waterschap Brabantse Delta".

§ 1.1.3 Prestaties Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer

Zuiveringsbeheer

De zuiveringsprestaties in 2017 voldeden aan de doelstellingen. Door lokaal inzicht en bediening op de rwzi's en centraal overzicht vanuit de verkeerstoren is er succesvol inspanning geleverd om de doelstellingen te halen. De afvalwaterpersleiding heeft bij hevige neerslag (circa 12 keer per jaar) echter een capaciteitstekort. Hierdoor wordt niet altijd voldaan aan de afgesproken afnamehoeveelheid. Het tijdelijke tekort is met de betreffende gemeenten besproken. Met het project AWP 2.0 waarin de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van het gehele systeem wordt verbeterd, wordt ook dit aspect opgelost. Er zijn inmiddels diverse maatregelen genomen die hebben gezorgd voor een reductie van de risico's.

Het onderhoud is uitgevoerd op basis van het inspectieprogramma. Er waren tevens een fors aantal storingsmeldingen die opgevolgd zijn. Om de betrouwbaarheid van de persstations Roosendaal en Bergen op Zoom te verbeteren zijn deze installaties voorzien van een tijdelijke pompinstallatie (tpi) die de pompfunctie over kunnen nemen bij storing of onderhoud. Juist de toename van het aantal storingsmeldingen laat zien dat veel installaties kwetsbaar zijn en dat de veiligheid niet goed geborgd is. In 2018 zal dit worden aangepakt via het verbeterplan Betrouwbaar in de basis. Hier zal ook een toekomstvisie over het zuiveringsbeheer gepresenteerd worden. Het onderzoek "Lange termijn asset planning" wordt gebruikt om inzicht te verkrijgen in de relatie tussen risico's en het benodigde investeringsvolume op de lange termijn. Voor de risicoafweging wordt gebruik gemaakt van het bedrijfswaardenmodel. Het programmeren van investeringsprojecten is verder verbeterd door een verbeterde scope bepaling en kostenberekening in de fase van projectprogrammering. Tevens is de projectbeheersing verbeterd door het toepassen van integraal projectmanagement.

De innovaties binnen zuiveringsbeheer zijn geëtaleerd op een (inter)nationaal podium. Hoogtepunten hierbij waren de tweede plaats van innovatiefabriek Nieuwveer bij de verkiezing van de waterinnovatieprijs, het Phario symposium en de presentatie van het Phario project op het "high-level speaking event" op de Afsluitdijk genaamd "Making waves". Op rwzi Nieuwveer is in 2017 een proef gestart naar energiezuinig zuiveren met Anammox in de hoofdstroom. Met het goedkeuren van het versnellingsplan duurzaamheid is besloten om energieneutraliteit te bereiken door het realiseren van windenergie en het faciliteren van zonneparken op rwzi terreinen. "De STOWA hotspotanalyse geneesmiddelen rwzi's" is in december gepubliceerd. De implicatie van deze rapportage voor Brabantse Delta wordt nader uitgewerkt.

Met de aandeelhouders van SNB is in 2017 een strategische toekomstvisie opgesteld om samen toe te werken naar een continue en duurzame slibeindverwerking op lange termijn.

Watersysteembeheer

In 2017 hebben verschillende richtinggevende ontwikkelingen plaatsgevonden over het gehele watersysteembeheer. Voorbeelden hiervan zijn de verdere implementatie en doorontwikkeling van de verkeerstoren. Daarnaast is een reorganisatie Watersystemen in beweging doorgevoerd. Deze reorganisatie had tot doel het verbeteren van een aantal processen zoals programmering en onderhoud, het versterken van de samenwerking met de omgeving en versterking van de rol van de verkeerstoren in het peilbeheer en bestrijding van calamiteiten. Daarnaast is gekeken naar efficiëncymogelijkheden door processen beter op elkaar af te stemmen.

Er is een strategie geformuleerd om de waterkwaliteit te verbeteren en er is een impuls gegeven aan de verschillende ecologische opgaven. Er zijn verschillende watersysteemanalyses uitgevoerd om onze KRW-verplichting verder in beeld te krijgen en maatregelen te formuleren waarmee we uiteindelijk aan deze doelen kunnen voldoen. Deze lijn zal ook in 2018 doorgezet worden.

In 2017 is geconstateerd dat de uitvoering van verschillende inrichtingsmaatregelen, zoals Natte Natuurparels en Beek- en Kreekherstel achterblijft. De programmering en realisatie van de STUW-afspraken (Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering Waterdoelen) loopt Brabantbreed achter bij de afgesproken prestaties. Er is zowel intern als extern (samen met provincie en de andere Brabantse waterschappen) gewerkt aan een versnellingsstraject. Dit sluit aan bij de versnellingsambities op het vlak van waterkwaliteit. Intern is er vanaf 2018 extra capaciteit beschikbaar gesteld om de doelrealisatie te kunnen benaderen. Medio 2018 wordt de voortgang gerapporteerd in het overleg tussen GS en de Noord-Brabantse Waterschapsbond. Het algemeen bestuur wordt in de Kadernota 2019-2028 geïnformeerd over de voortgang.

In 2017 liepen op het gebied van waterveiligheid de projecten verbetering regionale keringen en verbetering keringen Geertruidenberg-Amertak. Verder zijn er nieuwe toetsronden gestart voor zowel de primaire keringen als de regionale keringen. Op het gebied van waterveiligheid is tevens gewerkt aan het verder ontwikkelen van asset management. Zo zijn alle primaire keringen geïnspecteerd volgens een nieuwe techniek. In 2018 zal het asset management nog verder ontwikkeld worden.

§ 1.2 Ontwikkelingen bedrijfsvoering

Op het gebied van de bedrijfsvoering is in 2017 onverminderd gestuurd op en geïnvesteerd in het op peil houden van een efficiënte en kwalitatief goede ondersteuning van de primaire processen. De programma's binnen bedrijfsvoering kenmerken zich door een grote diversiteit aan onderwerpen en aandachtsgebieden. Binnen deze diversiteit hebben in 2017, naast Winnend samenwerken en SODO die in § 1.1.2 al zijn toegelicht, de volgende onderwerpen een nadrukkelijke focus gehad:

Uitvoering van het organisatie ontwikkelprogramma Samen, Soepel, Sterk in je werk

Met de uitvoering is invulling gegeven aan een moderne organisatie die wendbaar is, snel kan inspelen op veranderingen en aansluit bij de huidige en toekomstige ontwikkelingen, voortkomend uit onder andere het bestuursprogramma, het programma dienstverlening en procesmanagement. Er is geïnvesteerd in aspecten als persoonlijk leiderschap (eigen verantwoordelijkheid, lef, initiatief), bewust handelen vanuit de eigen (proces)rol, flexibiliteit, samenwerken en verbinden, ruimte en vertrouwen, feedback geven en nemen, een gastvrije houding, het verbeteren van de organisatie van het werk en het mogelijk maken om het werk beter af te stemmen op hetgeen werkelijk nodig is: **samen** door beter te verbinden, **soepel** door het weghalen van onnodige barrières en bureaucratie en **wendbaar** door inbedding van een meer flexibel organisatieconcept. Onder andere door nadrukkelijke make-buy-ally-afwegingen te maken en het meer inzetten van tijdelijke netwerkteams om vraagstukken op te pakken. Medewerkers zijn nadrukkelijk uitgenodigd via de klussenbank. Ook is het beleid rondom actieve interne mobiliteit verder vorm gegeven. Het werken met tijdelijke netwerkteams en het wendbaarder invullen van projecten en programma's is succesvol en wordt voortgezet.

Per 1 januari 2017 is de frontoffice gestart. In nauwe samenwerking met de verkeerstoren is gewerkt aan het meer gestructureerd en georganiseerd werken aan meldingen die via diverse kanalen bij het waterschap binnenkomen. Meldingen zijn geregistreerd en worden waar mogelijk afgehandeld of uitgezet bij de back office. Inmiddels werkt dit naar tevredenheid en wordt onderzocht hoe en waar de front office haar activiteiten verder kan ontwikkelen en uitbreiden.

Sturen op hoofdlijnen (kredietverstrekking investeringen)

Bij de start van het algemeen bestuur (AB) in het voorjaar 2015 is een werkgroep bestuurlijke vernieuwing gevormd met als doel het doen van voorstellen om de cultuur en structuur van het bestuur te verbeteren. De hoofdpunten van de werkgroep zijn de BOB-systematiek (Beeldvorming, Oordeelsvorming en Besluitvorming) en Sturen op hoofdlijnen. Over de BOB-systematiek is besloten in de vergadering van het AB van 13 juli 2016. Vervolgens is de bestuurlijke vernieuwing verder vormgeven door middel van het Sturen op hoofdlijnen. Eén van de onderdelen van het Sturen op hoofdlijnen betreft de procedure van kredietverstrekking voor investeringen. Het doel is om alleen de investeringen die politiek-bestuurlijk interessant zijn voor te leggen aan het AB. Voor de overige investeringen wordt mandaat verleend aan het dagelijks bestuur. De nieuwe werkwijze is toegepast bij de Begroting 2018 en heeft geleid tot een afname van kredietbesprekingen in het AB, waardoor er op de agenda van de AB-vergaderingen nadrukkelijk meer ruimte ontstaat voor het gesprek over bestuurlijk, strategisch relevante onderwerpen.

Vereenvoudiging van de financiële bedrijfsvoering

Door uitvoering te geven aan het project Vereenvoudigen van de financiële bedrijfsvoering zijn de financiële en aanpalende processen versimpeld en daar waar mogelijk geautomatiseerd, met als doel een hogere efficiency en effectiviteit en daar waar mogelijk meer gebruikersgemak. Eenvoud, terug naar de standaard functionaliteit, duidelijkheid in taken, rollen en verantwoordelijkheden en uniformeren binnen Winnend Samenwerken zijn daarbij de uitgangspunten geweest. Het effect is een structurele efficiëntieverbetering organisatie breed (vanaf 2019 en verder).

Beste overheidsorganisatie 2017

Brabantse Delta is in 2017 tweede geworden bij de verkiezing rondom de Beste overheidsorganisatie. Bij deze verkiezing worden overheidsorganisaties (ministeries, provincies, gemeenten, waterschappen en samenwerkingsverbanden) breed beoordeeld. De jury beoordeelde als volgt:

"Waterschap Brabantse Delta is een moderne overheidsorganisatie die midden in de samenleving staat. Het waterschap vindt de juiste balans tussen belangen van samenleving, milieu, economie, efficiency en effectiviteit. Hierbij staat duurzaamheid voorop. Het waterschap besteedt bij uitstek tijd aan een actieve betrokkenheid van de omgeving. De werkfilosofie kenmerkt zich door de verantwoordelijkheid laag in de organisatie te leggen. Hierdoor krijgen medewerkers de ruimte, in ruil hiervoor wordt persoonlijk leiderschap en verantwoordelijkheid van hen gevraagd. Deze manier van werken heeft ervoor gezorgd dat de organisatie zich transformeert van een bureaucratisch en hiërarchische gestructureerde werkomgeving naar een open en transparante organisatie".

§ 1.3 Resultaten exploitatie en investeringen 2017

§ 1.3.1 Bedrijfsresultaat exploitatie 2017

De Jaarrekening 2017 sluit met een voordelig exploitatiesaldo van € 2,488 miljoen. In de Begroting 2017 was rekening gehouden met een nadelig saldo van € 0,981 miljoen:

Bedrijfsresultaat 2017 (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2017
Totale bruto lasten ¹	140.569	146.378
Totale baten (inclusief bijdrage provincie Noord-Brabant)	-141.475	-143.808
Jaarresultaat	-906	+2.570
Mutaties reserves (reeds besloten):		
Toevoeging wachtgeldreserve	+7	
Onttrekking egaliseringsreserve CBL	-1.589	-1.589
Bedrijfsresultaat	-2.488	+981

(+ = nadelig / - = voordelig)

De Jaarrekening 2017 resulteert in de volgende resultaten per taak:

Resultaat en bestemming per taak (bedragen x € 1.000)	Water-systeem-beheer	Zuiverings-beheer	Vaarwegen-beheer	Totaal 2017
Netto lasten	57.771	65.843	1.345	124.959
Opbrengst verontreinigingsheffing	-486			-486
Reserve wachtgelden personeel	4	4		7
Onttrekking egaliseringsreserve CBL	-747	-842		-1.589
Heffingen/omslagen	-59.534	-64.500		-124.033
Bijdrage Provincie			-1.345	-1.345
Resultaat per taak	-2.992	+505	0	-2.488

(+ = nadelig / - = voordelig)

Voorgesteld wordt het bedrijfsresultaat als volgt te bestemmen:

Voorstel bestemming bedrijfsresultaat Watersysteembeheer (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2017
Toevoeging financiële meevallers aan bestemmingsreserve DFB	+2.720	+2.942
Onttrekking uit de bestemmingsreserve DFB	-2.231	-1.893
Toevoeging aan de bestemmingsreserve PBB	+112	0
Onttrekking (-) / toevoeging (+) aan de egaliseringsreserve WS	+2.391	-2.575
Totaal bestemming resultaat Watersysteembeheer	+2.992	-1.526

Voorstel bestemming bedrijfsresultaat Zuiveringsbeheer (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2017
Toevoeging financiële meevallers aan bestemmingsreserve DFB	+2.638	+3.386
Onttrekking uit de bestemmingsreserve DFB	-1.017	-1.017
Onttrekking uit de algemene/calamiteitenreserve	-748	0
Toevoeging aan de bestemmingsreserve PBB	+112	0
Onttrekking uit de egaliseringsreserve Zuiveringsbeheer	-1.490	-1.824
Totaal bestemming resultaat Zuiveringsbeheer	-505	+545

¹ Bruto lasten zijn de totale kosten van het waterschap. Netto lasten zijn de bruto lasten verminderd met de overige opbrengsten (niet zijnde belastingopbrengsten). De begrotingsbedragen zijn inclusief de afschrijving van € 5.065 van de belastingopbrengsten naar programma 4000 conform DB-besluit 19 september 2017 (zie toelichting § 1.5.1).

§ 1.3.2 Toelichting op de resultaatbestemming

Alle ondergenoemde bedragen zijn afgerond op € 1.000.

Toevoeging financiële meevallers aan bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid

Bij de Kadernota 2017–2026 heeft het bestuur een belangrijke stap gezet om te komen tot een duurzaam financieel beleid en in het bijzonder het beperken van de schuldenlast. De maatregelen die vanaf 2017 ingaan, leiden in eerste instantie tot een stijging van de lasten. Om deze extra lasten op te kunnen vangen zonder extra tariefstijgingen is besloten om (toekomstige) financiële meevallers apart te zetten in een bestemmingsreserve.

Voor 2017 gaat het om de volgende financiële meevallers:

- Voordeel herstructurering leningen (€ 310.000 Watersysteembeheer en € 418.000 Zuiveringsbeheer)
- Voordeel van de in 2017 uitgekeerde switchtransactie SNB (€ 1.968.000 voor Watersysteembeheer en € 2.220.000 voor Zuiveringsbeheer). In de Begroting was rekening gehouden met een opbrengst van € 5.600.000, het in 2017 uitgekeerde bedrag bedraagt € 4.188.000².
- Voordeel op uitgaven projecten < € 250.000 Watersysteembeheer: € 441.000. Met ingang van 2017 is in het kader van Duurzaam Financieel Beleid (DFB) de activeringsgrens verhoogd van € 50.000 naar € 250.000. Dit betekent dat investeringen <€ 250.000 direct ten laste van de exploitatie komen in het jaar waarin de uitgaven plaatsvinden. In 2017 heeft Watersystemen het budget voor deze uitgaven niet volledig benut en wordt voorgesteld het bedrag toe te voegen aan de bestemmingsreserve DFB Watersysteembeheer.

Onttrekking uit de bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid

De maatregelen van DFB leiden in eerste instantie tot een stijging van de lasten. De extra lasten als gevolg van de maatregelen worden jaarlijks onttrokken uit de reserve. Voor de taak Watersysteembeheer gaat het in 2017 om € 1.893.000 en voor de taak Zuiveringsbeheer om € 1.017.000.

In 2015 zijn door het waterschap twee grote projecten opgeleverd in het kader van het nationale programma 'ruimte voor de rivier': De waterberging Volkerak Zoommeer en de Overdiepse polder. Tijdens de uitvoering draagt het waterschap een deel van de risico's en krijgt daarvoor een vergoeding. De vergoedingen waren bij de oplevering niet volledig opgebruikt. Bij de Jaarrekening 2015 is een inschatting gemaakt van de kosten die mogelijk nog zouden komen. Het resterende bedrag (€ 3,14 miljoen) is bij de oplevering van de projecten vrijgevallen ten gunste van het resultaat 2015 en toegevoegd aan de bestemmingsreserve Duurzaam Financieel Beleid. In 2017 zijn voor het project Overdiepse Polder nagekomen kosten gemaakt, onder meer in verband met een bomenkwestie. Voorgesteld wordt het bedrag van de kosten, zijnde € 338.000 te onttrekken uit de bestemmingsreserve DFB Watersysteembeheer.

Onttrekking algemene/calamiteitenreserve Zuiveringsbeheer

Zoals in het Reserve- en voorzieningenbeleid 2016 is opgenomen wordt ter bestrijding van onverwachte gebeurtenissen (calamiteiten) voor iedere taak afzonderlijk een algemene/calamiteitenreserve in stand gehouden. Voorgesteld wordt de kosten van de calamiteit Ossendrecht (€ 149.000) en de noodmaatregelen voor persstation Roosendaal (€ 599.000) te onttrekken uit de algemene/calamiteitenreserve Zuiveringsbeheer.

Toevoeging aan de bestemmingsreserve Persoonsgebonden Basis Budget

In de cao 2014-2016 voor de waterschappen is bepaald dat de medewerkers met ingang van 1 januari 2016 een Persoonsgebonden Basis Budget van € 5.000 beschikbaar hebben. Dit budget kan binnen vijf jaar besteed worden aan opleidingen en andere activiteiten benodigd voor persoonlijke ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit. Jaarlijks houdt het waterschap in de begroting rekening met een bedrag van € 1.000 per medewerker. Indien aan het einde van het jaar het volledige begrote bedrag nog niet is uitgegeven wordt dit bedrag in deze bestemmingsreserve PBB gestort. In 2017 is € 224.000 van de begrote opleidingskosten niet uitgegeven en toegevoegd aan de bestemmingsreserve PBB. De uitnutting van de reserve zal de komende jaren nauwlettend gevolgd worden en op basis daarvan mogelijk leiden tot bijstelling van de hoogte van de reserve in de laatste jaren. Met de medewerker worden afspraken gemaakt over inzet van het PBB. Dit betekent dat het PBB geen financieel recht/aanspraak

² In 2007 is SNB met een bank een Switch Transactie aangegaan met als doel het kredietrisico op drie leasdepots van SNB te spreiden. SNB heeft de Switch Transaction in 2016 voortijdig beëindigd. De marktwaarde van de Switch Transactie had zich de afgelopen jaren in het algemeen positief ontwikkeld, maar was wel volatiel. In het geval van onverwachte negatieve ontwikkelingen in de wereldeconomie zou de marktwaarde van de transactie snel weer afnemen. Daarnaast bevond de bank waarmee de transactie is afgesloten zich in zwaar weer. Alles afwegende heeft SNB besloten in 2016 de transactie voortijdig te beëindigen en in 2017 uit te betalen. De transactie liep nog tot september 2017. Het positieve resultaat voor Waterschap Brabantse Delta bedraagt ongeveer € 4,2 miljoen en is meegenomen in de Jaarrekening 2017.

vertegenwoordigt. Alleen als een medewerker een voorstel doet voor een PBB-besteding, en de leidinggevende geeft hiervoor goedkeuring, dan ontstaat pas het recht van de medewerker om bijvoorbeeld de betreffende opleiding te volgen. Het PBB dat eind 2020 nog niet opgemaakt is, vloeit terug naar de algemene middelen.

Toevoeging/onttrekking egalisereserve

Voorgesteld wordt het resterende bedrijfsresultaat te verrekenen met de egalisereserves:

- De voorgestelde toevoeging aan de egalisereserve Watersysteembeheer bedraagt € 2.391.000. Er was een onttrekking van € 2.575.000 begroot.
- De onttrekking aan de egalisereserve Zuiveringsbeheer bedraagt € 1.490.000. Er was een onttrekking van € 1.824.000 begroot.

Voor de ontwikkeling van de reserves en voorzieningen in 2017 wordt verwezen naar de toelichting op de balans (hoofdstuk 5) en bijlage I "Staat van reserves en voorzieningen".

§ 1.3.3 Belangrijkste afwijkingen ten opzichte van Managementletter 2017-4

Op basis van de planning- en controlcyclus 2017 zijn over het boekjaar vier managementletters opgesteld, met als doel het bestuur tussentijds te informeren over de inhoudelijke en financiële voortgang van de bedrijfsprocessen en projecten. De inschatting van het resultaat, zoals gemeld bij Managementletter 2017-4 in het AB van 29 november 2017, was € 157.000 nadelig. Het bedrijfsresultaat in de voorliggende jaarrekening is € 2,394 miljoen voordelig.

Bedrijfsresultaat 2017 (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	ML 2017-4	Begroting 2017	Te verklaren verschil
Bedrijfsresultaat	-2.488	+157	+981	-2.645

(+ = nadelig / - = voordelig)

In hoofdstuk 5 wordt een analyse gegeven van de grootste financiële verschillen ten opzichte van de Begroting 2017, Jaarrekening 2016 en Managementletter 2017-4 (opgesteld met peildatum 3 oktober 2017). Hieronder wordt volstaan met de grootste verschillen ten opzichte van het prognose resultaat van Managementletter 2017-4. De Jaarrekening 2017 laat een voordeel van € 2,645 miljoen zien:

Grootste financiële afwijkingen ten opzichte van Managementletter 2017-4 (bedragen x € 1.000)	Te verklaren verschil
Afschrijvingen financiële activa - In november 2017, ná de peildatum ML 2017-4, heeft <u>SNB</u> te kennen gegeven de <u>agioterugstorting</u> die gepland stond voor december 2017 door te schuiven naar het voorjaar van 2018. Dit vanwege de liquiditeitspositie van SNB. Hierdoor is in 2017 ook niet de kapitaallast geboekt van de financiële vaste activa SNB. Dit betreft een financieringskwestie: Voor financiering van de N.V. is gekozen voor een deelname in het aandelenkapitaal en het beschikbaar stellen van agio. Als gevolg hiervan werkt de N.V. slechts met eigen vermogen en is geen rente over vreemd vermogen verschuldigd. De N.V. gebruikt de in de kostprijs begrepen afschrijvingen om de ter beschikking gestelde agio af te lossen.	-2.156
Goederen en diensten van derden van derden - De kosten van <u>chemicaliën</u> zijn € 282 voordelig door een lager tarief en een lager verbruik vanwege slimmer en gecombineerd doseren op rwzi Bath. De impact hiervan was bij ML 2017-4 onvoldoende ingeschat en meegenomen. In 2018 is dit als leerpunt meegenomen. - De kosten van <u>onderhoud door derden</u> zijn € 780 voordelig: - o De kosten van Onderhoud software zijn € 207 lager doordat een aantal verzoeken vanuit de organisatie niet zijn afgenomen of zijn doorgezet naar 2018. - o De kosten van baggeren waterlopen door derden zijn € 161 lager, doordat een deel van de werkzaamheden is doorgeschoven naar begin 2018. - o De kosten van cultuurtechnisch onderhoud door derden zijn € 156 lager doordat een deel van de werkzaamheden aan het watersysteem is doorgeschoven naar 2018, vanwege vertraging in het vaststellen van contracten en door natte terreinomstandigheden. - o De kosten van mechanisch onderhoud zijn € 109 lager, doordat een aantal werkzaamheden zijn doorgeschoven naar begin 2018. - o De overige kosten, bestaande uit meerdere kleine budgetten, zijn € 147 lager.	-2.347

Grootste financiële afwijkingen ten opzichte van Managementletter 2017-4 (bedragen x € 1.000)	Te verklaren verschil
De kosten van <u>overige diensten door derden</u> zijn € 924 lager: - o De kosten voor slibdrogen en –verbranden (SNB) zijn € 536 hoger. Op 9 februari 2018 heeft SNB te kennen gegeven dat er naar aanleiding van onjuiste behandeling van de BTW over de externe verwerkingskosten een maximale terugvordering van € 2 miljoen betaald dient te worden aan de fiscus in 2017. Hierdoor is de bijdrage van Brabantse Delta naar boven bijgesteld. Deze informatie was bij ML 2017-4 niet bekend. - o De bijdragen aan gemeenschappelijke projecten zijn € 206 lager: dit wordt met name veroorzaakt door de bijdrage aan de provinciale regeling voor agrarisch natuurbeheer. Deze bijdrage was lager doordat minder aanvragen zijn ingediend dan verwacht. De afrekening van de Provincie is in december 2017 ontvangen en kon daarom nog niet verwerkt worden in de prognose van ML 2017-4. - o De kosten van adviezen en overige diensten zijn niet volledig benut (€ 424 voordelig). Het gaat hier om veel kleinere budgetten die in totaal optellen naar het genoemde bedrag. Ook dit wordt meegenomen als leerpunt voor 2018. - o De kosten voor analysewerkzaamheden zijn € 111 lager doordat de ILOW puntprijs in de concept Jaarrekening van Aquon lager was dan bij ML 2017-4. - o De kosten voor datacommunicatie (€ 124) en computerservices (€ 144) zijn lager. Er is inmiddels onderzoek gedaan naar de oorzaken en de leerpunten worden meegenomen in 2018. - o De kosten voor bestuursdwang zijn € 224 lager: hier staat een lagere opbrengst tegenover (zie onder 'Goederen en diensten aan derden') - o De afrekening 2017 van de BWB is € 163 voordelig, in 2018 is besloten het positieve rekeningresultaat te verrekenen met de deelnemers. - o De overige kosten zijn € 64 lager. – De kosten van <u>energie</u> zijn € 151 lager: - o In maart 2018 is een restitutie energiebelasting ontvangen op basis van het verbruik over 2017 voor de locatie Bath (€ 51). - o De benodigde brandstoffen voor auto's werkmaterieel waren lager vanwege minder dienstreizen en doordat een aantal werkzaamheden doorgeschoven zijn naar 2018 (€ 95) – Het saldo van de resterende kleinere posten is € 210 voordelig.	
Personeelskosten - Doordat er in 2017 geen cao-akkoord is bereikt, en hier in ML 2017-4 nog wel rekening mee werd gehouden, ontstaat er een voordelig verschil van € 650 op de salarislasten. - Verder zijn de opleidingskosten van de medewerkers niet volledig benut. Voorgesteld wordt het voordeel van € 224 middels de resultaatbestemming toe te voegen aan de bestemmingsreserve Persoonsgebonden basis Budget (PBB).	-942
Waterschapsbelastingen <u>Watersysteembeheer</u> Ten opzichte van de ML2017-4 zijn de belastingopbrengsten Watersysteembeheer € 169 nadelig, met name door een daling van de omslag ingezetenen uit voorgaande jaren. <u>Zuiveringsbeheer</u> Ten opzichte van de ML2017-4 zijn de belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer € 1.337 nadelig: - De opbrengst <u>Zuiveringsheffing bedrijven</u> is € 1.002 lager, met name als gevolg van bijstelling van de opbrengst zuiveringsheffing bedrijven 2017 (€ 765 lager) en voorgaande jaren (€ 241 lager). Eind 2017, na de peildatum van ML 2017-4, is er meer inzicht op de afloop van 2017 van de bedrijven die maandelijks meetgevens aanleveren en de definitieve aanslagen van de voorgaande jaren. Het opleggen van de definitieve aanslagen van de meetbedrijven en tabelbedrijven kent een langere doorlooptijd. - De opbrengst <u>Zuiveringsheffing huishoudelijk</u> is € 335 nadelig als gevolg van bijstelling van de opbrengst zuiveringsheffing 2017 (€ 179 hoger) en voorgaande jaren (€ 369 lager). De inschattingen betreffende oninbaar zijn bijgesteld € 144 nadelig.	+1.507

Grootste financiële afwijkingen ten opzichte van Managementletter 2017-4 (bedragen x € 1.000)	Te verklaren verschil
Goederen en diensten aan derden - Op basis van informatie van ná de peildatum ML 2017-4 (zie onder "Afschrijvingen financiële activa") heeft er in 2017 geen restitutie agio SNB plaatsgevonden (€ 2.164 nadelig). Dit wordt gecompenseerd door lagere kapitaallasten financiële activa. - De opbrengst terugontvangst bestuursdwang is € 236 nadelig: hier staan lagere kosten tegenover (zie onder 'Goederen en diensten van derden'). - Bijdragen van overige overheden (€ 301 voordelig): de financiële afwikkeling van met name de exploitatieprojecten 'Metten en monitoren' en 'Waterwegen' heeft eind 2017, na de peildatum van ML 2017-4, plaatsgevonden - De overige bijdragen van derden zijn € 965 voordelig als gevolg van de volgende ontwikkelingen van ná de peildatum ML 2017-4: - o Naar aanleiding van de vergadering van de werkgroep nazorg Chemie Pack d.d. 29 november 2017 is – op ambtelijk niveau – de voorlopige verdeelsleutel vastgesteld waardoor een extra opbrengst van € 701 wordt verwacht, welke is opgenomen in de Jaarrekening 2017. - o Op 29 november 2017 is, na goedkeuring door het college van B&W van Etten-Leur, de overeenkomst ondertekend voor de ontvangen afkoopsom voor EVZ Kibbelvaart en Vossenbergs Vaart (€ 255 voordelig).	+1.028
Saldo overige kleine verschillen	+265
Totaal verschil ten opzichte van Managementletter 2017-4	-2.645

Het financiële voordeel ten opzichte van ML 2017-4 betreft veelal zaken die op de peildatum van ML 2017-4 (3 oktober 2017) niet waren te voorzien. De zaken die wel te voorzien waren worden nadrukkelijk in 2018 als leerpunt meegenomen. In het project "Vereenvoudigen van de financiële bedrijfsvoering" worden de financiële en aanpalende processen versimpeld en daar waar mogelijk geautomatiseerd, met als doel een hogere efficiency, effectiviteit en meer gebruikersgemak. Tevens wordt het creëren van duidelijkheid in taken, rollen en verantwoordelijkheden beoogd en krijgen de financiën meer aandacht in de diverse programma overleggen, waar de verantwoordelijke personen de cijfers bespreken. Dit alles zal bijdragen aan het voorspellend vermogen van de organisatie.

§ 1.3.4 Resultaat investeringen 2017

Voor 2017 is € 57,0 miljoen aan bruto investeringsuitgaven begroot en € 9,5 miljoen aan verwachte subsidies en bijdragen. De realisatie van de bruto investeringsuitgaven bedraagt € 46,8 miljoen (82%). Dit is iets meer dan de prognose die bij Managementletter 2017-4 is afgegeven.

Investeringsuitgaven 2017 (bedragen x € 1 miljoen)	Rekening 2017	ML 2017-4	Begroting 2017
Zuiveringsbeheer	16,1	14	19,5
Watersysteembeheer ³	25,1	26,0	33,5
Vaarwegenbeheer	0,6	0,6	0,9
Ondersteuning	5,0	5,3	3,1
Totaal bruto investeringsuitgaven 2017	46,8 (82%)	45,8 (80%)	57,0
Subsidies en bijdragen	4,0	5,5	9,5
Totaal netto investeringsuitgaven 2017	42,8 (90%)	40,3 (85%)	47,4

De afwijking ten opzichte van de Begroting 2017 wordt veroorzaakt door:

Zuiveringsbeheer (-€ 3,4 miljoen):

De oorzaak van de lagere uitgaven ligt met name bij de projectfase waarin de diverse projecten zich bevinden. Bij het opstellen van de raming voor de begroting waren veel projecten, zoals AWP 2.0 nog in voorbereiding. Kenmerk van de voorbereidingsfase is dat er nog een hoge onzekerheidsmarge is over planning en hoogte van uitgaven (40%). Er worden met name kosten gemaakt voor personele inzet. De grote uitgaven voor nieuwbouw of renovatie vinden pas plaats in een later stadium, de uitvoeringsfase van het project.

Een aantal werkzaamheden van het project Rioolgemalen zijn verschoven naar het eerste kwartaal in 2018, inclusief de bijbehorende uitgaven als gevolg van een moeizame opstart van de uitvoering van het project. Daar staat tegenover dat in het vierde kwartaal, daar waar mogelijk is versneld op de projectrealisatie en daarmee de uitgaven.

Watersystemen (-€ 8,4 miljoen):

Er zijn twee hoofdzaken voor de verminderde investeringsopgaven. De eerste betreft een verkleining van de scope, zodat er minder maatregelen nodig zijn. Daarnaast kan aanvullend onderzoek nodig zijn om een project efficiënter en goedkoper uit te voeren:

- De uitgaven voor project Wateroverlast Volkerak Zoommeer zijn ruim € 5 miljoen lager dan begroot: na het uitvoeren van een integrale analyse van het oppervlaktesysteem in en rond Roosendaal is gebleken dat inzet van het Volkerak-Zoommeer niet zal leiden tot extra wateroverlast in Roosendaal. Hierdoor hoeven er geen extra maatregelen in Roosendaal getroffen te worden. Het project wordt voor 100% gefinancierd door RWS.
- Voor de regionale keringen is in 2017 € 5,3 miljoen aan uitgaven opgenomen in de Begroting. Er is € 1,9 miljoen uitgegeven (-€ 3,4 miljoen). Achtergrond hierbij is dat gekozen is voor het uitvoeren van aanvullende toetsingen. Hierdoor zijn de verbeteringsopgave en het daaraan gekoppeld budget verminderd (van € 85 miljoen naar € 60 miljoen).

Vaarwegenbeheer (-€ 0,3 miljoen): vanwege een aanbestedingsvoordeel op het project "Aanpassen wachtsteiger Benedensas".

Ondersteuning (+€ 1,9 miljoen): Het verschil wordt vooral veroorzaakt doordat de kosten van vervanging van het wagenpark niet in 2016 maar, grotendeels in 2017, bij de aflevering van de auto's zijn gevallen.

Subsidies en bijdragen van derden

De lagere subsidies en bijdragen van derden worden met name veroorzaakt door het project Wateroverlast Volkerak Zoommeer. De lagere uitgaven voor dit project (zie onder "Watersystemen") zorgen ook voor een lagere bijdrage: het project wordt volledig gefinancierd door Rijkswaterstaat.

³ Het bedrag is inclusief de bijdrage aan het HWBP en de investeringsuitgaven van het project regionale keringen.

§ 1.4 Incidentele baten en lasten

Omdat incidentele baten en lasten de reguliere, structurele nettolasten kunnen vertekenen en relevant zijn voor het beoordelen van de financiële positie zijn ze hieronder in beeld gebracht.

Post (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2017	Omschrijving
Incidentele baten			
Opbrengst switch transactie SNB	-4.188	-5.600	SNB heeft de Switch Transaction in 2016, met steun van het algemeen bestuur van waterschap Brabantse Delta, voortijdig beëindigd en in 2017 uitbetaald, waardoor het resultaat lager is dan begroot.
Bijdrage Chemie-Pack	-701	0	In de vergadering van de werkgroep nazorg Chemie Pack d.d. 29 november 2017 is – op ambtelijk niveau – de verdeelsleutel voorlopig vastgesteld. Naar aanleiding van de aanpassing van de verdeelsleutel voor de opbrengsten uit de schikking met Chemie-Pack, is een extra opbrengst opgenomen in de Jaarrekening 2017.
Project oneigenlijk grondgebruik - incidentele verkoop	-245	-741	Betreft de incidentele verkoop van gronden in verband met het oneigenlijk grondgebruik en het op orde brengen hiervan. Voor een toelichting zie § 1.1.2.
Verkoop onroerende zaken	-299	-200	Betreft opbrengsten van strategische, anticiperende grondaankopen, die (niet actief) zijn verkocht, omdat de grond 'over' is na afronding van een project. De realisatie is hoger dan begroot.
Totaal	-5.333	-6.541	Saldo incidentele baten

Post (bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2017	Omschrijving
Incidentele lasten			
Calamiteiten ZB	748	0	In 2016 hebben zich diverse calamiteiten voorgedaan, waarvan de financiële afwikkeling pas in 2017 is afgerond. Het betreft de locaties rwzi Ossendrecht (€ 149) en persstation Roosendaal (€ 599).
Wegwerken achterstanden keur (project SODO)	547	563	Budget in verband met het wegwerken van de achterstanden handhaving. Doel is te komen tot uniforme toepassing van de keur, het verlagen van het risico op watersystemen, het verlagen van de toepasbaarheid van precedentwerking en het voorkomen van een verdere stijging van de onderhoudskosten. Het project is opgestart in 2013 en loopt tot en met 2019.
Oneigenlijk grondgebruik (project SODO)	230	379	Betreft het project Sloten, oevers en dijken op orde, onderdeel oneigenlijk grondgebruik. Doel is het beter regelen van het oneigenlijk grondgebruik door derden.
Inhuur personeel	190	250	Budget benodigd om door te ontwikkelen naar een flexibele en wendbare organisatie. Ter overbrugging van de realisatie van de reorganisatie en de invulling vacatures die overblijven na plaatsing. Het budget zorgt ervoor dat de dienstverlening niet in de knel loopt.
Archiefkosten	40	200	De doelstelling dat alle archieven per 31-12-2018 van de voormalige rechtsvoorgangers volledig op orde is zal niet worden gehaald. De leveranciers waren in 2017 niet in staat om voldoende kwalitatief personeel te leveren. De beoogde einddatum is nu 31-12-2019.
Omgevingswet (diensten & advies)	0	163	Het budget was niet nodig. De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld van 2019 naar 2021.
Huur tijdelijke pompinstallatie Roosendaal	150	0	De huur van de tijdelijke pompinstallatie bij persstation Roosendaal is in 2017 een half jaar aan de calamiteit gerelateerd en is daarna vanuit de exploitatie betaald.
Advieskosten	91	121	Betreft advieskosten ten behoeve van de 2e koopoptie van de CBL-HWB.
Totaal	1.996	1.676	Saldo incidentele lasten

§ 1.5 Begrotingsrechtmatigheid

§ 1.5.1 Begrotingsrechtmatigheid exploitatie 2017

In de Waterschapswet is vastgelegd dat de accountant bij de controle van de jaarrekening zowel de rechtmatigheid als de getrouwheid van de financiële beheershandelingen controleert. Bij de rechtmatigheidscontrole gaat het onder meer over de vraag of de financiële beheershandelingen, die ten grondslag liggen aan de in de jaarrekening opgenomen baten, lasten en balansposten, tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de geautoriseerde Begroting en de hierin opgenomen programma's. Op grond hiervan dient er in de jaarrekening een analyse plaats te vinden van de rechtmatigheid en eventuele overschrijdingen op de netto lasten van de programma's (begrotingsrechtmatigheid).

Gedurende het jaar 2017 hebben zich een tweetal situaties voorgedaan die geleid hebben tot een verschuiving in de begrotingsposten. Het dagelijks bestuur heeft op 19 september 2017 het volgende besloten:

- Het beschikbaar stellen van € 400.000 vanuit de raming voor onvoorziene uitgaven (programma 9000) uit de Begroting 2017 ter dekking van de achterblijvende opbrengsten op het project 'Oneigenlijk grondgebruik' (programma 8000). Voor een inhoudelijke toelichting zie § 1.1.2, onderdeel Sloten, oevers en dijken op orde (SODO).
- Het afschrijven van een bedrag van € 5.065.000 van de Begroting 2017 van programma 9000 (onderdeel zuiveringsheffing bedrijven) en dit bedrag over te schrijven naar programma 4000, ten behoeve van het consolideren van de kosten en opbrengsten binnen de "Gemeenschappelijke Regeling waterschap De Dommel en waterschap Brabantse Delta". Voor een inhoudelijke toelichting zie § 1.1.2 Ontwikkelingen in het begrotingsjaar, onderdeel Gemeenschappelijke Regeling waterschap De Dommel en waterschap Brabantse Delta.

In onderstaande tabel wordt de Begroting 2017 vóór en ná het besluit van 19 september 2017 weergegeven.

Netto lasten per programma (alle bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2017 na besluit DB	Begroting 2017 voor besluit DB	Vershil t.o.v. begroting na besluit DB
Netto lasten				
1000 - Planvorming	4.928	5.139	5.139	-4,1%
2000 - Waterkeringen	12.359	12.396	12.396	-0,3%
3000 - Watersystemen	29.701	33.321	33.321	-10,9%
4000 - Zuiveringstechnische werken	60.541	59.114	54.049	+2,4%
5000 - Vaarwegen en havens	2.228	2.384	2.384	-6,5%
6000 - Regulering	3.597	4.136	4.136	-13,0%
6500 - Handhaving	5.261	5.795	5.795	-9,2%
7000 - Heffing en invordering	5.744	5.862	5.862	-2,0%
8000 - Bestuur en communicatie	4.852	4.616	4.216	+5,1%
9000 - Dekkingsmiddelen	-130.353	-130.346	-124.881	0,0%
Totaal netto lasten	-1.143	2.416	2.416	
Bijdrage provincie	-1.345	-1.435	-1.435	-6,3%
Resultaat	-2.488	+981	+981	

(+ = nadelig / - = voordelig)

In de overige tabellen van de voorliggende jaarrekening wordt onder Begroting 2017 verstaan de Begroting 2017 ná het DB-besluit. Door middel van voetnoten wordt toegelicht wat het bedrag vóór het DB-besluit was. Het waterschap kiest ervoor alleen begrotingswijzigingen op te stellen voor grote nieuwe initiatieven. Financiële afwijkingen worden gerapporteerd in de managementletters en zoveel mogelijk opgevangen binnen de begroting. Doelstelling is budget- en begrotingsbeheer op een adequaat niveau in te vullen met respect voor het budgetrecht, een pragmatische aanpak en het voorkomen van extra bureaucratie.

Van een tweetal programma's is in 2017 het begrote bedrag overschreden. De overschrijdingen zijn echter allemaal opgevangen binnen de totale Begroting 2017: er is sprake van een voordelig exploitatiesaldo van € 2,488 miljoen, oftewel een voordelig exploitatiesaldo van ruim € 3,468 miljoen ten opzichte van de Begroting.

Het algemeen bestuur heeft aan het dagelijks bestuur de volgende bevoegdheid verstrekt:

"Het overschrijden van de netto kosten van een programma met 10% indien de hiervoor benodigde financiële ruimte elders binnen de begroting kan worden gevonden."

Alle overschrijdingen blijven, na verwerking van de beschikking uit de onvoorzien en de verwerkte af- en overschrijving, ruim binnen de 10%. Er zijn geen kostenoverschrijdingen geconstateerd inzake activiteiten die niet passen binnen het bestaande beleid. Het overgrote deel van de in de exploitatie opgenomen producten en diensten is conform de Begroting 2017 uitgevoerd. Het algemeen bestuur wordt gevraagd in te stemmen met de overschrijdingen op de programma's. Door in te stemmen wordt de begrotingsrechtmatigheid geborgd.

Van de volgende programma's is het exploitatiebudget in 2017 met in totaal € 1,663 miljoen overschreden:

Programma 4000 Zuiveringstechnische werken

De overschrijding bedraagt € 1,427 miljoen (2,5% van het begrote bedrag) en is reeds gemeld in de tussentijdse managementletters. De bijdrage SNB is € 1,6 miljoen nadelig. Door de aandeelhouders wordt op bestuurlijk niveau nog gesproken over de kostenverdeling 2017. Voor een inhoudelijke toelichting wordt verwezen naar de Jaarstukken 2017, § 1.1.2 Ontwikkelingen in het begrotingsjaar.

Programma 8000 Bestuur en communicatie

De overschrijding bedraagt € 236.000 (5,1% van het begrote bedrag) en is reeds gemeld in de tussentijdse managementletters. Voor een inhoudelijke toelichting wordt verwezen naar de Jaarstukken "Hoofdstuk 2: Jaarverslag programma's".

§ 1.5.2 Begrotingsrechtmatigheid investeringen 2017

Het algemeen bestuur (AB) heeft aan het dagelijks bestuur (DB) de bevoegdheid verstrekt de geraamde uitgaven van een ontwikkelingsinvestering met maximaal 10% te overschrijden zonder toestemming vooraf van het AB, mits deze mutatie past binnen het vastgestelde beleid. Bij instandhoudingsinvesteringen worden vanuit het vastgesteld kader van het AB in principe geen overschrijdingen toegestaan. Overschrijdingen boven de norm worden tussentijds bij de Managementletter (voor zover bekend) en achteraf bij de jaarrekening gerapporteerd, onder vermelding van de oorzaak van de overschrijding.

Ten aanzien van de kredieten voor de investeringsprojecten geldt dat er voor een aantal projecten sprake is van een overschrijding boven de norm. Het gaat om acht overschrijdingen op investeringskredieten van reeds opgeleverde projecten met een totale overschrijding van € 97.000. In bijlage I bij de aanbestedingsbrief van de jaarrekening is een overzicht opgenomen van alle projecten waar in 2017 een kredietoverschrijding is ontstaan. Hierbij is per project vermeld waardoor de overschrijding wordt veroorzaakt en of deze reeds eerder is gemeld in de tussentijdse Managementletters. Op basis van het begrotingscriterium is autorisatie van de hogere kosten door het algemeen bestuur noodzakelijk om de rechtmatigheid in materiële zin te borgen. In de aanbestedingsbrief wordt daarom expliciet aan het algemeen bestuur gevraagd om deze overschrijdingen te autoriseren.

Het verschonen van kleine overschrijdingen bij de jaarrekening doet recht aan de pragmatische aanpak die het waterschap voorstaat, waarbij beoogd wordt extra bureaucratie en administratieve kosten te voorkomen.

Voor een overzicht van alle toegekende kredieten in 2017 wordt verwezen naar bijlage VI bij deze jaarrekening en voor een overzicht van alle projecten met een restantkrediet eind 2017 wordt verwezen naar bijlage VII.

§ 1.6 Belastingtarieven

De belastingtarieven 2017 voor de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing zijn gelijktijdig vastgesteld met de Begroting 2017 en zijn hieronder weergegeven:

Heffing (bedragen in €)	Tarief 2017
Watersysteemheffing	
- ingezetenen	54,19
- gebouwd (basis 2.500) ⁴	0,879
- natuur	4,00
- ongebouwd openbare wegen	173,60
- overig ongebouwd	49,60
Zuiveringsheffing/verontreinigingsheffing	52,74

Kwijtschelding en oninbaar belastingjaar 2017

In de Begroting 2017 is rekening gehouden met kwijtschelding en oninbaarheid van belastingen, wat resulteert in hogere belastingtarieven. De kwijtscheldingen hebben grotendeels betrekking op ingezetenen en huishoudens. De bedragen die samenhangen met oninbaarheid variëren van jaar tot jaar. De hoogte wordt onder andere beïnvloed door faillissementen van bedrijven. De realisatie is in 2017 hoger dan de begroting. De ontwikkelingen worden gevolgd en meegenomen in de Kadernota.

Kwijtschelding (bedragen in €)	Rekening 2017	Begroting 2017
Watersysteemheffing	1.159.665	982.990
Ingezetenen (inclusief 0,5% kleine ondernemers/zzp'ers)	1.145.899	964.535
Gebouwd	13.556	18.455
Verontreinigingsheffing	211	
Zuiveringsheffing	2.233.940	1.936.861
Huishoudens	2.232.940	1.924.995
Kleine ondernemers/zzp'ers	1.000	11.866
Totaal kwijtschelding	3.393.605	2.919.851

Oninbaar (bedragen in €)	Rekening 2017	Begroting 2017
Watersysteemheffing	323.922	287.048
Ingezetenen	185.000	162.562
Gebouwd (incl. 24% bedrijven)	129.000	114.246
Natuur	253	320
Overig ongebouwd	9.200	9.920
Verontreinigingsheffing	470	
Zuiveringsheffing	659.000	562.995
Huishoudens	384.000	363.903
Bedrijven	275.000	199.092
Totaal oninbaar	982.922	850.043

In loop van 2017 is een onderzoek naar de effecten van versoering van het kwijtscheldingsbeleid uit 2012 uitgevoerd. De resultaten van het onderzoek worden (met alternatieven) meegenomen in het in 2018 af te ronden overdrachtdossier voor het nieuwe bestuur.

⁴ Met ingang van 1 januari 2009 is het tarief een vast percentage van de WOZ-waarde. Voor 2017 is dit percentage 0,0352%.

Watersysteemheffing: kostentoedelingsverordening en grondslagen

Op grond van de Waterschapswet dient de kostentoedelingsverordening één maal in de vijf jaar geheel te worden herzien op basis van een breed kostentoedelingsonderzoek. In september 2013 heeft het algemeen bestuur de kostentoedelingspercentages voor de begrotingsjaren 2014 tot en met 2018 vastgesteld. De verordening is goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van de Provincie Noord-Brabant. De verdeling van de kosten van het Watersysteembeheer is voor 2014-2018 als volgt vastgesteld:

Categorie Watersysteembeheer	Verdeling 2014-2018
Ingezetenen	29,4%
Gebouwd	59,6%
Ongebouwd	10,8%
- Verharde openbare wegen	2,8%
- Overig ongebouwd	8,0%
Natuur	0,2%

Ingezetenen nemen 29,4% van de watersysteemheffing voor hun rekening. Dit aandeel hangt samen met de gemiddelde inwonersdichtheid (het aantal inwoners per vierkante kilometer). De heffing die de categorie **gebouwd** betaalt, hangt samen met de economische waarde van het gebouwde goed (WOZ-waarde). De heffing die de categorie **ongebouwd** betaalt, hangt samen met de ongebouwde hectares grond. Voor openbare **wegen** geldt een tariefdifferentiatie van 250%. Onder **natuurterreinen** worden ongebouwde onroerende zaken verstaan waarvan de inrichting en het beheer (nagenoeg) geheel en duurzaam zijn afgestemd op behoud of ontwikkeling van natuur. Ook bossen en open wateren met een oppervlakte van ten minste één hectare behoren tot natuurterreinen.

De heffing voor de taak Watersysteembeheer is afgeleid van de aantallen ingezetenen, de economische waarde (gebouwd) en de belastbare hectares (ongebouwd en natuur). Het waterschap is voor de Jaarrekening 2017 uitgegaan van de volgende grondslagen:

Grondslagen Watersysteembeheer	Rekening 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Ingezetenen (hoofdbewoners)	344.527	339.983	340.681
- waarvan kwijtschelding/oninbaar	-/-24.560	-/-20.799	-/-22.200
Gebouwd: totale WOZ-waarde (miljarden €)	101,7	99,9	99,4
Ongebouwd			
- openbare landwegen (hectares)	9.774	9.900	9.885
- overig ongebouwd (hectares)	93.470	93.453	93.169
Natuur (hectares)	29.964	29.496	29.878

Grondslagen voor het berekenen van het tarief Zuiveringsbeheer

De hoogte van de zuiveringsheffing hangt af van het aantal vervuilingseenheden (v.e.'s). Een aantal huishoudens en bedrijven betaalt geen heffing, omdat zij in aanmerking komen voor kwijtschelding of omdat de heffing oninbaar is. Per saldo resulteert dit in de volgende vervuilingseenheden:

Vervuilingseenheden belastingjaar	Rekening 2017	Begroting 2017	Rekening 2016
Huishoudens	827.716	817.494	822.0642
Bedrijven	411.201	438.598	397.174
Kwijtschelding	-/-42.358	-/-36.725	-/-39.639
Oninbaar	-/-12.495	-/-10.675	-/-11.281
Netto vervuilingseenheden 2017	1.184.064	1.208.692	1.168.315

Verontreinigingsheffing

Belasting voor het bestrijden van kosten voor maatregelen tot het tegengaan en voorkomen van verontreiniging van het oppervlakte water als gevolg van het direct lozen vanuit woon/bedrijfsruimte op het oppervlaktewater. De heffing wordt met het zuiveringstarief opgelegd, maar komt ten gunste van de taak Watersysteembeheer."

§ 1.7 Risicoparagraaf

In producten als het Bestuursprogramma, de Kadernota, de Begroting en Jaarrekening worden de belangrijkste risico's voor de bedrijfsvoering belicht. Ook de significante risico's ten aanzien van de verbonden partijen zijn hier opgenomen. Voor informatie omtrent risico's met betrekking tot verbonden partijen wordt tevens verwezen naar hoofdstuk 5.

N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Waterschap Brabantse Delta is voor 22,1% aandeelhouder in N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). SNB verwerkt zuiveringsslib in een slibverbrandingsinstallatie (SVI). SNB is een naamloze vennootschap, wat inhoudt dat de aansprakelijkheid van de aandeelhouders in beginsel beperkt is tot hun verplichting om de door hen gehouden aandelen vol te storten.

Cross-border-lease (CBL) SNB

In 1999 is SNB een CBL transactie aangegaan. De terreinen, gebouwen en installaties zijn verhuurd aan een Amerikaanse investeerder voor een periode van 75 jaar. De investeerder heeft dezelfde activa terug verhuurd aan de vennootschap voor een periode van circa 22 jaar. De vennootschap heeft aan het einde van de termijn van de terughuur de optie om de verhuur af te kopen dan wel om een servicecontract aan te gaan. De voorwaarden en condities van genoemde opties zijn reeds nu vastgelegd en beschreven. In verband met de verplichtingen onder de CBL transactie is er een recht van hypotheek gevestigd op de terreinen. Waterschap Brabantse Delta staat hoofdelijke garant voor deze transactie samen met twee andere aandeelhouders. Deze garantstelling heeft een contractuele omvang van in totaal € 41,1 miljoen. Onderling hebben de waterschappen die garant staan een verdeling afgesproken inzake bovenstaande garantie. Waterschap Brabantse Delta is voor 35,2% aansprakelijk. Dit is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst tussen de aandeelhouders.

Afspraak met nieuwe aandeelhouders

De oorspronkelijke aandeelhouders, waaronder ook Waterschap Brabantse Delta, hebben de aandeelhouders die na 1 januari 2009 aandeelhouder in SNB zijn geworden, gevrijwaard van enige aansprakelijkheid en schade inzake alle fiscale en financiële transacties die SNB vóór toetreding van de desbetreffende aandeelhouder is aangegaan, waaronder de genoemde lease.

Fluctuatie in slibaanvoer

Het is mogelijk dat slibtoevoer in de komende jaren sterk kan fluctueren indien de Energiefabrieken niet stabiel genoeg kunnen functioneren. De Energiefabrieken zorgen voor een sterke afname in de slibproductie bij sommige klanten van SNB. Evenwel ontstaan mogelijk operationele problemen in verwerking dan wel opslag van slib indien de Energiefabrieken niet stabiel genoeg kunnen draaien. Dit vraagt om overleg met de klanten op welke wijze in dat geval meer aanvoer opgevangen kan worden. SNB heeft hier onvoldoende voorzieningen voor. In 2018 gaat SNB hierover afspraken maken.

Fiscale wetgeving

Wijzigingen en toepassing van fiscale wetgeving kunnen van redelijke invloed zijn op het resultaat van de slibeindverwerking. In het regeerakkoord wordt aangegeven dat per 2019 de vrijstelling voor de afvalstoffenbelasting vervalt voor de verwerking van zuiveringsslib. SNB staat in nauw contact met de UvW om te voorkomen dat deze vrijstelling niet gaat vervallen. Daarnaast neemt de complexiteit toe inzake de juiste toepassing van de afspraken met de Belastingdienst ten aanzien van de omzet- en vennootschapsbelasting. Om de risico's op dit gebied te beperken, zijn in 2017 de interne controlemaatregelen verder aangescherpt.

Fluctuaties in slibaanlevering

De kosten van SNB waren vanwege diverse omstandigheden in 2017 € 5,5 miljoen hoger dan begroot. Eén van de redenen was de hogere slibaanvoer door enkele aandeelhouders, met name toe te schrijven aan vertragingen bij de realisatie van aanpassingen en nieuwbouw bij rioolwaterzuiveringen, het langer uit bedrijf nemen van vergistingsinstallaties en het nog niet behalen van de beoogde slibreductie als gevolg van deze aanpassingen. Dit betreft de bouw van een aantal energiefabrieken. Het is mogelijk dat deze situatie zich ook in 2018 voortzet. Hierdoor zouden de kosten in 2018 hoger kunnen uitvallen dan begroot. Afstemming over de slibstromen vindt plaats in het SKO (strategisch slibketenoverleg). Over de kostenverdeling 2017 en structurele aanpassing van de kostenverdeelssystematiek wordt op bestuurlijk niveau nog overleg gevoerd door de aandeelhoudende waterschappen.

Voor de overige risico's met betrekking tot SNB wordt verwezen naar hoofdstuk 3 Verbonden partijen, onderdeel 'Risico's' bij 'N.V. Slibverwerking Noord-Brabant'.

Gevolgen brand bij chemische fabriek Moerdijk

Het waterschap en de andere overheden hebben met chemie Pack Nederland B.V. en de andere nog bestaande bedrijfsonderdelen van Chemie Pack een schikking getroffen. De opbrengsten van de schikking worden verdeeld tussen de betrokken overheden. Intussen hebben verzekeraars van bedrijven die goederen in opslag hadden staan bij Chemie Pack de betrokken overheden en inspecties aansprakelijk gesteld voor de geleden schade omdat onvoldoende toezicht zou zijn gehouden. Of dit daadwerkelijk tot het vergoeden van een schadeclaim zal leiden door het waterschap lijkt op dit moment niet erg waarschijnlijk.

Verantwoordelijkheid voor beschoeiing

Een inwoner van Steenbergse is van oordeel dat de beschoeiing langs zijn tuin ondeugdelijk is. Zijn tuin verzakt daardoor. Hij is van oordeel dat het waterschap aansprakelijk is voor het verzakken van de tuin. De rechtbank heeft de inwoner in het gelijk gesteld. Naar het oordeel van het waterschap heeft de rechtbank een principieel onjuist oordeel gegeven. Het waterschap is in hoger beroep gegaan tegen het vonnis van de rechtbank. De zaak is momenteel in behandeling bij het gerechtshof in Den Bosch. Het hof heeft nog geen uitspraak gedaan. De uitspraak van het hof is van belang omdat een andere inwoner met vergelijkbare problematiek ook een procedure heeft aangespannen onder verwijzing naar de uitspraak van de rechtbank. Ook twee verenigingen van eigenaren (appartementencomplexen) beraden zich op juridische stappen. Deze zaak is ook voor andere waterschappen van principieel belang, omdat in het hele land vergelijkbare situaties kunnen spelen.

Grondverwerving

Het beschikbaar hebben van (ruil)grond is onmisbaar in de uitvoering van de taken van het waterschap en het realiseren van de opgave waarvoor wij verantwoordelijk zijn. Het gaat hierbij onder andere om ecologische verbindingzones, waterberging, verbeteren regionale keringen en verleggen van waterlopen.

Grondverwerving is een proces dat tijd in beslag neemt en waarvan het verloop niet altijd planbaar is. Bovendien is het steeds lastiger om grondposities te verwerven door onder andere niet voldoende beschikbaar zijn van (ruil) grond, prijsontwikkeling, wetgeving, bereidheid tot verkopen tegen marktwaarde. Het waterschap is voortdurend op zoek naar mogelijkheden om de gronden beschikbaar te krijgen binnen maatschappelijk verantwoorde kosten. Ook draagvlak (o.a. door samenwerking met anderen en goede communicatie) is hierbij een belangrijke factor. Het is risico bestaat dat wanneer het waterschap niet duidelijk kiest voor de mogelijkheid van het opleggen van de gedoogplicht of het inzetten op onteigening, dat gronden niet (tijdig) beschikbaar komen, projecten vertragen en de doelstellingen van het waterschap niet gerealiseerd worden. Daarbij is tevens van belang dat er voldoende middelen beschikbaar zijn om anticiperend gronden te kunnen aankopen om goede grondposities te verkrijgen.

Tariefdifferentiatie wegen

Op 28 december 2016 heeft de rechtbank Overijssel in een belastingprocedure, in zijn overwegingen bepaald dat het begrip "verharde openbare wegen" uit de Waterschapswet beperkt moet worden uitgelegd. De rechtbank oordeelde dat onverharde weggedeelten die dienstbaar zijn aan de (verkeersfunctie van de) verharde weg, niet onder de reikwijdte van dit begrip vallen. Het gaat om een principiële uitspraak, met in potentie grote financiële gevolgen voor de waterschappen. Het is namelijk zo dat alle waterschappen een tariefdifferentiatie wegen hanteren en hierbij uitgaan van de ruime interpretatie van het begrip "verharde openbare wegen. Medio december 2017 heeft het gerechtshof in hoger beroep bepaald dat onverharde weggedeelten niet mogen worden meegenomen bij de oppervlaktebepaling van de weg. Inmiddels is tegen de uitspraak van het gerechtshof beroep in cassatie bij de Hoge Raad ingesteld. Er moet rekening mee worden gehouden dat het ongeveer 1 jaar kan duren voordat de Hoge Raad tot een beslissing komt. Brabantse Delta heeft in de Kadernota 2019-2028 een reservering opgenomen voor het geval de Hoge Raad een uitspraak doet die uitstraling heeft op het waterschap.

Uitval zuiveringsinstallatie

De uitval van een zuiveringsinstallatie als gevolg van externe factoren (brand, ramp, extreem weer, ICT uitval) is een risico. Ook veroudering van de installaties, soms in combinatie met uitgesteld onderhoud, verhoogt het risico. De financiële gevolgen kunnen aanzienlijk zijn door claims van derden, boetes van gemeente/EU, kosten lozingsheffing, milieuschade, extra transportkosten en eigen schade. Door assetmanagement werkt het waterschap eraan om deze risico's te verkleinen.

Breuk in de persleidingen

Door verbeterd inzicht in de matige conditie van de persleidingen is beoordeeld dat de kans op breuken is toegenomen. Kosten voor reparatie, noodmaatregelen, opruimkosten of claims kunnen hieruit voortkomen.

Afhankelijkheid van ICT

Door de afhankelijkheid van ICT neemt het risico toe dat de bedrijfsvoering als gevolg van handelen van eigen medewerkers of externen (on-)bedoeld stil komt te liggen. Als de ICT voorzieningen wegvallen komt de procesvoering bij zuiveren en peilbeheer gedurende korte of lange tijd stil te liggen, met lozingen van vuil water, hoog water of overstroming tot gevolg. Bij een kwetsbaar gebied als de stad Breda of industriegebied Moerdijk kan dit tot aanzienlijke kosten en commotie leiden. Door de implementatie van de BIWA (Baseline Informatieveiligheid Waterschappen) zijn er forse stappen op dit gebied gezet. Tegelijk zijn er ook nog diverse aanbevelingen die meer tijd kosten om adequaat te implementeren.

Lozingen van chemische stoffen / illegale stoffen

(Illegale) Lozingen met onverwacht hoge concentratie giftige stoffen kunnen schade veroorzaken. Het betreft schade aan flora en fauna. Ook kan er schade ontstaan bij de zuiveringen in de vorm van verstoring van de procesvoering. De financiële gevolgen kunnen aanzienlijk zijn door:

- claims van derden, indien die niet te claimen zijn bij de veroorzaker;
- opgelegde boetes;
- kosten aan beheersmaatregelen, zoals bodemsanering.

In de risicobeoordeling is de kans op voordoen verhoogd als gevolg van incidenten die het afgelopen jaar in de branche en bij het waterschap hebben plaatsgevonden.

§ 1.8 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is het vermogen van het waterschap om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de normale bedrijfsvoering wordt aangetast. Door aandacht te hebben voor het weerstandsvermogen kan voorkomen worden dat grote financiële tegenvallers, die niet opgevangen kunnen worden, zich direct vertalen in extra tariefstijgingen. Het is van belang dat inzicht bestaat in de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of verzekeringen zijn afgesloten. Dit om te beoordelen of de omvang van de weerstandcapaciteit voldoende is.

Waterschap Brabantse Delta is continu in ontwikkeling evenals haar omgeving. Zowel bestuurlijk als ambtelijk wordt grote waarde gehecht aan een goede invulling van risicomanagement. Er gebeurt al veel op dit terrein: in projecten, in processen, bij de verdergaande toepassing van asset management en bij de jaarlijkse risicoanalyse ten behoeve van de beoordeling van het weerstandsvermogen.

Algemene reserves/calamiteitenreserves

Het waterschap hanteert een algemene/calamiteitenreserve per taak. De risico's zijn uitgesplitst naar Watersysteembeheer en Zuiveringsbeheer omdat de kosten grotendeels direct samenhangen met de taken en ook de reserves aan de taken gekoppeld zijn.

De norm voor het weerstandsvermogen (de omvang van de bekende risico's $\times$ de door het algemeen bestuur vastgestelde norm van 1,2) is steeds beschikbaar als algemene bufferruimte voor calamiteiten/risico's. Begin 2018 heeft een risicoanalyse plaatsgevonden om te beoordelen of de omvang van de reserves voldoende is. Op basis van deze risicoanalyse is de norm voor de algemene reserve/calamiteitenreserve als volgt:

Risico's $\times$ factor 1,2 (bedragen $\times$ € 1.000)	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Algemene en calamiteitenreserve watersysteembeheer	1.308	1.332	1.344	1.368	1.392	1.428	1.476	1.488	1.536	1.608	1.668
Algemene en calamiteitenreserve zuiveringsbeheer	3.300	3.372	3.432	3.468	3.564	3.624	3.708	3.912	3.888	4.008	4.056

Het weerstandsvermogen per 31 december 2017 (voor resultaatbestemming) bedraagt:

Watersysteembeheer (bedragen $\times$ € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2017
Weerstandscapaciteit	13.782	11.265
Risico omvang	1.090	999
Factor weerstandsvermogen	12,6	11,6

Zuiveringsbeheer (bedragen $\times$ € 1.000)	Rekening 2017	Begroting 2017
Weerstandscapaciteit	15.146	13.397
Risico omvang	2.750	3.127
Weerstandsvermogen	5,5	4,3

Het weerstandsvermogen van Waterschap Brabantse Delta ligt hiermee in 2017 ruim hoger dan de afgesproken factor 1,2. Voor het verloop van de weerstandscapaciteit in 2017 wordt verwezen naar § 6.2.4 Toelichting op de vaste passiva.

§ 1.9 Financiering

Algemeen

Met financiering wordt bedoeld het uitzetten en/of het aantrekken van gelden. In de wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) zijn de kaders gesteld waaraan het treasurybeleid moet voldoen. Het accent ligt daarbij op het onberispelijk en behoedzaam uitvoeren van het financieringsbeleid, het inzetten van de beschikbare instrumenten ten behoeve van het publieke belang en een voorzichtige toepassing van beleggingsinstrumenten en afgeleide financiële instrumenten. In verband met de vereisten van de Wet FIDO zijn er twee instrumenten op het gebied van treasury: het treasurystatuut en de jaarlijks financieringsparagraaf in de Begroting en Jaarrekening. Het treasurystatuut bevat het beleidskader waarbinnen de treasuryfunctie rechtmatig kan worden uitgevoerd. De treasuryfunctie omvat het beheer van de financiële vermogenswaarden, de financiële positie en de hieraan verbonden risico's en het afleggen van transparante verantwoording hierover.

Rentevisie en financieringsbehoefte

Om investeringen te kunnen financieren, trekt het waterschap geld aan op de geld- en kapitaalmarkt. Het is van groot belang de ontwikkelingen te volgen en alert te reageren daar waar nodig. De rente op de leningen werkt door in de kapitaallasten. In 2017 is er één lening afgesloten:

1. Lening o/g € 25 miljoen / 18-1-2017 / 5 jaar lineair / rente -/-0,151%

De rente voor leningen met een looptijd van 5 jaar was in januari 2017 extreem laag, zeker in verhouding tot leningen met een langere looptijd. Bovendien is een lineaire lening goedkoper dan een fixe lening. Met het aantrekken van de lening tegen -/-0,151% rente is een forse besparing gerealiseerd op de korte en middellange termijn: € 200.000 in 2017 en >€ 1 miljoen in de periode 2018-2022. De financiële meevaller wordt ingezet voor het (verder) verduurzamen van het financiële beleid.

Met het aantrekken van de lening is ook een goede afstemming op de financieringsbehoefte en boekwaarde van activa gerealiseerd. WBD heeft de financieringsbehoefte op lange termijn reeds voldoende afgedekt door bij het herstructureren van de leningenportefeuille in 2016 te kiezen voor een lange looptijd (oplopend tot 40 jaar). Dit was financieel gunstig vanwege het 'uitsmeren' van de agio/boeterente. Daarnaast hebben veel investeringen een korte afschrijvingstermijn, maar had het waterschap nog geen langlopende lening <15 jaar afgesloten. Door het afsluiten van de lening voor 5 jaar ontstaat een optimale mix van kort, middellang en lang geld. Ook zorgt het afsluiten van een lineaire lening voor een gelijkmatige vervalkalender, doordat er jaarlijks een gelijk bedrag wordt afgelost.

Kasgeldlimiet ter beperking van het renterisico op korte financiering (< 1 jaar)

Het aantrekken van kort geld geschiedt in de vorm van rekeningcourant krediet en/of kasgeldleningen. De kasgeldlimiet is de grens waarbinnen decentrale overheden hun activiteiten met kortlopende middelen mogen financieren in een jaar. Elk kalenderkwartaal wordt het gemiddelde van de kortlopende middelen getoetst aan de kasgeldlimiet. Voor waterschappen is de wettelijk vastgestelde limiet bepaald op 23% van het begrotingstotaal. Voor 2017 bedraagt de kasgeldlimiet voor het waterschap € 34 miljoen (23% van € 148 miljoen). In 2017 was er gemiddeld genomen over de kwartalen geen sprake van roodstand, er was zelfs sprake van een positief saldo van gemiddeld € 5,4 miljoen. Door achterblijvende (investerings)uitgaven is er gedurende een groot deel van 2017 geld afgestort in de schatkist in het kader van het verplicht schatkistbankieren.

Renterisiconorm ter beperking van het renterisico op lange financiering (> 1 jaar)

Het bedrag aan aflossingen en het bedrag van leningen dat in aanmerking komt voor renteherziening mag in het betreffende jaar de renterisiconorm niet overschrijden. Voor waterschappen is in de wettelijke norm bepaald dat 30% van het begrotingstotaal opnieuw afgesloten mag worden. Voor 2017 bedraagt de renterisiconorm voor het waterschap € 44,4 miljoen (30% van € 148 miljoen). Voor 2017 blijft het bedrag aan aflossingen en het bedrag dat in aanmerking komt voor renteherziening (totaal € 9,2 miljoen) ruimschoots onder de norm.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm (bedragen x €1.000)	Norm (max.)	Rekening 2017
Kasgeldlimiet (norm 23% van 148.041)	34.049	-5.373
Renterisiconorm (norm 30% van 148.041)	44.412	9.233

§ 1.10 Verbonden partijen

Het waterschap kan op drie manieren taken uitvoeren: zelf doen, uitbesteden of deelnemen aan een verbonden partij. Verbonden partijen zijn zelfstandige organisaties met een eigen bestuur en een eigen financiële huishouding, waarin het waterschap een financieel en een bestuurlijk belang heeft. Het waterschap neemt deel aan verbonden partijen omdat wordt verwacht dat samenwerking voordeel oplevert: schaalvoordelen, grotere doeltreffendheid, verbetering van de kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening, risicospreiding en het beter benutten van kennis en expertise. Aan de andere kant kleven er ook risico's aan het deelnemen in een verbonden partij. Deelname kan verplichte uitgaven meebrengen, waar het waterschap slechts gedeeltelijk op kan sturen.

Een groot deel van de kosten van het waterschap gaat om in deze verbonden partijen. Het is een gecompliceerd speelveld: de verbonden partijen zijn zelfstandig, maar ook verweven met het waterschap. Het algemeen bestuur heeft bevoegdheden inzake het oprichten van en deelnemen in verbonden partijen. Het dagelijks bestuur is primair verantwoordelijk voor het aansturen van de verbonden partijen en het behartigen van het belang van het waterschap. Met enige regelmaat komt het thema verbonden partijen aan de orde in het algemeen bestuur.

Er is een grote behoefte om in control te zijn en te blijven met betrekking tot de verbonden partijen, terwijl de sturingsmogelijkheden op de uitbestede activiteiten kleiner zijn. In de organisatie is per verbonden partij een rollenscheiding doorgevoerd tussen de aandeelhoudersrol en de klantrol van het waterschap. Die twee rollen zijn bij verschillende functionarissen belegd teneinde de bestuurlijk vertegenwoordiger en het bestuur optimaal te kunnen adviseren. Die rollenscheiding is ook besproken met de verbonden partijen. Zo is Aquon naar aanleiding van een strategische herijking, gestart om de inrichting van de governance aan te passen. Aquon hanteert daarbij het zelfde onderscheid.

Zowel bij het waterschap als bij de verbonden partijen is toenemende aandacht voor risicomanagement. Primair doel is om beter in control te kunnen zijn. Secundair gaat het ook om het weerstandsvermogen. Vaak zijn er afspraken dat verbonden partijen geen of nauwelijks eigen weerstandsvermogen vormen. Het waterschap dient bij de bepaling van het weerstandsvermogen ook de belangrijkste risico's ten aanzien van de verbonden partijen te beschouwen. Dit vormt onderwerp van afstemming met de verbonden partijen.

Het waterschap kent negen verbonden partijen, nadat in 2016 de relatie met twee verbonden partijen is vervallen. De Bestuursacademie Zuid-Nederland is geliquideerd en het waterschap zal niet langer deelnemen aan het Regionaal Archief West-Brabant, omdat het een eigen archiefvoorziening heeft ingericht. Er resteren negen verbonden partijen. Het gaat om:

- Belastingssamenwerking West-Brabant (gemeenschappelijke regeling)
- Het Waterschapshuis (gemeenschappelijke regeling)
- Nederlandse Waterschapsbank (Naamloze Vennootschap)
- Unie van Waterschappen (vereniging)
- Aquon (gemeenschappelijke regeling)
- Noord-Brabantse Waterschapsbond (vereniging)
- Slibverwerking Noord-Brabant (Naamloze Vennootschap)
- Muskusrattenbestrijding (gemeenschappelijke regeling)
- Waterschap De Dommel – waterschap Brabantse Delta (gemeenschappelijke regeling)

In hoofdstuk 3 worden de ontwikkelingen bij de verbonden partijen weergegeven.

Jaarrekening 2017 Gemeenschappelijke regeling Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant

Waterschap Brabantse Delta is uitvoerder van de gemeenschappelijke regeling "Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant" en is belast met de administratie en financiering. Alle baten en lasten die uit de regeling voortvloeien worden verantwoord in het programma "Ondersteuning Watersystemen". De volledige "Jaarrekening Muskus- en Beverrattenbestrijding 2017" voor de deelnemende waterschappen is opgenomen in bijlage VIII. Voorgesteld wordt om de definitieve bijdrage over 2017 voor de deelnemers vast te stellen op € 721.000 per waterschap. De begrote bijdrage 2017 bedroeg € 753.000 per deelnemend waterschap. Alle baten en lasten die uit de regeling voortvloeien, worden verantwoord in de jaarstukken van waterschap Brabantse Delta bij het ondersteunend programma Ondersteuning Watersystemen. Voor dit product is een jaarrapportage opgesteld (zie hoofdstuk 2).

§ 1.11 EMU-saldo

Vanaf 2014 is de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF) van kracht. Deze wet maakt decentrale overheden medeverantwoordelijk voor het terugdringen van het Nederlandse begrotingstekort (EMU-tekort). EU-lidstaten mogen een begrotingstekort van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP) hebben en een maximale overheidsschuld van 60% bbp.

Het EMU-saldo voor de collectieve sector laat in 2017 een EMU-schuld zien van 56% en een begrotingsoverschot (EMU-saldo) van 1,1% BBP. Maximaal toegestaan is een tekort van 3%. Het EMU-saldo 2017 (de feitelijke kasstroom) voor waterschap Brabantse Delta is als volgt:

Berekening EMU saldo vanuit exploitatiesaldo <i>(bedragen x € 1.000)</i>		Rekening 2017	Begroting 2017
	Exploitatiesaldo Begroting 2017	2.488	-981
	<i>Invloed investeringen:</i>		
-/-	Bruto Investeringsuitgaven (excl. financiële vaste activa)	-46.841	-56.955
+	Investeringssubsidies (excl. financiële vaste activa)	4.059	9.509
+	Afschrijvingen	32.778	32.637
	<i>Invloed voorzieningen (Staat van Reserves en Voorzieningen):</i>		
+	Toevoegingen ten laste van exploitatie	274	156
-/-	Onttrekkingen ten laste van exploitatie	-79	-24
-/-	Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-433	-453
+	Externe vermeerderingen van voorzieningen	157	
	EMU saldo Begroting 2017 Waterschap Brabantse Delta	-7.597	-16.112
	EMU saldo Waterschapshuis	17	0
	EMU saldo Aquon	113	117
	EMU saldo BWB (rapporteert geen EMU)		
	EMU saldo WBD inclusief verbonden partijen	-7.467	-15.995
	Indicatieve referentiewaarde 2017 WBD	-19.300	-19.300
	Verschil (+ is positief, -/- is negatief)	-11.833	+3.305

Het waterschap komt voor 2017 uit op een verwacht EMU-tekort van bijna € 7,5 miljoen. Dit is ruim binnen de door de Unie van Waterschappen berekende EMU-referentiewaarde.

Hoofdstuk 2: Jaarverslag programma's

In dit hoofdstuk wordt per programma inzicht gegeven in de realisatie van de doelstellingen, de prestatie indicatoren en de financiën. In onderstaande tabel wordt de exploitatierekening per programma weergegeven:

Netto lasten per programma en dekkingsmiddelen (alle bedragen x € 1.000)	Rekening 2017	ML 2017-4	Begroting 2017 na besluit DB ¹⁾²⁾	Begroting 2017 voor besluit DB ¹⁾²⁾	Vershil Rekening-Begroting na DB-besluit	Rekening 2016
Netto lasten						
1000 - Planvorming	4.928	5.078	5.139	5.139	-211	4.794
2000 - Waterkeringen	12.359	12.613	12.396	12.396	-37	9.865
3000 - Watersystemen	29.701	32.165	33.321	33.321	-3.620	29.816
4000 - Zuiveringstechn. werken ¹⁾	60.541	60.597	59.114	54.049	+6.492	54.164
5000 - Vaarwegen en havens	2.228	2.321	2.384	2.384	-156	2.257
6000 - Regulering	3.597	4.007	4.136	4.136	-539	3.657
6500 - Handhaving	5.261	5.574	5.795	5.795	-534	5.223
7000 - Heffing en invordering	5.744	5.978	5.862	5.862	-118	5.842
8000 - Bestuur en communicatie ²⁾	4.852	5.075	4.616	4.216	+636	4.849
9000 - Overige dekkingsmiddelen ²⁾	-543	-534	-385	15	-558	-756
Voordeel Switch transactie SNB	-4.188	-4.200	-5.600	-5.600	+1.412	
Totaal netto lasten	124.480	128.676	126.778	121.713	+2.767	119.712
Opbrengst						
Omslag watersysteem gebouwd	-35.643	-35.537	-35.020	-35.020	-623	-32.873
Omslag watersysteem ongebouwd	-4.627	-4.607	-4.625	-4.625	-2	-4.401
Omslag watersysteem wegen	-1.697	-1.719	-1.719	-1.719	+22	-1.638
Omslag watersysteem ingezetenen	-17.339	-17.410	-17.297	-17.297	-42	-16.669
Omslag watersysteem natuurterrein	-120	-120	-118	-118	-2	-105
Omslag verontreinigingsheffing	-317	-251	-248	-248	-69	-232
Omslag ws voorgaande jaren	208	-60			+208	-6
Zuiveringsheffing bedrijven ¹⁾	-21.411	-22.071	-22.921	-17.856	-3.556	-20.715
Zuiveringsheffing huishoudens	-41.037	-41.002	-40.826	-40.826	-211	-40.903
Omslag zuivering voorgaande jaren	-2.051	-2.763			-2.051	-1.659
Totaal waterschapsbelastingen	-124.033	-125.540	-122.773	-117.708	-6.326	-119.202
Bijdrage provincie						
Bijdrage provincie	-1.345	-1.390	-1.435	-1.435	+90	-1.352
Onttrekking egal.reserve CBL	-1.589	-1.589	-1.589	-1.589	-	-1.450
Totaal dekking	-126.967	-128.519	-125.797	-120.732	-6.236	-122.004
Resultaat	-2.488	+157	+981	+981	-3.469	-2.291

¹⁾ Op 19 september 2017 heeft het DB besloten € 5.065 af te schrijven van de Begroting 2017 van programma 9000 en dit bedrag over te schrijven naar programma 4000 voor het consolideren van de kosten en opbrengsten binnen gemeenschappelijke regeling De Dommel/Brabantse Delta. Dit bedrag is verwerkt in de kolom Begroting 2017. Het oorspronkelijke begrotingsbedrag op programma 4000 bedraagt € 54.049.

²⁾ Op 19 september 2017 heeft het DB besloten € 400 beschikbaar te stellen vanuit de raming 'Onvoorziene uitgaven' uit de Begroting 2017 (programma 9000) ter dekking van de achterblijvende opbrengsten op het project 'Oneigenlijk grondgebruik' (programma 8000). Dit bedrag is verwerkt in de kolom Begroting 2017.

De bovengenoemde mutaties zijn per saldo kostenneutraal in de Begroting 2017 verwerkt. Voor een toelichting en de oorspronkelijke begroting zie § 1.5.1 Begrotingsrechtmatigheid exploitatie 2017.

Programma 1000 – Planvorming

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma

Het programma planvorming voorziet in eenduidige beleidskaders en strategieën, waarbinnen overige programma's hun taken tot stand brengen. Het werkveld is breed en omvat alle thema's waar het waterschap aan werkt. Tot de activiteiten behoren het opstellen van het waterbeheerplan, beleidslijnen voor beheer en vergunningverlening, in overleg met andere partijen strategische vraagstukken op het gebied van waterbeheer oplossen en waarborgen dat het waterschap de Europese richtlijnen, landelijke wetten en afspraken naleeft. Dit programma omvat ook relatiemanagement gericht op de positionering van het waterschap als samenwerkingspartner.

Specifieke doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Risico's beheersen en duurzame ontwikkeling

Nieuwe afspraken Waterveiligheid	Doelstelling en beoogde effecten: - Inzicht in de staat van de primaire keringen, gelet op de nieuwe normen uit het Deltaprogramma en bijbehorend beoordelingsinstrumentarium (uiterlijk 2023 gereed). - Inzicht in de staat van de regionale keringen voor de 7 faalmechanismen (uiterlijk 2019 gereed).
	Activiteiten en realisatie: Het programma Waterveiligheid is gestart met het inzichtelijk maken van de beleidsvragen van de toekomst. Tevens is gestart om aan de hand van concrete casussen het begrip meerlaagsveiligheid vorm te geven. De stand van zaken rondom de toetsing primaire en regionale keringen is in programma 2000 opgenomen.
Klimaatrobuust beheer	Doelstelling en beoogde effecten: Nieuwe afspraken maken voor realisatie van een klimaat-robuust regionaal watersysteem op het gebied van droogte/zoetwatervoorziening, wateroverlast en ruimtelijke adaptatie.
	Activiteiten en realisatie: De Kaders Waterbeschikbaarheid/Voorzieningenniveau zoet water zijn vastgesteld met hierin uitgangspunten over verantwoordelijkheden van waterbeheerder en –gebruikers.
Operationeel beleid actueel houden	Doelstelling en beoogde effecten: Operationeel beleid dat aansluit bij nieuwe regelgeving zoals de omgevingswet en nieuwe natuurbeschermingswet. Actueel houden van leggers (conform Waterwet/Verordening water) en peilbesluiten.
	Activiteiten en realisatie: In 2017 is vroegtijdig het leggerboek oppervlaktewaterlichamen herzien. Dit heeft ervoor gezorgd dat de geplande herziening van de data van verschillende deelleggers is uitgesteld tot 2018. Wel zijn deze deelleggers reeds gereed gemaakt voor het doorlopen van de bestuurlijke route. Bij de partiële herzieningen van de peilbesluiten is gestart met het participatietraject in 2017. In 2018 zal dit verder worden afgerond en staan twee vaststellingsrondes gepland.

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend

Moderne overheid: participatie, gebiedsprocessen	Doelstelling en beoogde effecten: In contact met de omgeving spelen we actief in op kansen en ontwikkelingen om samen het maatschappelijk belang te dienen.
	Activiteiten en realisatie: We koppelen waterschapsdoelen aan andere doelen van inwoners, bedrijven, verenigingen en andere overheidsinstanties. Voorbeelden hiervan in 2017 zijn diverse gebiedsprocessen, de aanpak van de watersysteemanalyses, het Buurtwaterfonds en ook de wijze waarop projecten als verbetering van de keringen en SODO aangepakt worden. Deze werkwijze zal in 2018 onverminderd voortgezet worden. Belangrijk is om binnen de hele organisatie deze verandering in werken, het inspelen op en aansluiten bij kansen, wensen en ontwikkelingen van anderen, gemeengoed te laten worden.

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Innovatie	Doelstelling en beoogde effecten: We willen samen met onze omgeving onze toekomst inrichten. Om dat te kunnen blijven doen zijn innovaties nodig. Activiteiten en realisatie: De grote innovatie dag, die in maart 2017 is georganiseerd heeft veel inspiratie opgeleverd. Zo is het concept van de innovatiefabriek Nieuwveer ontstaan, wat tot een tweede prijs op de landelijke waterinnovatiewedstrijd heeft opgeleverd. Een actualisatie van de innovatie agenda van het waterschap is voorzien in 2018.
Duurzaamheid	Doelstelling en beoogde effecten: ontwikkeling naar een duurzaam(er) waterschap doorzetten en de daarbij behorende afwegingen zichtbaar maken in bestuursnota's. Activiteiten en realisatie: Een mooi voorbeeld van afwegingen rond duurzaamheid in besluitvormende nota's is de duurzame renovatie van rwzi Nieuw Vossemeer. In juni 2017 is het versnellingsplan duurzaamheid vastgesteld, waarin hoge ambities zijn neergelegd. Daar waar mogelijk zijn op de werkplaatsen zonnepanelen geïnstalleerd. Tevens is besloten om energieneutraliteit te bereiken door het realiseren van windenergie en het faciliteren van zonneparken op rwzi terreinen.
Effectief en efficiënt	
Samenwerken aan water in West Brabant	Doelstelling en beoogde effecten: Transitie van norm gedreven maatregelen per organisatie naar optimale samenwerking met gemeenten en drinkwaterbedrijven om kosten te besparen, kwaliteit te verbeteren en kwetsbaarheid te verminderen. In de samenwerking komen we steeds meer op voor elkaars belangen en stellen daarbij het maatschappelijk belang voorop. Activiteiten en realisatie: De activiteiten voor het bestuursakkoord water lopen door en liggen ruim op planning. Om de samenwerking toekomst bestendig te maken worden nieuwe onderwerpen opgepakt zoals klimaatadaptatie, Gemeenschappelijk investering programmering en circulaire economie.

Prestatie indicatoren	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML 2017-4	Rekening 2017
Aantal interactieve gebiedsprocessen met een brede scope	-	8 ¹⁾	20% van het gebied	20% van het gebied
Bestuursnota's (AB) met aandacht voor duurzaamheid	-	> 50%	55%	45%
Aantal annotaties voor bestuurlijk overleggen	-	> 50	65	162
Gemeenten met actuele legger (niet ouder dan een jaar)	-	>85%	40%	5%
Aantal partiële herzieningen peilbesluit	-	10	14	0
Alle bovenstaande prestatie indicatoren zijn nieuw opgenomen met ingang van 2017.				
Toelichting afwijkingen prestatie indicatoren: <u>Aantal interactieve gebiedsprocessen met een brede scope:</u> de indicator "aantal interactieve gebiedsprocessen" blijkt in praktijk niet werkbaar, omdat grotere en kleinere niet gebieden worden onderscheiden. Er lopen veel meer gebiedsprocessen dan 8. Deze variëren echter in schaalgrootte, trekkerschap en thema's. Als waterschap proberen we met onze opgaven en belangen zoveel mogelijk aan te sluiten bij lopende processen en de energie in het gebied. We streven er naar dat deze processen samen gebiedsdekkend zijn. Daarom is het beter om aan de hand van een percentage van het gebied te rapporteren. <u>Gemeenten met actuele legger (leggerherzieningen, tabellen en kaarten):</u> Prioriteit is gegeven aan het actualiseren van het leggerboek in 2017. Dit boek vormt de basis van leggerherzieningen en is voorafgaand aan de herziening op route gebracht. Omdat er met het leggerboek delen van de officiële besluiten worden samengevoegd is ervoor gekozen om met de vaststelling van de tabellen en kaarten te wachten tot het leggerboek is vastgesteld. Ondertussen is er ambtelijk doorgewerkt aan de ontwerp kaarten en de tabellen. De vertraagde leggerherzieningen worden in 2018 op route gebracht samen met de geplande wijzigingen voor 2018. De herziening van de legger loopt dan weer volgens planning.				

De partiële herzieningen van het peilbesluit zijn in het laatste kwartaal 2017 doorgeschoven naar 2018 vanwege twee redenen. Allereerst aanvullend onderzoek naar optimalisatie en het klimaat robuust maken van de te wijzigingen peilbesluiten. Als tweede reden vormt participatie nu integraal onderdeel van het opstellen van nieuwe peilbesluiten. Voor de eerste herzieningen is het belangrijk om het participatieproces zorgvuldig te doorlopen en dit te evalueren. Het doorlopen van het participatieproces heeft meer tijd gekost dan voorzien.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto lasten programma	4.794	5.139	5.078	4.928

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 134 nadelig:

- De netto directe kosten zijn € 344 nadelig door hogere bijdragen aan gemeenschappelijke projecten € 284 (o.a. bijdrage programmabureau KRW/DHZ Maasregio) en hogere advieskosten € 139. Aan bijdragen van overige overheden is € 94 ontvangen.
- De kapitaallasten zijn € 210 voordelig omdat 2016 het laatste jaar van afschrijving van de OAS (optimalisatie afvalwatersysteem) projecten was.

Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 211 voordelig:

- De netto directe kosten zijn € 58 voordelig o.a. door lagere advieskosten en studiekosten calamiteiten.
- De afdelingskosten zijn € 162 voordelig door openstaande vacatures (reorganisatie Watersystemen in Beweging) en doordat er in 2017 geen cao akkoord is bereikt.

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 150 voordelig.

- De netto directe kosten zijn € 178 voordelig door hogere bijdragen van overige overheden.

Conclusie

In 2017 is er op diverse beleidsterreinen duidelijk de gewenste vooruitgang geboekt, zoals in de participatieve gebiedsprocessen, de ontwikkeling van meerlaagse veiligheid, de innovatiedag en het versnellingsplan duurzaamheid. Tevens is invulling gegeven aan het dossier waterkwaliteit (inclusief BOB-traject), wat niet in de Begroting 2017 als speerpunt was voorzien. De activiteiten zijn binnen de financiële kaders van de begroting uitgevoerd.

Programma 2000 – Aanleg en Onderhoud Keringen

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma

Het doel van dit programma is de bescherming tegen overstromingen in het beheergebied. Dit moet worden gewaarborgd door de primaire, regionale en overige keringen en de bijbehorende kunstwerken op orde te houden, dan wel door het creëren van ruimte voor de rivieren. Dat betekent dat deze keringen én de bijbehorende kunstwerken moeten voldoen aan landelijke (primaire keringen) dan wel provinciale (regionale keringen) of eigen normen (overige keringen). Dat betekent ook dat het waterschap voldoet aan het nieuwe (2015) Rijksbeleid voor de zorgplicht voor primaire keringen en dat het waterschap voor alle typen keringen beschikt over adequaat beleid (zie ook 1000).

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Risico's beheersen

Project verbetering regionale keringen	Doelstelling: Verbeteren van 65 km regionale kering die bij de toetsing zijn afgekeurd (op provinciale T100 norm) en nog onbekende lengte die zijn afgekeurd op Tvzm (norm bij inzet Volkerak-Zoommeer als waterberging).
	Activiteiten en realisatie: De eerder afgekeurde dijktracés zijn in 2017 aanvullend getoetst. Ca. 17,5 km is bij deze hertoetsing alsnog goedgekeurd. Dit resulteert in een aanzienlijke besparing op investeringen in de orde van 20 miljoen euro. Voor het deelgebied Midden zijn alternatieven gevonden (plaatsen van keermiddelen en gemalen) waardoor 28km dijkversterking niet meer nodig is. Voor de overige keringen (ca. 21,4 km) is het ontwerpproces van het verbeterproject na de zomer van 2017 gestart.
Project verbetering Geertruidenberg Amertak	Doelstelling: Verbetering van 7,52 km primaire kering die bij de laatste toetsronde is afgekeurd.
	Activiteiten en realisatie: In mei 2017 is het voorkeursalternatief vastgesteld. Op basis van het voorkeursalternatief wordt het vervolg ingericht. Hierbij wordt een nadere uitwerking gegeven van het voorkeursalternatief tot een definitief ontwerp.
Risico inventarisatie leidingen in en nabij keringen	Doelstelling en beoogd effect: Inzicht in de risico's die leidingen (zowel eigen leidingen als die van derden) in en nabij onze keringen, vormen voor onze keringen. Bij de dijkverzakking in Stein in 2004 is gebleken dat leidingen in keringen een reëel risico kunnen vormen voor de keringen.
	Activiteiten en realisatie: In 2017 is besloten om de risico's die leidingen kunnen vormen nabij keringen in de toetsingsronden in kaart te brengen. Dit gebeurt in de projecten 2e ronde toetsing regionale keringen (loopt van 2017 tot en met 2019) en de 4e ronde toetsing primaire keringen (ook wel de 1e ronde beoordeling genoemd, loopt van 2017 tot en met 2023), zodat de leidingen ook gelijk conform de juiste methodiek getoetst kunnen worden.
Onderzoek bemensing operationele calamiteitenorganisatie bij hoog water.	Doelstelling en beoogd effect: Inventariseren hoe de bemensing van de operationele calamiteitenorganisatie het beste vorm gegeven kan worden. De capaciteit die nodig is voor de uitvoering van operationele taken van de calamiteitenorganisatie in geval van een hoog water is de afgelopen sterk toegenomen. Dit heeft onder andere te maken met projecten als Overdiep en waterberging VZM. Daarnaast is ook een vrij groot deel van de regionale keringen afgekeurd bij de laatste toetsingsronden. De verbetering hiervan duurt nog tot 2023. Deze inventarisatie zal een beeld geven op welke manier de benodigde capaciteit het beste vorm gegeven kan worden. Er wordt hierbij ook expliciet onderzocht of een dijkwachterorganisatie een goede optie is.
	Activiteiten en realisatie: In 2017 is in samenwerking met Defensie een logistiek plan gemaakt voor de deelbestrijdingsplannen hoog binnenwater en hoog buitenwater. Hieruit is gebleken dat op dit moment de uitvoering van het deelbestrijdingsplan hoog buitenwater (primaire keringen) wel uitvoerbaar is met de huidige personele bezetting en het deelbestrijdingsplan hoog binnenwater niet (regionale keringen). Het

	deelbestrijdingsplan hoog binnenwater zal in 2018 aangepast worden op basis van de toetsresultaten uit het project verbetering regionale keringen. De verwachting is dat er dan veel minder maatregelen nodig zijn, waardoor de bemensing van de bestrijdingsorganisatie op orde is.
Duurzame ontwikkeling	
Vegetatie onderzoek	Doelstelling en beoogd effect: Het monitoren van de vegetatie op de keringen om inzicht te krijgen in de erosiebestendigheid en de ecologische waarde van de grasmat. Met deze informatie kan het onderhoud verder geoptimaliseerd worden, door een juiste balans te vinden tussen kosten, erosiebestendigheid en ecologische waarde. Activiteiten en realisatie: De vegetatie opname is uitgevoerd. De data zijn geanalyseerd en op basis van deze analyse zal op een aantal plaatsen het onderhoudsconcept in 2018 aangepast worden. Deze activiteit wordt in samenwerking met de waterschappen Aa en Maas en De Dommel uitgevoerd.
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Burgerparticipatie	Doelstelling en beoogde effecten: Stimuleren van initiatieven van burgers, ondernemers en organisaties ten behoeve van waterdoelen. Activiteiten en realisatie: In de dijkverbeteringsprojecten wordt het principe van een dijkinspiratieteam verder uitgerold. In het project Verbeteren Regionale keringen heeft dit geleid tot een gedragen voorkeursalternatief en is door de omgeving als positief ervaren. Meekoppelkansen en burgerinitiatieven worden op deze manier in een vroegtijdig stadium herkend en krijgen een plaats binnen het project.
Gebiedsprogrammering	Doelstelling en beoogd effect: De programmering afstemmen met de programmering van derden, als onderdeel van de verdere implementatie van Asset Management. Hiermee wordt het mogelijk om synergie te creëren tussen eigen programmering en die van derden. Activiteiten en realisatie: In samenwerking met burgers, ondernemers en organisaties wordt lokaal invulling gegeven aan meekoppelkansen in burgerinitiatieven door middel van de dijkinspiratieteams. Met andere overheden vindt afstemming plaats op systeemniveau, onder andere in het Hoogwaterbeschermingsprogramma, maar ook bij Deltaplannen Rivieren en Zuidwestelijke Delta en de Brabantbrede samenwerking. Samen met deze overheden wordt gestreefd naar een duidelijke, eenduidige en doelmatige gebiedsprogrammering.
Effectief en efficiënt	
Verder implementeren Asset Management keringen.	Doelstelling: Asset Management verder verdiepen en verankeren in de organisatie. Activiteiten en realisatie: Er zijn in 2017 op de primaire keringen conditiemetingen conform de NEN2767 uitgevoerd. Dit leidt tot een uniformere manier van inspecteren. Op basis van de uitgevoerde conditiemeting kan in 2018 een betere risico-gestuurde programmering gemaakt worden.
Monitoren zorgplicht	Doelstelling en beoogde effecten: Verbeteren zorgplicht. In 2017 is de zorgplicht primaire keringen in werking getreden. Het streven is om eventuele knelpunten in 2016 opgelost te hebben. Echter in 2017 zal er nog wel ruimte voor verbetering zijn. Activiteiten en realisatie: In november 2017 heeft de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) een zorgplicht audit bij Brabantse Delta uitgevoerd. De conclusie van de audit was dat Brabantse Delta wat betreft de zorgplicht primaire keringen, op 3 aandachtspunten na, nagenoeg in control is. In 2018 zullen de door de ILT geconstateerde aandachtspunten opgelost worden.
Verder uitwerken verkeerstoren voor keringen.	Doelstelling: Voor watersystemen is de verkeerstoren ingericht. Het is de bedoeling om in 2017 de verkeerstoren verder in te richten voor keringen. Activiteiten en realisatie: In 2017 zijn de eerste stappen gezet met de inrichting van de verkeerstoren. Er is vooral gewerkt aan het inzichtelijker krijgen van de faalkansen van de primaire keringen als functie van de waterstand. Deze informatie is zeer waardevol bij calamiteiten.

Verbetering databeheer	Doelstelling en beoogde effecten: De data en informatie over de keringen op orde brengen voor Asset Management. Het doel van deze activiteit is om op basis van eerdere studies naar informatie behoefte tot een datamodel te komen en dit (gedeeltelijk) in te vullen.
	Activiteiten en realisatie: Er is een geotechnisch archief opgezet. Een digitaal archief waarin alle geotechnische informatie op een overzichtelijke manier opgeslagen wordt. Dit archief wordt momenteel gevuld met gegevens.
Effectief en efficiënt	
Legger	Doelstelling en beoogd effect: Het verbeteren van de legger.
	Activiteiten en realisatie: De legger primaire keringen is vastgesteld en bekendgemaakt.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2016-4	Rekening 2017
Totaal netto lasten programma	9.865	12.396	12.613	12.359

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 2.494 nadelig:

- De netto directe kosten zijn € 400 nadelig m.n. vanwege een nagekomen post van het project Overdiepse Polder (€ 338). Dit heeft te maken met het herplanten van bomen en bijbehorende grondverbeteringsactiviteiten die passen binnen de risicotoeslag van het project. In de resultaatbestemming wordt voorgesteld het bedrag te onttrekken uit de reserve Duurzaam financieel beleid Watersysteembeheer (voor een nadere toelichting zie § 1.3.2 Toelichting op de resultaatbestemming). Verder zijn een grond-mechanisch onderzoek bij de Standhazensedijk in Drimmelen (€ 69) en een pilot 3D scanning kering uitgevoerd (€ 65). De overige verschillen netto directe kosten zijn € 72 voordelig.
- De kapitaallasten zijn € 2.059 nadelig vanwege de hogere kapitaallasten van de HWBP-bijdragen in 2017 ten opzichte van 2016 (het AB heeft ervoor gekozen de bijdrage vanaf 2014 in vijf jaar af te schrijven).
- De afdelingskosten en overige doorberekeningen ondersteunende programma's zijn per saldo € 35 nadelig.

Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 37 voordelig:

- De netto directe kosten zijn € 192 nadelig o.a. vanwege de bovenvermelde posten van het project Overdiepse Polder, Onderzoek Standhazensedijk en de pilot 3 D scanning. Op de onderhoudsposten Overig cultuurtechnisch onderhoud werd € 123 (o.a. meerwerk maaibestekken) minder uitgeven dan geraamd.
- De afdelingskosten zijn € 109 voordelig door openstaande vacatures (reorganisatie Watersystemen in Beweging) en doordat er in 2017 geen % cao stijging was.
- De kapitaallasten en overige doorberekeningen van ondersteunende programma's zijn € 120 voordelig.

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 254 voordelig:

- De netto directe kosten zijn € 143 voordelig. De volgende budgetten voor cultuur technisch onderhoud en civieltechnisch materialen zijn niet volledig uitgenut. Daarnaast zijn niet geraamde opbrengsten geboekt: afkoopsom Onderhoud EVZ Overdiep van de gemeente Geertruidenberg en de eindafrekening van het project Volkerak Zoommeer.
- De afdelingskosten en overige doorrekeningen zijn € 122 voordelig.

Conclusie

Naast het verbeteren van afgekeurde keringen, is er dit jaar vooral gefocust op het verder implementeren van asset management, de zorgplicht primaire keringen en het sluiten van de pdca cirkel. Risico's zijn onder andere door een uniformere manier van inspecteren beter in kaart gebracht. Ook zijn er verbeteringen op het gebied van databeheer doorgevoerd. De activiteiten zijn binnen de begroting uitgevoerd.

Programma 3000 – Inrichting en Onderhoud Watersystemen

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma	
Het doel van dit programma is het inrichten en in stand houden van de natte infrastructuur, inclusief bodems, taluds, oevers en kunstwerken, zodat het watersysteem optimaal functioneert voor de verschillende gebruiksfuncties van het land. Waar nodig vinden aanpassingen aan de infrastructuur plaats door nieuwbouw of onderhoud, op basis van monitoringgegevens en inspecties.	
Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Risico's beheersen	
Implementatie nieuwe Natuurbeschermingswet	Doelstelling en beoogde effecten: Blijven voldoen aan wet- en regelgeving i.c. nieuwe natuurbeschermingswet (ingangsdatum 1-1-2017). Activiteiten en realisatie: In 2017 is de nieuwe gedragscode door het ministerie goedgekeurd. Het waterschap heeft in 2017 de eerste stappen genomen om de protocollen en onderhoudsplannen hierop aan te passen.
Opstellen baggerprogramma landelijk en stedelijk gebied	Doelstelling en beoogde effecten: Voorkomen wateroverlast (voldoen aan 'normen' Nationaal Bestuursakkoord Water) en voldoen aan waterkwaliteitsdoelstellingen. Activiteiten en realisatie: Het concept baggerprogramma 2018 is met gemeenten afgestemd.
Doorontwikkelen verkeerstoren	Doelstelling en beoogde effecten: Meer grip op normale en calamiteuze situaties waardoor sneller en effectiever ingrijpen mogelijk is. Nadrukkelijker PDCA cyclus sluiten en daarmee het zelf lerend vermogen vergroten. Waterketen en watersysteem gezamenlijk beschouwen, zowel intern als met gemeenten. Activiteiten en realisatie: - Maandelijks knelpuntenanalyse waterkwaliteit is geïntegreerd in waterberichtgeving door verkeerstoren. - Sturing van verkeerstoren (storingsanalyse) op structurele storingen heeft geleid tot minder structurele storingen. - Zuiveringsbeheer werkt aan samenwerking met gemeenten over uitwisselen overstortgegevens. - Netcentrisch werken is geïntroduceerd tijdens de calamiteitenoefening en wordt sindsdien toegepast tijdens crisissituaties. - Pilot aangepast doorspoelprotocol Mark-Dintel-Vlietboezem (minder water inlaten).
Oplossen knelpunten riool-overstorten	Doelstelling en beoogde effecten: Voldoen aan waterkwaliteitsdoelstellingen (volgens Waterkwaliteits-spoortoetsing). Activiteiten en realisatie: Voor bijna alle openstaande potentiële knelpunten zijn onderzoeken afgerond en waar nodig acties in gang gezet. Er is nog een handvol overstorten waarvoor nader onderzoek loopt.
Duurzame ontwikkeling	
Uitvoeren watersysteemanalyses (WSA's)	Doelstelling en beoogde effecten: Voldoen aan de KRW-verplichting. Inzicht verkrijgen in de (on)mogelijkheden om de KRW-doelstellingen per waterlichaam te realiseren. Activiteiten en realisatie: In 2017 zijn er 3 WSA's uit 2016 afgerond. Van de 6 WSA's gepland voor 2017 zijn er 5 afgerond en 1 in concept gereed (oplevering in maart 2018). De resultaten en adviezen van de afgeronde WSA's worden in Commissie Watersystemen gepresenteerd.
Uitvoeren en programmeren inrichtingsmaatregelen	Doelstelling en beoogde effecten: Voldoen aan prestatie-opgave inrichtingsmaatregelen in WBP/KN en bestuursovereenkomsten (o.a. GOB en STUW) en Hoge Zandgronden (zoet water). Activiteiten en realisatie: In 2017 is een evaluatie van de prestatie-opgave uitgevoerd. Geconstateerd is, dat zonder aanvullende inspanning, volledige doelrealisatie niet waarschijnlijk is. Daarnaast heeft het algemeen bestuur besloten een extra inspanning op het gebied van verbetering van de waterkwaliteit te starten. Naast beschikbaarstelling van extra budget is de uitvoeringscapaciteit vergroot, zodat meer

	initiatieven vanaf 2018 kunnen worden opgepakt. Programma aanpak blauwalagenoverlast: Er is een methodiek uitgewerkt om de aanpak van de blauwalagenoverlast in verschillende wateren te prioriteren. Deze zal gebruikt worden in de verdere programmering.
Integraal bewaken KRW-scores	Doelstelling en beoogde effecten: Toename KRW-scores en vermindering overschrijding normen gewasbeschermingsmiddelen conform het Waterbeheerplan. Activiteiten en realisatie: Over de voortgang van de uitvoering van de KRW-maatregelen en de actuele tussenstand voor de ermee behaalde KRW-scores per waterlichaam wordt jaarlijks gerapporteerd aan het Rijk via het Waterkwaliteitsportaal Water. Overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen worden gemonitord middels het landelijk meetnet gewasbeschermingsmiddelen, de Brede Screening in het Maasstroomgebied en middels aanvullende jaarlijkse projectmonitoringen. Rapportage van de resultaten vindt plaats via de bestrijdingsmiddelenatlas.
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend	
Participatie door maatschappij	Doelstelling en beoogde effecten: Stimuleren van initiatieven van burgers, ondernemers en organisaties ten behoeve van waterdoelen. Activiteiten en realisatie: Het samen met watergebruikers verder uitwerken van Waterbeschikbaarheid in de gebieden Zuidwestelijke Delta en Hoge Zandgronden, o.a. in het gebied van de Rietkreek is nog niet afgerond.
Kleine kringloop	Doelstelling en beoogde effecten: Het sluiten van kringlopen en het leveren van een bijdrage aan biobased Delta. Nuttig gebruik van maaisel aansluitend op kleine kringloop. Activiteiten en realisatie: In de regio's Oost en Zuid wordt het maaisel voor een belangrijk deel afgezet via de Kleine Kringloop. In 2017 is dit nog meer gedaan in Zuid waar het ging om nieuwe EVZ's. In West zijn enkele bedrijven aan de slag gegaan met het verwerken van maaisel. Wetgeving houdt verdere uitbreiding tegen. Er wordt nu op verschillende manieren gewerkt om de wetgeving aan te passen.
Effectief en efficiënt	
Maaibestekken waterlopen	Doelstelling en beoogde effecten: Door middel van gezamenlijke maaibestekken <i>met gemeenten</i> maatschappelijke winst behalen, zoals benoemd in programma 1000 (SWWB). Activiteiten en realisatie: In 2017 zijn voor 14 gemeenten en het waterschap gezamenlijke maaibestekken opgesteld. Voor 11 gemeenten voert het waterschap de directie uit.
Verdere implementatie assetmanagement	Doelstelling en beoogde effecten: Afstemmen watergebieds-programma's en assetmanagement. Slimme combinaties maken, in eerste instantie voor de belangrijkste watersysteemkunstwerken (grote gemalen, grote stuwen en kunstwerken door waterkeringen). Activiteiten en realisatie: Er zijn sterke relaties gelegd tussen gebiedsprogramma's, watersysteemanalyses en de programmering van werken. In 2017 zijn mogelijkheden verkend (en gevonden) om vanuit de verschillende thema's gebundeld werken te programmeren. Dit is gebeurd vanuit kunstwerken, maar ook op onderdelen als EVZ's, Beek- en kreekherstel en wateroverlast.
Peilbeheer	Doelstelling en beoogde effecten: Optimaliseren van integraal peilbeheer onder zowel droge als natte omstandigheden gericht op de belangen van grondgebruikers, waterkwaliteit/ecologie en scheepvaart. Activiteiten en realisatie: Het peilbeheer is geëvalueerd en gepresenteerd aan de Cie. Watersystemen. Optimalisaties worden bijgewerkt bij de partiële herziening/ actualisatie van peilbesluiten, die via een participatieve aanpak worden opgesteld.
Efficiënt waterbeheer	Doelstelling en beoogde effecten: Verminderen stroomgebruik en efficiënter watergebruik. Activiteiten en realisatie: Verschillende gemalen worden omgebouwd naar het functioneel ontwerp. Hiermee worden delen van het kunstwerk uitgeschakeld als deze niet in bedrijf zijn. Dit levert een energiebesparing op.

Prestatie indicatoren	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Aantal uitgevoerde watersysteemanalyses	-	6	6	8
Geprogrammeerde Inrichtingsmaatregelen 2017:	-			
- Ecologische verbindingzones (km)	-	15 km	4,5 km	5,0 km
- Beek- en kreekherstel (BHS) (km)	-	0,5 km	0,5 km	0,5 km
- NNP (incl. N2000/PAS) (ha)	-	0 ha	0 ha	328 ha
- Vismigratieknelpunten (aantal)	-	1 st	1 st	1 st
- Waterberging (ha)	-	0 ha	1 ha	1 ha
Opgeloste knelpunten riool-overstorten	-	4	4	4
Peilmetingen die voldoen aan peilbesluit	>85%	>85%	>85%	>85%
Toename aantal ecologische beoordelingen met minimaal een goede toestand (KRW waterlichamen)	-	15%	15%	15%

Waar een prestatie indicator in 2016 niet is opgenomen is een "-" ingevuld.

Toelichting afwijkingen prestatie indicatoren:

- Aantal uitgevoerde watersysteemanalyses: In 2017 zijn er 3 WSA's uit 2016 afgerond. Van de 6 WSA's gepland voor 2017 zijn er 5 afgerond en 1 in concept gereed (oplevering in maart 2018).
- Er zijn 5 watersysteemanalyse uitgevoerd en 1 is er is in concept gereed gekomen en wordt in maart 2018 afgerond.
- Geprogrammeerde inrichtingsmaatregelen 2017, ecologische verbindingzones: Vanwege onder meer latere grondaankopen door wijzigingen in planning van gezamenlijke partners is in 2017 minder gerealiseerd. De resterende kilometers (ca. 10km) zijn doorgeschoven naar 2018.
- Geprogrammeerde Inrichtingsmaatregelen 2017, NNP: In eerdere prognoses waren de projecten Noordpolder (142 ha NNP) en Turfvaart-Bijloop Zuid (186 ha NNP) ten onrechte niet meegenomen.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto lasten programma	29.816	33.321	32.165	29.701

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 115 voordelig:

- De netto directe kosten zijn € 369 voordelig. Aan niet geraamde opbrengsten is een deel van de schadeclaim Chemie Pack opgenomen (€ 701) en er is een afkoopsom onderhoud EVZ Etten-Leur ontvangen (€ 255). Naast de toegepaste inflatie zijn er hogere uitgaven op het gebied van cultuurtechnisch onderhoud, onderhoud gebouwen en analysewerkzaamheden Aquon.
- De kapitaallasten zijn € 593 nadelig ten opzichte van 2016 vanwege de oplevering in 2017 van de projecten renovatie poldergemalen en Weerij's Zuid.
- De afdelingskosten zijn € 592 voordelig door lagere doorbelastingen, vanwege een andere tijdbesteding, vanuit de afdelingen Onderhoud & Muskusrattenbestrijding, Advies en Monitoring en Beheer en Bediening.
- De overige doorberekeningen van de ondersteunende programma's zijn € 253 nadelig, met name vanuit GEO-ondersteuning (€ 107) en het beheerproduct Interne faciliteiten (€ 160).

Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 3.620 voordelig:

- De netto directe lasten zijn € 2.693 voordelig:
 - o De niet-geraamde opbrengsten is € 1.098 voordelig: schadeclaim Chemie Pack (€ 701), afkoopsom onderhoud EVZ Etten-Leur (€ 255), bijdrage EVZ gemeente Zundert en bijdrage Unie herstel beschoeiingen na veldproef muskusrattenbestrijding.
 - o De kosten voor cultuurtechnisch onderhoud zijn € 634 lager door minder meerwerk maaibestekken (€ 297), werkzaamheden aan het watersysteem ten gevolge van afspraken met derden (€ 170; vaststellen contracten vertraagd, uitvoering 2018), vertraging aanleg EVZ Laakse vaart (perceel 01028) door natte terreinomstandigheden (€ 70; uitvoering 2018), en een aantal kleine verschillen (€ 97).
 - o Overige posten totaal € 961 voordelig betreffen: elektriciteit (€ 102), advieskosten (€ 174), elektrisch onderhoud (€ 169), Onderhoud materieel en instrumenten (€ 88), Onderhoud gebouwen (€ 68) en vertraging baggeren zandvang Molenbeek (€ 60). De resterende verschillen zijn het gevolg van veel kleine verschillen en bedragen per saldo € 300 voordelig (waaronder materialen, onderdelen).
- De kapitaallasten zijn € 143 nadelig door het tijdig opleveren van het project renovatie gemalen.

- De afdelingskosten zijn € 606 voordelig, met name door lagere kosten van de afdelingen Onderhoud & Muskusrattenbestrijding € 336 en Beheer en Bediening € 216. De lagere kosten worden veroorzaakt door openstaande vacatures vooruitlopend op de reorganisatie Watersystemen in Beweging en doordat er geen cao-akkoord is bereikt in 2017.
- De overige doorberekeningen van ondersteunende programma's zijn € 464 voordelig.

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 2.464 voordelig:

- De netto directe kosten zijn € 1.797 voordelig. De niet geraamde opbrengsten bedragen € 900, zie voor de specificatie de toelichting bij de afwijking ten opzichte van het jaarplan 2017. Verder zijn er voordelen op de posten: elektriciteit € 103), elektrisch onderhoud (€ 169), cultuurtechnisch onderhoud € 119 (o.a. minder meerwerk maaibestekken), vertraging aanleg EVZ Laakse vaart (perceel 01028) door natte terreinomstandigheden (€ 70), vertraging baggeren zandvang Molenbeek (€ 60), werkzaamheden aan het watersysteem tgv afspraken met derden (€ 170; nog geen overeenkomst bereikt) en overige verschillen (€ 206).
- De kapitaallasten zijn € 48 nadelig.
- De afdelingskosten zijn € 188 voordelig door het niet invullen van openstaande vacatures vooruitlopend op de reorganisatie Watersystemen in Beweging en doordat er in 2017 geen cao-akkoord is bereikt.
- De overige doorberekeningen van ondersteunende programma's zijn € 527 voordelig.

Conclusie

Op hoofdlijnen is de doelstelling van het programma bereikt: het inrichten en in stand houden van de natte infrastructuur, inclusief bodems, taluds, oevers en kunstwerken, zodat het watersysteem optimaal functioneert voor de verschillende gebruiksfuncties van land en water. Enkele activiteiten zijn doorgeschoven naar 2018 in verband met weersomstandigheden en beschikbaarheid personeel (vacatures). De activiteiten zijn binnen de begroting gebleven, mede door extra niet geraamde inkomsten, afdelingskosten (door vacatures) en overige doorberekeningen.

Programma 4000 – Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken

Programmabeheerder: André Verberne

Doelstelling programma

Het doel van dit programma is bijdragen aan 'schoon water en gezonde natuur' door het aangeboden afvalwater duurzaam, efficiënt en effectief af te nemen uit de gemeentelijke riolering, te zuiveren en weer af te voeren naar oppervlaktewater. Hierbij komt slib vrij dat na verwerking wordt afgevoerd naar de Slibverbrandingsinstallatie Noord-Brabant (SNB) voor eindverwerking.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Algemeen

Kerntaak: De kerntaak zuiveren bestaat uit transport en zuivering van afvalwater. Het plan voor 2017 staat in het teken van de 4 beleidsthema's van het Waterbeheerplan:

1. *Risico's beheersen:* zuivering van de overeengekomen hoeveelheid afvalwater en het voldoen aan de eisen uit Waterwet- en Omgevingswetvergunningen.
2. *Effectief en efficiënt:* om risico's te kunnen beheersen zijn goed gebouwde en onderhouden installaties nodig.
3. *Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend:* maatschappelijke dienstverlening vereist samenwerking en participatie.
4. *Duurzame ontwikkeling:* vergroting van duurzaamheid vereist innovatieve technieken en werkwijzen.

1. Risico's beheersen

Risico's beheersen door goed zuiveren

Doelstelling en beoogde effecten: De kerntaak zuiveren uitvoeren door:

1. de overeengekomen hoeveelheid afvalwater te verwerken;
2. te voldoen aan de eisen uit de Waterwet- en Omgevingswetvergunningen en deze op orde te houden;
3. het op orde hebben van en werken conform eigen beleid;
4. het optimaliseren van de bedrijfsvoering.

Activiteiten en realisatie:

1. De afvalwaterpersleiding heeft bij hevige neerslag (circa 12 keer per jaar) een capaciteitstekort. Hierdoor wordt niet altijd voldaan aan de afgesproken afnamehoeveelheid. Met het project AWP 2.0 waarin de betrouwbaarheid en beschikbaarheid van het gehele systeem wordt verbeterd, is ook dit aspect opgelost.
2. De doelstelling met betrekking tot het voldoen aan lozingseisen zijn behaald. Er zijn geen overtredingen geconstateerd. Er zijn naar aanleiding van de twee overtredingen in 2016 succesvol diverse maatregelen getroffen om overtredingen te voorkomen. In het kader van systeemgericht toezicht is door afdeling handhaving een meet- en monsternameaudit uitgevoerd. Er wordt invulling gegeven aan de aanbevelingen. De rwzi Waspik is tijdelijk overbelast geweest als gevolg van een bedrijfslozing. De rwzi Baarle Nassau is ernstig verstoord geweest als gevolg van drugserelateerde lozingen. Door adequate maatregelen hebben de verstoringen niet geleid tot overtreding van de vergunning. In lijn met het waterbeheerplan is in 2017 extra fosfaat verwijderd op de rwzi's Kaatsheuvel en Rijen ten behoeve van het verbeteren van de kwaliteit van het lokale oppervlaktewater. De streefwaarde van 76% fosfaatverwijdering gebiedsbreed is ongewijzigd gebleven.
3. ZB werkt aan het verbeterplan "betrouwbaar in de basis". Het plan moet leiden tot een verbetering op drie sporen: veiligheid, persoonlijk leiderschap en betrouwbaarheid van de installaties. De ambitie is dat de processen zodanig zijn ingericht dat de kerntaak zo betrouwbaar mogelijk wordt uitgevoerd. 2018 zal in het teken staan van het vorm geven van de samenhang van het zuiveringsbeheer met de omgeving en het verminderen van de kwetsbaarheid van het zuiveringsproces.
4. De verkeerstoren heeft na de start begin 2017 zijn meerwaarde bewezen in het monitoren van de bedrijfsvoering en het tijdig signaleren van eventuele knelpunten.

Foto: Verkeerstoren

2. Effectief en efficiënt

Effectief en efficiënt onderhouden, vervangen en projectmatig bouwen

Foto: TPI Bergen op Zoom

Doelstelling en beoogde effecten: Om de eerste doelstelling te bereiken is effectief en efficiënt onderhoud, vervanging en projectmatig bouwen nodig. Hiermee wordt de veiligheid, beschikbaarheid en betrouwbaarheid van de installaties (assets) op niveau gehouden.

Activiteiten en realisatie:

Veiligheid

In 2017 is een start gemaakt met opstellen van het actieplan veiligheid. Het actieplan veiligheid moet zorgen voor een structurele borging en inbedding van veiligheid in de organisatie. Het initiatief rond de werkplekstructurering (orde, netheid, veiligheid) laat duidelijk zijn positieve effecten zien. Tal van locaties zijn opgeruimd en opnieuw ingericht waardoor er efficiënter en veiliger gewerkt kan worden.

Beheren/programmeren

Het onderzoek "Lange termijn asset planning" is gebruikt om inzicht te verkrijgen in de relatie tussen risico en het benodigde investeringsvolume op de lange termijn. Voor de risicoafweging wordt gebruik gemaakt van het bedrijfswaardenmodel.

Onderhouden

- Het onderhoud is uitgevoerd op basis van het inspectieprogramma. Er waren tevens een fors aantal storingsmeldingen die opgevolgd zijn.
- Op persstation Roosendaal en Bergen op Zoom zijn tijdelijke pompinstallaties (TPI's) geplaatst ter vergroting van de betrouwbaarheid en de beschikbaarheid, wetende dat het project AWP 2.0 thans wordt voorbereid.
- De geplande delen van het meerjaren inspectieprogramma leidingen zijn uitgevoerd. Hierbij is gebruikgemaakt van een SmartBall als innovatieve inspectietechniek. Het leidingdeel Moerdijk-Hoeven is ontdaan van harde vervuiling (scaling) die in de beginjaren van de AWP is ontstaan.

Projectmatig bouwen en vervangen

In het AB van 12 juli 2017 is de nota "prognose en realisatie van projecten binnen zuiveringsbeheer" besproken. Deze nota ging in op de ontwikkelingen en verbeteringen binnen de project-ramingen en uitvoering binnen zuiveringsbeheer. In het verlengde van deze nota zijn een aantal verbeteringen ingezet. De beheersing van de projecten is verder verbeterd door het toepassen van de IPM-systematiek (Integraal Project Management), waarbinnen de specifieke rolverdeling per project precies af is afgestemd op de behoeftes. Daarnaast is meer focus aangebracht op de eerste fases van het bouwproces om vooraf zekerheid, inzicht en integraliteit te krijgen in zowel de kosten als de technische aspecten. Meer grip op de aspecten kosten, planning, mensen en projecten wordt bewerkstelligd d.m.v. bijvoorbeeld het maandelijks houden van projectpeilingen.

In het kader van winnend samenwerken is de eisenbibliotheek ontwikkeld. Doel hiervan is het gezamenlijk continu verbeteren van de eisen die aan de markt worden gesteld ten behoeve van het realiseren van bouwprojecten.

3. Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend

Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend door samenwerking

Doelstelling en beoogde effecten: Afvalwater zuivering is een vorm van maatschappelijke dienstverlening. Optimale dienstverlening vereist samenwerking vanuit een open houding. Het waterschap werkt steeds intensiever samen, met steeds meer partijen, aan maatschappelijk optimale oplossingen.

Activiteiten en realisatie:

- Op basis van het BOB traject "duurzaamheid en participatie" eind 2016 is het "versnellingsplan duurzaamheid" opgesteld en goedgekeurd in het AB van 28 juni 2017. Hiermee is besloten om energieneutraliteit te bereiken door het realiseren van windenergie en het faciliteren van zonneparken op rwzi terreinen. In 2017 zijn contractonderhandelingen gestart voor de realisatie van een 6 ha groot zonnepark door derden op de rwzi Bath.
- Er zijn contacten met verschillende bedrijven over het aanhaken (of niet afhaken) van lozingen met goed afbreekbaar afvalwater. Dit

	zodat de bestaande infrastructuur voor de behandeling van biologisch afbreekbaar afvalwater goed benut blijft tegen zo laag mogelijk maatschappelijke kosten. Er is samenwerking met waterschap Scheldestromen over het vergisten van slib in vergistingsinstallaties van Brabantse Delta. Doel is het optimaal benutten van de bestaande gistingcapaciteit, het realiseren van duurzaamheidswinst door extra energieproductie en het verminderen van de slibaanvoer naar SNB. Daarnaast zijn er gesprekken met bedrijven over het co-vergisten van goed afbreekbare afvalstromen in gistingstanks van het waterschap. Verzoeken van bedrijven om samen duurzaamheidskansen te benutten worden voor zover mogelijk binnen de juridische mogelijkheden en het bestaande beleid opgepakt. - Het programma medicijnresten, antibioticaresistentie en drugsresten (microverontreinigingen) bevat een meer-sporenaanpak, met veel verschillende partijen, om samen te zoeken naar en in de toekomst te komen tot doelmatige oplossingen. In 2017 is in het kader van het project Schone Maaswaterketen met partners full scale onderzoek uitgevoerd naar de verwijdering van microverontreinigingen op rwzi Papendrecht. De "STOWA hotspotanalyse geneesmiddelen rwzi's" is in december gepubliceerd. De implicatie van deze rapportage voor Brabantse Delta wordt nader uitgewerkt. - Gemeenten in het buitengebied voorzien dat binnenkort veel hoge druk riolering moet worden vervangen. De gemeente Zundert onderzoekt, samen met het waterschap, of kleinschalige decentrale systemen (nieuwe sanitatie) een duurzamer alternatief kunnen vormen. Het eerste deel van deze onderzoekspilot –bouw van een innovatief lokaal rioolstelsel- is eind 2017 door de gemeente gerealiseerd.
--	---

4. Duurzame ontwikkeling

Ontwikkelen innovatieve technologieën

Foto: bioplastic rwzi Bath

Foto: innovatieprijs Nieuwveer

Doelstelling en beoogde effecten: Het ontwikkelen van betaalbare innovatieve technologieën die leiden tot verduurzaming, bijvoorbeeld door energiebesparing of kringloopsluiting door hergebruik van grondstoffen.

Activiteiten en realisatie:

- Op 12 april is het project bioplastic uit rioolafvalwater (PHARIO) afgesloten met een symposium, georganiseerd door de gezamenlijke projectpartners. Hier is getoond dat productie van een hoge kwaliteit bioplastic uit zuiveringsslib mogelijk is tegen een competitieve prijs.
- Het Phario project is in de tussenfase naar een demoproject waarin gezocht wordt naar financieringsmogelijkheden.
- PHARIO is gepresenteerd op het "high-level speaking event" op de Afsluitdijk genaamd "Making waves".
- Op rwzi Nieuwveer is een proef gestart met Anammox (de rode bacterie) in een deel van de hoofdzuivering. Dit is een innovatie die past binnen het concept van de energiefabriek Nieuwveer. Daarnaast is interesse getoond vanuit Amerika voor het anammox slib van rwzi Nieuwveer. Twee containers met slib zijn verscheept naar de VS voor introductie van Anammox in Washington. In ruil hiervoor is een technische installatie aan het waterschap geleverd. Innovatiefabriek Nieuwveer heeft de tweede plaats behaald bij de waterinnovatieprijs 2017.
- Het project "duurzame gisting rwzi Bath" gaat verder als instandhoudingsproject. Het verbeteren van de slibafbraak door thermofiele gisting in combinatie met het terugwinnen van nutriënten bleek op rwzi Bath meer te kosten dan in de eerdere businesscase berekend. Met name de achteruitgang van de ontwaterbaarheid van het thermofiele slib en de daarmee gepaarde slibverwerkingskosten zorgde ervoor dat de besparingen lager uitvielen dan voorzien.
- In 2016 is een nieuw MJA3 energie-efficiencyplan opgesteld waarmee het waterschap circa 14% energie efficiënter kan worden in de periode 2017-2020.
- Op 28 maart vond de Water Innovatiedag plaats. Naast diverse workshops en lezingen is samen met water partners het innovatieplan gereed gekomen.

	- Met de aandeelhouders van SNB is in 2017 een strategische toekomstvisie opgesteld om samen toe te werken naar een continue en duurzame slibeindverwerking op lange termijn. Het AB heeft ingestemd met de uitkomst van de studie.
--	---

Prestatie indicatoren	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Nalevingspercentage lozingseisen	99,9%	99%	99%	100%
Voldoen aan de afnameverplichting	99%	100%	96%	96%
Zuiveringsprestatie	82%	81%	81%	82%
Stikstofverwijderings-rendement	78%	77%	79%	79%
Fosfaatverwijderings-rendement	77%	76%	76%	76%
CZV-verwijderingsrendement	92%	90%	90%	92%
Toelichting afwijkingen prestatie indicatoren: - Voldoen aan de afnameverplichting: De afvalwaterpersleiding (AWP) heeft een capaciteitstekort. Hierdoor wordt niet voor 100% voldaan aan de afgesproken afnamehoeveelheid. Het tekort is met de betreffende gemeenten besproken. Het tekort wordt opgelost met project AWP 2.0.				

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto kosten programma	54.164	¹ 59.114	60.597	60.541
Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 6.377 nadelig: - De <u>netto directe lasten</u> zijn € 5.720 nadelig: - o Er is in 2017 € 1,325 miljoen meer begroot dan er in 2016 is uitgegeven door de toegepaste inflatie en een verschuiving van budgetten van projecten naar exploitatie vanwege maatregelen genomen in het kader van Duurzaam Financieel Beleid (verhoging activeringsgrens). - o De bijdrage aan De Dommel (voor het zuiveren van afvalwater) is € 2.183 nadelig ten opzichte van 2016. Een aantal bedrijven in Tilburg heeft een eigen zuivering gebouwd. Vanwege problemen is deze eigen zuivering echter nog niet volledig in bedrijf en is het afvalwater in 2017 daarom nog grotendeels gezuiverd door De Dommel. Tegenover deze extra kosten staat een extra opbrengst op programma 9000 (Brabantse Delta legt de belastingaanslagen op). - o De bijdrage aan SNB is in 2017 € 1.356 nadelig ten opzichte van 2016. Voor meer informatie hieromtrent wordt verwezen naar paragraaf 1.1.2. - o Verder zijn de kosten van calamiteiten in 2017 hoger dan in 2016 (€ 445). Tenslotte zijn de kosten voor chemicaliën voordelig door lagere tarieven en slimmer en gecombineerd doseren (-€ 249). Het resterende verschil (€ 660) ontstaat door hogere onderhoudskosten. - De <u>afdelingskosten</u> en <u>overige doorrekeningen</u> zijn € 399 nadelig door hogere salarissen, sociale lasten en hogere doorrekeningen vanuit de ondersteunende programma's. - De <u>kapitaallasten</u> zijn € 258 nadelig, veroorzaakt door projecten die in de loop van 2016 of 2017 in gebruik zijn genomen en daardoor hogere kapitaallasten in 2017 genereren. Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 1.427 nadelig: - De <u>netto directe lasten</u> zijn € 1.487 nadelig: - o De bijdrage SNB is € 1.616 nadelig. Voor meer informatie wordt verwezen naar paragraaf 1.1.2. - o De bijdrage aan De Dommel (voor het zuiveren van afvalwater) is € 984 voordelig ten opzichte van het jaarplan inclusief de overschrijving van € 5.065 van programma 9000 waarmee het DB op 19 september 2017 heeft ingestemd. - o De overige verschillen zijn € 855 nadelig, met name vanwege de calamiteiten Ossendrecht en Roosendaal (€ 753). Voorgesteld wordt de kosten te onttrekken uit de calamiteitenreserve ZB.				

¹ In het bedrag van het jaarplan is verwerkt dat het DB op 19 september 2017 heeft ingestemd met een af- en overschrijving van € 5.065.000 van programma 9000 naar programma 4000, ten behoeve van het consolideren van de kosten en opbrengsten binnen gemeenschappelijke regeling De Dommel/Brabantse Delta. Het oorspronkelijke begrotingsbedrag van programma 4000 bedraagt € 54.049.000.

Als onderdeel van de calamiteit Roosendaal is een tijdelijke pompinstallatie geplaatst. De kosten voor het tweede half jaar 2017 drukken op de exploitatie (€ 150).

- De overige verschillen zijn per saldo € 60 nadelig.

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 56 voordelig:

- De bijdrage SNB is € 536 nadelig, doordat begin 2018 is geconstateerd dat SNB de BTW over de externe verwerkingskosten verkeerd heeft behandeld. Het AB is hierover reeds separaat geïnformeerd in de vergadering van 7-3-2018. Zie ook paragraaf 1.1.2.
- De overige netto directe lasten zijn € 180 voordelig doordat de kosten van chemicaliën veel lager zijn uitgevallen dan verwacht. Dit is te danken aan een lagere inkoopprijs van ijzerzouten en een verbeterd chemicaliën-doseersysteem op rwzi Bath.
- De afdelingskosten en overige doorrekeningen zijn € 527 voordelig door lagere kosten voor inleen en lagere lasten op het programma Bedrijfsvoering (zie de verklaring aldaar).
- De kapitaallasten zijn € 115 nadelig, met name doordat het project documentatiehuis binnen de exploitatie wordt uitgevoerd.

Conclusie

De zuiveringsprestaties in 2017 voldeden aan de doelstellingen. De afvalwaterpersleiding (AWP) heeft een capaciteitstekort. Hierdoor wordt niet voor 100% voldaan aan de afgesproken afnamehoeveelheid. Het tekort wordt opgelost met project AWP 2.0. Het onderhoud is uitgevoerd op basis van het inspectieprogramma. Er waren tevens een fors aantal storingsmeldingen die opgevolgd zijn. Door de hogere kosten voor slibafzet en de kosten voor de verbetermaatregelen n.a.v. de calamiteiten rwzi Ossendrecht en de tijdelijke pompinstallatie van Persstation Roosendaal zijn de netto lasten hoger dan begroot. Een verbeterproces binnen ZB loopt om de betrouwbare basis voor de zorgplicht te versterken.

Op het gebied van innovatie was er (inter)nationaal veel aandacht voor de projecten PHARIO en innovatiefabriek Nieuwveer die de tweede plaats haalde bij de waterinnovatieprijs 2017.

Programma 5000 – Inrichting en Nautisch Onderhoud Vaarwegen en Havens

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma				
Het doel van dit programma is te zorgen voor veilige en toegankelijke vaarwegen en havens. Tot de werkzaamheden behoren het inspecteren en onderhouden van de vaarwegen, de bijbehorende oevers en kunstwerken zoals bruggen en sluizen (vaarwegbeheer). Ook vergunningverlening en handhaving voor/op evenementen op vaarwegen en varen met afwijkende maten behoort tot de taak. Aanvullend op het Binnenvaartpolitiereglement kunnen verkeersbesluiten worden genomen door het waterschap (nautisch beheer).				
Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak				
Risico's beheersen				
Deelbestrijdingsplan scheepvaart aanpassen	Doelstelling en beoogde effecten: Een op het incidentenbestrijdingsplan van de veiligheidsregio afgestemd deelbestrijdingsplan zodat stremmingen voor de scheepvaart niet langer duren dan nodig en de impact op waterkwaliteit zo klein mogelijk is.			
	Activiteiten en realisatie: Het deelbestrijdingsplan is opgesteld.			
Assetmanagement vaarwegen	Doelstelling en beoogde effecten: Onderhoud bruggen, sluizen en oeververdedigingen (afweging prestaties, kosten en risico's).			
	Activiteiten en realisatie: In samenspraak met de provincie is een baggerplan opgesteld voor de provinciale vaarwegen en is een verbeterplan voor de Prinslandse brug opgesteld.			
Duurzame ontwikkeling				
Alternatieven onderzoeken storten baggerspecie	Doelstelling en beoogde effecten: Verminderen kosten baggerwerkzaamheden en bijdragen aan duurzame grond-, weg en waterbouw (Green deal).			
	Activiteiten en realisatie: Er is een verkennend onderzoek uitgevoerd en een eindrapportage opgeleverd wat input is voor komende baggerwerkzaamheden en -planning in samenspraak met de provincie.			
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend				
Ambitieniveau bepalen nautisch beheer	Doelstelling en beoogde effecten: In overleg met de provincie Noord-Brabant het ambitieniveau bepalen ten aanzien van het nautisch beheer. Per niveau worden acties geformuleerd.			
	Activiteiten en realisatie: Dit proces is nog niet afgerond en wordt voortgezet in 2018.			
Effectief en efficiënt				
Opstellen meerjarig onderhouds-en meetprogramma baggeren vaarwegen	Doelstelling en beoogde effecten: Beheerplan baggeren vaarwegen omzetten in onderhoudsprogramma.			
	Activiteiten en realisatie: De baggerplanning is opgesteld en aan de provincie voor extra krediet aanvraag voorgelegd. Uitsluitel daarover wordt in het eerste kwartaal van 2018 verwacht.			
Prestatie indicatoren	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Voortgang baggeren t.o.v. het baggerprogramma	100%	100%	100%	100%

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto lasten programma	2.257	2.384	2.321	2.228
Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 29 voordelig. Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 156 voordelig: - De <u>netto directe lasten</u> zijn € 72 voordelig door met name minder meerwerk op de maaibestekken. - De <u>afdelingskosten</u> zijn € 48 voordelig doordat in 2017 geen cao-akkoord is bereikt. - De <u>kapitaallasten en doorberekeningen</u> van de ondersteunde programma's zijn € 36 voordelig. Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 93 voordelig door met name lagere uitgaven voor elektrisch onderhoud en een ontvangen bijdrage.				

Conclusie
De activiteiten zijn grotendeels conform begroting en planning uitgevoerd. De gesprekken met de provincie over het gemeenschappelijke programma en begroting worden in 2018 naar verwachting afgerond.

Programma 6000 - Regulering

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma

Vergunningverlening Keur: Het door middel van eigen regelgeving en ontheffingsverlening in stand houden van veilige waterkeringen, van de water aan -en afvoerfunctie van de oppervlaktewateren en het realiseren van een goed beheer daarvan.

Beheersen van lozingen: Het door middel van vergunningverlening, alsmede goedkeuring van gemeentelijke rioleringsplannen en stimuleren van derden in de aanpak van diffuse emissies beheersen van lozingen van afvalwater met het oog op het bereiken of behouden van een goede oppervlaktewaterkwaliteit en de doelmatige werking van zuiveringstechnische werken.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Risico's beheersen (voldoen aan afspraken)

Een snelle afwikkeling van aanvragen, meldingen en adviesvragen	Doelstelling: - Voldoen aan servicenormen; - > 95% binnen de termijn vergunnen; - 40% van de aanvragen afhandelen binnen 5 weken; - Wabo-adviezen binnen de gevraagde termijn doorgeven aan bevoegd gezag.
	Activiteiten en realisatie: 97% van de aanvragen is afgehandeld binnen de wettelijke termijn, waarvan 35% binnen 5 weken wordt afgerond. Het verwerken van bedrijfswaterplannen loopt achter vanwege het hoge aantal aanvragen. Werkzaamheden worden conform de lean-afspraken uitgevoerd.
Sloten , Oevers en Dijken op Orde	Doelstelling: (Mede) zorgdragen dat de legalisaties voortvloeiende uit de handnavingsachterstand worden opgepakt.
	Activiteiten en realisatie: Legalisaties, voortkomend uit SODO volgen het reguliere vergunningenproces.

Duurzame ontwikkeling (Moderne overheid)

Vorbereiding implementatie Omgevingswet	Doelstelling: Zorgdragen dat op het moment dat de omgevingswet en bijbehorende uitvoeringsregelingen van kracht worden deze geïmplementeerd kunnen worden.
	Activiteiten en realisatie: De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld van 1 juli 2019 naar 1 januari 2021. Het uitstel heeft geen gevolgen voor de einddatum van de totale landelijke transitie in 2029. Het Plan van aanpak voor de implementatie is vastgesteld. Acties die op dit moment kunnen worden uitgevoerd (no-regret), worden uitgevoerd: b.v. zelfevaluatie kwaliteitscriteria vergunning en handhaving.
Transparante informatievoorziening	Doelstelling: optimaliseren van managementinformatie en informatievoorziening in- en extern.
	Activiteiten en realisatie: De rapportagetool Powerbrowser wordt nu maandelijks gedraaid met rapportages van aantallen verleende vergunningen, meldingen, adviezen ander bevoegd gezag, percentage binnen termijn, percentage binnen vijf weken en openstaande zaken. De resultaten worden besproken binnen de taakgroepen.

Duurzame ontwikkeling (Waterkwaliteit)

Aanpak diffuse bronnen	Doelstelling: Het terugdringen van diffuse emissies van probleemstoffen (nutriënten, zware metalen, gewasbeschermingsmiddelen en andere microverontreinigingen) door het stimuleren van derden om acties en maatregelen te ondernemen.
	Activiteiten en realisatie: De aanpak van diffuse emissies heeft geleid tot tal van samenwerkingsinitiatieven met de verschillende doelgroepen, waaronder de agrarische sector (agrarisch waterbeheer). Uiteindelijk verbetering van de waterkwaliteit zal blijken uit de voortgang van de monitoring van de oppervlaktewaterkwaliteit en de voortgang van de KRW-scores (Kaderrichtlijn Water).

Prestatie indicatoren	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Aantal afgeronde reguleringen	791	600	700	912
Afgeronde procedures binnen wettelijke termijn	96%	95%	95%	97%
Aantal afgewikkelde meldingen	731	1600	1300	870

Toelichting afwijkingen prestatie indicatoren:

- Aantal afgeronde reguleringen: De toename van afgeronde reguleringen wordt veroorzaakt door een actualisatieslag van de beregeningsvergunningen die nog in 2017 doorliep. Deze zijn in 2016 overgenomen van de provincie. Dit is nu nagenoeg afgerond.
- Aantal afgewikkelde meldingen: Beregeningsputten waarvan de vergunning komt te vervallen moeten gemeld worden (bedrijfswaterplan). Tot nu toe 60% gemeld, waarvan een deel in 2018 wordt afgehandeld. In 2018 moet dus nog een groot deel binnenkomen. Daarom is het eindresultaat 2017 lager dan gepland.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto kosten programma	3.657	4.136	4.007	3.597

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 60 voordelig.

Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 539 voordelig:

- De netto directe kosten zijn € 327 voordelig doordat de bijdragen aan gemeenschappelijke projecten € 195 lager zijn dan geraamd. Dit gaat met name om de bijdrage regeling agrarisch natuurbeheer door minder aanvragen. In 2017 zijn geen subsidies verstrekt voor de subsidieregeling "Subsidie voor de aanpak van emissies uit diffuse bronnen". Hiervoor was € 36 beschikbaar. Verder is er een voordeel op de kosten van Aquon van € 34 en op advieskosten € 21. De leges opbrengsten zijn € 19 voordelig. De overige verschillen netto kosten zijn per saldo € 22 voordelig.
- De kapitaallasten en overige doorberekeningen van ondersteunende programma's zijn € 61 voordelig.
- De afdelingskosten zijn € 151 voordelig door openstaande vacatures (reorganisatie Watersystemen in Beweging) en doordat er in 2017 geen % cao stijging was.

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 410 voordelig.

- De netto-directe kosten zijn € 305 voordelig. De verschillen zijn nagenoeg gelijk als bovenvermeld bij ten opzichte van Jaarplan 2017.
- De kapitaallasten, afdelingskosten en overige doorberekeningen van ondersteunende programma's zijn totaal € 105 voordelig.

Conclusie

Er zijn meer vergunningen binnen de gestelde termijnen afgehandeld en minder meldingen. In personele inzet heeft dit elkaar gecompenseerd. Doordat minder subsidieaanvragen zijn ontvangen zijn de kosten lager dan de begroting. De oorzaak hiervan wordt nader onderzocht.

Programmaplan 6500 – Toezicht en Handhaving

Programmabeheerder: Mary-José van Overveld

Doelstelling programma	
Het doel van dit programma is om mensen en middelen zo efficiënt en effectief mogelijk in te zetten wanneer het gaat om toezicht op de naleving van wetten, opsporing en sanctionerend optreden. Zo draagt het programma eraan bij dat het waterschap voldoet aan: – kwantitatieve doelstellingen om het watersysteem naar behoren te laten functioneren. – kwalitatieve doelstellingen om zo het watersysteem naar behoren te laten functioneren én de doelmatige werking van de rwzi's te beschermen.	
Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Risico's beheersen	
Uitvoeren van het Handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP) 2017	Doelstelling en beoogde effecten: Bewaken en verbeteren van het naleefgedrag van wet- en regelgeving ten behoeve van de waterschapsdoelen.
	Activiteiten en realisatie: Het HUP 2017 is uitgevoerd en is als beperkte evaluatie meegenomen en gewogen in de behandeling van het HUP 2018.
Uitvoeren van project Sloten, Oevers en Dijken op Orde (SODO)	Doelstelling en beoogde effecten: Sloten, oevers en dijken op orde focust zich qua handhaving op overtredingen die significante invloed hebben op de aan- en afvoer van water of de waterveiligheid. Deze overtredingen dienen door de overtreeders te worden beëindigd. Het doel is eind 2018 alle sloten, oevers en dijken op orde te hebben.
	Activiteiten en realisatie: In 2017 zijn de controles conform planning uitgevoerd.
Duurzame ontwikkeling / moderne overheid	
Voorbereiding implementatie Omgevingswet	Doelstelling en beoogde effecten: De consequenties van de Omgevingswet voor het proces Toezicht en handhaving bezien en deze vertalen naar en in het handhavingsuitvoeringsprogramma of de beleidskaders voor handhaving.
	Activiteiten en realisatie: De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld; van 1 juli 2019 naar 1 januari 2021. Het uitstel heeft echter geen gevolgen voor de einddatum van de totale landelijke transitie in 2029. Waterschap Brabantse Delta gaat daarom verder met de voorbereidingen voor de eigen implementatie en volgt daarmee de lijn van de Unie, IPO, VNG en het Rijk.
Effectief en efficiënt	
Versterken informatie uitwisseling toezicht en handhaving	Doelstelling en beoogde effecten: Het structureel versterken van de informatie uitwisseling tussen handhavingspartijen in Midden- en West-Brabant om integraal nog beter de juiste interventies op de juiste doelgroep in te kunnen zetten.
	Activiteiten en realisatie: De ambtelijke afstemming is verstevigd en diverse cases (o.a. drugsdumping) zijn vanuit multidisciplinaire teams opgepakt.

Prestatie indicatoren	Jaarplan 2017		ML 2017-4		Rekening 2017	
Beleidsthema	Aantal 1 ^e controles	Naleefgedrag	Aantal 1 ^e controles	Naleefgedrag	Aantal 1 ^e controles	Naleefgedrag
Waterkwaliteit	2.800	90%	2.800	90%	2767	92%
Waterveiligheid	225	90%	250	90%	363	98%
Waterkwantiteit (Schouw)	6.300	90%	7.900	90%	7.776	80%
Waterkwantiteit (Overig)	475	90%	500	90%	529	96%
Vaarwegbeheer	10	90%	10	90%	16	100%
Waterschapsheffingen	775	90%	840	90%	886	93%
Grondwaterbeheer	2.500	90%	2.500	90%	2615	90%
Project SODO						
Aantal opgeloste handhavingssaken	600		300		330	

Toelichting afwijkingen prestatie indicatoren:

- Prestatie indicatoren beleidsthema: Vanaf 2017 is gekozen om per beleidsthema het aantal 1e controlebezoeken en het naleefgedrag als prestatie-indicatoren te specificeren om hiermee een betere aansluiting te vinden met de handhavingsdoelen zoals geformuleerd in de beleidsnota 2015-2019 en de beleidsthema's zoals omschreven in het waterbeheerplan van het waterschap.
- Powerbrowser: In 2017 heeft de implementatie en doorontwikkeling van het vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) systeem Powerbrowser veel aandacht gehad. Deze ontwikkelingen hebben er onder andere toe geleid dat het proces Toezicht en Handhaving vanaf ML 2017-4 betere en completere rapportages kan genereren. Hierdoor ontstaat er een beter en completer beeld over de resultaten. Daarnaast is het proces efficiënter ingeregeld wat een positieve uitwerking heeft op het aantal uitgevoerde controles. Dit is met name van toepassing op de beleidsthema's Waterveiligheid en Waterkwantiteit. De overige thema's werken vanaf 1 januari 2018 in Powerbrowser.
- Waterkwantiteit (Schouw): Het aantal 1e controles in de Schouw is afhankelijk van de door de beheerder geselecteerde gebieden. Bij het opstellen van het programmaplan blijft het op voorhand lastig om het exacte aantal 1e controles aan te geven, omdat de te controleren gebieden na het opmaken van de begroting worden aangedragen. Ten opzichte van het jaarplan 2017 valt het aantal 1e controles in de Schouw dit jaar hoger uit.
- Voor het thema Grondwaterbeheer zijn er in het kader van het beregeningsbeleid meer controles uitgevoerd dan begroot.

Voor een nadere toelichting op de afwijkingen wordt verwezen naar de evaluatie van het Handhavings-uitvoeringsprogramma 2017.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto kosten programma	5.223	5.795	5.574	5.261

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto kosten € 38 nadelig.

Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 534 voordelig:

- De afdelingskosten zijn € 303 lager dan begroot, vanwege minder uren en een andere manier van doorrekenen van de personeelskosten als gevolg van uitvoering van het organisatie ontwikkelprogramma "Samen, Soepel, Sterk in je werk" (voor een toelichting zie de tabel geld bij Programma 300/400).
- De directe lasten zijn € 161 lager door lagere analysekosten Aquon en enkele kleinere voordelen.
- De doorbelastingen vanuit de ondersteunende programma's zijn € 69 lager.

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 313 voordelig:

- De afdelingskosten zijn € 96 voordelig doordat er minder uren voor dit programma zijn gemaakt.
- De directe kosten zijn € 123 voordelig vanwege lagere analysekosten Aquon en enkele kleinere voordelen.
- De doorbelastingen vanuit de ondersteunende programma's zijn € 94 voordelig.

Conclusie

Het Handhavingsuitvoeringsprogramma 2017 en de controles vanuit het project SODO zijn conform planning uitgevoerd ruim binnen de financiële kaders.

Programma 7000– Heffen en Invordering
 Programmabeheerder: Mary-José van Overveld

Doelstelling programma

Het programma Heffen en Invordering heeft als doelstelling het opleggen en invorderen van de waterschapsbelasting in het beheersgebied. Deze activiteiten zijn uitbesteed aan de Belastingssamenwerking West-Brabant (BWB).

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Optimaliseren informatievoorziening	Doelstelling: Het optimaliseren van de informatievoorziening tussen het waterschap en de BWB.
	Activiteiten en realisatie: De maandelijkse managementrapportages zijn verder geoptimaliseerd en sluiten meer aan op de behoeften van de deelnemers. Daarnaast wordt onderzocht of voor 2018 het convenant geharmoniseerd kan worden. Tevens is in 2017 een vervolg gegeven aan het komen tot aanscherping van het gegevenseigenaarschap en –beheer. In 2018 zal dit projectmatig verder uitgewerkt en geïmplementeerd worden.
Realiseren continuïteit in de bedrijfsvoering, efficiency en effectiviteit	Doelstelling: Het realiseren van de continuïteit in de bedrijfsvoering, efficiency en effectiviteit. Daarnaast de inspanningsverplichting om het aantal deelnemers van de BWB binnen het beheergebied uit te breiden. Effect is dat de deelnemerskosten gelijk of lager zijn dan voorgaande jaren.
	Activiteiten en realisatie: Middels het inrichten van het zaakgericht werken zijn de processen van de BWB geprofessionaliseerd en is er sprake van digitale archivering van documenten. Daarnaast heeft de BWB in 2017 veel aandacht besteed aan informatiemanagement waardoor de informatiebehoeften die vanuit de verschillende bedrijfsprocessen ontstaan worden vertaald in de gewenste informatievoorziening. In 2017 zijn er geen nieuwe deelnemers toegetreden. In 2018 zal de Gemeente Rucphen toetreden tot de BWB en is er daarnaast ook de nodige aandacht voor “de buitenkant” met de intentie om in de nabije toekomst meerdere gemeenten aan de BWB te verbinden.

Prestatie indicatoren (aantallen x 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Aantal aanslagregels	1.284	1.229	1.270	1.291
Aantal aanslagen	430	408	420	431

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto kosten programma	5.842	5.862	5.978	5.744

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 98 voordelig vanwege een lagere bijdrage aan de BWB.
Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 118 voordelig vanwege een lagere bijdrage aan de BWB.
Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 234 voordelig vanwege een lagere bijdrage BWB en bijdrage Aquon voor analysewerkzaamheden. Daarnaast zijn de afdelingskosten en doorbelastingen € 35 voordelig.

Conclusie

De optimalisering van de informatievoorziening en realiseren van de continuïteit in de bedrijfsvoering geeft vertrouwen voor de toekomst.

Programma 8000 – Bestuur en externe communicatie

Programmabeheerder: Hein van Stokkom

Doelstelling programma

Bestuur: Het zodanig besturen van het waterschap, dat rechtmatig en integer, doelgericht, doelmatig en meetbaar invulling gegeven wordt aan de wettelijke taak c.q. de organisatiedoelstellingen.

Bestuursondersteuning: Het optimaal ondersteunen van bestuurders en bestuursorganen, op grond waarvan bestuurlijke besluitvorming op efficiënte en effectieve wijze tot stand kan komen.

Beheer niet reglementair zaken: Het exploiteren van in principe afstootbare objecten, zaken en samenwerkingsvormen van het waterschap die geen functie (meer) vervullen voor de taken. Bijvoorbeeld pachtgronden, huurwoningen, cultuurhistorische objecten, voormalige kantoorpanden etc.

Externe communicatie: Substantieel bijdragen aan het realiseren van de organisatiedoelstellingen door het leveren van specifieke communicatieve expertise. Adequate communicatie is in staat tot duurzame beïnvloeding van kennis, houding en gedrag. Het unieke vermogen van communicatie is van belang voor de relatie met belastingplichtigen en samenwerkingspartners.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Bestuurlijke vernieuwing	Doelstelling en beoogde effecten: Het algemeen bestuur ondersteunen bij het verwezenlijken van zijn ambities op het gebied van bestuur en bestuurscultuur. Activiteiten en realisatie: De werkgroep bestuurlijke vernieuwing is in 2015 opgericht. Eind 2017 is gestart met het evalueren van de werkgroep. Op 7 maart 2018 is de evaluatie besproken in het AB. Deze heeft zich gericht op 4 punten: effectiever vergaderen, BOB-systematiek inhoudelijk, sturen op hoofdlijnen (het AB aan het roer) en cultuur. Op alle vier punten zijn wezenlijke verbeteringen geconstateerd. Een overdrachtsdocument zal worden aangeboden aan het nieuwe bestuur na de waterschapsverkiezingen van 2019. In 2018 wordt extra aandacht besteed aan oordeelsvorming uit de BOB cyclus.
(Jaarlijkse) bestuurlijke evaluatie	Doelstelling en beoogde effecten: Het bestuurlijk functioneren en de bestuursstijl evalueren en waar mogelijk verbeteren om het bestuurlijk functioneren verder te optimaliseren. Activiteiten en realisatie: Het is een continue proces om de werkwijze van het AB te verbeteren, bijvoorbeeld door relevante zaken te bespreken tijdens het fractievoorzittersoverleg.
Onderzoek naar rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid.	Doelstelling en beoogde effecten: Onderzoek uitvoeren naar rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid. Activiteiten en realisatie: In 2017 zijn de volgende rekenkameronderzoeken uitgevoerd: - Quick scan effectiviteit watertoets (AB 8 maart) - Rapportage nazorgonderzoek van grip en samenhang in control bij verbonden partijen (AB 14 juni) In 2017 heeft het Dagelijks bestuur als art. 109A-onderzoek gekozen voor onderzoek naar beek- en kreekherstel. Dit onderzoek is in 2017 uitgevoerd en gerapporteerd. Het Dagelijks bestuur heeft de rapportage besproken op 6 februari 2018. Ook het algemeen bestuur wordt geïnformeerd over de uitkomsten van het onderzoek. Beek- en kreekherstel dient meerdere doelen: een gezonde waterkwaliteit, het gewenste peilbeheer (GGOR) en landschap en cultuurhistorie. Aan het begin van de onderzoeksperiode lag de focus op een hoog uitvoeringstempo (aantal kilometers). In de periode 2008-2016 is in totaal 142 km aan beek en kreekherstel gerealiseerd, conform de ambities voor die periode. Er is een licht positieve ontwikkeling geconstateerd op het gebied van waterkwaliteit en waterkwantiteit. Een directe relatie tussen maatregel beek- en kreekherstel (output) en effecten (outcome) is overigens niet te leggen, vanwege diverse omgevingsfactoren en samenhang met overige maatregelen. De aanbevelingen van het onderzoek zijn gericht op het verbeteren van de methodiek (PDCA cyclus en SMART doelen en registratie hiervan). Deze worden meegenomen in de processen voor de optimalisatie van de bedrijfsvoering en de actualisatie van de monitoringsstrategie.

Internationale samenwerking	Doelstelling en beoogde effecten: Internationale samenwerking vormgeven op basis van vastgesteld beleid.
	Activiteiten en realisatie: De rekenkamercommissie start een onderzoek naar de samenwerking met Vlaanderen. Het waterschap was in 2017 internationaal met name actief in Colombia, Argentinië en Zuid-Afrika (Kingfisher-project en National Water & Sanitation Master Plan). Verder werden gedurende het verslagjaar diverse buitenlandse delegaties ontvangen. Veel internationale activiteiten van de waterschappen geschieden onder de vlag van Dutch Water Authorities (DWA). In 2017 is door DWA de Blue Deal voorbereid en deze wordt naar verwachting in 2018 ondertekend. Hiermee wordt internationale samenwerking structureel en in samenwerking met andere partners opgepakt. Belangrijk voordeel van de Blue Deal is dat het Rijk projecten tot 50% meefinanciert. Projecten worden bijvoorbeeld onderdeel van een groter doelgericht programma en worden centraal gefaciliteerd vanuit het programmabureau wat een efficiëntie slag oplevert.
Oneigenlijk grondgebruik (onderdeel van project "Sloten, Oevers en Dijken op orde")	Doelstelling en beoogde effecten: Ook in 2017 wordt daadwerkelijk uitvoering gegeven aan het oplossen van oneigenlijk grondgebruik door derden.
	Activiteiten en realisatie: In 2017 is veel aandacht besteed aan communicatie. Zo zijn er diverse bewonersavonden gehouden. Mede dankzij deze aanpak zijn 500 dossiers grondgebruik opgelost (volgens planning). Dit is veelal gebeurd via bewonersbezoeken ('keukentafel-gesprekken'). Hierbij is samen met de perceeleigenaren gezocht naar een oplossing voor het gebruik van grond in eigendom van het waterschap.
Communicatievisie	Doelstelling en beoogde effecten: De communicatievisie 2016-2017 in de praktijk brengen. Zorgen voor transparantie en duidelijkheid over waterschapstaken naar stakeholders. Zorgen voor taak- en naambekendheid bij inwoners.
	Activiteiten en realisatie: De communicatievisie is eind 2017 geëvalueerd. In het eerste kwartaal 2018 wordt de evaluatie en de daaruit volgende actualisatie van de communicatievisie aangeboden aan het AB.
Vergroten van taak- en naambekendheid	Doelstelling en beoogde effecten: Het meten van de taak- en naambekendheid van het waterschap.
	Activiteiten en realisatie: In het kader van de evaluatie van de communicatievisie hebben er een 0- en een 1-meting plaatsgevonden om de taak- en naamsbekendheid te meten. De resultaten en conclusies zijn opgenomen in de evaluatie van de communicatievisie.
Vergroting bewustwording van watervraagstukken	Doelstelling en beoogde effecten: Het plan van aanpak educatie 2016-2017 met het accent op waterbewustzijn in de praktijk brengen.
	Activiteiten en realisatie: Dit is gebeurd en de resultaten zijn opgenomen in de evaluatie en actualisatie van de communicatievisie.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto kosten programma	4.849	² 4.616	5.075	4.852
Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 3 nadelig. Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 236 nadelig. Vanwege de hoge werkdruk en krappe personeelsbezetting op de afdeling Bestuur & Communicatie (deels veroorzaakt door ziekte, vacatures en zwangerschapsverlof) zijn de afdelingskosten als gevolg van inleen van personeel hoger. De overige doorrekeningen zijn hoger door de gewijzigde kostenverdeling als gevolg van de reorganisatie Samen, Soepel, Sterk in je Werk en de extra uren die op dit programma gemaakt worden. Dit zijn géén extra kosten, alleen de kostenverdeling over de programma's is gewijzigd. Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 223 voordelig door het niet volledig benutten van een aantal budgetten voor advieskosten en externe communicatie, ontvangen bijdrages voor buitenlandbeleid en lagere doorrekeningen vanuit de ondersteunende programma's.				

² In de cijfers van het jaarplan is verwerkt dat het DB op 19 september 2017 heeft ingestemd met het beschikbaar stellen van € 400.000 vanuit de raming 'onvoorziene uitgaven' ter dekking van de achterblijvende opbrengsten op het project 'Sloten, oevers en dijken op orde', onderdeel 'Oneigenlijk grondgebruik'. Het oorspronkelijke begrotingsbedrag van programma 8000 bedraagt € 4.216.

Conclusie

De doelstellingen zijn in 2017 behaald. Binnen het beleidsveld is een negatief resultaat ontstaan, als gevolg van hogere afdelingskosten op de afdeling Bestuur & Communicatie en de achterblijvende opbrengsten op het project 'Sloten, oevers en dijken op orde' (welke zijn gedekt door een beschikking uit de post voor onvoorziene uitgaven).

Programma 9000– Dekkingsmiddelen en saldo

Programmabeheerder: Mary-José van Overveld

Doelstelling programma

Dit programma betreft de planning en verantwoording van de dekkingsmiddelen, waaronder belastingopbrengsten (inclusief kwijtschelding en oninbaarverklaring), dividend en rente.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Netto opbrengst Waterschapsbelastingen				
Opbrengst omslag gebouwd	32.873	35.020	35.537	35.643
Opbrengst omslag ongebouwd	4.401	4.625	4.607	4.627
Opbrengst omslag ongebouwd wegen	1.638	1.718	1.719	1.697
Opbrengst omslag ingezetenen	16.669	17.297	17.410	17.339
Opbrengst omslag natuurterreinen	105	118	120	120
Opbrengst verontreinigingsheffing	232	248	251	317
Opbrengst voorgaande jaren	6		60	-208
<i>Totaal opbrengst Watersysteembeheer</i>	<i>55.924</i>	<i>59.026</i>	<i>59.704</i>	<i>59.534</i>
Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven ³	20.715	³ 22.921	22.071	21.411
Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	40.903	40.826	41.002	41.037
Opbrengst voorgaande jaren ZB	1.659		2.763	2.052
<i>Totaal opbrengst Zuiveringsbeheer</i>	<i>63.277</i>	<i>63.746</i>	<i>65.836</i>	<i>64.500</i>
Totale netto belastingopbrengst	119.202	122.773	125.540	124.033
Overige dekkingsmiddelen ⁴	2.206	⁴ 7.574	6.323	6.320
Totaal dekkingsmiddelen	121.408	130.346	131.863	130.353
Oninbaar/kwijtschelding uitgelicht:				
Kwijtschelding watersysteemheffing	1.033	983	1.096	1.160
Oninbaar watersysteemheffing	250	287	322	323
Kwijtschelding zuiveringsbeheer	2.091	1.937	2.095	2.266
Oninbaar zuiveringsbeheer	595	563	656	659
Naast de <u>waterschapsbelastingen</u> (voor een toelichting van de verschillen zie § 5.2 Verklaring verschillen per hoofdkosten- en opbrengstsoort) zijn op dit programma ook de <u>overige dekkingsmiddelen</u>				

³ In de cijfers is verwerkt dat het DB op 19 september 2017 heeft ingestemd met af- en overschrijven van € 5.065 van programma 9000 naar 4000 voor het consolideren van de kosten en opbrengsten binnen gemeenschappelijke regeling De Dommel/Brabantse Delta. Het oorspronkelijke begrotingsbedrag van de opbrengst zuiveringsheffing bedrijven bedraagt € 17.856.

⁴ In de cijfers is verwerkt dat het DB op 19 september 2017 heeft ingestemd met het beschikbaar stellen van € 400 vanuit de raming 'onvoorziene uitgaven' ter dekking van de achterblijvende opbrengsten op het project 'Sloten, oevers en dijken op orde' onderdeel 'Oneigenlijk grondgebruik' (programma 8000). Het oorspronkelijke begrotingsbedrag van de overige dekkingsmiddelen bedraagt € 7.174.

meegenomen, met uitzondering van de vergoeding van de provincie voor het vaarwegenbeheer, die rechtstreeks op de taak vaarwegenbeheer wordt verantwoord.

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de overige dekkingsmiddelen € 4.114 voordelig vanwege de opbrengst switchtransactie SNB (€ 4.188).

Ten opzichte van het Jaarplan 2017 zijn de overige dekkingsmiddelen € 1.254 nadelig. De uitkering van de opbrengst switch SNB is € 1.412 nadelig. Daarnaast is er geen aanspraak gemaakt op het restant van de post onvoorzien (€ 100) en zijn de advieskosten niet volledig nodig geweest (€ 52).

Ondersteunend programma 200/500 – Centraal Management en Concerncontrol

Programmabeheerder: Hein van Stokkom

Doelstelling programma

Centraal management: De activiteiten die betrekking hebben op het op centraal niveau leiding geven aan het ambtelijk apparaat alsmede de (secretariële) ondersteuning daarvan. Tot dit product behoren:

- Activiteiten van managementteam/directie, -
- Representatie managementteam/directie;
- Directe ondersteuning managementteam/directie;
- Voorbereiding, begeleiding en uitvoering van vergaderingen management-team/directie.

Concerncontrol: Advisering en toetsing op het gebied van doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid, adequate informatievoorziening, transparantie en risicomanagement.

Interne communicatie: De centrale activiteiten die zijn gericht op het informeren van het personeel en bestuur over het beleid ten behoeve van het waterschap en de activiteiten die ter realisering daarvan worden uitgevoerd alsmede over het intern functioneren en ontwikkelen van het waterschap.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Samenwerking met het bestuur	Doelstelling en beoogde effecten: Periodiek afstemmen tussen bestuur en organisatie om daarmee de samenwerking waar mogelijk verder te optimaliseren.
	Activiteiten en realisatie: Mede door diverse wisselingen in het Dagelijks bestuur heeft er veel afstemming plaatsgevonden tussen directie en DB/DB-leden. Ook de bestuurlijke signalen worden direct doorvertaald naar concrete acties waar nodig.
In control zijn en blijven van de organisatie	Doelstelling: Het in control zijn van de organisatie in brede zin.
	Activiteiten en realisatie: Er is in 2017 veel actie ondernomen om de organisatie in staat te stellen in control te zijn. O.a. op het gebied van projectcontrol, risicomanagement en rapportages. Ook is er afstemming geweest om bedrijfsvoeringscontrol nader te belichten en vervolgstappen te implementeren. Eind 2017 is Concerncontrol gestart met het ontwikkelen van een venster voor de verschillende control elementen, om een meer integraal beeld rondom control te ontwikkelen inclusief de samenhang daarbinnen.
Integriteit	Doelstelling en beoogde effecten: Het onder de aandacht houden van integriteitsbeleid voor bestuur en medewerkers. Het gaat om houding en gedrag (soft controls), inrichting van de processen en actualisering van de relevante regelgeving en beleid op dit punt (hard controls).
	Activiteiten en realisatie: Alle regelingen zijn geactualiseerd en de communicatie hierover is verbeterd. Alle afdelingen en teams hebben aandacht besteed frauderisico's (bewustwording) zowel plenair als in de personeelsgesprekken. Er heeft een pilot plaatsgevonden om de frauderisico's in de processen verder te detecteren (actualisering) en zo nodig beheermaatregelen te treffen. Dit krijgt in 2018 een vervolg en zal breder getrokken worden in het kader van risicomanagement.
Winnend samenwerken in Brabant	Doelstelling: Samenwerking van de Brabantse waterschappen om daarmee winst te boeken op kwaliteit, kwetsbaarheid en kosten.
	Activiteiten en realisatie: Op diverse gebieden zijn er in 2017 weer stappen gezet om Winnend Samenwerken verder invulling te geven. Deze worden veelal bij de betreffende onderdelen benoemd.

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto kosten programma	978	1.103	1.039	1.015
Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 37 nadelig vanwege hogere loonkosten. Ten opzichte van Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 88 voordelig vanwege het niet volledig benutten van de budgetten voor adviezen en interne communicatie. Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 24 voordelig vanwege lagere advieskosten.				

Conclusie
De doelstellingen voor 2017 zijn gehaald, met een voordelig financieel resultaat.

Ondersteunend programma 300/400 Bedrijfsvoering

Programmabeheerder: Mary-José van Overveld

Doelstelling programma
Het programma biedt de organisatie ondersteuning en advies op het gebied van financiën, ICT, juridische zaken en vastgoed, facilitaire zaken, inkoop, mens, informatie en organisatie (MI&O) en secretariële werkzaamheden. Dit met als doel om de primaire taken van de organisatie zo soepel en efficiënt mogelijk te kunnen realiseren.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak	
Uitvoering geven aan de BIWA	Doelstelling en beoogde effecten: Overdracht van de projectfase naar de beheerfase zodanig dat informatieveiligheid en beleid daaromtrent geborgd is en periodiek geaudit wordt binnen de werkprocessen van het waterschap.
	Activiteiten en realisatie: De governance voor de 3 Brabantse waterschappen is vastgesteld en ingericht. Daarnaast is er een gezamenlijke CISO aangesteld voor de drie Brabantse waterschappen. De overdracht naar beheer heeft plaatsgevonden. Eind 2017 is er een waterschapsbrede audit uitgevoerd. Bij de drie Brabantse waterschappen is specifiek gekeken naar de Plan-do-check-act (PDCA)-cyclus van de informatieveiligheid. Grotendeels wordt voldaan aan de PDCA-cyclus van de informatieveiligheid en verbetervoorstellen worden meegenomen in het jaarplan 2018.
Uitvoering geven aan het wegwerken van de achterstanden archiefbewerking	Doelstelling en beoogde effecten: Per 31-12-2018 zijn alle archieven van de voormalige rechtsvoorgangers volledig op orde en zijn alle achterstanden weggewerkt. Hiermee voldoen wij aan de archiefwet.
	Activiteiten en realisatie: De doelstelling dat alle archieven per 31-12-2018 van de voormalige rechtsvoorgangers volledig op orde is zal niet worden gehaald. De leveranciers waren in 2017 niet in staat om voldoende kwalitatief personeel te leveren. Hierdoor is er een achterstand ontstaan. De beoogde einddatum is nu 31-12-2019.
Uitvoering geven aan het programma dienstverlening	Doelstelling en beoogde effecten: De werkzaamheden van Waterschap Brabantse Delta zodanig verder ontwikkelen dat wordt voldaan aan de verplichting zoals o.a. geformuleerd in Digitale Overheid 2017 en de technische en maatschappelijke ontwikkelingen vertalen naar de dagelijkse praktijk binnen het waterschap. Burgers, boeren, bedrijven en belangengroepen ervaren dat de dienstverlening in brede zin efficiënter, effectiever en doelmatig is en het waterschap daarmee voorbereid is op de snelle veranderingen in en van de maatschappij nu en in de toekomst.
	Activiteiten en realisatie: Het team Frontoffice is opgezet en verwerkt nu, in nauwe samenwerking met de backofficeprocessen, dagelijks tientallen tot honderden klantsignalen: telefoontjes, bezoek, mail, post, webformulieren en meer. We meten jaarlijks de servicenormen en we hebben een succesvolle pilot gedraaid met een nieuwe vorm van klanttevredenheidsonderzoek. De resultaten van de metingen en de klantfeedback worden gebruikt om verder te verbeteren. In 2018 vindt de

	inrichting van een nieuw zaakstelsel plaats, waarmee we nog beter in (digitaal) contact kunnen komen met burgers en bedrijven. De verplichtingen uit Digitale Overheid 2017 zijn grotendeels gerealiseerd of lopen. Er wordt in kaart gebracht wat nog moet gebeuren op dit vlak. Er wordt verkent wat de digitale transformatie betekent voor het waterschap.
Ontwikkelen van een nieuw ICT infrastructuurplan 2017- 2020	Doelstelling en beoogde effecten: In 2017 wordt er een nieuw ICT-infrastructuurplan opgesteld voor de periode 2017-2020. Het beoogde effect is dat de ICT-infrastructuur zich zodanig ontwikkelt, dat de BIWA-maatregelen gerealiseerd kunnen worden en de infrastructuur goed aansluit bij de (veranderende) behoeften van de organisatie. Activiteiten en realisatie: Het infrastructuurplan zal in de eerste helft van 2018 worden opgeleverd.
Uitvoering geven aan het Informatiebeleid	Doelstelling en beoogde effecten: 1. Uitvoering geven aan het informatiebeleid van Winnend Samenwerken (3 IBP) en de bijbehorende gezamenlijke projectenplanning. 2. Bijdragen aan de uitvoering van de projectenplanning van Het Waterschapshuis, voor zover voor het waterschap van toepassing. Met als doel een stabiele, flexibele en samenhangende informatievoorziening, waarbij duidelijkheid is in prioritering en uitvoering van projecten en in rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Activiteiten en realisatie: De implementatie van het informatiebeleid is in volle gang waarbij werken onder architectuur wordt toegepast bij nieuwe projecten en grote wijzigingen. Het cloudbeleid Winnend Samenwerken is begin 2018 opgeleverd. De projectenplanning van Brabantse Delta is opgesteld. Hierbij is de projectenplanning van zowel Winnend Samenwerken als Het Waterschapshuis geïntegreerd.
Kijk op kwaliteit	Doelstelling en beoogde effecten: Waterschap Brabantse Delta wil producten en diensten leveren op een risico-beheerste wijze en tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Een integraal kwaliteitsmodel is nodig om de borging van wet- en regelgeving en de gewenste en gedefinieerde normen te garanderen. Hierbij is rekening gehouden met een juiste balans tussen People, Planet en Profit. Activiteiten en realisatie: Het kwaliteitsmodel is in 2017 verder uitgewerkt en gedeeltelijk geïmplementeerd. Er zijn een aantal adviseurs geworven die de implementatie verder brengen. De focus ligt hierbij op veiligheid, risicomanagement en continu verbeteren waarbij de processen het uitgangspunt zijn.
Flexibele en wendbare organisatie	Doelstelling en beoogde effecten: Een moderne organisatie die wendbaar is en snel in kan spelen op veranderingen en aansluit bij de huidige en toekomstige ontwikkelingen voortkomend uit o.a. het bestuursprogramma, programma dienstverlening en procesmanagement. Activiteiten en realisatie: In 2017 is gestuurd op het meer inzetten van de tijdelijke netwerkteams om vraagstukken op te pakken. Medewerkers zijn nadrukkelijk uitgenodigd via de klussenbank. Inmiddels is het beleid rondom actieve interne mobiliteit verder vormgegeven. De eerder ingezette lijn van werken met tijdelijke netwerkteams en het wendbaarder invullen van projecten en programma's blijkt succesvol en wordt voortgezet.
Invoering Omgevingswet (deel JZ&V)	Doelstelling en beoogde effecten: 2017 staat in het teken van voorbereiding en aanpassing van onder meer de eigen regelgeving vooruitlopend op de Omgevingswet. Activiteiten en realisatie: De inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld; van 1 juli 2019 naar 1 januari 2021. Het uitstel heeft echter geen gevolgen voor de einddatum van de totale landelijke transitie in 2029. Waterschap Brabantse Delta gaat daarom verder met de voorbereidingen voor de eigen implementatie. Zo zijn er in 2017 verschillende activiteiten uitgevoerd ter voorbereiding, zoals een themabijeenkomst met het algemeen bestuur en voor de juristen van de Brabantse Waterschappen is er een workshop georganiseerd over het instrumentarium van de nieuwe wet.

Uniformeren proces fiscaliteiten (BTW en VpB)	Doelstelling en beoogde effecten: De problematiek en de administratieve processen met betrekking tot fiscaliteiten wordt steeds complexer waarbij expertise en inzet van specialisten noodzakelijk is. Doel is om Brabant breed een uniform proces te genereren waardoor activiteiten duidelijk en gestroomlijnd zijn en kennis en kwaliteit geborgd is.
	Activiteiten en realisatie: Het BTW-vraagstuk is in de volle breedte onderzocht en opgepakt. Hierbij is intensief samengewerkt met de Brabantse waterschappen en gebruik gemaakt van elkaars expertise en producten.
Vereenvoudiging van de financiële bedrijfsvoering	Doelstelling en beoogde effecten: Vereenvoudiging van de financiële bedrijfsvoering om goed invulling te kunnen geven aan een wendbare en flexibele organisatie. Vereenvoudiging van de financiële en aanpalende processen en verdergaande automatisering zal in nauwe samenwerking met de Brabantse waterschappen plaatsvinden. (o.a. automatisering crediteurenadministratie, implementatie e-facturatie e.d.).
	Activiteiten en realisatie: Middels een projectmatige aanpak en in samenwerking met de Brabantse waterschappen is in beeld gebracht (en vervolgens geïmplementeerd) welke vereenvoudigingen mogelijk zijn voor wat betreft optimalisatie en automatisering van de financiële en aanpalende processen. Het project behelst 5 deelprojecten waarvan de verwachting is dat deze medio 2018 volledig worden afgerond. Hierdoor is invulling gegeven aan de gewenste vereenvoudiging die in het kader van veranderde regelgeving en beoogde flexibiliteit noodzakelijk dan wel gewenst was.
Implementatie inkoopbeleid	Doelstelling en beoogde effecten: Vanwege herziene wetgeving met betrekking tot aanbesteden, wordt het inkoopbeleid herzien. Hiervoor wordt aangesloten bij een format dat ontwikkeld is door de Unie van Waterschappen. Het vernieuwde inkoopbeleid wordt geïmplementeerd in de organisatie zodat aanbestedingen conform het nieuwe inkoopbeleid uitgevoerd worden en het waterschap daarmee ook voldoet aan geldende wet- en regelgeving op aanbestedingsgebied.
	Activiteiten en realisatie: het herziene inkoopbeleid is in 2017 bestuurlijk vastgesteld en geïmplementeerd in de organisatie.
Implementatie contractmanagementbeleid	Doelstelling en beoogde effecten: Het contractmanagementbeleid implementeren in de organisatie zodat contractmanagement organisatiebreed een impuls krijgt.
	Activiteiten en realisatie: het kader voor contractmanagement is vastgesteld en in 2017 is een start met de implementatie gemaakt.
Duurzaam Inkopen	Doelstelling en beoogde effecten: Binnen de Brabantse Inkoop samenwerking wordt gewerkt aan duurzaam inkopen. Dit is een veelomvattend thema. Concreet wordt beleid voor de toepassing van social return opgesteld en geïmplementeerd.
	Activiteiten en realisatie: er is geen beleid voor social return opgesteld. Door voortschrijdend inzicht en ontwikkelingen vanuit de centrale overheid is in 2017 ingestoken op het ontwikkelen van het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. Dit actieplan is gereed en de uitvoering is in 2017 gestart.

Prestatie indicatoren	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
% Facturen voldaan binnen betaaltermijn	92%	91%	91%	89%
Het percentage facturen voldaan binnen de betaaltermijn is lager dan begroot vanwege een 2-tal redenen. Enerzijds heeft er medio 2017 een upgrade van het factuurverwerkingssysteem APRO plaatsgevonden met bijbehorende "inwerktijd" en was er minder capaciteit beschikbaar vanwege extra inzet op het purchase to pay (P2P)-project. Anderzijds is de hoeveelheid facturen substantieel afgenomen (circa 30%) als gevolg van het toepassen van verzamelfacturen (bijvoorbeeld Enexis) welke standaard op tijd betaald worden.				

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal netto kosten programma	19.026	21.266	21.815	20.730

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 1.704 nadelig.

- De afdelingskosten zijn € 1.228 nadelig vanwege de reguliere salarisverhogingen en als gevolg van uitvoering van het organisatie ontwikkelprogramma "Samen, Soepel, Sterk in je werk". De hogere afdelingskosten ontstaan door een andere manier van doorrekenen van de personeelskosten. Waar de kosten van de voormalige afdeling "Bedrijfsbureau" voorheen over alle afdelingen verdeeld werden, drukken de kosten van de nieuwe teams "Frontoffice", "Servicedesk" en "Kwaliteit" nu op dit programma. Op organisatieniveau is er geen sprake van een kostenverhogend effect, de reorganisatie is volledig kostenneutraal verwerkt! Onderdeel van de afspraken uit de reorganisatie is dat de inhuur van personeel structureel wordt afgebouwd in 2017 en 2018. Tevens zijn er afspraken gemaakt over het afbouwen van de personeelsformatie de komende jaren.
- De directe lasten zijn € 520 hoger dan in 2016, met name vanwege de verwerkte inflatie, hogere uitgaven op het gebied van ICT en de vervanging van mobiele telefoons voor het personeel (éénmaal in de 3 jaar).
- Overige verschillen € 44 voordelig

Ten opzichte van Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 536 voordelig:

- De afdelingskosten zijn € 928 nadelig als gevolg van de verwerking van de reorganisatie "Samen, Soepel, Sterk in je werk". Hier staat deels een voordeel tegenover doordat er in 2017 geen cao-akkoord is bereikt.
- De directe lasten zijn € 1.615 voordelig: als gevolg van de reorganisatie zijn de budgetten voor inleen van personeel en adviezen naar beneden bijgesteld. Verder waren er minder adviezen nodig door uitstel van de Omgevingswet, was de afrekening van het Waterschapshuis voordelig en zijn de volgende budgetten niet volledig benut: organisatiebrede opleidingen, reis- en verblijfskosten, schoonmaakkosten, datacommunicatie, onderhoud software en diverse overige advieskosten.
- De kapitaallasten zijn € 151 nadelig vanwege een verschuiving van het project "steunpunten" van Watersystemen naar dit programma en het eerder in gebruik nemen van het project eHRM.

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de netto lasten € 1.084 voordelig.

- De afdelingskosten zijn € 286 voordelig doordat er in 2017 geen cao-akkoord is bereikt en doordat er minder personeel is ingeleend en er meer uren voor projecten zijn gemaakt dan bij ML4 verwacht (deze uren worden geactiveerd en leiden niet direct tot kosten).
- De directe lasten zijn € 803 voordelig vanwege een lagere afrekening van het Waterschapshuis. Verder zijn de volgende budgetten niet volledig benut: onderhoud software, datacommunicatie, personeelsbijeenkomsten en vergaderingen, kosten ARBO-zorg (uitstel vaccinatieprogramma), organisatiebrede opleidingen en diverse kleinere posten.

Conclusie

De doelstellingen zijn in 2017 grotendeels gerealiseerd binnen de financiële kaders. De positieve effecten van de reorganisatie Samen Soepel in je Werk zijn goed zichtbaar.

Ondersteunend programma 600/800 – Ondersteuning Watersystemen

Programmabeheerder: Arthur Meuleman

Doelstelling programma

Dit programma bestaat uit de onderdelen muskusrattenbestrijding en geografische informatie (GEO). Het doel van dit programma is muskus- en beverratten te bestrijden om schade aan waterkeringen en waterlopen te voorkomen dan wel te minimaliseren en zo een bijdrage te leveren aan de veiligheid. Daarnaast biedt het programma de organisatie en derden ondersteuning door hen te voorzien van duidelijke, toegankelijke, volledige en betrouwbare geografische informatie.

Doelstellingen, beoogde effecten en plan van aanpak

Muskusrattenbestrijding

Vangstaantallen	Doelstelling en beoogde effecten: Beperking van risico's en schade door effectieve bestrijding. Activiteiten en realisatie: De vangstresultaten zitten gemiddeld boven de landelijke norm. In het proefgebied rondom Dinteloord ligt dit aanmerkelijk hoger doordat daar in het kader van de landelijke veldproef de populatie 3 jaar lang ongemoeid is gelaten en nu wordt teruggebracht naar de oorspronkelijke omvang. Ondanks de grotere aantallen heeft de nadruk gelegen op een zo 'diervriendelijk' mogelijke bestrijding. Daarnaast zien we dat de populatie bevers zich uitbreidt waardoor er schadeherstel heeft moeten plaatsvinden aan keringen.	
Gemeenschappelijke Regeling muskusrattenbestrijding Noord-Brabant	Doelstelling: Het uitvoeren van de gemeenschappelijke regeling. Activiteiten en realisatie: Begin 2017 is een derde van de bestrijders voorzien van bedrijfsauto's die voldoen aan de Arbo-eisen.	
Landelijke Veldproef	Doelstelling en beoogde effecten: Onderzoek naar de mogelijkheden van alternatieve bestrijdingsstrategieën en naar de toepasbaarheid van preventieve maatregelen. Dit vindt plaats in het kader van de Landelijke Veldproef. Activiteiten en realisatie: De restpopulatie is eind 2017 voor het overgrote deel teruggebracht naar de oorspronkelijke. Begin 2018 vindt nog een laatste extra intensieve vangstactie plaats. De uitkomsten van de veldproef zullen medio 2018 aan de bestuurders worden voorgelegd.	
Geografische informatie (GEO)		
Samenwerkings-initiatieven GEO-informatie	Doelstelling effecten: Optimalisatie van de ruimtelijke informatievoorziening op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid (de 3 K's). Activiteiten en realisatie: De basisregistratie Groot-schalige Topografie (BGT) is conform bestuurlijke afspraken met het Rijk opgeleverd, dankzij intensieve samenwerking met de Brabantse waterschappen en gemeenten. Samenwerking met gemeente Oosterhout op de 3 K's wordt verkend, uitwerking volgt in 2019.	
DAMO kernregistraties	Doelstelling en beoogde effecten: Waterschappen uniformeren hun kernregistraties door uit te gaan van hetzelfde datamodel (DAMO). Hierdoor wordt uitwisseling / aanlevering van de gegevens aan externe partijen vereenvoudigd. Activiteiten en realisatie: Het landelijk datamodel is geïmplementeerd in 2017 voor watersystemen. DAMO Zuivering en DAMO Metingen (boringen en sonderingen) volgen in 2019.	

Prestatie indicatoren Muskusrattenbestrijding	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Jaarvangst muskusratten	3.253	3.200	3.500	4.532
Jaarvangst beverratten	36	40	20	5
Vangst per uur muskusratten	0,11	0,12	0,12	0,17
Vangst per km watergang muskusratten	0,14	0,13	0,15	0,19
Aantal velduren	29.656	30.000	30.000	26.514
Uitgelicht: Veldproef Dinteloord				
Jaarvangst muskusratten		-	1.000	896
Aantal velduren		-	2.000	1.650
Vangst per uur muskusratten		-	0,5	0,54
Vangst per km watergang muskusratten		-	3	2,68
Toelichting prestatie indicatoren: De gegevens zijn inclusief de veldproef in Dinteloord. Zie verder de toelichting onder de doelstelling "Vangstaantallen".				

Geld (bedragen x € 1.000)	Rekening 2016	Jaarplan 2017	Prognose ML2017-4	Rekening 2017
Totaal Muskusrattenbestrijding	754	753	750	721
Totaal Geografische informatie	1.242	1.402	1.589	1.509

Muskusrattenbestrijding: Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 33 voordelig:

- De netto directe kosten zijn € 206 voordelig. Dit wordt met name veroorzaakt door de toevoeging voorziening Sociaal Statuut in 2016 vanwege verhoging van de AOW-leeftijd (€ 164). Daarnaast zijn er lagere kosten voor inhuur personeel in 2017, lagere reis- en verblijfkosten en lagere bijdragen van deelnemers en de Unie voor de pilot.
- De afdelingskosten zijn € 154 nadelig door de aanschaf dienstauto's € 84, hogere salariskosten € 70 vanwege de invulling van een vacature in 2017 en uitbetaling van eenmalige vergoedingen i.v.m. de overstap naar dienstauto's.
- De overige doorberekeningen van ondersteunende programma's zijn € 19 nadelig.

Ten opzichte van Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 32 voordelig.

Ten opzichte van ML 2017-4 zijn de netto lasten € 29 voordelig.

Geografische informatie: Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de netto lasten € 267 nadelig:

- De netto directe kosten zijn € 28 nadelig door inflatie en hogere kosten onderhoud Geo-software.
- De kapitaallasten zijn € 237 nadelig door de extra afschrijving van het oude software pakket, doordat er per 1-1-2018 een nieuw software pakket in gebruik wordt genomen.

Ten opzichte van Jaarplan 2017 zijn de netto lasten € 107 nadelig:

- De netto directe kosten zijn € 112 voordelig door lagere kosten van aankoop en bijhouden referentiekaarten (€ 94) en enkele kleine verschillen.
- De kapitaallasten zijn € 243 nadelig vanwege de extra afschrijving van het oude softwarepakket.
- De afdelingskosten zijn € 24 voordelig doordat er in 2017 geen cao-akkoord is bereikt.

Ten opzichte van ML 2017-4 zijn de netto lasten € 80 voordelig:

- De directe kosten zijn € 57 voordelig door lagere kosten aankoop – en bijhouden referentiebestanden en lagere advieskosten.
- De afdelingskosten zijn € 23 voordelig.

Conclusie

Door het herstel van de veldproef is het aantal vangsten boven het landelijk streefgetal gestegen: 0,19 zit boven de landelijke norm van 0,15. De activiteiten zijn grotendeels conform de begroting uitgevoerd. De financiële overschrijding van de begroting van GEO is het gevolg van extra kapitaallasten als gevolg van de overgang naar een nieuw softwarepakket.

Hoofdstuk 3: Verbonden partijen

In dit hoofdstuk worden de ontwikkelingen bij de verbonden partijen weergegeven.

Naam verbonden partij	Belastingsamenwerking West-Brabant
Vestigingsplaats	Etten-Leur
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Participerende partijen	Gemeente Bergen op Zoom Gemeente Breda Gemeente Etten-Leur Gemeente Oosterhout Gemeente Roosendaal Gemeente Halderberge Gemeente Woensdrecht Gemeente Moerdijk Gemeente Dongen Gemeente Zundert Waterschap Brabantse Delta
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Eén gezamenlijke belastingorganisatie voor gemeentelijke belastingen en heffingen en waterschapbelastingen in West-Brabant.
Ontwikkelingen verbonden partij	Middels het inrichten van het zaakgericht werken zijn de processen van de BWB geprofessionaliseerd en is er sprake van digitale archivering van documenten. Daarnaast heeft de BWB in 2017 veel aandacht besteed aan informatiemanagement, waardoor de informatiebehoeften die vanuit de verschillende bedrijfsprocessen ontstaan zijn vertaald in de gewenste informatievoorziening. Tevens zijn de maandelijkse managementrapportages verder geoptimaliseerd en sluiten meer aan op de behoeften van de deelnemers. Ook is in 2017 vervolg gegeven aan het komen tot aanscherping van het gegevenseigenaarschap en –beheer. In 2018 zal dit projectmatig verder uitgewerkt en geïmplementeerd worden. In 2017 zijn er geen nieuwe deelnemers toegetreden. In 2018 treedt de Gemeente Rucphen toe tot de BWB en zal er daarnaast ook de nodige aandacht zijn voor “de buitenkant” met de intentie om in de nabije toekomst meerdere gemeenten aan de BWB te verbinden. <i>Persoonsgegevens bij heffen en invorderen (BWB)</i> Bij de processen heffen en invorderen spelen persoonsgegevens een cruciale rol. Deze processen zijn door het waterschap belegd bij de Belastingsamenwerking West-Brabant. De BWB is juridisch gezien de verwerkersverantwoordelijke en moet dus zelf maatregelen treffen om persoonsgegevens op de juiste manier te verwerken. Dit wordt vastgelegd in het convenant met de BWB.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	BWB heeft niet tot nauwelijks eigen vermogen. Financiering van activa geschiedt door het aantrekken van geldleningen. De kosten van de organisatie worden gedekt door de bijdragen van de deelnemers dan wel door overige opbrengsten. Tot en met 2017 worden de gerealiseerde resultaten, middels het instellen van een tijdelijke egalisatiereserve, ingezet voor de implementatie van “Een toekomstbestendige BWB”.
(Netto) begrotingstotaal, jaarrekening en resultaat verbonden partij	Primitieve Begroting 2017: € 13.060.000 Concept Jaarrekening 2017: € 14.060.000 (bijdrage deelnemers: € 11.184.000) Resultaat concept Jaarrekening 2017 (vóór resultaatbestemming: € 146.000 voordelig).
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het behalen van een kwalitatief hoogwaardig en efficiënt niveau van belastingheffing en –invordering. Dit leidt tot een adequate dienstverlening aan de deelnemers en de belastingplichtigen en het reduceren van de maatschappelijke kosten.

Ontwikkelingen vanaf de business case	Bij de besluitvorming van het waterschap tot deelname in de BWB werd uitgegaan van een voordeel van € 0,5 miljoen in 2012 oplopend naar € 1,5 miljoen in 2015. In Begroting 2017 is dit voordeel bijgesteld naar € 1,3 miljoen. In 2017 is een voordeel gerealiseerd van € 1,4 miljoen.
Belang waterschap in de verbonden partij aan begin en einde begrotingsjaar	Eén vaste zetel in het vierkoppig dagelijks bestuur. De stemverhouding is 1 op 11.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Ongeveer 32%
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Toezen op naleving van: • De overeengekomen kwaliteitsverbeteringen van de dienstverlening; • De continuïteit en kwaliteit van de dienstverlening bij nieuwe toetreders; • Kostenreductie.
Risico's	-
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th. Schots
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	M. Musters / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Het Waterschapshuis
Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
Participerende partijen	21 waterschappen
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Het verbeteren van informatie- en bedrijfsprocessen met behulp van ICT ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van taakuitvoering door de waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	In 2017 heeft er een evaluatie plaatsgevonden van het huidige construct HWH 2.0 (in werking getreden op 1 maart 2015). De uitkomsten laten zien dat het Waterschapshuis door de ingezette koerswijziging het vertrouwen van de waterschappen heeft herwonnen en goed op weg is met de implementatie van HWH 2.0. De conclusies en aanbevelingen geven weer dat met name op de volgende punten meer accent moet worden gelegd: 1. Actualiseer de koers "Op weg naar 2020". Ontbrekende factor hiervoor is een heldere digitaliseringsstrategie/-agenda van de waterschappen, ter invulling van tal van nieuw opkomende digitaliseringsopgaven. 2. Focus in de doelsturing van HWH meer op de doelrealisatie en minder op de beheersmatige aspecten. 3. Maak werk van de kwaliteitsimpuls vanuit de waterschappen. Vanuit de rol van eigenaar hebben de deelnemers een belangrijke verantwoordelijkheid om de continuïteit en toekomstbestendigheid van HWH te borgen. Eén van de uitgangspunten van HWH 2.0, het werken met een kleine vaste kern en een grote flexibele schil, staat nog steeds onder druk. Er is bij de waterschappen tot nu toe een te geringe bereidheid gebleken om in de eigen formatie rekening te houden met de door Het Waterschapshuis gevraagde inbreng in de flexibele schil t.b.v. projecten. Om de gedane aanbevelingen verder uit te werken, is er in 2017 een koerscommissie samengesteld. Deze commissie heeft een meerjarig koersplan opgesteld ("Wijzer naar 2020"). Dit plan wordt in 2018 door het AB van Gr HWH vastgesteld.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	N.v.t. Het eigen vermogen op 31-12-2017 HWH is nul.
(Netto) begrotingstotaal, jaarrekening en resultaat verbonden partij	De oorspronkelijke begroting 2017: € 15.902.950 De 1^e herziene begroting 2017: € 17.692.048 Ten opzichte van de oorspronkelijke begroting, laat de herziene begroting een stijging zien van € 1.789.097,-. Dit wordt veroorzaakt door een toevoeging van interne projecten in het programma instandhouding, toevoeging van de post mobiliteit, een herberekening van de basisuurtarieven en een toename van producten. Voor waterschap Brabantse Delta betekent dit een stijging van € 98.453. Concept resultaat vóór mutatie reserves 2017: € 37.255 nadelig. Concept resultaat na mutatie reserves 2017: € 0.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verbeteren van informatie- en bedrijfsprocessen met behulp van ICT ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van taakuitvoering.
Ontwikkelingen vanaf de business case	Sinds de business case heeft een aantal veranderingen plaatsgevonden. De stichting Het Waterschapshuis is omgezet naar de Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis. De gewijzigde GR HWH 2.0 is op 1 maart 2015 in werking getreden en is in het voorjaar van 2017 geëvalueerd. Er is een koerscommissie ingesteld om de aanbevelingen uit het evaluatierapport verder te onderzoeken en een meerjarig koersplan 'Wijzer naar 2020' op te stellen. Het doel is om dit plan begin 2018 in de AB vergadering van HWH vast te stellen.

Belang waterschap in de verbonden partij aan begin en eind begrotingsjaar	Eén van de 21 stemmen in Algemeen Bestuur Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Begroot aandeel WBD € 653.361 (oorspronkelijke begroting 2017) Begroot aandeel WBD € 751.814 (na 1e begrotingswijziging 2017) Uit de concept jaarrekening 2017 van HWH blijkt dat WBD een bedrag van € 121.665 terugontvangt. Dit bedrag is verwerkt in de Jaarrekeningcijfers 2017 van het waterschap en bestaat uit de afrekening op instandhouding (€ 20.040) en de afrekening op projecten (€ 101.625).
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Deelname aan projecten van HWH wordt per project bekeken mede op basis van een business case.
Risico's	Het waterschap draagt alleen risico's voor opdrachten waarvoor het zelf (mede) opdrachtgever is. Door een 'loden deur' tussen elke opdracht te plaatsen waardoor kosten, opbrengsten en risico's alleen berusten bij de opdrachtgevers van die opdrachten, worden risico's in het nieuwe Waterschapshuis zoveel mogelijk beperkt.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th. Schots
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	F. Deckers / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Nederlandse Waterschapsbank NV
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Participerende partijen	21 waterschappen, 9 provincies en de Staat der Nederlanden
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Het doel is het ten algemenen nutte uitoefenen van het bankbedrijf door het verstrekken van kredieten aan onder andere Waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	Door de wettelijke eisen onder Basel III wordt een 'leverage ratio' vereist van 3%, dit betekent een eigen vermogen van minimaal 3% van het balanstotaal. Er zal geen dividend worden uitgekeerd aan de aandeelhouders totdat voldaan wordt aan de vereiste norm voor de leverage ratio van 3%. Ultimo 2017 bedraagt de leverage ratio 2,5%. Naast winstinhouding kijkt de NWB tevens naar mogelijkheden om de eigen vermogenspositie te versterken door het uitgeven van hybride kapitaal. De kans is groot dat de NWB een "verlicht" Basel III regime krijgt. Eind 2018 wordt hierover duidelijkheid verwacht en in afwachting daarvan heeft de NWB besloten geen verdere uitgifte te doen van hybride kapitaal. Gezien de vertraging in de besluitvorming wordt verwacht dat de invoering van de leverage ratio na 1 januari 2019 plaatsvindt. De NWB heeft er alle vertrouwen in dat zij tijdig zal kunnen voldoen aan de norm.
Leverage ratio; verhouding eigen/balanstotaal aan het einde van het begrotingsjaar	De leverage ratio geldt als indicatie voor de kredietwaardigheid. De leverage ratio bedraagt: per ultimo 2010: 2,0% / per ultimo 2011: 1,8% per ultimo 2012: 1,6% / per ultimo 2013: 1,9% per ultimo 2014: 1,8% / per ultimo 2015: 2,1% per ultimo 2016: 2,3% / per ultimo 2017: 2,5% Het eigen vermogen bedraagt ultimo 2017 € 1,628 miljard, inclusief lopend resultaat ultimo 2017 van € 123 miljoen
Resultaat verbonden partij	Resultaat ultimo 2017: € 123 miljoen.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Dankzij de NWB kan het waterschap vreemd vermogen aantrekken tegen een gunstigere rente dan elders in de markt en gebruik maken van advisering door de bank. Daarnaast is de verwachting dat op termijn weer sprake is van dividenduitkering wanneer de NWB voldoet aan Basel III. Dit voordeel komt ten gunste van de exploitatie van het waterschap en leidt tot een verlaging van de schuldpositie van het waterschap in het kader van duurzaam financieel beleid. Hiermee wordt invulling gegeven aan de doelstelling om de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden.
Belang waterschap in de verbonden partij aan begin en einde begrotingsjaar	Historische aanschafsprijs aandelen € 308.000. WBD heeft aandelen A en aandelen B met verschillende nominale waarden. Op basis van het gewogen gemiddelde heeft WBD een aandeel van 4,7% (ongewogen gemiddelde 4,2%).
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Het dividend wordt ingehouden tot het moment dat de NWB-bank voldoet aan de eisen van Basel III. De huidige verwachting is dat daarna weer dividend uitgekeerd kan worden.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Actief participeren in de algemene vergadering van aandeelhouders.
Risico's	Ontwikkelingen op financiële markten worden in hoge mate beïnvloed als gevolg van mondiale economische gebeurtenissen zoals ontwikkelingen in Noord Korea, VS, Italië, VK (Brexit voorstellen) en het opkoopprogramma van de ECB. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de reële economie in Europa en hierdoor ook op de toegang tot de financiële markten en de beschikbaarheid van financieringsmiddelen.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th. Schots
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	M. Musters / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Unie van Waterschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Participerende partijen	21, na de fusie Waterschap Limburg (Peel en Maasvallei, Roer en Overmaas)
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	De Unie behartigt op nationaal en internationaal niveau de belangen van de waterschappen en zorgt voor kennisuitwisseling en samenwerking tussen de waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	In 2016 is een vrijwel nieuw bestuur aangetreden bij de Unie van Waterschappen. Dit bestuur heeft in 2016 hard gewerkt aan het opstellen van een nieuw bestuursprogramma 2016 -2018, in samenspraak met de leden. Het versterken van de band met de leden is voor het bestuur prioriteit. Het bestuursprogramma richt zich op de volgende 4 speerpunten: • Maatschappelijke meerwaarde door ontwikkelingen vóór te blijven • Water om te leven • Waterschap als een toegankelijke en transparante overheid • De Unie als moderne vereniging Er zijn in de afgelopen periode stappen gezet om deze modernisering te realiseren, dit gebeurt onder meer door: het organiseren van ledenbijeenkomsten, klankbordsessies en extra ledenvergaderingen over specifieke onderwerpen. Ook wordt er jaarlijks een Bestuurdersdag georganiseerd voor de AB- en DB-leden. Tenslotte wordt binnen de Unie op dit moment gewerkt aan een herijking van het communicatiebeleid, waarbij de communicatie en toerusting van de Unie zich steeds meer op AB- en DB- leden richt.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen aan het einde van het begrotingsjaar	Per 31 december 2017: EV: € 827.232 VV: € 11.445.219
(Netto) begrotingstotaal, jaarrekening en resultaat verbonden partij	Netto Begrotingstotaal en concept Jaarrekening 2017: € 9.104.534 (totaal contributies deelnemers) Concept exploitatieresultaat 2017 (vóór dotatie aan algemene reserve): € 225.821 positief
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Nationale en internationale behartiging van de waterschapsbelangen. Binnen de Unie ligt de nadruk op lobby, communicatie en regievoering over het beleidsthema regionaal waterbeheer. Daarnaast kennisuitwisseling en samenwerking over een veelheid aan onderwerpen.
Belang waterschap in de verbonden partij aan begin en einde begrotingsjaar	Eén van de 21 stemmen.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	De bijdrage 2017 bedraagt € 498.970 inclusief bijdrage aan 'Het Waterschap' en de landelijke bever- en muskusrattenbestrijding. Het aandeel contributie van Brabantse Delta is 4,61%.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Nee
Risico's	Waterschappers zijn op ambtelijk en bestuurlijk niveau vaak betrokken bij beleidsthema's die de Unie oppakt. Toch kunnen landelijk gemaakte Unie-afspraken afwijken van eigen beleid.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	C.J.G.M. de Vet
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	H.T.C. van Stokkom / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Aquon
Vestigingsplaats	Hoofdlocatie is Tiel, nevenlocaties in Breda en Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Participerende partijen	Waterschap Brabantse Delta Waterschap Hollandse Delta Hoogheemraadschap van Delfland Hoogheemraadschap van Rijnland Waterschap Rivierenland Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard Waterschap de Dommel Waterschap Aa en Maas Hoogheemraadschap van de Stichtse Rijnlanden
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Het verrichten van laboratoriumonderzoek ten behoeve van de deelnemers.
Ontwikkelingen verbonden partij	De gemeenschappelijke regeling bestaat per 1 juli 2011. De voormalige gemeenschappelijke regeling Delta Waterlab is opgegaan in Aquon. In 2017 is een nieuwe gemeenschappelijke regeling vastgesteld.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Per 31 december 2017: Solvabiliteit: 1,8% Eigen Vermogen: € 293.592 Vreemd Vermogen: € 16.284.803 <i>Op basis van de concept jaarrekening d.d. 2 maart 2018</i>
(Netto) begrotingstotaal, jaarrekening en resultaat verbonden partij	Oorspronkelijke Begroting 2017: € 21.139.400. Begroting 2017 na wijziging: € 21.579.000. Jaarrekening 2017: € 21.952.594 Resultaat gewijzigde Begroting 2017 vóór bestemming: € 1.085.000 voordelig. Resultaat concept Jaarrekening 2017 vóór bestemming: € 866.146 voordelig.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verrichten van laboratoriumonderzoek
Ontwikkelingen vanaf de business case	In 2011 is de GR met 9 deelnemende waterschappen opgericht. Doelen: vergroting van efficiency, vermindering van kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht. Het bestuur van Aquon heeft in het voorjaar 2015 een ombouwplan gepresenteerd dat gericht is op verlaging van de kosten en verhoging van de kwaliteit. Het plan gaat uit van een reductie van het aantal vestigingen en een stroomlijning van de bedrijfsvoering. Met de uitvoering van het plan wordt een jaarlijkse besparing van € 2,5 mln. nagestreefd. Op 8 februari 2016 heeft het algemeen bestuur van Aquon definitief goedkeuring gegeven aan de ombouwplannen. Daaropvolgend is een strategische heroriëntatie uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in een rapport "Naar Aquon 2.0". Dit rapport en de uitvoering daarvan maakt dat Aquon zich kan door ontwikkelen tot een laboratorium met grote toegevoegde waarde voor de deelnemende waterschappen. Het algemeen bestuur van het waterschap heeft kennis genomen van dit rapport dat op 7 juli 2016 voor de eerste maal in het algemeen bestuur van Aquon behandeld. In november 2016 heeft het AB van Aquon het rapport vastgesteld. Daarna is aan de hand van een plan van aanpak met de uitvoering gestart. Er is gewerkt aan een nieuwe versie van de gemeenschappelijke regeling welke in 2017 is vastgesteld. Er wordt nog verder gewerkt, samen met de opdrachtgevende waterschappen, aan de samenstelling van nieuwe pakketten van dienstverlening en monsternamen.

	In 2018 zal de business case om mogelijkwerijs te kunnen komen tot één centrale huisvesting worden afgerond.
Belang waterschap in de verbonden partij	1 van de 9 zetels in het algemeen bestuur
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	€ 2.538.000
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	De bestuurlijke en bedrijfsmatige focus is gericht op stabiele bedrijfsvoering en het op termijn toegroeien naar 1 locatie waarmee betere dienstverlening en meer marktconforme prijzen worden bereikt.
Risico's	Het ombouwplan moet leiden tot kwaliteitsverbetering tevens kostenreductie en een gunstiger effect op de prijzen van de producten en diensten van Aquon. Mocht het ombouwplan niet goed geïmplementeerd worden, dan zal het gunstige effect niet of later optreden.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	H.P. Verroen (lid AB Aquon)
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	M. Laguzzi / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Noord-Brabantse Waterschapsbond
Vestigingsplaats	Den Bosch
Rechtsvorm	Vereniging
Participerende partijen	Waterschap Aa en Maas Waterschap Brabantse Delta Waterschap De Dommel Waterschap Rivierenland
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	De behartiging van de belangen van gemeenschappelijke aard van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant.
Ontwikkelingen verbonden partij	De behartiging van de belangen van gemeenschappelijke aard van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant door: 1. sterke en efficiënte (bestuurlijke) afstemming met partners; 2. werk met werk maken: organisatie van cofinanciering op regionaal en landelijk niveau; 3. beleidsmatige afstemming en gezamenlijke aanpak, zoals bijvoorbeeld het grondwaterbeleid; 4. bij te dragen aan kennisontwikkeling ten behoeve van de realisatie van waterdoelen, door bijvoorbeeld de leerstoel Natuurbeschermingswetgeving; 5. participatie in het GroenOntwikkelFonds.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	Op basis van de conceptjaarrekening 2017, per 31 december 2017: Eigen vermogen: € 75.000 Vreemd vermogen: € 0
(Netto) begrotingstotaal, jaarrekening en resultaat verbonden partij	Het begrotingstotaal 2017 bedraagt € 121.000 Verwachte realisatie 2017: € 119.395 Verwacht resultaat 2017: € 1.604 positief.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Behartiging van de waterschapsbelangen in de gehele provincie. De vereniging biedt onder meer de basis voor afstemming (mede beleidsmatig) en gesprekken gericht op het verwerven van subsidies.
Belang waterschap in de verbonden partij	Ieder waterschap heeft één stem
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Aandeel 2017: € 37.231 (4/13 ^e deel)
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Continuering koers.
Risico's	Geen significante risico's
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	C.J.G.M. de Vet C. Franssen
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	E. van Beurden / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	N.V. Slibverwerking Noord-Brabant
Vestigingsplaats	Moerdijk
Rechtsvorm	N.V.
Participerende partijen	Waterschap Aa en Maas Waterschap De Dommel Waterschap Vechtstromen Waterschap Rivierenland (tot 1-1-2018) Waterschap Scheldestromen Waterschap Brabantse Delta
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Het tot stand brengen van en het in stand houden van de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie voor de verwerking van zuiveringsslib dat in beginsel afkomstig is van waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	SNB heeft als hoofddoel slib te verwerken op de meest duurzame wijze tegen de laagste kosten met minimale emissies naar het milieu en maximale terugwinning van energie en grondstoffen. Om dit te bereiken zet SNB in op drie belangrijke hoofdstrategieën: <i>Het bezet houden van de Slibverwerkingsinstallatie (SVI) door samenwerking</i> De waterschappen leggen steeds meer nadruk op de productie van energie en het zelf terugwinnen van grondstoffen. Hierdoor neemt het slibvolume verder af, waardoor toenemende overcapaciteit ontstaat in de verwerking. SNB heeft succesvol nieuwe slibverwerkingscontracten kunnen afsluiten om de negatieve effecten van deze onderbezetting volledig te compenseren. De specifieke situatie in 2017 wordt toegelicht in § 1.1.2 Ontwikkelingen in het begrotingsjaar <i>Innovatie vanuit een solide basis</i> SNB participeert in diverse onderzoeksprogramma's teneinde een wezenlijke bijdrage te leveren aan de innovatie op het gebied van verduurzaming (het verlagen van milieubelastende emissies en het terugwinnen van grondstoffen en energie uit slib) van de slibeindverwerking. Ook in de komende jaren wordt hierop ingezet. In paragraaf 4.7 van de Jaarrekening 2017 SNB wordt nader ingegaan op de resultaten in 2017 van de innovatieprojecten waarin SNB participeert. <i>Verdere verduurzaming slib(eind)verwerking</i> SNB is van mening dat de slib(eind)verwerking moet voldoen aan de volgende criteria: (1) aanvaardbare verwerkingskosten, (2) betrouwbaarheid, (3) hergebruik van grondstoffen, (4) energie-efficiency en (5) minimale verspreiding van milieugevaarlijke stoffen. Op de laatste drie gebieden is in 2017 aandacht besteed aan het voorbereiden van de levering van vliegassan aan een fosfaatproducent, het zoeken naar andere alternatieven voor fosfaatruwinning, het optimaliseren van de elektriciteitsproductie van beide turbines en het verder verbeteren van de biologische afvalwaterzuivering. <i>Slibstrategiestudie aandeelhouders</i> In 2017 hebben de aandeelhouders hun slibstrategiestudie afgerond. Deze strategie sluit voor het grootste deel aan op de strategie van SNB zoals opgenomen in het ondernemingsplan. Op een aantal punten vindt in 2018 nader overleg plaats met de aandeelhouders over de wijze waarop nog beter invulling gegeven kan worden aan de samenwerking tussen de aandeelhouders en SNB en de benodigde innovatie in de afvalwaterketen. Tevens wordt in 2018 als gevolg van de ontwikkelde slibeindstrategie de mogelijkheid van privatisering van de SNB onderzocht.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij per 31-12-2017	Solvabiliteitspercentage: 92,3 % Eigen vermogen: € 58.591.000 Vreemd vermogen: € 4.904.000 <i>O.b.v. concept jaarrekening revisie 2 (t.b.v. AB 18 mei 2018)</i>

(Netto) totaal begroting, jaarrekening en (verwacht) resultaat verbonden partij	Totaal begroting SNB 2017: € 32.672.000 Totaal jaarrekening SNB 2017: € 38.365.000 Verwacht (concept) resultaat 2017 na Vpb: € 3.389.000 negatief. Over de kostenverdeling 2017 wordt op bestuurlijk niveau nog overleg gevoerd door de aandeelhoudende waterschappen.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het verwerken van zuiveringslib op de meest duurzame wijze tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
Ontwikkelingen vanaf het laatste ondernemingsplan 2016-2020	Er is een ondernemingsplan voor de periode 2016–2020 opgesteld. In 2017 is de slibstrategiestudie afgerond. Daarnaast is 1 aandeelhouder, Waterschap Rivierenland, per 1 januari 2018 uitgetreden als aandeelhouder van SNB. De Raad van de Jaarverslaggeving schrijft voor, dat bij wijzigingen van omstandigheden of nieuwe informatie een herbeoordeling moet plaatsvinden van de gekozen afschrijvingstermijnen voor materiële vaste activa. De accountant van SNB is van mening dat deze omstandigheden zich voordoen, mede gelet op de resterende afschrijvingstermijn, en heeft SNB geadviseerd in 2017 een standpunt in te nemen of een herziening van de huidige afschrijvingstermijnen noodzakelijk is. Op basis van de huidige termijnen is de slibverbrandingsinstallatie (SVI) eind 2022 volledig afgeschreven. Op basis van het wettelijk kader en factoren als technische en economische slijtage, technologische ontwikkelingen, toekomstige wijzigingen in (milieu)wetgeving en de fiscale afschrijvingstermijn heeft SNB besloten tot een bijstelling van de afschrijvingstermijn tot en met 2026. Dit is een verlenging van 4 jaar. De financiële consequenties zijn verwerkt in de jaarrekening 2017 en de meerjarenbegroting 2018-2022.
Belang waterschap in de verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar	Het geplaatste aandelenkapitaal van de NV bedraagt € 4.538.000 en is volledig volgestort. Waterschap Brabantse Delta is voor 22,10% aandeelhouder.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Het aandeel van Waterschap Brabantse Delta in de Begroting SNB 2017 bedraagt € 4.420.125. In de Begroting 2017 van WBD is destijds op basis van de concept begroting € 4.320.000 opgenomen. Het aandeel van Waterschap Brabantse Delta in de concept Jaarrekening SNB 2017 bedraagt € 5.916.593. Voor een uitgebreide toelichting van de verschillen zie § 1.1.2 Ontwikkelingen in het begrotingsjaar.
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen
Risico's	De risico's met betrekking tot de Cross Border Lease zijn nader beschreven en toegelicht in hoofdstuk 1, § 1.7 Risicoparagraaf. De overige voornaamste risico's die verbonden zijn aan de activiteiten en strategie van SNB worden hieronder weergegeven: <i>Onderbezetting SVI</i> In de komende jaren wordt een afname van de slibproductie verwacht door de ombouw van zuiveringen tot energie- en grondstoffenfabrieken, waardoor een onderbezetting van de SVI dreigt. Onderbezetting van de SVI leidt tot hogere verwerkingskosten voor de aandeelhouders. In de afgelopen jaren is dit risico sterk afgenomen door nieuwe acquisities. Hierdoor is er op dit moment geen sprake van onderbezetting. Dit kan evenwel veranderen als het rendement van de Energiefabrieken op orde komt. De ontwikkelingen op dit gebied worden nauwgezet in het oog gehouden. <i>Terugwinnen van grondstoffen</i> Terugwinnen van grondstoffen op de zuivering heeft (mogelijk) gevolgen voor de verduurzamingsstrategie van SNB ten aanzien

	van de slibeindverwerking. Terugwinnen van grondstoffen is een belangrijk onderdeel om te komen tot een verdere verduurzaming van de totale afvalwaterketen. In de keten zullen partijen meer afstemming moeten gaan zoeken om sub-optimalisaties in de keten te vermijden. SNB tracht deze afstemming met haar aandeelhouders te vinden. Dit is nodig om (toekomstige) besparingen veilig te stellen. <i>Afhankelijkheid van derden</i> SNB is in redelijke mate afhankelijk van derden voor de toevoer van grondstoffen, onderhoudsbedrijven en afvoer van reststoffen om de continuïteit van het verwerkingsproces te garanderen. Beheersing van dit risico wordt gemitigeerd door een adequate regievoering, screening van externe contractpartijen en contractbeheer. Een deel van de reststoffen zet SNB af in Duitsland in de zogenaamde Versatzbau. Mogelijk komt aan die toepassing een einde omdat Nederland, als enige in de EU, dit niet meer ziet als een nuttige toepassing. Er loopt momenteel een procedure bij de Raad van State dienaangaande.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th. Schots, in de aandeelhoudersvergadering H.P. Verroen als lid van de raad van commissarissen
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	R. Lambregts / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Gemeenschappelijke Regeling Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant
Vestigingsplaats	Breda
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling: centrum regeling
Participerende partijen	Waterschap Aa en Maas Waterschap Brabantse Delta Waterschap De Dommel
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Doelmatige bestrijding van muskusrat en beverrat en voorkomen van schade door deze soorten aan waterstaatswerken.
Ontwikkelingen verbonden partij	Er zijn geen significante ontwikkelingen binnen de Gemeenschappelijke Regeling.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	N.v.t.
(Netto) begrotingstotaal en verwacht resultaat verbonden partij	Het begrotingstotaal 2017 bedraagt € 2.259.000. Het rekeningstotaal 2017 bedraagt € 2.196.026 De kosten worden gelijkwaardig (1/3) over de drie deelnemers verdeeld.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Voorkomen van schade door muskusrat en beverrat aan waterstaatswerken
Belang waterschap in de verbonden partij	Ieder waterschap wordt door één lid van het dagelijks bestuur vertegenwoordigd. De waterschappen nemen financieel voor 1/3 deel.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Aandeel rekening 2017: € 721.479
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Er zijn geen beleidsvoornemens ophanden.
Risico's	Op dit moment loopt de landelijke veldproef waarmee men hoopt de maatschappelijke discussie over nut- en noodzaak van de bestrijding te kunnen slechten. Medio 2018 worden de uitkomsten van de landelijke veldproef kenbaar gemaakt.
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	K. de Jong
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	J. Rombouts / J.W. Thijs

Naam verbonden partij	Gemeenschappelijke Regeling waterschap De Dommel en waterschap Brabantse Delta
Vestigingsplaats	Boxtel
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling: centrum regeling
Participerende partijen	Waterschap De Dommel Waterschap Brabantse Delta
Openbaar belang dat wordt behartigd door de verbonden partij	Doelmatige behandeling van het afvalwater en optimale benutting van de beschikbare verwerkingscapaciteit op de rwzi's van de twee waterschappen.
Ontwikkelingen verbonden partij	Op basis van tariefafspraken zuivert De Dommel in Tilburg afvalwater dat afkomstig is uit het beheersgebied van Brabantse Delta. Voor 2017 is de bijdrage die Brabantse Delta daarvoor aan De Dommel betaalt ruim € 4 miljoen hoger dan begroot. Op 1 juni 2012 hebben 4 bedrijven (Fuji, Coca Cola, IFF, Agristo) een contract getekend voor realisatie van een eigen AWZI. Met uitzondering van IFF vallen deze bedrijven in het beheergebied van Waterschap Brabantse Delta, maar de feitelijke zuivering vindt plaats op de rwzi Tilburg-Noord van waterschap De Dommel. Vanwege problemen was deze eigen zuivering in 2017 nog niet volledig in bedrijf en is het afvalwater daarom grotendeels nog gezuiverd door De Dommel. In de loop van 2017 zijn een tweetal bedrijven aangesloten op deze eigen AWZI. De Dommel brengt de vervuilingseenheden in rekening bij Brabantse Delta, die vervolgens de belastingaanslagen oplegt. Doordat het zuiveringstarief van Brabantse Delta hoger is dan het tarief van De Dommel ontstaat er ook een extra belastingopbrengst op programma 9000 Dekkingsmiddelen.
Solvabiliteit, eigen en vreemd vermogen verbonden partij	N.v.t.
(Netto) begrotingstotaal verbonden partij	N.v.t.
Doelstelling(en) waterschap die worden gerealiseerd door deelneming in de verbonden partij	Het zuiveren van afvalwater betreft een wettelijke taak voor de waterschappen. Vanwege efficiency en om andere redenen kan een waterschap met aangrenzende waterschappen afspraken maken over het zuiveren van afvalwater afkomstig uit het eigen beheersgebied. Dit wordt dan in het provinciaal reglement van het zuiverende waterschap vastgelegd en vormt daardoor een onderdeel van de wettelijke taak.
Belang waterschap in de verbonden partij	N.v.t.
Aandeel waterschap in (netto) begrotingstotaal verbonden partij	Begroting 2017: € 3.007.797 Rekening 2017: € 7.089.705
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Geen
Risico's	Geen significante risico's
Bestuurlijk vertegenwoordiger in de verbonden partij	Th. Schots
Procesmanagers waterschap ten behoeve van verbonden partij	R. Lambregts / J.W. Thijs

Deel II: Geconsolideerde Jaarrekening 2017

Hoofdstuk 4: Exploitatierekening 2017 per kostendrager

§ 4.1 Inleiding

De Jaarrekening is opgesteld overeenkomstig de verslaggevingsregels uit het Waterschapsbesluit en de daarbij behorende ministeriële regeling "Beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen" (BBVW). Voor de grondslagen waardering en resultaatbepaling wordt verwezen naar § 6.2.1.

Gedurende het jaar 2017 hebben zich een tweetal situaties voorgedaan die geleid hebben tot een verschuiving in de begrotingsposten. Het dagelijks bestuur heeft op 19 september het volgende besloten:

- Het beschikbaar stellen van € 400.000 vanuit de raming voor onvoorziene uitgaven (programma 9000) uit de Begroting 2017 ter dekking van de achterblijvende opbrengsten op het project 'Oneigenlijk grondgebruik' (programma 8000). Voor een inhoudelijke toelichting zie § 1.1.2, onderdeel Sloten, oevers en dijken op orde (SODO).
- Het afschrijven van een bedrag van € 5.065.000 van de Begroting 2017 van programma 9000 (onderdeel zuiveringsheffing bedrijven) en dit bedrag over te schrijven naar programma 4000, ten behoeve van het consolideren van de kosten en opbrengsten binnen de "Gemeenschappelijke Regeling waterschap De Dommel en waterschap Brabantse Delta". Voor een inhoudelijke toelichting zie § 1.1.2 Ontwikkelingen in het begrotingsjaar, onderdeel Gemeenschappelijke Regeling waterschap De Dommel en waterschap Brabantse Delta.

In de exploitatierekeningen per kostendrager is zowel een kolom "Begroting 2017 voor besluit DB" als een kolom "Begroting 2017 na besluit DB" opgenomen.

§ 4.2 Exploitatierekening 2017 kostendrager Watersysteembeheer

Rekening 2017 taak Watersysteembeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	Rekening 2017	Prognose ML4	Begroting 2017 na besluit DB	Begroting 2017 voor besluit DB	Vershil Rek-Begr na besluit DB	Rekening 2016
Netto lasten programma's						
Planvorming	3.599	3.620	3.738	3.738	-138	3.312
Aanleg en onderhoud waterkeringen	12.359	12.613	12.396	12.396	-37	9.865
Inrichting en onderhoud watersystemen	29.701	32.165	33.321	33.321	-3.620	29.816
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	1.206	1.273	1.301	1.301	-95	1.231
Regulering	2.818	3.089	3.172	3.172	-354	2.824
Toezicht en handhaving	3.763	3.992	4.158	4.158	-395	3.747
Heffing en invordering	3.102	3.228	3.165	3.165	-64	3.155
Bestuur en communicatie	2.966	3.102	2.834	2.634	132	2.976
Dekkingsmiddelen (incl. voordeel switch SNB)	-1.744	-2.228	-2.787	-2.587	1.043	-46
TOTAAL netto lasten programma's	57.771	60.856	61.299	61.299	-3.528	56.882
Opbrengst verontreinigingsheffing	-486	-251	-248	-248	-238	-358
Mutaties reserves						
Reserve wachtgeld personeel	4				-4	24
Onttrekking CBL reserve (47%)	-747	-747	-747	-747	0	-681
TOTAAL te dekken netto lasten	56.541	59.857	60.304	60.304	-3.763	55.866
Opbrengst omslagen						
Opbrengst omslagen	-59.742	-59.392	-58.778	-58.778	-964	-55.919
Opbrengst omslagen voorgaande jaren	209	-60			209	-6
TOTAAL omslagen	-59.534	-59.452	-58.778	-58.778	-755	-55.925
Voorgestelde resultaatbestemming						
Toevoegingen bestemmingsreserve DFB	2.720	2.284	2.942	2.942	-223	199
Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-2.231	-2.239	-1.893	-1.893	-338	
Toevoeging bestemmingsreserve PBB	112				112	125
Onttrekking (-) /toevoeging (+) egalisaties.	2.391	-451	-2.575	-2.575	4.966	-265
TOTAAL dekking	-56.541	-59.857	-60.304	-60.304	3.763	-55.866

§ 4.3 Exploitatierkening 2017 kostendrager Zuiveringsbeheer

Begroting 2017 taak Zuiveringsbeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	Rekening 2017	Prognose ML4	Begroting 2017 na besluit DB	Begroting 2017 voor besluit DB	Verschil Rek-Begr na besluit DB	Rekening 2016
Netto lasten programma's						
Planvorming	1.260	1.380	1.318	1.318	-58	1.406
Bouw en exploitatie zuiveringstechn.werken	60.541	60.597	59.114	54.049	1.427	54.164
Regulering	675	809	854	854	-180	731
Toezicht en handhaving	1.348	1.427	1.478	1.478	-130	1.327
Heffing en invordering	2.642	2.750	2.696	2.696	-54	2.687
Bestuur en communicatie	1.886	1.973	1.782	1.582	104	1.873
Dekkingsmiddelen en saldo	-2.508	-2.506	-3.198	-2.998	690	-400
Totaal netto lasten programma's	65.843	66.430	64.044	58.979	1.799	61.789
Mutaties reserves						
Reserve wachtgelden personeel	4				4	24
Onttrekking CBL reserve (53%)	-842	-842	-842	-842	0	-768
TOTAAL te dekken netto lasten	65.004	65.588	63.202	58.137	1.803	61.044
Opbrengst omslagen						
Opbrengst heffingen	-62.448	-63.074	-63.746	-58.681	1.299	-61.617
Opbrengst heffingen voorgaande jaren	-2.052	-2.763			-2.052	-1.660
TOTAAL opbrengst omslagen	-64.500	-65.837	-63.746	-58.681	-753	-63.277
Voorgestelde resultaatbestemming						
Toevoeging bestemmingsreserve DFB	2.638	2.644	3.386	3.386	-748	943
Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-1.017	-1.017	-1.017	-1.017	0	
Onttrekking algemene/calamiteitenreserve ZB	-748	-736			-748	-248
Toevoeging bestemmingsreserve PBB	112				112	125
Onttrekking (-) / toevoeging (+) egalisaties.	-1.490	-642	-1.824	-1.824	334	1.413
Totaal dekking	-65.004	-65.588	-63.202	-58.137	-1.803	-61.044

§ 4.4 Exploitatierkening 2017 kostendrager Vaarwegenbeheer

De provincie Noord-Brabant heeft het vaarwegenbeheer gedelegeerd aan het waterschap. De kosten van de taak Vaarwegenbeheer worden volledig door de provincie Noord-Brabant vergoed.

Begroting 2017 taak Vaarwegenbeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	Rekening 2017	Prognose ML4	Begroting 2017	Verschil Rek-Begr	Rekening 2016
Netto lasten programma's					
Planvorming	69	78	83	-14	76
Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	1.021	1.048	1.083	-61	1.027
Regulering	104	109	110	-6	101
Toezicht en handhaving	150	155	159	-9	149
TOTAAL te dekken netto lasten	1.345	1.390	1.435	-90	1.352
Dekking					
Bijdrage provincie Noord Brabant	-1.345	-1.390	-1.435	90	-1.352
TOTAAL dekking	-1.345	-1.390	-1.435	90	-1.352

Hoofdstuk 5: Exploitatierkening 2017 naar kosten- en opbrengstensoort

§ 5.1 Overzicht van de exploitatierkening (lasten en baten)

	Rekening 2017	ML 2017-4	Begroting 2017 ¹⁾	Rekening 2016
LASTEN (alle bedragen x € 1.000)	140.576	145.941	146.378	132.919
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	43.058	45.081	45.172	42.931
a afschrijvingen van activa	32.964	35.024	34.841	32.647
b interne en externe rentelast	10.094	10.058	10.330	10.141
c leaseverplichting CBL	0	0	0	144
II. personeelslasten	38.158	39.100	39.479	36.972
d salarissen personeel en bestuur	27.238	27.948	28.679	27.071
e sociale premies	5.559	5.355	5.203	5.006
f rechtstreekse uitkeringen bestuur/personeel	1.520	1.607	1.885	1.510
g overige personeelslasten	1.295	1.714	1.952	1.309
h personeel van derden	2.547	2.476	1.761	2.076
III. goederen en diensten van derden	59.111	61.458	61.472	52.498
i duurzame gebruiksgoederen	1.091	1.094	1.077	614
j overige gebruiks- en verbruiksgoederen	4.962	5.246	4.944	4.797
k energie	4.729	4.880	5.306	4.603
l huren en rechten	181	252	253	204
m leasebetalingen	347	325	140	1.042
n pachten en erfpachten	13	19	12	13
o verzekeringen	389	391	358	316
p belastingen	978	1.040	1.061	893
q onderhoud door derden	16.320	17.100	16.891	13.029
r overige diensten door derden	30.056	30.980	31.210	26.913
s bijdragen aan derden	44	130	220	74
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost	249	302	255	518
t toevoegingen aan voorzieningen	242	302	156	471
u toevoeging egaliseringsreserve watersystemen	0	0	0	0
v toevoeging egaliseringsreserve zuivering	0	0	0	0
w toevoeging aan overige reserves	7	0	0	47
x onvoorzien	0	0	99	0
BATEN (alle bedragen x € 1.000)	143.063	145.784	145.397	135.211
I. rentebaten	4.825	4.842	6.276	1.000
a externe rentebaten	4.293	4.310	5.748	363
b interne rentebaten	532	532	528	494
c rentebaten deposito's CBL	0	0	0	144
d dividenden en bonusuitkeringen	0	0	0	0
II. personeelsbaten	259	258	130	326
e baten i.v.m. salarissen	134	180	130	91
f uitlening van personeel	125	77	0	234
III. goederen en diensten aan derden	6.038	7.067	7.083	6.860
g verkoop van grond	54	157	200	124
h verkoop van duurzame goederen	0	0	0	0
i verkoop van overige goederen	41	21	0	27
j opbrengst uit grond en water	167	162	194	150
k opbrengst uit overige eigendommen	566	466	606	363
l diensten voor derden	3.431	5.884	5.868	5.709
m bijdragen van overheden	687	306	172	115
n bijdragen van overigen	1.093	71	44	372
IV. waterschapsbelastingen	124.033	125.540	122.773	119.202
o watersysteemheffing omslag gebouwd	35.546	35.603	35.020	32.725
p watersysteemheffing omslag ongebouwd	6.330	6.358	6.344	6.064
q watersysteemheffing omslag ingezetenen	17.063	17.328	17.297	16.663
r watersysteemheffing omslag natuurterreinen	109	110	118	115
s verontreinigingsheffing	486	304	248	358
t zuiveringsheffing bedrijven	23.935	24.937	22.921	22.226
u zuiveringsheffing huishoudens	40.565	40.899	40.826	41.051
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	7.909	8.078	9.136	7.822
v onttrekkingen voorzieningen	79	63	24	47
w onttrekking egaliseringsreserve watersystemen	0	0	0	0
x onttrekking egaliseringsreserve zuivering	0	0	0	0
y onttrekkingen overige reserves	1.589	1.646	1.646	1.450
z geactiveerde lasten	6.240	6.369	7.465	6.325

¹⁾ De Begroting is inclusief de verschuiving van de begrotingsposten (DB-besluit 19-9-2017) zoals toegelicht in § 1.5.1

§ 5.2 Verklaring van de verschillen per hoofdkosten- en opbrengstsoort

Hieronder worden de financiële afwijkingen toegelicht van de Jaarrekening 2017 ten opzichte van de laatste Managementletter 2017, de Begroting 2017 en de Jaarrekening 2016. In beginsel worden alleen afwijkingen > € 200.000 per (hoofd)kosten- en -opbrengstsoort toegelicht. Echter ook de kleinere verschillen worden toegelicht indien er sprake is van een afwijking > € 200.000 op het onderliggende kosten- of opbrengstenniveau. Alle hieronder genoemde bedragen zijn x € 1.000.

§ 5.2.1 Verschillen per kostensoort ten opzichte van ML 2017-4

	Rekening 2017	ML 2017-4	Vershil tov ML 4
LASTEN (alle bedragen x € 1.000)	140.576	145.941	-5.366
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	43.058	45.081	-2.024
II. personeelslasten	38.158	39.100	-942
III. goederen en diensten van derden	59.111	61.458	-2.347
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost	249	302	-53

I. Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de lasten € 2.024 voordelig.

Dit wordt met name veroorzaakt doordat :

- in november 2017 SNB te kennen heeft gegeven de agiostorting die gepland stond voor december 2017 door te schuiven naar het voorjaar van 2018. Dit vanwege de liquiditeitspositie van SNB. Hierdoor schuift ook de kapitaallast van de financiële vaste activa SNB door naar 2018 (€ 2.156 voordelig).
- in het vierde kwartaal een aantal projecten zijn vervallen waarvan de reeds gemaakte kosten in een keer zijn meegenomen (€ 131 nadelig).

II. Personeelslasten

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de lasten € 942 voordelig.

Deze daling wordt met name veroorzaakt doordat er geen cao-akkoord is bereikt in 2017, hetgeen leidt tot een voordeel van € 650 op de salariskosten.

Daarnaast is er een voordeel op de overige personeelslasten door lagere uitgaven van opleidingskosten/ persoonsgebonden basisbudget (€ 289 voordelig). Bij de bestemming van het resultaat wordt voorgesteld het restant PBB € 224 toe te voegen aan de bestemmingsreserve PBB.

III. Goederen en diensten van derden

Ten opzichte van ML2017-4 zijn de lasten € 2.347 voordelig.

De daling van de lasten wordt veroorzaakt door:

- lagere uitgaven voor overige gebruiks- en verbruiksgoederen (€ 277 voordelig). Dit wordt met name veroorzaakt door een lager tarief voor chemicaliën, maar ook door een lager verbruik vanwege slimmer en gecombineerd doseren.
- lagere onderhoudskosten door derden (€ 780 voordelig).
 - De uitgaven voor onderhoud software zijn € 207 lager, omdat een aantal verzoeken vanuit de organisatie niet zijn afgenomen of zijn uitgesteld.
 - Daarnaast zijn de kosten van cultuurtechnisch onderhoud € 156 lager doordat een deel van de werkzaamheden aan het watersysteem is doorgeschoven naar 2018, vanwege vertraging in het vaststellen van contracten en door natte terreinomstandigheden.
 - De kosten van mechanisch onderhoud zijn € 109 lager.
 - Verder zijn de uitgaven voor baggeren waterlopen € 161 lager, doordat een deel van de werkzaamheden zijn doorgeschoven naar begin 2018.
 - De overige kosten, bestaande uit meerdere kleine budgetten, zijn € 147 lager.
- lagere uitgaven voor overige diensten derden (€ 761 voordelig).
 - Dit wordt veroorzaakt door lagere bijdragen aan gemeenschappelijke projecten (€ 206), met name de bijdrage aan de provinciale regeling voor agrarisch natuurbeheer. Deze viel lager uit doordat minder aanvragen werden ingediend dan verwacht.
 - De budgetten voor adviezen en overige diensten zijn niet volledig benut (€ 424 lager).
 - De kosten voor analysewerkzaamheden zijn € 111 lager doordat de ILOW puntprijs in de concept Jaarrekening van Aquon lager was dan bij ML 2017-4.
 - De afrekening 2017 van de Belastingssamenwerking West-Brabant is € 163 voordelig.
 - De kosten voor datacommunicatie (€ 124) en computerservices (€ 144) zijn lager.
 - De kosten voor bestuursdwang zijn € 224 lager: hier staat een lagere opbrengst tegenover (zie onder 'Goederen en diensten aan derden').

- o Hier tegenover staan echter hogere kosten voor slibdrogen en –verbranden naar aanleiding van onjuiste behandeling van de BTW over de externe verwerkingskosten dient SNB een maximale terugvordering van € 2 miljoen te betalen aan de fiscus in 2017.
Hierdoor is de bijdrage van Brabantse Delta naar boven bijgesteld (€ 536 nadelig).
- o De overige kosten zijn € 99 voordelig.
- De kosten van energie zijn € 151 lager:
 - o In maart 2018 is een restitutie energiebelasting ontvangen op basis van het verbruik over 2017 voor de locatie Bath (€ 51).
 - o De benodigde brandstoffen voor auto's werkmaterieel waren lager vanwege minder dienstreizen en doordat een aantal werkzaamheden doorgeschoven zijn naar 2018 (€ 95)
- Het saldo van de resterende kleine posten is € 215 voordelig, waarvan de belangrijkste zijn: lagere kosten van huren en rechten (€ 71), lagere kosten van belastingen (verontreinigingsheffing Rijk) (€ 63) en lagere kosten van bijdragen aan derden (€ 86).

IV. Toevoegingen voorzieningen, onvoorzien en stelpost

Ten opzichte van de ML2017-4 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

§ 5.2.2 Verschillen per opbrengstensoort te opzichte van ML 2017-4

	Rekening 2017	ML 2017-4	Vershil tov ML 4
BATEN (alle bedragen x € 1.000)	143.063	145.784	2.721
I. rentebaten	4.825	4.842	+18
II. personeelsbaten	259	258	-1
III. goederen en diensten aan derden	6.038	7.067	+1.028
IV. waterschapsbelastingen	124.033	125.540	+1.507
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	7.909	8.078	+169

I. Rentebaten

Ten opzichte van de ML2017-4 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

II. Personeelsbaten

Ten opzichte van de ML2017-4 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

III. Goederen en diensten aan derden

Ten opzichte van de ML2017-4 zijn de opbrengsten € 1.028 nadelig.

Deze daling wordt met name veroorzaakt doordat in verband met de liquiditeitspositie van de SNB er geen agio uitkering heeft plaats gevonden in 2017 (€ 2.164 nadelig) en een lagere opbrengst bestuursdwang (€ 236 nadelig): hier staan lagere kosten tegenover (zie onder 'Goederen en diensten van derden').

Tegenover bovengenoemde nadelen staan de volgende voordelige opbrengsten:

- naar aanleiding van de aanpassing van de verdeelsleutel voor de opbrengsten uit de schikking met Chemie-Pack, een extra opbrengst (€ 701 hoger).
- een ontvangen afkoopsom voor EVZ Kibbelvaart en Vossenbergsse Vaart (gemeente Etten-Leur) (€ 255 hoger).
- bijdragen van overige overheden (€ 301 voordelig), met name als gevolg van de financiële afwikkeling van de exploitatie projecten 'Metten en monitoren' en 'Waterwegen'.

Hierna resteert nog € 115 voordelig.

IV. Waterschapsbelastingen

De belastingopbrengsten zijn € 1.507 nadelig:

Watersysteembeheer

Ten opzichte van de ML2017-4 zijn de belastingopbrengsten Watersysteembeheer € 169 nadelig:

- De opbrengsten omslag ingezetenen zijn € 266 lager.
Dit wordt verklaard door een daling van de omslag ingezetenen uit voorgaande jaren.
- De opbrengsten verontreinigingsheffing zijn € 182 hoger.
Dit wordt verklaard door een stijging van de verontreinigingsheffing uit voorgaande jaren.
- De overige verschillen bedragen per saldo € 85 nadelig.

Zuiveringsbeheer

Ten opzichte van de ML2017-4 zijn de belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer € 1.338 nadelig:

- De opbrengst Zuiveringsheffing bedrijven is € 1.002 lager als gevolg van:
 - o Bijstelling van de opbrengst zuiveringsheffing bedrijven 2017 € 765 lager.
 - o Bijstelling van de opbrengst zuiveringsheffing bedrijven voorgaande jaren € 241 lager.

Eind 2017 is er meer inzicht op de definitieve aanslagen van de voorgaande jaren. Het opleggen van de definitieve aanslagen van de meetbedrijven en tabelbedrijven kent een langere doorlooptijd.

- De opbrengst Zuiveringsheffing huishoudelijk is € 335 nadelig als gevolg van:
 - Bijstelling van de opbrengst zuiveringsheffing 2017 € 179 hoger en voor voorgaande jaren € 369 lager.
 - De inschattingen betreffende oninbaar zijn bijgesteld € 144 nadelig.

V. Onttrekkingen voorzieningen/reserves en geactiveerde lasten

Ten opzichte van de ML2017-4 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

§ 5.2.3 Verschillen per kostensoort ten opzichte van de Begroting

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil tov Begr 17
LASTEN (alle bedragen x € 1.000)	140.576	146.378	-5.802
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	43.058	45.172	-2.114
II. personeelslasten	38.158	39.479	-1.321
III. goederen en diensten van derden	59.111	61.472	-2.361
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost	249	255	-6

I. Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn de lasten € 2.114 voordelig.

De afname van de lasten wordt met name veroorzaakt doordat :

- in november 2017 SNB te kennen heeft gegeven de agiostorting die gepland stond voor december 2017 door te schuiven naar het voorjaar van 2018. Dit vanwege de liquiditeitspositie van SNB. Hierdoor schuift ook de kapitaallast van de financiële vaste activa SNB door naar 2018 (€ 2.156 voordelig).
- voor een aantal projecten de realisatiedatum of de prognose zijn gewijzigd (€ 130 voordelig).
- hogere afschrijvingslasten van projecten die een ander verloop kennen dan begroot (bijvoorbeeld eerder of later opgeleverd) (€ 416 nadelig).

Daartegenover staat een rentevoordeel vanwege de in 2017 aangetrokken lening tegen negatieve rente (€ 158 voordelig).

Hierna resteert nog een voordeel van € 86.

II. Personeelslasten

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn de lasten € 1.321 voordelig.

De daling van de personeelslasten wordt met name veroorzaakt doordat:

- er geen cao-akkoord is bereikt in 2017, hetgeen leidt tot een voordeel van € 650.
- het niet of goedkoper invullen van de openstaande vacatures (€ 1.563 voordelig).
- er inleen van personeel heeft plaatsgevonden (€ 830 nadelig) ter vervanging van openstaande vacatures, ziekte, extra werk en projecten.
- lagere uitgaven voor opleidingen en persoonsgebonden basisbudget (€ 338 voordelig). Bij de bestemming van het resultaat wordt voorgesteld het restant PBB van € 224 toe te voegen aan de bestemmingsreserve PBB.
- er sprake is van een stijging van de pensioenpremie (werkgeversdeel) met 1,54% (€ 400 nadelig).

III. Goederen en diensten van derden

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn de lasten € 2.361 voordelig.

De daling van de lasten wordt veroorzaakt door :

- lagere energiekosten (€ 577 voordelig), de kosten voor elektriciteit zijn deels lager door een teruggave energiebelasting over 2017 en oude jaren (€ 146) en een lager energieverbruik (€ 268). Daarnaast zijn de brandstofkosten € 147 lager.
- lagere onderhoudskosten door derden (€ 571 voordelig), met name doordat het budget voor projecten <€ 250 niet volledig is benut. Verder is een deel van het onderhoud in eigen beheer gedaan en is een deel van het in de maaibestekken opgenomen meerwerk niet aangewend.
- lagere kosten overige diensten derden (€ 1.153 voordelig).
 - Dit wordt veroorzaakt door een lagere bijdrage zuiveren door derden (€ 984). Op 19-9-2017 heeft het DB besloten € 5.065 van de Begroting 2017 van programma 9000 (zuiveringsheffing bedrijven) over te schrijven naar programma 4000, ten behoeve van het consolideren van de kosten en opbrengsten binnen gemeenschappelijke regeling De Dommel/Brabantse Delta. Ten opzichte van het gewijzigde begrotingsbedrag ontstaat een voordeel van € 984 doordat een bedrijf in het najaar 2017 alsnog (deels) is aangesloten op de zelf gebouwde zuivering, hierdoor is de bijdrage aan De Dommel lager.
 - Daarnaast zijn de budgetten voor overige diensten niet volledig benut (€ 496 lager): Het budget van de Omgevingswet was niet benodigd doordat de inwerkingtreding van de wet is uitgesteld van

1 juli 2019 naar 1 januari 2021 (€ 163 voordeel). Daarnaast zijn de werkzaamheden van het 'oneigenlijk grondgebruik' tegen lagere kosten uitgevoerd (€ 165 voordeel) en zijn er enkele kleinere voordelen.

- o De kosten voor datacommunicatie zijn lager (€ 229).
- o De kosten voor bestuursdwang zijn lager (€ 224): hier staat een lagere opbrengst tegenover (zie onder 'Goederen en diensten aan derden').
- o Daarnaast zijn de budgetten voor adviezen niet volledig benut (€ 574 lager).
- o De afrekening 2017 van de Belastingssamenwerking West-Brabant is € 163 voordelig.
- o Hier tegenover staan echter hogere kosten voor slibdrogen en -verbranden (SNB), zie de toelichting in "§ 1.1.2 Ontwikkelingen in het begrotingsjaar" (€ 1.616 nadelig)
- o De overige verschillen zijn per saldo € 99 voordelig.

Hierna resteert nog een voordeel van € 60.

IV. Toevoegingen voorzieningen, onvoorzien en stelpost

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

§ 5.2.4 Verschillen per opbrengstensoort ten opzichte van de Begroting

	Rekening 2017	Begroting 2017	Vershil tov Begr 17
BATEN (alle bedragen x € 1.000)	143.063	145.397	2.333
I. rentebaten	4.825	6.276	+1.451
II. personeelsbaten	259	130	-129
III. goederen en diensten aan derden	6.038	7.083	+1.045
IV. waterschapsbelastingen	124.033	122.773	-1.261
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	7.909	9.136	+1.227

I. Rentebaten

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn de opbrengsten € 1.451 nadelig.

Het resultaat van de Switch Transaction SNB, die in 2017 is uitbetaald, is lager dan begroot (€ 1.412 nadelig). Hierna resteert nog een nadeel van € 39.

II. Personeelsbaten

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

III. Goederen en diensten aan derden

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn de opbrengsten € 1.045 nadelig.

Deze daling wordt met name veroorzaakt doordat in verband met de liquiditeitspositie van de SNB er geen agio uitkering heeft plaats gevonden in 2017 (€ 2.164 nadelig) en een lagere opbrengst bestuursdwang (€ 236 nadelig): hier staan lagere kosten tegenover (zie onder 'Goederen en diensten van derden').

Tegenover bovengenoemde nadelen staan de volgende voordelige opbrengsten:

- naar aanleiding van de aanpassing van de verdeelsleutel voor de opbrengsten uit de schikking met Chemie-Pack, een extra opbrengst (€ 701 voordelig).
- de bijdragen van overige overheden zijn € 332 voordelig, met name vanwege een ontvangen afkoopsom voor EVZ Kibbelvaart en Vossenbergsche Vaart (gemeente Etten-Leur).
- de kosten van de exploitatie projecten 'Metten en monitoren' en 'Waterwegen' (€ 217 voordelig).
- Er is voor € 105 aan niet begrote schadevergoedingen ontvangen.

IV. Waterschapsbelastingen

Ten opzichte van de Begroting zijn de belastingopbrengsten zijn € 1.261 voordelig:

Watersysteembeheer

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn de belastingopbrengsten Watersysteembeheer € 507 voordelig:

- De opbrengsten gebouwd zijn € 526 hoger. De werkelijke WOZ-waarde in 2017 is hoger dan de begrote WOZ waarde.
- De opbrengsten ingezetenen zijn € 234 lager. Het aantal ingezetenen is hoger dan waar in de Begroting 2017 mee was gerekend (€ 246 voordelig). Daarnaast is de inschatting betreffende oninbaar bijgesteld en zijn de kwijtscheldingen hoger uitgevallen dan begroot (€ 204 nadelig). Ook de opbrengst van voorgaande jaren is lager (276 nadelig)
- De opbrengst verontreinigingsheffing is € 238 hoger. Dit wordt verklaard door een stijging van de verontreinigingsheffing uit 2017 en voorgaande jaren.
- Overige verschillen: € 23 lager

Zuiveringsbeheer

Ten opzichte van de begroting 2017 zijn de belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer € 754 voordelig:

- Het aantal vervuilingseenheden huishoudens en bedrijven voor het belastingjaar 2017 is afgenomen (€ 975 nadelig). Er zijn meer bedragen kwijtescholden dan verwacht, daarnaast is de inschatting voor oninbaar bijgesteld (€ 425 nadelig).
- De inschatting van de vervuilingseenheden met betrekking tot oudere heffingsjaren is voor de categorie huishoudelijk en voor bedrijven naar boven bijgesteld (€ 2.153 voordelig).

Eind 2017 is er meer inzicht op de definitieve aanslagen bedrijven van voorgaande jaren. Het opleggen van de definitieve aanslagen van de meetbedrijven en tabelbedrijven kent een langere doorlooptijd.

V. Onttrekkingen voorzieningen/reserves en geactiveerde lasten

Ten opzichte van de Begroting 2017 zijn de onttrekkingen en geactiveerde lasten € 1.227 lager.

Dit wordt veroorzaakt door lagere geactiveerde personeelslasten (€ 1.166 nadelig) vanwege minder projecturen en bovendien heeft er bij de Jaarrekening 2017 op basis van nacalculatie een bijstelling van de uurtarieven van de projectafdelingen plaatsgevonden. Hierna resteert nog een voordeel van € 61.

§ 5.2.5 Verschillen per kostensoort ten opzichte van de Rekening 2016

	Rekening 2017	Rekening 2016	Vershil tov Rek 16
LASTEN (alle bedragen x € 1.000)	140.576	132.919	7.657
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	43.058	42.931	+126
II. personeelslasten	38.158	36.972	+1.187
III. goederen en diensten van derden	59.111	52.498	+6.613
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost	249	518	-269

I. Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

II. Personeelslasten

Ten opzichte van Rekening 2016 zijn de lasten € 1.187 nadelig.

De stijging van de personeelslasten wordt met name veroorzaakt door:

- een stijging van de pensioenpremie (werkgeversdeel) met 1,54% (€ 400 nadelig).
- de kosten voor inleen van personeel. Deze waren in 2017 € 515 nadelig, met name vanwege meer openstaande vacatures.
- een voordeel als gevolg van meer openstaande vacatures.
- een nadeel als gevolg van de autonome loonstijging als gevolg van beoordelingen.

III. Goederen en diensten van derden

Ten opzichte van Rekening 2016 zijn de lasten € 6.613 nadelig.

De stijging van de lasten wordt veroorzaakt door :

- hogere kosten onderhoud door derden (€ 3.291 nadelig) vanwege:
 - een verschuiving van kosten door verhoging van de activeringsgrens van € 50 naar € 250, deze kosten zijn in 2017 niet volledig uitgegeven (€ 1.312 nadelig)
 - nagekomen kosten project Overdiepse Polder passend binnen de risicoparagraaf (€ 338 nadelig)
 - kosten van de calamiteiten Roosendaal en Ossendrecht (€ 748 nadelig)
 - hogere kosten voor onderhoud gebouwen vanwege fluctuerend planmatig onderhoud (€ 557)
 - hogere kosten voor onderhoud software (€ 178)
 - diverse kleinere posten (€ 158 nadelig)
- hogere kosten overige diensten derden (€ 3.144 nadelig) vanwege:
 - een hogere bijdrage aan waterschap de Dommel veroorzaakt door problemen met de eigen zuivering van een aantal bedrijven in Tilburg (€ 2.183 nadelig: hier staan hogere belastingopbrengsten tegenover)
 - Hogere kosten voor slibdrogen en -verbranden (SNB), voor een toelichting zie "§ 1.1.2 Ontwikkelingen in het begrotingsjaar" (€ 1.356 nadelig)
 - In 2016 vond het "archiefbewerkingsproject" plaats (€ 230 voordelig in 2017)
 - De afrekening 2017 van de Belasting samenwerking West-Brabant is € 163 voordelig.
- De overige verschillen bedragen per saldo € 178 nadelig.

IV. Toevoegingen voorzieningen, onvoorzien en stelpost

Ten opzichte van Rekening 2016 zijn de lasten € 269 voordelig.

Deze daling wordt veroorzaakt door een toevoeging in 2016 aan de voorziening uitvoering sociaal statuut Provincie (Muskusrattenbestrijding) (€ 168 voordelig), vanwege verhoging van de AOW leeftijd van 65

naar 67 jaar, welke niet plaats vindt in 2017. Hierna resteert nog een voordeel van € 101 dat met name veroorzaakt wordt door een lagere toevoeging aan de wachtgeldvoorziening.

§ 5.2.6 Verschillen per opbrengstensoort ten opzichte van de Rekening 2016

	Rekening 2017	Rekening 2016	Vershil tov Rek 16
BATEN (alle bedragen x € 1.000)	143.063	135.211	-7.853
I. rentebaten	4.825	1.000	-3.824
II. personeelsbaten	259	326	+67
III. goederen en diensten aan derden	6.038	6.860	+822
IV. waterschapsbelastingen	124.033	119.202	-4.831
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	7.909	7.822	-87

I. Rentebaten

Ten opzichte van Rekening 2016 zijn de opbrengsten € 3.824 voordelig. Dit wordt veroorzaakt door het resultaat uitkering Switch Transaction SNB (€ 4.188 voordelig). De ontvangen rentevergoedingen waren in 2017 lager (€ 148 nadelig), met name vanwege een ontvangen rentevergoeding in 2016 voor terugontvangen energiebelasting over oude jaren. Hierna resteert nog een nadeel van € 216.

II. Personeelsbaten

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

III. Goederen en diensten aan derden

Ten opzichte van Rekening 2016 zijn de opbrengsten € 822 nadelig.

Deze daling wordt met name veroorzaakt doordat in verband met de liquiditeitspositie van de SNB er geen agio uitkering heeft plaats gevonden in 2017 (€ 2.164 nadelig).

Daar tegenover staan de volgende opbrengsten :

- naar aanleiding van de aanpassing van de verdeelsleutel voor de opbrengsten uit de schikking met Chemie-Pack, een extra opbrengst (€ 701 voordelig).
 - een ontvangen afkoopsom voor EVZ Kibbelvaart en Vossenbergsche Vaart (gemeente Etten-Leur) (€ 255 voordelig).
 - doorbelaste kosten exploitatie projecten 'Meten en monitoren' en 'Waterwegen' (€ 217 voordelig).
- Hierna resteert nog een voordeel van € 169.

IV. Waterschapsbelastingen

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de belastingopbrengsten € 4.900 voordelig.

Watersysteembeheer

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de belastingopbrengsten Watersysteembeheer € 3.609 voordelig

- De opbrengsten gebouwd zijn € 2.821 hoger.
Het tarief per economische eenheid is € 0,05 hoger (€ 2.033 voordelig). Het verschil door de stijging van de WOZ-waarde is € 767 voordelig. Daarnaast is de inschatting voor de oudere jaren, kwijschelding en oninbaar naar beneden bijgesteld (per saldo € 21 voordelig)
- De opbrengsten ingezetenen zijn € 400 hoger.
Het tarief ingezetenen 2017 is gestegen met € 1,85 ten opzichte van 2016 (€ 638 voordelig). Het verschil door de stijging in de eenheden is € 201 voordelig. Daarnaast is de inschatting voor de oudere jaren, kwijschelding en oninbaar naar beneden bijgesteld (per saldo € 439 nadelig).
- De opbrengsten ongebouwd zijn € 266 hoger:
Voor 'wegen' is het tarief gestegen met € 7,92 en voor het 'overige ongebouwd' is het tarief gestegen met € 2,26 per hectare totaal (€ 289 voordelig). Het verschil door de daling in de hectares is totaal (€ 4 nadelig). Daarnaast is de inschatting voor de oudere jaren, kwijschelding en oninbaar naar beneden bijgesteld (per saldo € 19 nadelig).
- De opbrengst verontreinigingsheffing is € 129 hoger:
Het verschil door de stijging in de eenheden is € 85 voordelig. In de jaarrekening 2017 heeft een bijstelling plaats gevonden van de eenheden van de oudere jaren (per saldo € 44 voordelig).

Zuiveringsbeheer

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn de belastingopbrengsten Zuiveringsbeheer € 1.223 voordelig : Het verschil door de stijging in de eenheden is (€ 969 voordelig). De inschattingen voor oninbaar en kwijschelding zijn hoger dan 2016 (€ 240 nadelig) De inschattingen voor de oudere jaren zijn naar boven bijgesteld (€ 494 voordelig).

V. Onttrekkingen voorzieningen/reserves en geactiveerde lasten

Ten opzichte van de Rekening 2016 zijn er geen financiële afwijkingen > € 200.

Hoofdstuk 6: De balans en de toelichting op de balans

§ 6.1 De balans

GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31-12-2017

ACTIVA			2017		2016
<i>alle bedragen x € 1.000</i>					
VASTE ACTIVA					
I	Immateriële vaste activa		52.361		56.037
II	Materiële vaste activa		335.165		320.790
III	Financiële vaste activa		15.563		15.827
IV	Deposito CBL-transactie		0		2.397
TOTAAL VASTE ACTIVA			403.090		395.051
VLOTTENDE ACTIVA					
V	Liquide middelen		11.287		38
VI	Kortlopende vorderingen		15.346		18.498
VII	Te vorderen rente CBL deposito		0		144
VIII	Overlopende activa		2.629		3.842
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA			29.262		22.522
TOTAAL ACTIVA			432.352		417.573

PASSIVA			2017		2016
<i>alle bedragen x € 1.000</i>					
VASTE PASSIVA					
IX	Eigen vermogen		31.885		30.979
A.	Reserves				
	Algemene/calamiteitenreserves	4.608		5.016	
	Reserves tariefegalisatie	19.397		18.082	
	Bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid	4.673		3.532	
	Bestemmingsreserve persoonsgebonden basis budget	250			
		28.928		26.629	
B.	Nog te bestemmen resultaat	2.488		2.291	
C.	Egalisatiereserves CBL-transactie	469		2.058	
X	Voorzieningen		3.633		3.713
XI	Vaste schulden		359.860		344.093
XII	Vooruitontvangen huur CBL		0		2.541
TOTAAL VASTE PASSIVA			395.378		381.326
VLOTTENDE PASSIVA					
XIII	Netto vlottende schulden		22.239		17.903
XIV	Overlopende passiva		14.736		18.344
TOTAAL VLOTTENDE PASSIVA			36.974		36.247
TOTAAL PASSIVA			432.352		417.573

§ 6.2 De toelichting op de balans

§ 6.2.1 Grondslagen waardering en resultaatbepaling

Wijziging activabeleid

In de vergadering van het algemeen bestuur van 9 november 2016 is, mede in verband met het komen tot een duurzaam financieel beleid, besloten om het activabeleid aan te passen. Met ingang van 2017 wordt niet meer geactiveerd:

- Bouwrente: De rentelast die tijdens de bouw ontstaat, wordt niet meer bijgeschreven op de projecten en geactiveerd, maar komt rechtstreeks ten laste van de exploitatie.
- Projecten < € 250.000: De activeringsgrens is verhoogd van € 50.000 naar € 250.000. Dit betekent dat investeringen <€ 250.000 direct ten laste van de exploitatie komen in het jaar waarin de uitgaven plaatsvinden.
- De kosten van de doorlopende CAR verzekering worden met ingang van 2017 verantwoord op het verzekeringsbudget in de exploitatie. Als een project zo groot is dat er aparte CAR verzekering voor afgesloten moet worden, worden die kosten wél op het project geboekt.
- De kosten van kleine grondaankopen onder de activeringsgrens van € 250.000.

Activeren van lasten

Voor zover eigen personeel een directe bijdrage levert aan projecten (projectgroepsleden) worden de kosten daarvan geactiveerd. Hierdoor ontstaat een goed inzicht in de werkelijke kosten van een project. Aan personeelskosten is in 2017 in totaal € 6,2 miljoen geactiveerd. Dit is inclusief een opslag voor kosten van huisvesting en ICT.

Afschrijving

De afschrijving vindt plaats op de netto-investeringsbedragen. Ontvangen bijdragen en subsidies worden eerst in mindering gebracht op het bruto investeringsbedrag. Met ingang van 2009 wordt voor de volgende activa, conform de afschrijvingsverordening, de componentenmethode toegepast: bedrijfsgebouwen, woonruimte en grond-, weg- en waterbouwkundige werken.

Afschrijving vindt plaats op basis van de economische levensduur. De activa worden lineair afgeschreven in de termijnen zoals vermeld in de tabel bij de nota Waardering en afschrijving van activa 2017. Er wordt gestart met afschrijven met ingang van de eerstvolgende maand nadat het activa wordt verworven of in gebruik wordt genomen.

Immateriële activa worden in beginsel in 5 jaar afgeschreven. Enige uitzondering hierop bestaat uit bijdragen in investeringen van derden, waarbij meestal wordt afgeschreven op basis van de levensduur van de investering waarin wordt bijgedragen.

De meest toegepaste afschrijvingstermijnen voor materiële vaste activa zijn:

- Gebiedsinrichting	30 jaar
- Civieltechnische onderdelen	20 jaar of 40 jaar
- Mechanische installaties	20 jaar of 15 jaar
- Elektrotechnische installaties	10 jaar
- Hoogwaterbeschermingsprogramma	5 jaar

Resultaatbepaling

Ten aanzien van de resultaatbepaling zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De jaarrekening is opgesteld volgens het stelsel van lasten en baten.
- De lasten en baten zijn toegerekend aan de periode waarin ze daadwerkelijk gemaakt zijn.
- Baten zijn opgenomen voor zover ze zijn gerealiseerd.
- Verliezen worden als last genomen op het moment dat ze voorzienbaar zijn.

Bijdrage van de provincie Noord-Brabant in het kader van het vaarwegenbeheer

De provincie Noord-Brabant heeft het vaarwegenbeheer gedelegeerd aan het waterschap. Het programma "Vaarwegen en havens" dient zowel de watersysteemfunctie als de vaarwegenfunctie. De kosten komen ongeveer voor 50% ten laste van de taak Watersysteembeheer en 50% ten laste van de taak Vaarwegenbeheer. De kosten van de taak Vaarwegenbeheer worden volledig door de provincie Noord-Brabant vergoed. De definitieve bijdrage 2017 komt uit op € 1,345 miljoen (Begroting 2017 € 1,435 miljoen).

Grondslagen voor consolidatie

Een concern bestaat uit meerdere ondernemingen (moeder en één of meerdere dochters) en moet haar financiële cijfers als eenheid presenteren. Moeder- en dochtermaatschappij(en) worden in de consolidatie opgenomen indien deze, op grond van economische en organisatorische verbondenheid, als groeps-

maatschappij worden aangemerkt. Hiervan is sprake indien de moedermaatschappij, direct of indirect, overwegende zeggenschap heeft door meerderheid van stemrecht of het recht heeft om overwegende invloed uit te oefenen op het bestuur en het financiële beleid van de betrokken maatschappij. Groepsmaatschappijen worden geconsolideerd volgens de integrale methode. De individuele jaarrekeningen van de dochters (bv's) worden samengevoegd (geconsolideerd) met de jaarrekening van de moeder (waterschap Brabantse Delta). De moeder publiceert haar eigen jaarrekening (de enkelvoudige jaarrekening) en de geconsolideerde jaarrekening. De financiële gegevens van het waterschap zijn in de geconsolideerde balans en verlies- en winstrekening en de toelichting daarop verwerkt. De enkelvoudige balans is opgenomen in hoofdstuk 7 en beperkt zich tot de voor deze rekening specifiek zijnde posten en een toelichting daarop. Waterschap Brabantse Delta heeft deelnemingen van 100% in HWB Lease I B.V. en HWB lease II B.V. Deze BV's zijn opgericht ten behoeve van de Cross Border Lease (CBL) transactie welke is afgesloten per 29 juni 1998. In 2017 is de volledige CBL beëindigd en resteren er geen risico's meer. Per balansdatum 31-12-2017 is er geen sprake meer van een deelneming in de B.V.'s. Nadat de jaarrekening van de lease B.V.'s zijn goedgekeurd door het algemeen bestuur en gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel zullen de B.V.'s worden ontbonden.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Dit betreft activa die niet tastbaar zijn. Deze activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, onder aftrek van ontvangen bijdragen en afschrijvingen. Hieronder valt ook de bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

Materiële vaste activa

Dit zijn tastbare investeringen, bijvoorbeeld in gronden, waterkeringen, kantoren, watergangen en zuiveringstechnische werken. De waardering van de materiële vaste activa vindt plaats tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs, inclusief de kosten van eigen personeel, onder aftrek van ontvangen bijdragen en afschrijvingen. Door voortschrijdend inzicht in de inhoud en realisatie van projecten, worden projecten soms in een andere categorie of product geplaatst, dan waar ze oorspronkelijk waren opgenomen. Dit geeft een verschuiving in de beginbalans ten opzichte van de eindbalans van de vorige jaarrekening.

Financiële vaste activa

Dit betreffen voornamelijk deelnemingen (agio SNB, aandelen Nederlandse Waterschapsbank) en verstrekte geldleningen. Deze activa zijn gewaardeerd tegen historische aanschafwaarde.

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Waterschap Brabantse Delta is met andere waterschappen aandeelhouder van de N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB). Voor financiering van de N.V. is gekozen voor een deelname in het aandelenkapitaal en het beschikbaar stellen van agio. Als gevolg hiervan werkt de N.V. slechts met eigen vermogen en is geen rente over vreemd vermogen verschuldigd. De N.V. gebruikt de in de kostprijs begrepen afschrijvingen, die in de exploitatieperiode worden ontvangen, om de ter beschikking gestelde agio af te lossen. Op basis van een daartoe strekkende overeenkomst vindt normaliter jaarlijks aan de aandeelhouders een uitkering plaats van het agio van SNB naar rato van het desbetreffende belang in het geplaatste aandelenkapitaal. Vanwege de liquiditeitspositie van de SNB vond in 2017 geen Agio uitkering plaats. In 2018 zal tweemaal een Agio uitkering plaatsvinden. Het uit te keren bedrag is echter lager, in verband met de verlenging van de afschrijvingstermijn van de slibverwerkingsinstallatie SNB met 4 jaar.

Aandelen NWB

De aandelen zijn conform het Waterschapsbesluit gewaardeerd op basis van de historische aanschafwaarde. De aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank kunnen niet vrijelijk verhandeld worden. Op basis van de intrinsieke waarde van de bank kan gesteld worden dat de aandelen in theorie een hogere waarde vertegenwoordigen dan de hier verantwoorde historische waarde.

Vlottende activa

De vlottende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Bij de belastingdebiteuren is in genoemde "ingeschatte correcties" daarentegen rekening gehouden met een marge voor oninbare debiteuren.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het nog te bestemmen resultaat. De reserves zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

De wachtgeldvoorzieningen, de pensioenvoorziening bestuur en de voorziening uitvoering sociaal statuut muskusrattenbestrijders zijn gewaardeerd tegen contante waarde. Aan deze voorzieningen wordt jaarlijks de berekende rente toegevoegd. Overige voorzieningen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Vaste schulden

Dit betreft aangeane leningen met een oorspronkelijke looptijd van 1 jaar of langer. De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Flottende passiva

Dit betreft uitstaande schulden met een looptijd korter dan 1 jaar. Deze schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

§ 6.2.2 Toelichting op de vaste activa

Totaaloverzicht vaste activa	
<i>bedragen x €1.000</i>	
Boekwaarde activa 31-12-2016 balans	395.051
Aandelen HWB Lease (als liquide middelen op balans)	+ 36
Deposito CBL transactie (niet in Staat van Activa)	-/- 2.397
Boekwaarde Staat van Activa rekening 2016	392.690
Uitgaven	+ 41.154
Bouwrente	+ 0
Geactiveerde lasten	+ 6.240
Subsidies en bijdragen van derden	-/- 3.827
Verkoop	-/- 89
Investerings 2017	43.478
Afschrijvingen 2017	-/- 32.539
Extra afschrijvingen	-/- 415
Aflossing lening aan bedrijven	-/- 88
Boekwaarde 31-12-2017 Staat van Activa	403.126
Aandelen HWB Lease (als liquide middelen op balans)	-/- 36
Deposito CBL transactie (niet in Staat van Activa)	0
Boekwaarde activa 31-12-2017 balans	403.090

I. Immateriële vaste activa

In onderstaande tabel wordt de immateriële vaste activa gespecificeerd:

Immateriële vaste activa <i>bedragen x € 1.000</i>	Boek- waarde 31-12- 2016	Δ Cate- gorie op 1-1	Inves- tering	Subs./ Bijdr. Rijk	Subs./ Bijdr.ov. openb. lichamen	Subs./ Bijdr. Overig	Afschrij- ving	Des- investe- ring / verkoop	Boek- waarde 31-12- 2017
Onderzoek en ontwikkeling	6.335	-3	1.874	173	49	146	1.608	95	6.134
Bijdragen aan activa in eigendom van derden									
- bedrijven									
- Rijk	60						5		55
- openbare lichamen	8.989	-4.327	140				217		4.584
- overigen	182						13		168
Geactiveerde bijdrage Rijk	28.473		8.974				6.141		31.306
Overige immat. vaste activa	11.999	-150	1.251			18	2.706	261	10.115
Totaal	56.037	-4.481	12.239	173	49	164	10.691	357	52.361

De verschuiving van € 4,3 miljoen naar de materiële activa betreft project Weerij Zuid dat in de Jaarrekening 2016 als immateriële vaste activa was aangemerkt. Bij activering van het project is geconstateerd dat het merendeel van de kosten betrekking heeft op ingerichte gronden in eigendom van het waterschap. Hiermee betreft het materiële vaste activa. Dit is in de Jaarrekening 2017 gecorrigeerd.

Conform het Waterschapsbesluit wordt de post onderzoek en ontwikkeling afzonderlijk toegelicht. In het volgend overzicht worden de projecten met uitgaven >€ 50.000 in 2017 nader toegelicht:

Project	Toelichting	netto uitgaven 2017 in euro's
<i>4e ronde veiligheidstoets primaire waterkeringen</i>	Het waterschap is verantwoordelijk voor de veiligheid van de primaire waterkeringen in zijn gebied. De keringen moeten voldoen aan de norm uit de Waterwet. De werkelijke veiligheid van de primaire keringen wordt bepaald door middel van het toetsen van deze waterkeringen. Inmiddels zijn 3 landelijke toetsronden uitgevoerd. De komende toetsing van de primaire keringen (4e landelijke ronde toetsen) is anders georganiseerd dan voorgaande jaren. Door de wijziging in de Waterwet wordt de beoordeling van de veiligheid van de primaire keringen door de keringbeheerders gebaseerd op overstromingskansen in plaats van overschrijdingskansen. De aanpak van de nieuwe toetsronde is volledig nieuw. Hiervoor is een nieuw Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium (WBI 2017) opgesteld met gewijzigde normering. De naamgeving is hierdoor ook gewijzigd van 4e ronde toetsen in "Eerste beoordeling primaire keringen overstromingskansen". De beoordeling geeft inzicht in de veiligheidstoestand van de keringen. Voor Brabantse Delta betekent dit dat er totaal 125 km (7 km zit al in dijkverbeteringsproject) van de 132 km primaire keringen en 51 stuks waterkerende kunstwerken (gemalen, inlaten) moeten worden onderzocht en beoordeeld. In 2017 is conform het vastgestelde Plan van Aanpak het project verder gegaan. Momenteel loopt de aanbesteding.	450.353
<i>Slibvang Zundert</i>	Er is een bestuurlijke afspraak om samen met gemeenten tegen minimale kosten de afvalwaterketen te beheren. Met alle gemeenten uit het werkgebied zijn projecten en maatregelen gestart, dit is hier één van. Het waterschap heeft een financiële bijdrage gedaan aan de gemeente Zundert. Daarvan is de pompcapaciteit van twee rioolgemaal vergroot, zijn retentie-voorzieningen gemaakt en is hemelwater afgekoppeld. Onderdeel van dit project was ook het uitvoeren van een onderzoek naar de knelpunten en mogelijke oplossingen bij de rioolgemaal Etten-industrie en Tuindersweg.	53.540
<i>KRW analyses Tranche 1</i>	In de periode 2019-2021 vindt bestuurlijk discussie plaats over effectieve maatregelen en mogelijke aanpassing van doelen voor de derde implementatietermijn van de Kaderrichtlijn Water (KRW 2022-2027). Conform landelijke afspraak wordt deze discussie mede voorbereid met watersysteemgerichte analyses. Op basis van de analyseresultaten kan het bestuur besluiten in hoeverre 'een tandje erbij' nodig is voor het halen van de KRW-doelen. De analyses geven ook aan welke aanpassingen nodig zijn in het geval het 'tandje erbij' niet haalbaar wordt geacht. De analyseresultaten worden tevens gebruikt voor het zo doelmatig mogelijk uitvoeren van het bestaande KRW-maatregelenpakket tot eind 2021. In totaal worden 25 watersysteemanalyses opgesteld. Tot 2017 zijn 7 watersysteemanalyses uitgevoerd. In de periode 2017-2019 moeten 18 watersysteemanalyses worden uitgevoerd. In 2017 zijn een 8-tal KRW analyses (tranche 1) uitgevoerd. Voor de 2de tranche (10 analyses) is inmiddels een uitvoeringskrediet verstrekt.	419.534
<i>Uitvoering pilot EssDe energiefabriek Nieuwveer</i>	Met deze uitgaven is een zuiveringsstraat op RWZI Nieuwveer omgebouwd tot proefstraat om het onderzoek uit te kunnen voeren. De looptijd van het onderzoek duurt ongeveer een jaar. Daarna zijn de resultaten bekend die bepalen of deze techniek ingezet kan worden op de gehele RWZI waarmee dit bijdraagt aan de omvorming tot een energiefabriek. Dit project wordt uitgevoerd onder de vlag van STOWA (stichting toegepast onderzoek waterbeheer). De uitkomst van dit onderzoek wordt gedeeld met andere waterschappen.	199.335
<i>2e toetsing regionale keringen</i>	In 2017 heeft de aanbesteding plaatsgevonden van de adviesdiensten met betrekking tot de 2de ronde toetsing van de regionale keringen. De eerste werkzaamheden door de adviesbureaus zijn inmiddels opgepakt.	76.385

II. Materiële vaste activa

Materiële vaste activa bedragen x € 1.000	Boek- waarde 31-12- 2016	ΔCate- gorie op 1-1	Inves- tering	Subs./ Bijdr. Rijk	Subs./ Bijdr. Prov.	Subs./ Bijdr.ov. Openb. lichamen	Subs./ Bijdr. Overig	Afschrij- ving	Des- investe- ring / verkoop	Boek- waarde 31-12- 2017
Gronden en terreinen	8.408		1.113			-14	-319	45	68	9.741
Vervoermiddelen	1.707		3.077					317		4.467
Mach./app./werktuigen	2.879	150	290					787		2.532
Bedrijfsgebouwen	27.724		1.573					1.161		28.136
Woonruimten	300		10					13		297
Grond, weg- en water- bouwkundige werken:										
- Waterkeringen	11.755		4.283	2.404				355		13.280
- Waterg./kunstw./gemalen	79.011	4.327	8.503		703	102	478	4.298	79	86.182
- Zuiveringstechn.werken										
• Transportsystemen	53.520		8.583					3.235		58.868
• Zuiveringsinstallaties	98.958	5	5.863				58	8.170		96.597
• Slibverw.installaties	29.321	-1	675					2.613		27.383
- Vaarwegen en havens	5.250		488				30	606		5.102
Ov. materiële vaste activa	1.956							73		1.883
Corr. nacalculatie uren + facturen			697							697
Totaal	320.790	4.481	35.156	2.404	703	88	247	21.672	147	335.165
In exploitatie	291.456									288.772
Onderhanden werk	29.334									46.393

Er is één materieel vast activum waarop een recht van erfpacht is gevestigd. Dit betreft het project Vierde Bergboezem. In 2012 zijn in het kader van natuurontwikkeling en natuurbeheer uit dit project gronden in erfpacht gegeven bij Staatsbosbeheer voor de duur van 30 jaar. Staatsbosbeheer betaalt hiervoor geen vergoeding. De boekwaarde van het project bedraagt ultimo 2017 € 2.1 miljoen

Een overzicht van de lopende projecten met de restantkredieten en de verwachte afloop na 2017 is in bijlage VII opgenomen.

De verzekerde waarde van de opstallen en inventaris is € 554 miljoen. Dit is exclusief alle ondergrondse leidingen.

Subsidies en bijdragen van derden

In 2017 is € 3,8 miljoen aan subsidies en bijdragen van derden gerealiseerd. Begroot was een bedrag van € 9,5 miljoen, waarvan € 7,0 miljoen voor het project Volkerak Zoommeer maatregelen wateroverlast. De werkelijke subsidie voor dit project bedraagt in 2017 € 1,1 miljoen. De uitgavenprognose van het totale project bedroeg in de Begroting 2017 € 10,2 miljoen, dit is verlaagd naar € 3,3 miljoen. Ook de subsidieprognose is verlaagd naar € 3,3 miljoen. Het project wordt volledig gefinancierd door Rijkswaterstaat.

III. Financiële vaste activa

Financiële vaste activa bedragen x € 1.000	Boek- waarde 31-12-2016	Toe- name	Afschrij- ving	Aflos- singen	Boek- waarde 31-12-2017
Kapitaalverstrek. bedrijven					
NV Slibverwerking Noord-Brabant					
- Aandelen SNB	1.003				1.003
- Agio	12.934				12.934
- Bouwrente	1.447		176		1.271
NV Nederlandse Waterschapsbank	308				308
Leningen aan bedrijven	136			88	47
Totaal financiële vaste activa	15.827		176	88	15.563

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

In totaliteit is door waterschap Brabantse Delta oorspronkelijk € 1,27 miljoen aandelenkapitaal en € 35,7 miljoen agio gestort. Het aandeel bedroeg zowel in het aandelenkapitaal als agio 28%. Per 1 januari 2010 is waterschap Regge en Dinkel als aandeelhouder toegetreden. Het aandeel van waterschap Brabantse Delta is daarbij teruggebracht tot 24% zowel in het aandelenkapitaal als agio. Vervolgens is per 1 januari 2011 waterschap Scheldestromen als aandeelhouder toegetreden. Het aandeel van het waterschap Brabantse Delta verminderde daardoor naar 22,10% in aandelenkapitaal en agio.

Aandelen Nederlandse Waterschapsbank

Waterschap Brabantse Delta heeft € 308.000 gestort in het aandelenkapitaal van de N.V. Nederlandse Waterschapsbank. Per 31 december 2017 bestaat het bezit uit:

- 1.796 Aandelen A 100% volgestort
- 220 Aandelen A 200% volgestort
- 483 Aandelen B 25% gestort

Op basis van het gewogen gemiddelde heeft waterschap Brabantse Delta een aandeel van 4,7%.

In 2017 werd over het boekjaar 2016 geen dividend uitgekeerd.

Leningen aan bedrijven

In november 2007 is een raamovereenkomst voor full operational auto lease afgesloten. Ten behoeve van deze overeenkomst is een kredietovereenkomst aangegaan met de betreffende leverancier. Het waterschap verstrekt daarbij een kredietfaciliteit voor de aanschaf van de leaseauto's. In de overeenkomst is opgenomen dat geen rente vergoed wordt. Per 31-12-2017 bedraagt de boekwaarde € 47.000. In 2017 zijn de meeste leaseauto's vervangen door dienstauto's in eigendom van het waterschap. Per 31-12-2017 zijn er nog 3 lease auto's in gebruik.

IV. Deposito CBL-transactie

Het B-deposito was samen met de te ontvangen rente bestemd en toereikend om de betreffende verplichtingen uit hoofde van de afgesloten Cross Border Lease (CBL)-transactie te betalen. Ultimo 2016 bedroeg het deposito € 2,397 miljoen. In 2017 is de tweede koopoptie (twee van de vijf trusts) uitgeoefend (besluit DB 22 oktober 2013). Daarmee is de volledige CBL beëindigd.

§ 6.2.3 Toelichting op de vlottende activa

V. Liquide middelen

Liquide Middelen (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Tegoeden van banken en kassaldo	2	1
Rekening-courant HWB lease I/II BV	36	36
Rekening-courant Schatkistbankieren		11.250
Totaal liquide middelen	38	11.287

Het bedrag van € 36.000 betreft het rekening courant saldo op de rekeningen HWB Lease I en II per 31-12-2017. In verband met de beëindiging van de CBL worden deze bankrekeningen in 2018 opgeheven. Het bedrag vloeit terug naar de rekening courant van het waterschap.

Op 15 december 2013 is de Wet verplicht schatkistbankieren van kracht geworden. Vanaf dat moment zijn alle decentrale overheden verplicht om hun overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Het gaat daarbij om de middelen die het waterschap niet onmiddellijk nodig heeft voor de publieke taak. Het waterschap heeft daartoe in 2013 een nieuwe bankrekening geopend, die is gekoppeld aan het ministerie van Financiën. Het is voor het eerst sinds de invoering van de Wet verplicht schatkistbankieren dat door het waterschap overtollige middelen worden aangehouden in de schatkist. Zie § 6.2.7 "Wet verplicht schatkistbankieren" voor het drempelbedrag en de gemiddeld aangehouden bedragen in de schatkist per kwartaal in 2017.

VI. Kortlopende vorderingen

Kortlopende vorderingen (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 31-12-2017
Vorderingen op belastingdebiteuren	12.236	10.062
Vorderingen op debiteuren	1.105	2.191
Te ontvangen belastingopbrengsten van BWB	1.211	620
Overige vorderingen	3.946	2.473
Totaal kortlopende vorderingen	18.498	15.346

Vorderingen op belastingdebiteuren

Dit betreft de reeds op kohier uitgebrachte aanslagen. In de onderstaande tabel staan de nog definitief vast te stellen aanslagen verminderd met de verwachte correcties op reeds opgelegde aanslagen.

Jaar	Belastingdebiteuren (bedragen x € 1.000)			Totaal	ingeschatte dubieuze debiteuren	Per saldo
	WVO zuiverings- heffing	Ingezetenen	Omslag gebouwd			
2011	2		16	18	-18	0
2012	80	17	9	103	-73	30
2013	167	33	29	229	-92	137
2014	381	81	62	524	-262	262
2015	677	145	87	909	-556	353
2016	1.179	222	131	1.532	-740	792
2017	5.801	1.500	2.081	9.382	-894	8.488
	8.287	1.995	2.415	12.697	-2.635	10.062

Voorziening dubieuze debiteuren

De voorziening bedraagt totaal € 2,9 miljoen en is in mindering gebracht op de vordering op debiteuren. Van de openstaande belastingdebiteuren kan € 2,6 miljoen worden aangemerkt als dubieuze debiteuren (zie bovenstaande tabel). Van de openstaande overige debiteuren kan € 0,3 miljoen worden aangemerkt als dubieuze debiteuren.

Overige vorderingen

De grote posten zijn:

- Afrekening waterschap de Dommel zuivering afvalwater: € 1,0 miljoen;
- Afrekening Waterschapshuis € 0,1 miljoen;
- Zuiveren afvalwater Castelre € 0,1 miljoen;
- Terug te ontvangen verontreinigingsheffing: € 0,1 miljoen;
- Afrekening BWB € 0,16 miljoen;
- Credit factuur aannemer project gemalen Emilia en Westland: € 0,2 miljoen.

VII. Te vorderen rente CBL deposito

Dit betrof in 2016 de aangegroeide rente over het B-deposito. Ultimo 2016 bedroeg de rente 0,1 miljoen. In 2017 is de tweede koopoptie (twee van de vijf trusts) uitgeoefend (besluit DB 22 oktober 2013). Daarmee is de volledige CBL beëindigd.

VIII. Overlopende activa

Het betreft de volgende posten (bedragen x € 1.000):

Te ontvangen subsidies: € 2.097 (zie specificatie onder)
 Te ontvangen belastingen: € 532
 € 2.629

De post te ontvangen belastingen bedroeg ultimo 2016 nog € 1,7 miljoen.

Op grond van het Waterschapsbesluit wordt inzicht gegeven in de kortlopende vorderingen als gevolg van subsidies en bijdragen die dienen ter financiering van investeringen en exploitatiekosten:

Te vorderen subsidies en bijdragen van derden (bedragen x € 1.000)	Boek- waarde 31-12- 2016	toe- voeging	ont- vangen	Boek- waarde 31-12- 2017
Rijk				
Volkerak Zoommeer waterkering	263		263	
Totaal Rijk	263		263	
Provincie Noord-Brabant				
project Noordpolder fase 3 & 4 (TILG)	531	296		827
project Oude Leij (TILG)	362	5		367
Korte termijnmaatregelen Prinslandse brug		26		26
Totaal provincie Noord-Brabant	893	327	-	1.220
Overige decentrale overheden				
gemeente Breda: project Nieuwveer	14		14	
gemeente Halderberge: EVZ Kibbelvaart 2 /Halderberge	424	87		511
gemeente Roosendaal: baggeren stedelijk water	6		6	
gemeente Etten-Leur: EVZ Laakse Vaart		6		6
wetterskip Frylan: bijdrage project Phario		5		5
Totaal overige decentrale overheden	444	98	20	522
Overigen				
Natuurmonumenten; project Noordpolder fase 3 en 4	383		383	
Groen Ontwikkelfonds; project Turfvaart	177	102		279
Groen Ontwikkelfonds; project Rillaerse Baan		68		68
Groen Ontwikkelfonds; EVZ Laakse Vaart		2		2
Energie & Grondstoffenfabriek: bijdrage project Stowa		1		1
STOWA: bijdrage project Phario		5		5
Totaal overigen	560	178	383	355
Totaal te vorderen subsidies en bijdragen van derden	2.160	603	666	2.097

§ 6.2.4 Toelichting op de vaste passiva

IX. Eigen vermogen

In november 2016 heeft het algemeen bestuur het reserves- en voorzieningenbeleid vastgesteld. Hierbij is met name gekeken naar de resultaten van de risicoanalyse. Het weerstandsvermogen van het waterschap is het vermogen om onvoorziene financiële tegenslagen op te vangen, rekening houdend met de risico's die het waterschap loopt.

A. Reserves

Algemene reserve/calamiteitenreserve

Het waterschap hanteert per taak een algemene/calamiteitenreserve. Deze reserves hebben geen specifieke bestemming en fungeren als algemeen 'weerstandsvermogen' van het waterschap. Risico's, waarvan de omvang niet redelijkerwijs kunnen worden geraamd, worden hiermee afgedekt. Voor risico's die redelijkerwijs zijn in te schatten worden voorzieningen gevormd of verzekeringen afgesloten.

De norm voor het weerstandsvermogen (1,2 x omvang bekende risico's) is steeds beschikbaar als algemene bufferruimte voor calamiteiten/risico's: zie § 1.8 Weerstandsvermogen.

Algemene reserve/wachtgeldreserve

Ook de algemene/wachtgeldreserves fungeren als algemeen 'weerstandsvermogen' van het waterschap. De reserve dient ter opvang van eventuele toekomstige wachtgeldverplichtingen.

Bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid (DFB)

In de Kadernota 2017-2026 heeft het waterschap beleid ontwikkeld ter verbetering van de schuldpositie. Er zijn duurzame maatregelen genomen om de groei van de schulden te beperken. Deze maatregelen leiden in eerste instantie tot een stijging van de lasten. Om deze extra lasten op te kunnen vangen

zonder grote tariefstijgingen, is bij de Kadernota 2017-2026 besloten om (toekomstige) financiële meevallers apart te zetten in een bestemmingsreserve.

Bestemmingsreserve Persoonsgebonden Basis Budget (PBB)

In de cao 2014-2016 voor de waterschappen is bepaald dat de medewerkers met ingang van 1 januari 2016 een Persoonsgebonden Basis Budget van € 5.000 beschikbaar hebben. Dit budget kan binnen vijf jaar besteed worden aan opleidingen en andere activiteiten benodigd voor persoonlijke ontwikkeling, loopbaan en vitaliteit. Jaarlijks houdt het waterschap in de begroting rekening met een bedrag van € 1.000 per medewerker. Indien aan het einde van het jaar het volledige begrote bedrag nog niet is uitgegeven wordt dit bedrag in deze voorziening gestort. In 2017 is € 224.000 van de begrote opleidingskosten niet uitgegeven. Bij de resultaatbestemming 2017 wordt voorgesteld dit bedrag toe te voegen aan de bestemmingsreserve (de resultaatbestemming is niet meegenomen in onderstaand overzicht).

Rekening houdend met de verwerking van de resultaatbestemming 2016 en de norm voor het weerstandsvermogen, wordt de stand van de algemene reserves en calamiteitenreserves (de weerstandscapaciteit) als volgt:

Verloop weerstandscapaciteit 2017 ¹ (bedragen x € 1.000)	31-12-2016	Verwerking resultaat 2016	Mutaties 2017	31-12-2017
Algemene/calamiteitenreserve WS	1.186		-532	654
Algemene/calamiteitenreserve ZB	2.530	-248	365	2.647
Algemene reserve/wachtgeld WS	650		3	653
Algemene reserve/wachtgeld ZB	650		4	654
Totaal algemene/calamiteitenreserves	5.016	-248	-160	4.608
Egalisatiereserve Watersysteembeheer	8.485	-265	532	8.752
Egalisatiereserve Zuiveringsbeheer	9.597	1.413	-365	10.645
Totaal egalisatiereserves	18.082	1.148	167	19.397
Bestemmingsreserve DFB WS	3.398	199		3.597
Bestemmingsreserve DFB ZB	133	943		1.076
Bestemmingsreserve PBB WS		125		125
Bestemmingsreserve PBB ZB		125		125
Totaal bestemmingsreserves	3.531	1.392		4.923
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	26.629	2.292	7	28.928

¹ In het verloop is de voorgestelde resultaatbestemming 2017 nog niet meegenomen.

B. Nog te bestemmen resultaat

In "Hoofdstuk 1: Verslag ter verantwoording van het financieel beheer" is het voorstel tot bestemming van het resultaat 2017 (€ 2,488 miljoen) opgenomen.

C. Egalisatiereserves Cross Border lease overeenkomsten

Egalisatiereserves CBL-overeenkomsten (x € 1.000)	Boekwaarde 31-12-2016	toevoeging	vermindering	Boekwaarde 31-12-2017
Egalisatiereserve CBL-HWB	1.448		1.448	0
Egalisatiereserve CBL-SNB	611		142	469
Totaal egalisatiereserves CBL	2.058		1.590	469

Egalisatiereserve CBL-HWB

In 1998 is een Cross Border Lease overeenkomst afgesloten voor 13 zuiveringsinstallaties en 2 effluentleidingen. Het netto voordeel dat behaald werd met deze transactie is opgenomen in de egalisatiereserve CBL-HWB. Uit deze reserve valt gedurende de looptijd van 19 jaar jaarlijks op annuïteitenbasis een gelijk bedrag vrij. Voor (het laatste) jaar 2017 gaat het om een bedrag van € 1,4 miljoen ten gunste van de taken Zuiveringsbeheer (53%) en Watersysteembeheer (47%).

Egalisatiereserve CBL-SNB

In 1999 is door de Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) een Corse Border Lease overeenkomst gesloten voor de slibverbrandingsinstallatie te Moerdijk. Het netto behaalde voordeel uit deze CBL-transactie ad. € 2,208 miljoen is opgenomen in de egalisatiereserve CBL-SNB. Uit deze egalisatiereserve valt met ingang van 2000 gedurende de looptijd van de lease (21 jaar) jaarlijks op annuïteitenbasis (5%) een gelijk bedrag vrij. In 2017 gaat het om een bedrag van € 142.000 ten gunste van de taak Zuiveringsbeheer.

Rente over reserves en voorzieningen

De rente die jaarlijks wordt bespaard doordat de financiering van een deel van de activa met het saldo van de reserves en voorzieningen plaatsvindt, wordt ten gunste van de exploitatie gebracht, tenzij de voorziening gebaseerd is op de contante waarde. In dat geval wordt de rente aan de voorziening toegevoegd. De bespaarde rente over het eigen vermogen bedroeg in 2017 € 0,7 miljoen.

X. Voorzieningen

Voorzieningen zijn voornamelijk verplichtingen en risico's waarvan de omvang en/of tijdstip van nakoming niet exact te bepalen zijn, maar die wel redelijkerwijs zijn in te schatten. In onderstaande tabel is het verloop van de voorzieningen in 2017 in beeld gebracht:

Voorzieningen (bedragen x € 1.000)	Boek- waarde 31-12- 2016	Rente	Dota- tie	Externe vermeer- dering	Ont- trek- king	Uitge- keerd	Boek- waarde 31-12- 2017
<u><i>Voorzieningen arbeidsgelateerde verplichtingen</i></u>							
Voorziening wachtgelden personeel	29	1			7	18	5
Voorziening uitvoering sociaal statuut Prov. N-B	994	5		23	7	140	875
Pensioenvoorziening leden DB	2.291	20	232	134		168	2.509
Voorziening wachtgelden leden DB	344	7			65	96	189
<u><i>Voorzieningen onderhoudswerkzaamheden</i></u>							
Voorziening zandfilter Efteling	56		10			12	54
Totaal voorzieningen	3.714	33	242	157	79	434	3.632

Voorziening wachtgelden personeel

Voor de wachtgeldaanspraken van het personeel is een voorziening gevormd die gewaardeerd is tegen de contante waarde van die aanspraken gerekend tegen een rente van 2%. De contante waarde van de betreffende aanspraken bedraagt per 31 december 2017 € 5.000.

Voorziening uitvoering sociaal statuut provincie Noord-Brabant

Bij de overdracht van de muskusratten- en beverrattenbestrijding naar de waterschappen zijn door de provincie Noord-Brabant middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de regelingen van het Sociaal Statuut. Het gaat een seniorenregeling en een regeling met betrekking tot het salarisverschil tussen provincie en waterschap. In de vergadering van het algemeen bestuur van 9 december 2010 is besloten uit het ontvangen bedrag van € 1,7 miljoen een voorziening te vormen. De regelingen blijven doorlopen tot de medewerkers uit dienst gaan. In de meeste gevallen zal dat de AOW leeftijd zijn. Uitgaande van 1,5 % loonstijging, 2,0% rente en de nieuwe AOW leeftijd is per 31-12-2017 is een voorziening van € 875.000 nodig om aan de toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen. Na alle mutaties in 2017 bedraagt het saldo € 882.000. Er kan daarom een bedrag van € 7.000 vrijvallen naar de exploitatie.

Voorziening pensioenen leden dagelijks bestuur

Op grond van de Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) hebben gewezen bestuurders en hun nabestaanden recht op pensioen ten laste van het waterschap. Een deel van de pensioenverplichtingen is ondergebracht bij een externe pensioenverzekeraar. Voor het andere deel is de voorziening op de balans gevormd, berekend op basis van erkende actuariële grondslagen. In 2017 zijn door een pensioenadviesbureau berekeningen gemaakt voor de standen van de benodigde voorziening per 31-12-2017. Op grond daarvan is in 2017 een bedrag van € 232.000 gedoteerd.

Voorziening wachtgeld leden dagelijks bestuur

Naast het recht op bestuurderspensioen hebben gewezen bestuurders op basis van de APPA recht op een bestuurderswachtgeld ten laste van het waterschap. Hoeveel wachtgeldverplichtingen er na afloop van de zittingsduur ontstaan is afhankelijk van eventuele herbenoemingen als DB-lid. De snelheid en de mate waarin een wachtgeldgerechtigde vervangende inkomsten kan verwerven, bepalen vervolgens de hoogte en de duur van het uit te betalen wachtgeld. Voor de huidige leden van het dagelijks bestuur is een risico inschatting gemaakt. Op grond daarvan is berekend dat per 31-12-2017 een voorziening van € 189.000 benodigd is. Na alle mutaties in 2017 bedraagt het saldo € 254.000. Er kan daarom een bedrag van € 65.000 vrijvallen naar de exploitatie.

Voorziening zandfilter

Per 1 juli 2012 is de overeenkomst voor het onderhoud van een zandfilter voor een periode van 10 jaar verlengd. Jaarlijks wordt een bedrag van € 10.000 aan waterschap Brabantse Delta betaald. Dit bedrag wordt toegevoegd aan de voorziening. De uitgaven van het groot onderhoud worden ten laste van de voorziening geboekt. Voor zover deze voorziening aan het einde van de looptijd (1 juli 2022) van de overeenkomst een batig saldo heeft, zal dit op dat moment worden terugbetaald. Het waterschap Brabantse Delta is over de voorziening geen rentevergoeding verschuldigd.

XI. Vaste schulden

Vaste schulden (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 31-12-2016	Nieuwe leningen	Reguliere aflossingen	Boekwaarde 31-12-2017
Verloop geldleningen	344.093	25.000	9.233	359.860
Totaal vaste schulden	344.093	25.000	9.233	359.860

Op 18 januari 2017 is een 5-jaars lening van € 25 miljoen met een lineaire aflossing en storting per direct afgesloten. Het rentepercentage bedraagt -0,151%. De totale rentelast van de langlopende leningen over 2017 is € 9,4 miljoen. Er is nergens sprake van een zakelijke zekerheidsstelling op de vaste schulden.

XII. Vooruitontvangen huur CBL-transactie

Hieronder waren in de jaarrekening 2016 de huurpenningen opgenomen welke uit hoofde van de Cross Border Lease (CBL) door het Hoogheemraadschap van West-Brabant voor een totale huurperiode van 39 jaar (headlease) vooruit zijn ontvangen. Per 31 december 2016 bedroeg deze post € 2,5 miljoen. In 2017 is de tweede koopoptie (twee van de vijf trusts) uitgeoefend (besluit DB 22 oktober 2013). Daarmee is de volledige CBL beëindigd.

§ 6.2.5 Toelichting op de vlottende passiva

XIII. Netto vlottende schulden

De korte termijn schulden bedragen per 31-12-2017 € 22,2 miljoen en zijn als volgt samengesteld:

- negatieve banksaldi: € 10,0 miljoen
- schulden i.v.m. te betalen belastingen (BTW en loonheffing december): € 2,5 miljoen
- schulden i.v.m. sociale lasten en pensioenpremies: € 0,4 miljoen
- schulden aan leveranciers: € 9,3 miljoen.

XIV. Overlopende passiva

Overlopende passiva (bedragen x € 1.000)	Bedrag 31-12-2016	Bedrag 31-12-2017
Te betalen		
Rente langlopende leningen	3.579	3.375
Restant verlof	1.154	1.110
Afrekening SNB		1.415
Afrekening vaarwegenbeheer		89
Afrekening project Volkerak Zoommeer waterberging	785	
Afrekening Phario project	290	
Afrekening BWB (2016) / BWB vervolgingskosten (2017)	967	791
Nog te ontvangen projectfacturen		622
Overige te betalen	2.047	1.157
Totaal te betalen	8.822	8.559

Vooruitontvangen		
Europese subsidies	1	
Subsidies Rijk (zie specificatie onder)	6.044	2.761
Subsidies provincie (zie specificatie onder)	1.818	2.470
Bijdragen overige decentrale overheden (zie specificatie onder)	29	162
Overige subsidies en bijdragen (zie specificatie onder)	1.573	709
Overige vooruitontvangen	57	75
Totaal vooruitontvangen	9.522	6.177
Totaal overlopende passiva	18.344	14.736

Op grond van het Waterschapsbesluit wordt inzicht gegeven in vooruitontvangen subsidies en bijdragen die dienen ter financiering van investeringen en exploitatiekosten in komende begrotingsjaren:

Vooruitontvangen subsidies en bijdragen van derden (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde 31-12-2016	Ont- vangen	Vrijge- vallen	Boekwaarde 31-12-2017
Europese Unie				
Interreg: Triple C	0,6		0,6	
Totaal Europese Unie	0,6		0,6	
Rijk				
project Overdiepse Polder *)	1.995	-1.781	214	
project Volkerak wateroverlast	1.445		1.264	181
project regionale waterkeringen impact VZM	212		27	185
project Thermofiele slibvergisting Bath (DEI subsidie)	1.371			1.371
Afkoopsom Overdiepse Polder noodpompen	1.021			1.021
project Mainstream Anammox System (Nationale EZ-subsidie)		8	5	3
Totaal Rijk	6.044	-1.773	1.510	2.761
Provincie Noord-Brabant				
2e Bestuursovereenkomst (af rondingsprojecten)	1.470		231	1.239
Delta fonds hoge zandgronden Noord-Brabant	348	522		870
Subsidie natuur Brabant biodiversiteit EVZ Boomkikker		772	411	361
Totaal provincie Noord-Brabant	1.818	1.294	642	2.470
Overige decentrale overheden				
wetterskip Fryslan: bijdrage project Phario	17		17	
waterschap Scheldestromen: bijdrage project Phario	12	30	17	25
waterschap De Dommel; bijdrage project Phario		30	5	25
waterschap Hollandse Delta; bijdrage project Phario		30	5	25
West Brabantse gemeenten project Meten en Monitoren		152	65	87
Totaal overige decentrale overheden	29	242	109	162
Overigen				
Programmadirectie HWBP: project Dijkversterking Amertak	1.573		1.058	515
Unie van Waterschappen: Implementatie Omgevingswet		169		169
HVC Energie uit afval: bijdrage project Phario		30	5	25
Totaal overigen	1.573	199	1.063	709
Totaal vooruitontvangen subsidies en bijdragen derden	9.465	-38	3.325	6.102

*) Bij de eindafrekening Overdiepse Polder is het teveel ontvangen voorschot van € 1,781 miljoen terugbetaald aan RWS.

§ 6.2.6 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Garantstelling Cross Border Lease SNB

Het waterschap Brabantse Delta staat samen met 2 andere aandeelhouders van de SNB garant voor alle verplichtingen van de N.V. in het kader van de door haar in 1999 afgesloten Cross-Border-Lease overeenkomst. Deze garantstelling heeft een contractuele omvang van in totaal € 41,1 miljoen. Waterschap Brabantse Delta is voor 35,2% aansprakelijk. Dit is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst tussen de aandeelhouders.

Garantstelling Unie van Waterschappen

De Nederlandse Waterschapsbank heeft aan de Unie van Waterschappen een geldlening van € 6 miljoen met stortingsdatum 2 mei 2017 tegen een rentepercentage van 2,75% verstrekt. De lening loopt tot 2 mei 2042 en is ter herfinanciering van de bestaande hypothecaire lening (rente %: 4,28%). De lening is verstrekt onder voorwaarde van borgstelling door de leden van de Unie van Waterschappen. Voor de

borgstelling geldt een verdeelsleutel die gebaseerd is op de contributiebijdrage 2017. Het aandeel van waterschap Brabantse Delta bedraagt 4,41%. Dit komt overeen met een borgstelling van € 265.000.

Garantstelling Aquon

In de GR Aquon is in artikel 36 Borgtocht opgenomen dat voor de aan Aquon verstrekte leningen iedere deelnemer jegens betreffende geldgever rechtstreeks aansprakelijk is conform zijn kostenaandeel in Aquon, op basis van de laatst vastgestelde verdeelsleutel. Aquon is in het verleden vier langlopende leningen aangegaan voor een totaal bedrag van € 9,655 miljoen. Op 31-12-2017 resteert daarvan nog € 7,992 miljoen. Verder beschikt Aquon over een rekening-courant met een maximum krediet van € 7 miljoen bij de Waterschapsbank. Het kostenaandeel van Brabantse Delta volgens de verdeelsleutel van Aquon in de Begroting 2018 bedraagt 12,3%.

Garantstelling provincie Noord-Brabant

In het kader van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (POP3) is door het Rijk voor de periode 2015-2021 extra geld vrijgemaakt voor de realisatie van KRW- en Nitraatrichtlijndoelen. Voorwaarde hierbij was dat de waterschappen een bijdrage leveren in de cofinanciering. De provincie Noord-Brabant heeft in 2017 de regeling Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer opengesteld voor de periode 2018-2021. Voor de categorie Water (blauwe diensten) in het beheergebied van het waterschap is een bedrag beschikbaar van € 400.000. Het waterschap heeft zich garant gesteld voor het cofinancieringsdeel van € 200.000.

Project Volkerak-Zoommeer maatregelen wateroverlast

De opdrachtbrief tussen de Minister van Infrastructuur en Milieu en het dagelijks bestuur van het waterschap Brabantse Delta is ondertekend in april 2013. Hierin is onder meer vastgelegd dat, uitgaande van goedkeuring van het gunningsvoorstel door de Minister, een vaste vergoeding aan het waterschap ter beschikking wordt gesteld voor de uitvoering van de maatregel. Deze vaste vergoeding wordt verhoogd met een opslagpercentage van 7,5% en is een gefixeerde vergoeding voor kosten verbonden aan de verwezenlijking van uitvoeringsrisico's. De risico's worden beheerst door inventarisatie, allocatie en formuleren en uitvoeren van beheersmaatregelen. Het project wordt in 2018 afgerond. Alle verplichtingen zijn inmiddels aangegaan en het risicodossier is afgesloten. Na afronding van dit project moeten andere maatregelen gerealiseerd worden ter voorkoming van wateroverlast ten tijde van de inzet van de waterberging. Het gaat om extra te verhogen en/of versterken van regionale keringen en het aanpassen van twee gemalen. Voor het uitvoeren van deze maatregelen ontvangt het waterschap een afkoopsom van € 1,1 miljoen. De Staat heeft daarbij vrijwaring gekregen van alle schade die in de toekomst kan optreden.

Risico indexering bestuurderspensioenen

Voor enkele bestuurderspensioenen heeft het waterschap een pensioenpolis aangekocht bij Loyalis. Het waterschap loopt hierover geen actuariële risico's (reterisico of lang-levensrisico). Wél kunnen de kosten voor toekomstige indexaties van de pensioenaanspraken, vastgelegd in de Wet APPA, jaarlijks bij het waterschap in rekening worden gebracht, voor zover deze hoger zijn dan de indexering die Loyalis uitkeert op grond van haar beleggingsresultaten. Omdat de toekomstige indexaties en beleggingsresultaten niet bekend zijn, is het niet mogelijk om dit indexeringsrisico in geld uit te drukken.

Leasecontracten

Het waterschap heeft nog drie leaseauto's tot haar beschikking. Hiervan lopen er twee af in 2018 en één in 2019. Het totale bedrag (incl BTW) voor de resterende periode is € 37.544.

Daarnaast is in 2014 een leasecontract afgesloten voor 4 jaar (looptijd tot en met 2018) voor alle multi functionals op het hoofdkantoor (6) en de regiokantoren (8), inclusief repro apparatuur. De totaalkosten voor de apparatuur op basis van een geschat volume afdrukken is € 135.000 voor 2018.

Kredietlimiet rekening-courant Waterschapsbank

De maximale kredietlimiet van de rekening-courant bij de Nederlandse Waterschapsbank bedroeg in 2017 voor het waterschap € 40 miljoen.

Opdrachten investeringsprojecten

Met betrekking tot investeringsprojecten is per ultimo 2017 voor € 13 miljoen aan opdrachten verstrekt.

Overwerk

In 2018 is een bedrag van € 23.000 aan overwerk uitbetaald, dat nog betrekking had op 2017.

§ 6.2.7 Wet verplicht schatkistbankieren

Op 10 december 2013 heeft de Eerste Kamer ingestemd met de wet HOF en de Regeling schatkistbankieren, die is vastgelegd in de wet tot wijziging van de Wet financiering decentrale overheden (wet FIDO). De regeling houdt in dat decentrale overheden, en door hen opgerichte gemeenschappelijke regelingen, al hun overtollige liquide middelen en beleggingen vanaf eind 2013 dienen aan te houden bij het ministerie van Financiën en niet langer bij private partijen. Als overtollige liquide middelen worden alle middelen boven het drempelbedrag aangemerkt. Het drempelbedrag is gelijk aan 0,75% van de jaarlijkse begrotingsomvang tot € 500 miljoen en is altijd minimaal € 250.000. Het drempelbedrag voor 2017 bedraagt voor Brabantse Delta € 1.110.308. In onderstaande tabel is te zien dat in geen enkel kwartaal de drempel is overschreden:

De gemiddeld aangehouden bedrag per kwartaal in 2017:

Gemiddeld aangehouden bedragen in 2017 (bedragen x € 1.000)	buiten 's Rijks Schatkist	In 's Rijks schatkist
1 ^e kwartaal 2017	943	8.250
2 ^e kwartaal 2017	423	11.250
3 ^e kwartaal 2017	0	11.250
4 ^e kwartaal 2017	0	11.250

§ 6.2.8 Wet Normering Topinkomens

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is sinds 2013 van kracht en heeft als doel om bovenmatige beloningen en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector tegen te gaan. Deze paragraaf bevat de WNT-verantwoording voor 2017. Voor waterschappen is het algemene WNT-bezoldigingsmaximum van toepassing van € 181.000 bij een dienstverband met volledige duur (365 dagen) en volledige omvang (1,0 fte). Bij het waterschap is de enige topfunctionaris de secretaris-directeur.

Bezoldiging topfunctionaris (bedragen x € 1)		
Naam	De heer H.T.C. van Stokkom	
Functie	Secretaris-directeur	
Duur dienstverband in 2017	1/1 - 31/12	
Omvang dienstverband in fte	1,0	
Gewezen topfunctionaris?	nee	
Sprake van dienstbetrekking	ja	
Bezoldiging	2017	2016
Beloning inclusief belastbare onkostenvergoeding	160.072	162.600
Beloningen betaalbaar op termijn	17.615	15.308
Totaal bezoldiging	177.687	177.908
Toepasselijk WNT-maximum 2017	181.000	179.000
Toets aan bezoldigingsmaximum	Er is geen overschrijding	Er is geen overschrijding

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

- Er zijn bij waterschap Brabantse Delta in 2017 geen uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan de topfunctionaris betaald.
- Naast de hierboven vermelde topfunctionaris zijn er geen overige functionarissen die in 2017 een bezoldiging boven het toepasselijk WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden.
- Er zijn in 2017 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT dienen te worden gerapporteerd.
- Er is in 2017 geen gebruik gemaakt van WNT-overgangsrecht, ook zijn er geen non-activiteitsregelingen getroffen voor de topfunctionaris en zijn er geen bonussen of variabele beloningen aan de topfunctionaris toegekend.

Deel III: De enkelvoudige Jaarrekening 2017

Hoofdstuk 7: De enkelvoudige Jaarrekening 2017

§ 7.1 De enkelvoudige balans per 31-12-2017

ACTIVA <i>alle bedragen x € 1.000</i>		2017	2016
VASTE ACTIVA			
I	Immateriële vaste activa	52.361	56.037
II	Materiële vaste activa	335.165	320.790
III	Financiële vaste activa	15.563	15.827
TOTAAL VASTE ACTIVA		403.090	392.654
VLOTTENDE ACTIVA			
V	Liquide middelen	11.287	38
VI	Kortlopende vorderingen	15.346	18.498
VIII	Overlopende activa	2.629	3.842
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA		29.262	22.378
TOTAAL ACTIVA		432.352	415.032

PASSIVA <i>alle bedragen x € 1.000</i>		2017	2016
VASTE PASSIVA			
IX	Eigen vermogen	31.885	30.979
A.	Reserves		
	Algemene/calamiteitenreserves	4.608	5.016
	Reserves tariefegalisatie	19.397	18.082
	Bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid	4.673	3.532
	Bestemmingsreserve persoonsgebonden basis budget	250	
		28.928	26.629
B.	Nog te bestemmen resultaat	2.488	2.291
C.	Egalisatiereserves CBL-transactie	469	2.058
X	Voorzieningen	3.633	3.713
XI	Vaste schulden	359.860	344.093
TOTAAL VASTE PASSIVA		395.378	378.785
VLOTTENDE PASSIVA			
XIII	Netto vlottende schulden	22.239	17.903
XIV	Overlopende passiva	14.736	18.344
TOTAAL VLOTTENDE PASSIVA		36.974	36.247
TOTAAL PASSIVA		432.352	415.032

§ 7.2 De toelichting op de enkelvoudige balans

Het dagelijks bestuur heeft op 22 oktober 2013 ingestemd met het uitoefenen van de koopoptie voor de Cross Border Lease transactie, welke is afgesloten per 29 juni 1998. In 2015 is de eerste koopoptie voor drie van de vijf trusts geëffectueerd. In 2017 is de tweede koopoptie (twee van de vijf trusts) uitgeoefend. Daarmee is de volledige CBL beëindigd. Voor 2017 is de enkelvoudige balans daarom identiek aan de geconsolideerde balans.

Onderstaand wordt een toelichting gegeven op de voor de enkelvoudige jaarrekening specifiek zijnde posten. Voor een toelichting op de overige balansposten wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans.

IV Liquide middelen

Onder de post de Liquide middelen is opgenomen:

- Aandelen waterschap Brabantse Delta lease I/II B.V.: € 36.000.

Waterschap Brabantse Delta heeft deelnemingen van 100% in HWB Lease I B.V. en HWB lease II B.V. Deze BV's zijn opgericht ten behoeve van de Cross Border Lease transactie welke is afgesloten per 29 juni 1998. De activiteiten van de B.V.'s bestaan uit het genereren van renteopbrengsten uit deposito's en het betalen van leaseverplichtingen uit deze deposito's. Het bedrag van € 36.000 betreft het rekening courant saldo op de rekeningen HWB Lease I en II per 31-12-2017. In verband met de beëindiging van de CBL worden deze bankrekeningen in 2018 opgeheven.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

De onderstaande zuiveringsinstallaties waren betrokken in bovengenoemde leasetransactie. Met de volledige beëindiging van de CBL in 2017 zijn de verplichtingen ultimo 2017 komen te vervallen.

rwzi Bath (incl. effluentleiding)
rwzi Lage-Zwaluwe
rwzi Baarle-Nassau
rwzi Ossendrecht
rwzi Halsteren
rwzi Waalwijk
rwzi Willemstad
rwzi Rijen
rwzi Dinteloord
rwzi Dongemond
rwzi Kaatsheuvel
rwzi Nieuwveer (incl. effluentleiding)
rwzi Waspik

Uit hoofde van de aangegane Cross Border Lease per 29 juni 1998 zijn voor een periode van 19 jaar leaseverplichtingen aangegaan. Op 31 december 2016 bedroeg de totale leaseverplichting (exclusief het op de balans verantwoorde B-deposito) € 22 miljoen (op basis van \$ 1 = € 0,9508).

Ten behoeve van de door HWB lease I B.V. en HWB lease II B.V. aangegane Cross Border Lease, is een garantie afgegeven voor alle uit hoofde van die transactie voortvloeiende verplichtingen.

Per balansdatum 31-12-2017 is de CBL van het waterschap volledig afgewikkeld en resteren er geen risico's meer. Nadat de jaarrekening van de lease B.V.'s zijn goedgekeurd door het algemeen bestuur en gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel zullen de B.V.'s worden ontbonden.

§ 7.3 De enkelvoudige exploitatierekening 2017 Zuiveringsbeheer

Begroting 2017 taak Zuiveringsbeheer <i>alle bedragen x € 1.000</i>	Rekening 2017	Prognose ML4	Begroting 2017 na besluit DB	Begroting 2017 voor besluit DB	Verschil Rek-Begr na besluit DB	Rekening 2016
Netto lasten programma's						
Planvorming	1.260	1.380	1.318	1.318	-58	1.406
Bouw en exploitatie zuiveringstechn.werken	60.541	60.597	59.114	54.049	1.427	54.164
Regulering	675	809	854	854	-180	731
Toezicht en handhaving	1.348	1.427	1.478	1.478	-130	1.327
Heffing en invordering	2.642	2.750	2.696	2.696	-54	2.687
Bestuur en communicatie	1.886	1.973	1.782	1.582	104	1.873
Dekkingsmiddelen en saldo	-2.508	-2.506	-3.198	-2.998	690	-400
Leaseverplichting CBL						144
Rentebaten deposito CBL						-144
Totaal netto lasten programma's	65.843	66.430	64.044	58.979	1.799	61.789
Mutaties reserves						
Reserve wachtgeldten personeel	4				4	24
Onttrekking CBL reserve (53%)	-842	-842	-842	-842	0	-768
TOTAAL te dekken netto lasten	65.004	65.588	63.202	58.137	1.803	61.044
Opbrengst omslagen						
Opbrengst heffingen	-62.448	-63.074	-63.746	-58.681	1.299	-61.617
Opbrengst heffingen voorgaande jaren	-2.052	-2.763			-2.052	-1.660
TOTAAL opbrengst omslagen	-64.500	-65.837	-63.746	-58.681	-753	-63.277
Voorgestelde resultaatbestemming						
Toevoeging bestemmingsreserve DFB	2.638	2.644	3.386	3.386	-748	943
Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-1.017	-1.017	-1.017	-1.017	0	
Onttrekking algemene/calamiteitenreserve ZB	-748	-736			-748	-248
Toevoeging bestemmingsreserve PBB	112				112	125
Onttrekking (-) / toevoeging (+) egalisaties.	-1.490	-642	-1.824	-1.824	334	1.413
Totaal dekking	-65.004	-65.588	-63.202	-58.137	-1.803	-61.044

Omdat in 2017 de volledige CBL is beëindigd is de enkelvoudige exploitatierekening 2017 Zuiveringsbeheer identiek aan de geconsolideerde exploitatierekening 2017 Zuiveringsbeheer. Dit geldt ook voor de enkelvoudige exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoort in de volgende paragraaf.

§ 7.4 De enkelvoudige Jaarrekening naar kosten- en opbrengstsoort

LASTEN (alle bedragen x € 1.000)

I. kapitaallasten (rente en afschrijving)

- a afschrijvingen van activa
- b interne en externe rentelast
- c leaseverplichting CBL

II. personeelslasten

- d salarissen personeel en bestuur
- e sociale premies
- f rechtstreekse uitkeringen bestuur/personeel
- g overige personeelslasten
- h personeel van derden

III. goederen en diensten van derden

- i duurzame gebruiksgoederen
- j overige gebruiks- en verbruiksgoederen
- k energie
- l huren en rechten
- m leasebetalingen
- n pachten en erfpachten
- o verzekeringen
- p belastingen
- q onderhoud door derden
- r overige diensten door derden
- s bijdragen aan derden

IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/stelpost

- t toevoegingen aan voorzieningen
- u toevoeging egaliseringsreserve watersystemen
- v toevoeging egaliseringsreserve zuivering
- w toevoeging aan overige reserves
- x onvoorzien

BATEN (alle bedragen x € 1.000)

I. rentebaten

- a externe rentebaten
- b interne rentebaten
- c rentebaten deposito's CBL
- d dividenden en bonusuitkeringen

II. personeelsbaten

- e baten i.v.m. salarissen
- f uitlening van personeel

III. goederen en diensten aan derden

- g verkoop van grond
- h verkoop van duurzame goederen
- i verkoop van overige goederen
- j opbrengst uit grond en water
- k opbrengst uit overige eigendommen
- l diensten voor derden
- m bijdragen van overheden
- n bijdragen van overigen

IV. waterschapsbelastingen

- o watersysteemheffing omslag gebouwd
- p watersysteemheffing omslag ongebouwd
- q watersysteemheffing omslag ingezetenen
- r watersysteemheffing omslag natuurterreinen
- s verontreinigingsheffing
- t zuiveringsheffing bedrijven
- u zuiveringsheffing huishoudens

V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten

- v onttrekkingen voorzieningen
- w onttrekking egaliseringsreserve watersystemen
- x onttrekking egaliseringsreserve zuivering
- y onttrekkingen overige reserves
- z geactiveerde lasten

Rekening 2017	ML 2017-4	Begroting 2017 ¹⁾	Rekening 2016
140.576	145.941	146.378	132.775
43.058	45.081	45.172	42.788
32.964	35.024	34.841	32.647
10.094	10.058	10.330	10.141
0	0	0	0
38.158	39.100	39.479	36.972
27.238	27.948	28.679	27.071
5.559	5.355	5.203	5.006
1.520	1.607	1.885	1.510
1.295	1.714	1.952	1.309
2.547	2.476	1.761	2.076
59.111	61.458	61.472	52.498
1.091	1.094	1.077	614
4.962	5.246	4.944	4.797
4.729	4.880	5.306	4.603
181	252	253	204
347	325	140	1.042
13	19	12	13
389	391	358	316
978	1.040	1.061	893
16.320	17.100	16.891	13.029
30.056	30.980	31.210	26.913
44	130	220	74
249	302	255	518
242	302	156	471
0	0	0	0
0	0	0	0
7	0	0	47
0	0	99	0
143.063	145.784	145.397	135.067
4.825	4.842	6.276	857
4.293	4.310	5.748	363
532	532	528	494
0	0	0	0
0	0	0	0
259	258	130	326
134	180	130	91
125	77	0	234
6.038	7.067	7.083	6.860
54	157	200	124
0	0	0	0
41	21	0	27
167	162	194	150
566	466	606	363
3.431	5.884	5.868	5.709
687	306	172	115
1.093	71	44	372
124.033	125.540	122.773	119.202
35.546	35.603	35.020	32.725
6.330	6.358	6.344	6.064
17.063	17.328	17.297	16.663
109	110	118	115
486	304	248	358
23.935	24.937	22.921	22.226
40.565	40.899	40.826	41.051
7.909	8.078	9.136	7.822
79	63	24	47
0	0	0	0
0	0	0	0
1.589	1.646	1.646	1.450
6.240	6.369	7.465	6.325

¹⁾ De Begroting is inclusief de verschuiving van de begrotingsposten (DB-besluit 19-9-2017) zoals toegelicht in § 1.5.1

Bijlage I: Staat van reserves en voorzieningen

Staat van reserves en voorzieningen <i>bedragen x € 1.000</i>	Stand begin 2017 (na verwerking resultaatbestem- ming 2016)	Bespaarde rente 1,85%	Mutaties 2017					Stand eind 2017	Berekende rente, niet toegevoegd	Voorgestelde resultaat- bestemming 2017	Stand na resultaat- bestemming
			vermeerderingen		verminderingen						
			interne		extern	interne	externe				
			rente	overige		exploitatie	overig				
1. Algemene reserve/calamiteitenreserve											
Alg.reserve/calamiteiten watersysteembeheer	1.186	22				-532		654	22		654
Alg.reserve/calamiteiten zuiveringsbeheer	2.282	42		365				2.646	42	-748	1.899
Alg.reserve/wachtgeld watersysteembeheer	650	12		4				654	12		654
Alg.reserve/wachtgeld zuiveringsbeheer	650	12		4				654	12		654
Totaal algemene/calamiteitenreserves	4.768	88	0	372	0	-532	0	4.608	88	-748	3.860
2. Bestemmingsreserves											
Duurzaam Financieel Beleid WS	3.597	67						3.597	67	489	4.086
Duurzaam Financieel Beleid ZB	1.076	20						1.076	20	1.621	2.697
Persoonsgebonden basisbudget WS	125							125		112	237
Persoonsgebonden basisbudget ZB	125							125		112	237
Totaal bestemmingsreserves	4.923	87	0	0	0	0	0	4.923	87	2.334	7.257
3. Tariefegalisatiereserves											
Watersysteembeheer	8.220	152		532				8.752	152	2.391	11.143
Zuiveringsbeheer	11.009	204				-365		10.645	204	-1.490	9.155
Totaal tariefegalisatiereserves	19.230	356	0	532	0	-365	0	19.397	356	901	20.298
4. Egalisatiereserves CBL											
Egalisatiereserve Cross border lease HWB	1.448	72				-1.448		0	72		0
Egalisatiereserve Cross border lease SNB	611	31				-142		469	31		469
Totaal egalisatiereserves CBL	2.058	103	0	0	0	-1.589	0	469	103	0	469
5. Voorzieningen											
Wachtgelden personeel	29	1	1			-7	-17	5			5
Wachtgelden bestuur	344	7	7			-65	-96	189			189
Pensioenfonds bestuur	2.291	20	20	232	134		-168	2.509			2.509
Voorziening zandfilter RWZI	56	1		10			-12	54	1		54
Voorziening Soc. Statuut muskusrattenbestrijders	994	5	5		23	-7	-140	875			875
Totaal voorzieningen	3.713	33	32	242	157	-79	-433	3.633	1		3.633
Totaal reserves en voorzieningen Brabantse Delta	34.692	667	32	1.145	157	-2.564	-433	33.030	635	2.488	35.518

Bijlage II: BBP-Productenlijst

alle bedragen x € 1.000

BELEIDSPRODUCTEN	PRIMAIRE BEHEERPRODUCTEN		2017 totaal	Taak		
				water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuiverings- beheer
1000 PLANVORMING						
1100 1 Eigen plannen	1110 1.1 Beheersplan waterkeringen		19	19	-	-
	1120 1.2 Waterbeheersplan		74	67	-	7
	1140 1.4 Beheersplan vaarwegenbeheer	1)	29	12	17	-
	1150 1.5 Thema- en gebiedsgerichte plannen		2.498	2.124	-	375
	1155 1.6 Plannen afvalwaterketenbeleid		795	-	-	795
	1160 1.7 Calamiteitenplannen	1)	453	318	53	82
1200 2 Plannen van derden	1210 2.1 Plannen van derden		1.059	1.059	-	-
1000 PLANVORMING			4.928	3.599	69	1.260
2000 AANLEG EN ONDERHOUD WATERKERINGEN						
2100 3 Beheersinstrumenten waterkerin	2110 3.1 Legger waterkeringen		144	144	-	-
	2120 3.2 Beheersregister waterkeringen		427	427	-	-
	2130 3.3 Veiligheidstoetsing waterkeringen		416	416	-	-
2200 4 Aanleg en onderhoud	2210 4.1 Aanleg en verwerving primaire waterkeringen		7.554	7.554	-	-
	2220 4.2 Onderhoud primaire waterkeringen		2.399	2.399	-	-
	2230 4.3 Aanleg en verwerving regionale waterkeringen		264	264	-	-
	2240 4.4 Onderhoud regionale waterkeringen		369	369	-	-
	2250 4.5 Aanleg en verwerving kades / overige waterkeringen		92	92	-	-
	2260 4.6 Onderhoud kades / overige waterkeringen		288	288	-	-
	2270 4.7 Voorzieningen verwante belangen waterkeringen		-	-	-	-
	2280 4.8 Muskusrattenbestrijding		390	390	-	-
2400 5 Dijkbewaking en calamiteitenbes:	2410 5.1 Dijkbewaking en calamiteiten bestrijding		16	16	-	-
2000 AANLEG EN ONDERHOUD WATERKERINGEN			12.359	12.359	-	-
3000 INRICHTING EN ONDERHOUD WATERSYSTEMEN						
3100 6 Beheersinstrumenten watersyste	3110 6.1 Peilbesluiten		176	176	-	-
	3120 6.2 Waterakkoorden		-	-	-	-
	3130 6.3 Legger waterlopen en kunstwerken		290	290	-	-
	3140 6.4 Beheersregister waterlopen en kunstwerken		1.052	1.052	-	-
3200 7 Aanleg, verbetering en onderhou	3210 7.1 Aanleg en verwerving waterlopen		4.446	4.446	-	-
watersystemen	3220 7.2 Onderhoud waterlopen		9.327	9.327	-	-
	3230 7.3 Bouw en verwerving kunstwerken passieve		101	101	-	-
	3240 7.4 Onderhoud kunstwerken passieve waterbeheersing		288	288	-	-
	3250 7.5 Kwaliteitsmaatregelen in oppervlaktewater		364	364	-	-
	3260 7.6 Voorzieningen verwante belangen watersystemen		140	140	-	-
	3270 7.7 Muskusrattenbestrijding		390	390	-	-
3400 8 Baggeren van waterlopen	3410 8.1 Baggerprogramma		195	195	-	-
/saneren waterbodems	3420 8.2 Verwijderen en verwerken van verspreidbare		1.751	1.751	-	-
	3430 8.3 Verwijderen en verwerken van niet verspreidbare		598	598	-	-
	3440 8.4 Bijdragen aan derden voor baggeren		-	-	-	-
	3450 8.5 Saneringsprogramma		-	-	-	-
	3460 8.6 Sanering van waterbodems		2	2	-	-

BELEIDSPRODUCTEN	PRIMAIRE BEHEERPRODUCTEN	2017 totaal	Taak		
			water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuiverings- beheer
3500 9 Beheer hoeveelheid water	3510 9.1 Bouw en verwerving kunstwerken actieve waterbeheersing	2.147	2.147	-	-
	3520 9.2 Onderhoud kunstwerken actieve waterbeheersing	2.260	2.260	-	-
	3530 9.3 Bediening kunstwerken actieve waterbeheersing	2.698	2.698	-	-
3600 10 Calamiteitenbestrijding watersy	3610 10.1 Calamiteitenbestrijding watersystemen	-228	-228	-	-
3700 11 Monitoring watersysteem	3710 11.1 Monitoring waterkwantiteit	976	976	-	-
	3720 11.2 Monitoring waterkwaliteit	2.726	2.726	-	-
3000 INRICHTING EN ONDERHOUD WATERSYSTEMEN		29.701	29.701	-	-
4000 BOUW EN EXPLOITATIE ZUIVERINGSTECHNISCHE WERKEN					
4100 12 Getransporteerd afvalwater	4110 12.1 Bouw en verwerving transportstelsels	5.443	-	-	5.443
	4120 12.2 Onderhoud transportstelsels	2.967	-	-	2.967
	4130 12.3 Beheer transportstelsels	3.228	-	-	3.228
	4140	613	-	-	613
4200 13 Gezuiverd afvalwater	4210 13.1 Bouw en verwerving zuiveringsinstallaties	11.344	-	-	11.344
	4220 13.2 Onderhoud zuiveringsinstallaties	6.445	-	-	6.445
	4230 13.3 Beheer zuiveringsinstallaties	7.507	-	-	7.507
	4240 13.4 WVO-heffing effluent	766	-	-	766
	4250 13.5 Subsidies afhaakproblematiek	-39	-	-	-39
	4260 13.6 IBA-inrichtingen	148	-	-	148
	4270 13.5 Subsidies afhaakproblematiek	152	-	-	152
4300 14 Verwerkt slib	4310 14.1 Bouw en verwerving slibverwerkingsinstallaties	4.558	-	-	4.558
	4320 14.2 Onderhoud slibverwerkingsinstallaties	964	-	-	964
	4330 14.3 Beheer slibverwerkingsinstallaties	2.528	-	-	2.528
	4340 14.4 Afzet slib/restproducten	6.687	-	-	6.687
	4350 14.2 Onderhoud slibverwerkingsinstallaties	-	-	-	-
4400 15 Afvalwaterbehandeling door	4410 15.1 Afvalwaterbehandeling door derden	7.229	-	-	7.229
4000 BOUW EN EXPLOITATIE ZUIVERINGSTECHNISCHE WERKEN		60.541	-	-	60.541
5000 INRICHTING EN ONDERHOUD VAARWEGEN EN HAVENS					
5100 19 Beheersinstrumenten	5110 19.1 Legger vaarwegen, kunstwerken en havens	43	27	17	-
	5120 19.2 Beheersregister vaarwegen, kunstwerken en havens	126	72	54	-
5200 20 Aanleg en onderhoud	5210 20.1 Aanleg en verwerving vaarwegen en havens	-	-	-	-
	5220 20.2 Onderhoud vaarwegen en havens	298	178	119	-
	5230 20.3 Baggeren vaarwegen en havens	483	254	228	-
	5240 20.4 Bouw/verwerving kunstwerken vaarwegenbeheer	149	76	73	-
	5250 20.5 Onderhoud kunstwerken vaarwegenbeheer	416	253	163	-
	5260 20.6 Bediening kunstwerken vaarwegenbeheer	512	325	188	-
	5270 20.7 Voorzieningen verwante belangen vaarwegenbeheer	129	4	126	-
5300 21 Verkeersregeling en verkeersveiligheid vaarwegen en	5310 21.1 Verkeersregeling en verkeersveiligheid vaarwegen en havens	72	17	55	-
	5320 21.2 Calamiteitenbestrijding vaarwegen en havens	-	-	-	-
5000 INRICHTING EN ONDERHOUD VAARWEGEN EN HAVENS		2.228	1.206	1.021	-
6000 REGULERING					
6100 22 Beheer Keurkwartet en VTH-	6110 22.1 Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	114	-	8	-
6200 23 Vergunningen en meldingen	6210 23.1 Vergunningen en meldingen	2.240	2.077	95	68
6300 24 Adviezen vergunningen	6310 24.1 Wabo-adviezen	609	304	-	304
	6320 24.2 Adviezen Waterwet aan andere waterbeheerders	29	28	1	-

BELEIDSPRODUCTEN		PRIMAIRE BEHEERPRODUCTEN		2017 totaal	Taak		
					water- systeem- beheer	vaar- wegen- beheer	zuiverings- beheer
6400 27 Regulering lozingen	6410 27.1 Rioleringsplannen			190	95	-	95
	6420 27.2 Subsidies lozingen			80	40	-	40
	6430 27.3 Stimulering derden aanpak diffuse emissies			334	167	-	167
6000 REGULERING				3.597	2.818	104	675
6500 TOEZICHT EN HANDHAVING							
6600 25 Toezicht	6610 25.1 Toezicht	1)		2.918	2.147	74	696
6700 26 Handhaving	6710 26.1 Bestuursrechtelijke handhaving	1)		1.456	1.173	76	208
	6720 26.2 Strafrechtelijke handhaving			887	444	-	444
6500 TOEZICHT EN HANDHAVING				5.261	3.763	150	1.348
7000 HEFFING EN INVORDERING			sleutel aangepast ivm belastingsamenwerking				
7100 29 Belastingheffing	7110 31.1 Kostentoedeling en belastingverordening			-	-	-	-
	7120 31.2 Aanslagen huishoudens en forfaitaire bedrijven			5.064	2.735	-	2.329
	7130 31.3 Aanslagen zuiveringsheffing overige bedrijven			636	343	-	293
	7140 31.4 Aanslagen watersysteemheffing			44	24	-	20
	7145 31.5 Aanslagen verontreinigingsheffing			-	-	-	-
	7150 31.6 Verzoek-,bezwaar- en beroepschriften hh/forf.bedr.			-	-	-	-
	7160 31.7 Bezwaar- en beroepschriften zuiveringsheffing			-	-	-	-
	7170 29.7 Bezwaar en beroepschriften watersysteemheffing			-	-	-	-
	7180 31.9 Bezwaar- en beroepsschriften verontr.heff.			-	-	-	-
7300 30 Invordering	7310 32.1 Betalingsverwerking aanslagen			-	-	-	-
	7320 32.2 Kwijtschelding			-	-	-	-
	7330 32.3 Invorderingsmaatregelen aanslagen			-	-	-	-
7000 HEFFING EN INVORDERING				5.744	3.102	-	2.642
8000 BESTUUR EN COMMUNICATIE							
8100 31 Bestuur	8110 33.1 Bestuur			2.095	1.397	-	698
	8112 33.2 Contributie Unie			-	-	-	-
	8120 33.3 Bestuursondersteuning			841	561	-	280
	8130 33.4 Beheer niet-reglementaire taken			899	450	-	450
8200 32 Externe communicatie	8210 34.1 Externe communicatie			1.017	559	-	457
8000 BESTUUR EN COMMUNICATIE				4.852	2.966	-	1.886
9000 DEKKINGSMIDDELEN EN SALDO							
9100 Dekkingsmiddelen en saldo	9110 Onvoorzien			-	-	-	-
	9120 Mutaties algemene reserves (bespaarde rente)			-531	-253		-278
	9130 Belastingopbrengst			-124.033	-59.534		-64.500
	9140 Dividend			-	-	-	-
	9150 Opbrengst CBL en Switchtransactie			-5.789	-2.721		-3.068
	9160 Exploitatiesaldo			-	-		-
	9190 Saldo			-	-		-
9000 DEKKINGSMIDDELEN EN SALDO				-130.353	-62.507	-	-67.846
Totaal exclusief bijdrage Provincie				-1.143	-2.992	1.345	505
Bijdrage provincie				-1.345	-1.345		
Bedrijfsresultaat				-2.488	-2.992	-	505

¹⁾ De daadwerkelijke verdeling over de taken wijkt af vanwege afspraken met de Provincie over het doorbelasten van kosten aan de taak Vaarwegenbeheer.

Bijlage III: Staat van vaste activa (gecomprimeerd)

Staat van activa ingedeeld naar categorieën Waterschapswet (alle bedragen X € 1.000)	Aanschafwaarde 1/1		Externe vermeerderingen		Geactiveerde lasten	Externe verminderingen		NETTO UITGAVEN TOTAAL	Aanschafwaarde 31/12	
	Aanschaf- waarde	Subsidies/ bijdragen	Overname	Nieuwbouw Derden		Verkoop	Subsidie/ Bijdrage lopend jaar		Aanschaf- waarde	Subsidie/ bijdragen
Immateriële vaste activa	98.557	5.514		11.298	941		386	11.853	110.796	5.900
Sluiten geldleningen en saldo agio/disagio										
Uitgaven Onderzoek en Ontwikkeling	17.395	3.158		1.176	698		368	1.506	19.269	3.526
Subsidies en Bijdragen aan bedrijven										
Subsidies en bijdragen aan rijk	149								149	
Subsidies en bijdragen aan openbare lichamen	7.291	343		140				140	7.431	343
Subsidies en bijdragen aan overigen	429	67							429	67
Geactiveerde bijdrage rijk	36.185			8.974				8.974	45.158	
Overige immateriële vaste activa	37.109	1.945		1.008	243		18	1.233	38.360	1.963
Materiële vaste activa -in exploitatie	809.592	263.815	3.127	6.598	649	21	1.152	9.201	819.945	264.967
Gronden en terreinen	12.490	5.376		17	3		-14	34	12.510	5.362
Vervoermiddelen	1.825		3.077					3.077	4.903	
Machines, apparaten en werktuigen	9.583	1.015	21		7			28	9.611	1.015
Bedrijfsgebouwen	38.500	837		452	3			454	38.954	837
Dienstwoningen	453		8		2			10	463	
Waterkeringen	134.284	121.323		194	20		214	-0	134.498	121.538
Watergangen, kunstwerken en gemalen	166.384	59.715	21	2.350	279	21	864	1.765	169.012	60.579
Zuiveringstechnische Werken Transportsyst.	156.651	42.339		7	3			9	156.660	42.339
Zuiveringstechnische Werken Zuiveringsinst.	223.045	23.280		3.111	312		58	3.366	226.469	23.338
Zuiveringstechnische Werken Slibverw.inst.	44.648	632							44.648	632
Vaarwegen en havens	19.402	9.297		468	20		30	457	19.889	9.328
Overige materiële vaste activa	2.328								2.328	
Materiële vaste activa -onderhanden werken	29.699	5.730	1.353	19.010	4.650	68	2.521	22.424	53.716	8.019
Gronden en terreinen	3.182	400	1.091		1	68	-319	1.344	4.207	81
Vervoermiddelen										
Machines, apparaten en werktuigen	34		262					262	296	
Bedrijfsgebouwen	211			1.080	38			1.118	1.329	
Dienstwoningen										
Waterkeringen	8.753	3.748		2.545	1.524		2.189	1.880	12.822	5.938
Watergangen, kunstwerken en gemalen	11.819	1.457		4.409	1.444		419	5.434	17.672	1.876
Zuiveringstechnische Werken Transportsyst.	3.905			7.452	1.122			8.573	12.479	
Zuiveringstechnische Werken Zuiveringsinst.	963			2.111	328			2.439	3.402	
Zuiveringstechnische Werken Slibverw.inst.	832	125		558	117			675	1.507	125
Vaarwegen en havens					1			1	1	
Overige materiële vaste activa										
Terug te vragen BTW op RVR projecten				232			232			
Correctie nacalculatie GL / nog te ontv. fact. 2017				622	75			697		
Financiële vaste activa	44.138	2.366		-2.390			-2.302	-88	41.748	64
Kapitaalverstrekkingen bedrijven	41.637								41.637	
Kapitaalverstrekkingen overheden										
Verstrekte geldleningen	2.501	2.366		-2.390			-2.302	-88	112	64
Overige uitzettingen										
TOTALE VASTE ACTIVA	981.986	277.424	4.481	34.515	6.240	89	1.758	43.390	1.026.204	278.950

Staat van activa ingedeeld naar categorieën Waterschapswet (alle bedragen X € 1.000)	Totale afschrijving per 1/1	Afschrijvingen 2017		Totale afschrijving 31/12	Boekwaarde		Rente 2017	Totale kapitaal-lasten 2017
		Normale afschrijving	Extra afschrijving		Boekwaarde per 1/1	Boekwaarde per 31/12		
Immateriële vaste activa	41.487	10.691	357	52.535	51.556	52.361	1.338	12.386
Sluiten geldleningen en saldo agio/disagio								
Uitgaven Onderzoek en Ontwikkeling	7.905	1.608	95	9.608	6.332	6.134	165	1.869
Subsidies en Bijdragen aan bedrijven								
Subsidies en bijdragen aan rijk	90	5		95	60	55	1	6
Subsidies en bijdragen aan openbare lichamen	2.287	217		2.505	4.661	4.583	110	328
Subsidies en bijdragen aan overigen	180	13		193	182	168	4	18
Geactiveerde bijdrage rijk	7.712	6.141		13.853	28.473	31.306	767	6.908
Overige immateriële vaste activa	23.314	2.706	261	26.282	11.849	10.115	290	3.257
Materiële vaste activa -in exploitatie	244.475	21.672	58	266.206	301.302	288.772	7.120	28.851
Gronden en terreinen	1.488	45		1.533	5.626	5.615	131	176
Vervoermiddelen	118	317		435	1.707	4.467	76	393
Machines, apparaten en werktuigen	5.573	787		6.360	2.995	2.237	70	857
Bedrijfsgebouwen	10.150	1.161		11.311	27.513	26.807	646	1.807
Dienstwoningen	153	13		166	300	297	7	20
Waterkeringen	6.211	355		6.566	6.749	6.394	157	512
Watergangen, kunstwerken en gemalen	33.693	4.298	58	38.049	72.976	70.385	1.719	6.075
Zuiveringstechnische Werken Transportsyst.	64.697	3.235		67.932	49.615	46.389	1.156	4.391
Zuiveringstechnische Werken Zuiveringsinst.	101.766	8.170		109.936	97.999	93.195	2.320	10.490
Zuiveringstechnische Werken Slibverw.inst.	15.402	2.613		18.015	28.614	26.001	666	3.279
Vaarwegen en havens	4.854	606		5.460	5.250	5.101	128	734
Overige materiële vaste activa	371	73		444	1.956	1.883	46	118
Materiële vaste activa -onderhanden werken	-0			-0	23.969	46.393	811	811
Gronden en terreinen					2.782	4.126	80	80
Vervoermiddelen								
Machines, apparaten en werktuigen					34	296	4	4
Bedrijfsgebouwen					211	1.329	18	18
Dienstwoningen								
Waterkeringen					5.005	6.885	138	138
Watergangen, kunstwerken en gemalen					10.362	15.797	304	304
Zuiveringstechnische Werken Transportsyst.					3.905	12.479	191	191
Zuiveringstechnische Werken Zuiveringsinst.					963	3.402	51	51
Zuiveringstechnische Werken Slibverw.inst.	-0			-0	707	1.382	24	24
Vaarwegen en havens						1	0	0
Overige materiële vaste activa								
Terug te vragen BTW op RVR projecten								
Correctie nacalculatie GL / nog te ontv. fact. 2017						697		
Financiële vaste activa	25.909	176		26.085	15.864	15.600	824	1.000
Kapitaalverstrekkingen bedrijven	25.909	176		26.085	15.728	15.552	824	1.000
Kapitaalverstrekkingen overheden								
Verstekte geldleningen	0			0	136	47		
Overige uitzettingen								
TOTALE VASTE ACTIVA	311.871	32.539	415	344.825	392.691	403.126	10.092	43.046

Bijlage IV: Staat van geldleningen (gecomprimeerd)

Soort lening (alle bedragen x € 1.000)	Restant- bedrag lening begin boekjaar	Mutaties in 2017		Restant- bedrag lening einde boekjaar	Aflossing in het volgend boekjaar	Totaal rente ten laste van het boekjaar	Gem. restant- looptijd	Gem. rente- voet
		Vermeer- deringen nieuwe leningen	Verminde- ringen aflossingen					
Andere geldleningen financiële instellingen	344.093	25.000	9.233	359.860	13.546	9.418	26,6	2,73%
TOTAAL	344.093	25.000	9.233	359.860	13.546	9.418	26,6	2,73%

Bijlage V: Principes kostenrekening aan beheerproducten

Wijze van doorberekening kostenplaatsen

Sleutel	Toerekening van:	Toerekening aan:	Principe van toerekening
Sleutel A	Kostenplaats 1010 Kapitaallasten	Primaire en ondersteunende beheerproducten	Op basis van specifiek nut (staat van activa)
Sleutel B	Kostenplaats 1030 Dienstauto's Kostenplaats 1031 Dienstkleding	Afdelingskostenplaatsen	Op basis van specifiek nut
Sleutel C	Afdelingskostenplaatsen 2000 t/m 2999	Primair beheerproducten	Op basis van gerealiseerde fte's/uren per beheerproduct

Wijze van doorberekening ondersteunende beheerproducten

Sleutel	Toerekening van:	Toerekening aan:	Principe van toerekening
Sleutel D	OP 21000 Centraal management OP 32000 Personeelsbeleid en -beheer OP 34000 Algemeen juridische ondersteuning OP 36000 Interne faciliteiten OP 55000 Interne voorlichting	Primaire beheerproducten	Op basis van gerealiseerde uren/fte's per beheerproduct
Sleutel E	OP 35000 Huisvesting OP 44000 Informatiebeleid en automatisering	Primair beheerproducten en investeringsprojecten	Op basis van gerealiseerde uren/fte's per beheerproduct of project
Sleutel F	OP 31000 Organisatiebeleid en -beheer OP 41000 Financieel beleid OP 42000 Meerjarenraming en begroting OP 43000 Comptabiliteit OP 51000 Bestuursprogramma en voorj.nota OP 52000 Kwaliteitszorg-, arbeidsomstandigheden- en milieuzorgbeleid en -beheer OP 53000 Concerncontrol OP 54000 Management- en bestuursrapportages	Primaire beheerproducten	Op basis van de directe kosten per beheerproduct (inclusief de doorberekende personeels- en kapitaallasten)
Sleutel G	OP 61000 Centrale (geo)grafische informatie OP 71000 Muskusrattenbestrijding N-B	Primair beheerproducten	Op basis van specifiek nut/specifieke afspraken
Sleutel H	OP 70000 Nieuwbouw	Investeringsprojecten	Op basis van de gerealiseerde uren/fte's per project

OP = Ondersteunend beheerproduct

Bijlage VI: Overzicht van de door het bestuur toegekende kredieten in 2017

Project nummer	Omschrijving project	Bedrag toegekend krediet		Krediet verstrekt door AB/DB	Datum krediet-verstrekking
		bruto krediet	subsidies/ bijdragen		
800473	Watersysteemanalyses KRW wateren	€ 750.000,00		AB	18-1-2017
800306	Maatregelen waterakkoord waterschap Scheldestromen	€ 400.000,00		AB	18-1-2017
800517	Beekherstel en Ecologische verbindingszone Tilburg	€ 300.000,00	€ 150.000,00	AB	18-1-2017
800411	Onderhoud kantoor Heerle	€ 284.000,00		DB	24-1-2017
800148	Baggeren Reeshof	€ 1.470.000,00		DB	10-1-2017
800339	Aanvullend uitvoeringskrediet Rillaertsebaan	€ 75.000,00		AB	8-3-2017
800197	Baggeren boomvaart	€ 500.000,00	€ 25.000,00	DB	7-3-2017
800393	Betonrenovatie VBT rwzi Bath	€ 1.750.000,00		AB	10-5-2017
800139	HWBP bijdrage 2017	€ 8.900.000,00		AB	10-5-2017
800123	Materieel 2016	€ 392.000,00		DB	18-4-2017
9322	Vervanging materieel 2012 (inspectieboot)	€ 98.000,00		DB	18-4-2017
800535	Phario 1.5	€ 295.000,00	€ 245.000,00	AB	14-6-2017
800176	AWP 2.0	€ 54.000.000,00		AB	12-7-2017
1519	Vervangen slibrooster + slibstudie Bath	€ 750.000,00		AB	12-7-2017
800361	Instandhouding slibgisting Bath	€ 5.560.000,00		AB	12-7-2017
800499	Reparatie luchtleiding Bath	€ 650.000,00		AB	13-9-2017
800319	Instandh. Renovatie kleine ztw	€ 1.500.000,00		DB	13-6-2017
800487	Renovatie MCC Dongemond	€ 750.000,00		DB	13-6-2017
800511	2e ronde toetsing regionale waterkeringen	€ 1.600.000,00		AB	13-9-2017
800192	Restauratie Keenesluis	€ 1.600.000,00	€ 50.000,00	DB	02-9-2017
800468	Gebruikershandleidingen ZB	€ 750.000,00		DB	17-10-2017
800294	RWZI Nieuw Vossemeer	€ 3.875.000,00		AB	29-11-2017
Totaal door het bestuur verstrekte kredieten in 2017		€ 86.249.000	€ 470.000		

Bijlage VII: Overzicht onderhanden werken einde jaar (inclusief verwachte afloop)

alle bedragen x € 1.000

Project-nummer	Projectnaam	Gevoteerd krediet	Totaal besteed t/m 2017	Restant krediet eind 2017	Verwacht verloop na 2017		
					Prognose	Verwachte ingebruik-name datum	Toelichting
164	Proj. Turfvaart - Bijloop zuid	3.313	3.239	74	3.350	01-02-2018	Het project zit in een afrondende fase. Het werk is uitgevoerd en de financiële afhandeling loopt.
192	EVZ/WB Molenbeek fase 3	310	118	192	310	31-12-2020	
213	gemalen Emilia en Westland	8.250	5.150	3.100	5.600	28-02-2018	
223	Gronden Gat vd Ham strat.aanko	2.000	1.523	477	2.000	31-12-2021	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
226	Bronhouderschap BGT	730	487	243	730	31-12-2019	
242	Renovatie en modificatie van kleine kunstwerken 2018	65	24	41	1.550	31-12-2018	
247	4e ronde veiligheidstoets primaire keringen	2.500	1.086	1.414	2.500	31-12-2020	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
543	Renoveren en capaciteitsuitbreiding rioolgemalen Dorst, Dinteloord, Armendijk en Noordhoek	100	0	100	1.725	30-06-2019	
1519	Bath: Primair slib 2e indikker	750	528	222	749	31-03-2018	
1548	Dongemond: rwzi, Instandhouding sliblijn	25	-	25	3.000	01-11-2020	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
3025	Renovatie waterlijn (2e trap) RWZI Nieuwveer	4.000	847	3.153	3.940	31-12-2018	
6030	Onderbouwen maatregelen waterkwaliteit	1.000	182	818	600	01-01-2019	
6341	Verminderen blauwalgen overlast 2e fase	1.000	561	439	1.760	31-12-2019	Het gaat hierbij om een programma blauwalgen, naar verwachting is het budget voor dit programma in 2018 nagenoeg uitgeput. Dan wordt aanvullend krediet aangevraagd.
6685	Grondaankoop EVZ & Waterberging	4.550	4.207	343	4.550	31-12-2024	
6748	Realiseren Beek -en kreekherstel en natte natuurplein Bovenmark	3.300	879	2.421	10.200	31-12-2020	
6763	EVZ Boomkikker Alphen-Chaam	80	87	-7	670	31-12-2019	De oorspronkelijke prognose is tot stand gekomen op basis van normbedragen die gehanteerd worden in het kader van de Tweede Bestuursvereenkomst. In juli 2017 is een kostenraming gemaakt voor het schetsontwerp. Deze raming valt een stuk hoger uit dan de oorspronkelijke prognose. Hierover zal het AB separaat worden geïnformeerd. Aanvullend uitvoeringskrediet is begin 2018 aangevraagd en verstrekt. Totale uitvoeringskrediet is gelijk aan prognose
6779	Aanleg inspectiepad primaire keringen	250	244	6	250	01-03-2018	
7423	Basisregistraties	350	106	244	346	31-12-2018	
7562	Dienstverlening	450	95	355	450	30-06-2018	In de aanpak van de verbeteropgave wordt gewerkt in deelgebieden. Per gebied wordt uitvoeringskrediet aangevraagd.
7591	Procesoptimalisatie financiën	500	356	144	500	30-04-2018	
8455	Aankoop primaire waterkeringen	945	121	824	650	31-12-2020	
8462	Verbetering regionale keringen	28.000	7.182	20.818	59.972	31-12-2023	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
9322	Vervanging materieel	428	34	394	428	31-12-2018	
800074	Renoveren en capaciteitsuitbreiding rioolgemaal en -leiding Bosschenhoofd-Oudenbosch en rioolgemaal Oudenbosch-Albano.	139	105	34	1.385	01-07-2019	

alle bedragen x € 1.000

					Verwacht verloop na 2017		
Project-nummer	Projectnaam	Gevoteerd krediet	Totaal besteed t/m 2017	Restant krediet eind 2017	Prognose	Verwachte ingebruikname datum	Toelichting
800085	Conservering betonwerken RWZI Nieuwveer	50	43	7	500	31-12-2019	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800119	Aanpassen en optimaliseren kunstwerken	1.625	536	1.089	1.193	01-07-2018	
800123	Vervanging materieel 2017	392	262	130	345	31-12-2018	
800144	Wateroverlast Volkerak Zoommeer	8.213	2.015	6.198	3.279	31-12-2018	
800148	Baggeren singels Reeshof Tilburg	1.470	387	1.083	1.000	01-02-2018	
800151	Baggeren Breda/Tilburg/Oosterhout	1.900	1	1.899	1.900	01-07-2019	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800166	Vervangen van ABB-SATline	25	26	-1	3.500	30-06-2025	
800176	AWP 2.0	54.000	4.850	49.150	67.929	31-12-2023	
800180	Herstel afvalwatertransport	2.200	937	1.263	1.512	31-12-2018	
800192	Renovatie Keenesluis	1.600	126	1.474	1.600	31-12-2018	
800197	Baggeren saneren Boomvaart	500	138	362	500	01-07-2018	De totale prognose houdt rekening met maatregelen (14 miljoen) bij de persstations Moerdijk en Hoeven, zoals vermeld in de kredietaanvraag aan het AB van 12 juli 2017. Deze komen in het 2e deel van het uitvoeringskrediet dat nog niet is aangevraagd.
800200	No-regret maatreg Roode Vaart	3.500	105	3.395	3.500	31-12-2019	
800209	Dijkversterking 14A	4.000	3.014	986	3.471	31-05-2018	
800214	Wateroverlast Vosdonk	2.500	458	2.042	2.500	31-12-2019	
800241	Waterberging West Brab linie	60	4	56	63	20-12-2019	
800244	Ren.en aanp. Schipd.fase 2	900	82	818	900	31-07-2018	Afhankelijk van de kosten van nog te bepalen maatregelen, wordt in 2018 indien nodig restantkrediet fase 4 aangevraagd.
800249	Stedelijk wateropgave fase 2&3	4.500	3.729	771	5.500	31-12-2019	
800292	Nieuwveer rwzi TBT slijtdelen	3.400	1.691	1.709	3.322	31-12-2018	
800294	Renovatie RWZI Nieuw-Vossemeer	3.875	157	3.718	3.875	31-12-2019	
800306	Maatregelen Waterakkoord	400	61	339	400	31-12-2018	
800319	Renovatie zuiveringstechnische objecten 2017-2018	1.500	80	1.420	1.500	01-01-2020	De prognose van kosten is inclusief een volgend project Cruislandse Kreken fase 3.
800332	Cruislandse Kreken fase 2	430	340	90	6.000	01-01-2024	
800337	Uitvoering inrichting natte natuurparel Noordrand Midden	1.342	328	1.014	1.265	30-09-2023	
800340	Renovatie rioolgemaal groep 2	8.271	6.512	1.759	8.266	01-04-2018	
800345	Onderhoud vastgoed Bouvigne	500	170	330	500	31-03-2018	

alle bedragen x € 1.000

					Verwacht verloop na 2017		
Project-nummer	Projectnaam	Gevoteerd krediet	Totaal besteed t/m 2017	Restant krediet eind 2017	Prognose	Verwachte ingebruikname datum	Toelichting
800361	RWZI Bath - Duurzame gisting	5.560	1.018	4.542	5.560	31-12-2018	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800364	EVZ Reinierpolder Steenberg	50	17	33	600	10-08-2020	
800385	Inspectie slibgisting en 1e termijn maatregelen	100	38	62	1.900	31-12-2019	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800408	Renovatie bedrijfsgebouwen RWZI's Bath, Rijen en Nieuwveer	1.850	1.159	691	1.850	18-05-2018	
800430	Verdroging Westelijke Langstraat	3.160	308	2.852	3.260	01-07-2021	Verwachte kleine overschrijding. Kan in de loop van het project nog bijgesteld worden.
800431	Kleine Melanen Ganzenvijver fase 2	500	69	431	290	30-06-2018	Verstrekt krediet is alleen voor de voorbereiding en het krediet voor uitvoering wordt te zijner tijd aangevraagd.
800435	EVZ Boomkikker Breda	50	24	26	500	31-12-2019	
800436	EVZ Boomkikker Gilze en Rijen	182	175	7	592	31-12-2018	Aanvullend uitvoeringskrediet is begin 2018 aangevraagd en verstrekt. Totale uitvoeringskrediet is gelijk aan prognose
800447	Renovatie gemaal Moerdijk-Niervaert	48	-	48	480	01-01-2019	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800462	Baggeren Dintel tbv Vaarwegen 2018	1.000	1	999	1.000	31-12-2018	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800468	Maken handleidingen RWZI's beheersgebied waterschap	750	17	733	750	31-12-2021	
800469	Instandhouding slibtransport RWZI Bath	25	-	25	750	01-11-2020	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800470	Vervangen bedrijfswaterleidingen	100	26	74	1.499	31-12-2019	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800473	Opstellen KRW-watersysteemanalyses Tranche 1	750	420	330	750	31-12-2018	
800474	Uitvoering pilot EssDe energiefabriek Nieuwveer	350	376	-26	448	30-09-2018	De overschrijding wordt veroorzaakt doordat de (extra) subsidie niet is opgenomen in de bruto-kredietaanvraag. Dit is gemeld aan het algemeen bestuur in de adviesnota projecten van 12-07-2017. De netto-uitgaven blijven gelijk zoals bij aanvraag krediet (300.000 euro).
800486	Aanpassen watersysteem en -kering bij Waalwijk	100	80	20	19.548	01-07-2021	Verstrekt krediet is alleen voor de voorbereiding en het krediet voor uitvoering wordt te zijner tijd aangevraagd.
800487	Renovatie spanningsvoorziening Dongemond	750	449	301	644	31-03-2018	
800491	Actieplan Veiligheid	220	193	27	2.400	31-12-2020	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.

alle bedragen x € 1.000

Project-nummer	Projectnaam	Gevoteerd krediet	Totaal besteed t/m 2017	Restant krediet eind 2017	Verwacht verloop na 2017		
					Prognose	Verwachte ingebruikname datum	Toelichting
800495	Cofinanciering POP3 water	1.210	-	1.210	1.210	30-06-2020	
800499	Reparatie luchtleiding RWZI Bath	650	38	612	271	31-12-2018	
800507	Markering Leidingtrace	75	-	75	750	01-01-2019	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800509	Streng Rucphen Willebrord Zegge Schijf	100	-	100	2.500	01-01-2021	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800511	2e toetsing regionale keringen	1.600	76	1.524	1.000	30-01-2019	
800512	EVZ Laakse Vaart & Leurse Haven	80	0	80	800	01-06-2021	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800513	EVZ Bleekloop	70	1	69	700	30-10-2020	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800516	Beekherstel/EVZ landgoed Riel	27	2	25	268	01-07-2019	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800517	Ontwikkeling Tilburg West	300	74	226	660	31-12-2020	Verstrekt krediet is alleen voor de voorbereiding en het krediet voor uitvoering wordt te zijnder tijd aangevraagd.
800533	Vervangen vuilrooster en besturingskasten RWZI Chaam	100	-	100	1.000	01-07-2019	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800535	PHARIO 1.5	295	50	245	235	01-07-2018	
800540	Praktijkonderzoek verbeteren werking nabezinktanks RWZI Bath	75	1	74	749	01-01-2020	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.
800547	RWZI Dinteloord renovatie en capaciteitsuitbreiding	100	-	100	2.050	01-01-2021	Project heeft voorbereidingskrediet, prognose is gebaseerd op totale verwachte kosten.

Bijlage VIII: Jaarrekening 2017 Muskusrattenbestrijding

Gemeenschappelijke Regeling Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant Rekening 2017

	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Kosten			
Salarissen en sociale lasten	€ 1.385.109,74	€ 1.439.400,00	€ 1.427.681,72
Overige personeelslasten	€ 15.585,27	€ 39.800,00	€ 43.289,17
Personeel van derden	€ 158.712,13	€ 83.000,00	€ 40.222,04
Duurzame gebruiksgoederen	€ 3.902,12	€ 20.000,00	€ 7.700,94
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	€ 70.188,29	€ 50.200,00	€ 80.621,19
Energie	€ 1.154,53	€ 2.000,00	€ 792,82
Verzekering	€ 1.556,62	€ 3.800,00	€ 4.201,98
Onderhoud door derden	€ 17.697,89	€ 2.500,00	€ 11.451,57
Overige diensten door derden	€ 188.818,23	€ 179.200,00	€ 152.907,24
Toevoeging aan voorziening Sociaal Statuut	€ 168.483,95	€ -	€ -
Doorbelasting administratieve ondersteuning	€ 17.500,00	€ 17.850,00	€ 17.850,00
Doorbelasting afdeling onderhoud	€ 16.000,00	€ 16.350,00	€ 16.350,00
Doorbelasting dienstvoertuigen		€ 104.000,00	€ 84.823,63
Doorbelasting dienstkleding	€ 25.000,00	€ 25.000,00	€ 25.000,00
Doorbelasting ondersteunende beheerproducten	€ 263.950,17	€ 276.200,00	€ 283.134,06
Totaal kosten	€ 2.333.658,94	€ 2.259.300,00	€ 2.196.026,36
Opbrengsten			
Vergoeding werkzaamheden landelijke veldproef	€ 46.334,70		€ -
Vergoeding beverrattenbestrijding	€ 25.000,00		€ 25.000,00
Onttrekking voorziening Sociaal Statuut			€ 6.588,91
Overige opbrengsten	€ 291,11		€ -
Nog te dekken door waterschappen	€ 2.262.033,13	€ 2.259.300,00	€ 2.164.437,45
Totaal opbrengsten	€ 2.333.658,94	€ 2.259.300,00	€ 2.196.026,36
Bijdrage per waterschap	€ 754.011,04	€ 753.100,00	€ 721.479,15

Voorziening uitvoering personeelskosten Sociaal Statuut Noord-Brabant

Het verloop van de voorziening in 2017 was als volgt:

Stand voorziening 01-01-2017	€	993.746,88
Toevoeging rente 2017	€	4.968,73
Toevoeging salarishoudingen seniorenregeling 2017	€	23.173,41
Uitgekeerd in 2017	-/- €	140.023,58
Afboeking teveel naar exploitatie	-/- €	6.588,91
Stand voorziening 31-12-2017	€	875.276,53

Toelichting jaarrekening GR Muskusrattenbestrijding 2017 Verschillen Rekening- Begroting
Kosten
<i>Salarissen en sociale lasten (€ 12.000,- voordeel)</i>
Het voordelige verschil wordt veroorzaakt door: - Lagere salariskosten (€ 33.000,-). In de begroting was uitgegaan van 2% loonstijging. In 2017 werd echter nog geen CAO akkoord bereikt. Verder is per 1 oktober 2017 een muskusrattenvanger met pensioen gegaan. De vacature werd in 2017 nog niet ingevuld. In 2017 bedroeg de toegestane formatie 30,69 fte. - Minder gratificaties (€ 5.000,-) - De sociale lasten waren € 23.000,- hoger dan geraamd; IKB € 10.000,- lager dan begroot. - Ten laste van de voorziening Sociaal Statuut werd € 13.000,- minder geboekt dan was begroot (nadeel).
<i>Overige personeelslasten (€ 3.000,- nadeel)</i>
- In 2017 hebben 12 medewerkers de overstap gemaakt van het gebruik van een eigen auto naar een dienstauto. Als overgangsmaatregel hebben de medewerkers een eenmalige vergoeding netto vergoeding van € 1.000,- ontvangen. Dit als vergoeding voor de kosten die de medewerkers destijds gemaakt hebben om hun auto geschikt te maken voor hun functie. De totale (bruto)kosten van de eenmalige vergoedingen bedroeg € 23.000,-. In de begroting was hiervoor geen raming opgenomen. De overige dienstauto's worden naar verwachting eind 2018 aangeschaft. De medewerkers die ervoor gekozen hebben pas in 2018 de overstap te maken, komen niet meer in aanmerking voor de eenmalige vergoeding. - Aan reiskosten woonwerk werd € 5.000,- uitgekeerd. In de begroting was hiervoor geen raming opgenomen. - Lagere studiekosten (€ 27.000,-). Voor het persoonsgebonden budget was € 1.000,- per medewerker begroot (totaal € 31.000,-). Er is slechts € 4.000,- besteed. - De kosten van Arbo zijn € 2.500,- hoger dan begroot vanwege een uitgevoerd onderzoek naar de ziekte van Lyme bij de medewerkers. Dit onderzoek zal voortaan ieder jaar plaatsvinden.
<i>Personeel van derden (€ 43.000,- voordeel)</i>
Begroot was € 83.000,-. De werkelijke kosten bedroegen € 40.000,- en betreffen de volgende posten: - In 2017 is de Overeenkomst kosten voor gemene rekening met waterschap Scheldestromen voor de inzet van een adviseur met coördinerende taken met een jaar verlengd. In 2017 bleek dat door waterschap Scheldestromen in de periode 2013 t/m 2016 € 43.000,- teveel in rekening was gebracht. Dit bedrag is in 2017 terugontvangen. De afrekening voor de kosten van de adviseur over 2017 is niet tijdig ontvangen. Voor 2017 is ervan uitgegaan dat de kosten € 60.000,- zullen bedragen. - De tijdelijke inhuur van een medewerker (€ 23.000,-).
<i>Duurzame gebruiksgoederen (€ 12.000,- voordeel)</i>
In 2017 is een buitenboordmotor aangeschaft.
<i>Overige gebruiks- en verbruiksgoederen (€ 30.000,- nadeel)</i>
Het betreft voornamelijk de aanschaf van waadpakken, reddingsvesten, klemmen en fuiken.
<i>Onderhoud door derden (€ 9.000,- nadeel)</i>
In 2017 is onderhoud verricht aan de boottrailers (kosten € 3.000,-). Bij de begroting was nog geen rekening gehouden met de kosten voor het onderhoud software van het digitale registratiesysteem (kosten € 8.300,-).
<i>Overige diensten door derden (€ 26.000 voordeel)</i>
Het voordelige verschil wordt m.n. veroorzaakt door: - De telefoonkosten zijn € 14.000,- lager doordat de gesprekskosten zijn afgekocht en zijn opgenomen in de abonnementskosten. - Lagere reis- en verblijfkosten € 8.000,-.
<i>Doorbelasting dienstauto's (voordeel € 19.000,-)</i>
In 2017 zijn 12 dienstauto's aangeschaft. In de begroting 2017 was ervan uitgegaan dat de aanschaf in 2016 zou plaatsvinden en was voor een geheel jaar lasten gerekend. De werkelijke uitlevering vond plaats per 1 april 2017. Dit levert een voordeel op van € 19.000,-.
<i>Doorbelasting ondersteunende beheerproducten</i>
Volgens de BBP methodiek, die bij waterschap Brabantse Delta gehanteerd wordt, worden de kosten van de ondersteunende beheerproducten op basis van bestede uren of directe kosten toegerekend aan de beheerproducten.

Ondersteunend beheerproduct	Begroting	Rekening
Ontwikkeling, implementatie en onderhoud informatieplan (ICT)	€ 30.000,-	€ 36.300,-
Huisvesting	€ 18.700,-	€ 15.100,-
Centraal management	€ 3.200,-	€ 3.300,-
Personeelsbeleid en -beheer	€ 152.500,-	€ 141.700,-
Interne voorlichting	€ 9.900,-	€ 12.500,-
Algemeen bestuurlijke en juridische ondersteuning	€ 5.200,-	€ 5.200,-
Interne faciliteiten	€ 22.700,-	€ 24.400,-
Organisatiebeleid en -beheer	€ 2.750,-	€ 3.100,-
Financieel beleid	€ 4.600,-	€ 8.300,-
Meerjarenraming en begroting	€ 2.050,-	€ 1.500,-
Comptabiliteit	€ 14.250,-	€ 13.200,-
Bestuursprogramma en voorjaarsnota	€ 1.250,-	€ 1.100,-
KAM	€ 4.000,-	€ 12.100,-
Concerncontrol	€ 4.500,-	€ 4.300,-
Managements- en bestuursrapportages	€ 600,-	€ 1.000,-
Totale doorberekening	€ 276.200,-	€ 283.100,-

Doorbelasting op basis van uren

De volgende ondersteunende beheerproducten worden doorgerekend op basis van de directe uren per primair beheerproduct.

- Ontwikkeling, implementatie en onderhoud informatieplan (ICT)
- Huisvesting
- Centraal management
- Personeelsbeleid en -beheer
- Interne voorlichting
- Algemeen bestuurlijke en juridische ondersteuning
- Interne faciliteiten

Hoe meer uren op het primaire beheerproduct geboekt worden hoe meer kosten van de ondersteuning worden toegerekend. Als voorbeeld de berekening van interne voorlichting. In de jaarrekening 2017 bedroeg het totaal aantal directe uren op de eindproducten 437.000 uur, waarvan 43.000 uur (=30,7 fte) voor de GR muskusrattenbestrijding. De kosten van de interne voorlichting bedragen € 126.500,-, waarvan $(43.000/437.000) \times € 126.500,- = € 12.500,-$ aan de GR muskusrattenbestrijding wordt toegerekend. De kosten van personeelsbeleid en -beheer en interne voorlichting worden gemaakt ten behoeve van alle medewerkers. Er wordt bij deze ondersteunende beheerproducten daarom gerekend met 30,7 fte. Van het kantoor, ICT en interne faciliteiten wordt uitsluitend door opzichters en de ingehuurd adviseur gebruik gemaakt. Hierbij wordt gerekend met slechts 2 fte's.

Doorbelasting op basis van directe kosten

De volgende ondersteunende beheerproducten worden doorgerekend op basis van de directe kosten per primair beheerproduct.

- Organisatiebeleid en -beheer
- Financieel beleid
- Meerjarenraming en begroting
- Comptabiliteit
- Bestuursprogramma en Kadernota
- Concern control
- Management- en bestuursrapportages

Hoe meer directe kosten op het primaire beheerproduct worden geboekt des te meer kosten van de ondersteunende producten daaraan worden toegerekend. De directe kosten van de muskusrattenbestrijding bedragen 1,68% van de totale directe kosten van alle primaire beheerproducten. Van de totale kosten van bijvoorbeeld het ondersteunend beheerproduct Management- en bestuursrapportages wordt daarom 1,68% toegerekend aan de GR Muskusrattenbestrijding. In 2017 bedragen de kosten van het ondersteunend beheerproduct Concerncontrol € 258.600,-; 1,68% van € 258.600,- = € 4.300,-.

Opbrengsten
<i>Vergoeding beverrattenbestrijding (€ 25.000,- voordeel)</i>
Op basis van gemaakte landelijke afspraken krijgt de Brabantse bestrijding een ½ fte (€ 25.000,-) vergoed. Hiervoor moeten 600 velduren worden ingezet t.b.v. de beverrattenbestrijding.
<i>Onttrekking voorziening Sociaal Statuut (€ 7.000,- voordeel)</i>
Uitgaande van 1,5% loonstijging, 2,0% rente en de nieuwe AOW leeftijd is per 31-12-2017 een voorziening van € 875.277,- nodig om aan de toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen. Op balansdatum bedraagt de voorziening € 881.866,-. Het teveel van € 6.589,- is ten gunste van de exploitatie geboekt.
Bijdrage per waterschap
Per deelnemer bedraagt de bijdrage voor 2017 € 721.479,- ; begroot was € 753.100,- per deelnemer.

Bovenstaande toelichting heeft uitsluitend betrekking op de financiën. Over de uitvoering van de taak en de vangstgegevens wordt gerapporteerd in het jaarverslag 2017 Muskus- en beverrattenrattenbestrijding Brabantse waterschappen. Het jaarverslag wordt separaat aangeboden aan de deelnemers van de gemeenschappelijke regeling.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het algemeen bestuur van Waterschap Brabantse Delta

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN JAARREKENING 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Waterschap Brabantse Delta te Breda gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in de geconsolideerde jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2017 als van de activa en passiva van Waterschap Brabantse Delta op 31 december 2017 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.
- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap, zoals opgenomen in het normenkader 2017 dat door het algemeen bestuur op 18 januari 2017 is vastgesteld.

De jaarrekening bestaat uit:

- De geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2017.
- De geconsolideerde en enkelvoudige exploitatierekeningen per kostendrager en naar kosten- en opbrengstensoort over 2017.
- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Waterschapsbesluit, het normenkader 2017 zoals dat door het algemeen bestuur op 18 januari 2017 is vastgesteld en het Controleprotocol WNT 2017. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Brabantse Delta zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 1.406.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 5.2 van het Waterschapsbesluit.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 5.3 van het Waterschapsbesluit. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2017.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 70.300 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

VERKLARING OVER DE IN DE JAARSTUKKEN OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen.
- Bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is zoals bedoeld in artikel 109 lid 3 sub d van de Waterschapswet en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de voor het waterschap van toepassing zijnde vereisten in de Waterschapswet en aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en

lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap, zoals opgenomen in het normenkader 2017 dat door het algemeen bestuur is vastgesteld op 18 januari 2017.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Waterschapsbesluit, het normenkader 2017 dat door het algemeen bestuur is vastgesteld op 18 januari 2017, het Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.

- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Rotterdam, 31 mei 2018

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. R.M.J. van Vugt RA